

C. Goos som videnskabsmand.

Af Francis Hagerup.

Siden A. S. Ørsted har ingen retslærd havt den betydning for dansk retsvidenskab som C. Goos; og udvides synskredsen til hele Norden, er der kun ét navn, som vil kunne nævnes ved siden af hans: Bernhard Getz. Var hans skrifter affattet paa et verdenssprog, vilde de i alle lande regnes blandt de retsvidenskabelige hovedværker. Ingen nyere nordisk og faa udenlandske retslærde kan maale sig med det ovennævnte trekløver i henseende til omspændende viden, dybtgaaende tænkning og selvstændig skaberevne.

Der vilde kunne være grund til at undergive betydningen af Goos's forfattervirksomhed for nordisk retsvidenskabs udvikling en lignende udtømmende granskning som den, hvortil Goos selv har bidraget for Ørsteds vedkommende. En saadan tilsigtes imidlertid ikke ved disse linier. Dels er tiden dertil ikke kommen, idet forfatteren endnu til trods for sine 80 aar staar med usvækkede aandsevner og der saaledes endnu kan ventes betydningsfulde bidrag til retsforskningen fra ham. Dels vilde en saa omfattende opgave ikke kunne løses indenfor et tidsskrifts nødvendigvis begrænsede rumforhold. Dels endelig besidder nedskriveren af nærværende linier ikke den alsidige kompetence, som en saadan opgaves løsning vilde forudsætte. Hvad der her kan tilstræbes, er alene at give et omrids af de hovedideer, hvoraf hans forfattervirksomhed er baaret.

Det ligger da nær at tage sit udgangspunkt i hans fremstilling af »Den almindelige Retsslære«. Vistnok

hører dette værk, naar hensyn tages til dets udgivelsestid (1ste bind udkom 1889, andet bind 1892) til hans senere værker, og det valgte udgangspunkt for fremstillingen kunde saaledes synes ialfald at indeholde et brud paa den kronologiske orden. Men herved er at bemærke, at skriftet hviler paa forelæsninger, som forfatteren allerede i en lang aarrække havde holdt ved Kjøbenhavns universitet, hvor han i 1861 efter F. C. Bornemann overtog et professorat, under hvis lærefag bl. a. indgik ogsaa den almindelige retslære. Dette forhold er det af vigtighed at fastholde, fordi det dels forklarer, at synsmaader, som G. har udviklet i den almindelige retslære, har øvet indflydelse paa retsvidenskabelige arbejder, der er offentliggjort forud for nævnte værk, dels godtgør G.s selvstændige autoritet til teorier, som andre, uafhængig af ham, lidligere end hans skrifter udgivelsesaar, har udviklet i teorien. Under alle omstændigheder hævder »Den almindelige Retslære« en saa central plads i G.s forfattervirksomhed paa grund af emnets omfattende karakter, at hensynet hertil gjør det berettiget at tage dette til udgangspunkt i en karakteristik af denne virksomhed.

Henimod slutningen af sin livsbane udtalte Ørsted, at han, om han havde været yngre, kunde have villet give en fremstilling af retsfilosofien, som skulde erstatte de ældre naturretsdoktriner, og for hvilke han skizzerer følgende program¹⁾: »Den skulde behandle alle de vigtigste retsforhold saaledes, som de fornuftigvis bør ordnes saa vel med hensyn til at sikre alle individers frihed og personlighed som til befordring af samfundets fremskridende velbefindende, og det ikke blot sanselig taget, men og, forsaavidt det bestaar i de høiere livsgoder.«

Det er i det væsentlige et saadant program, G. har gennemført i sin almindelige retslære. Det var vistnok ikke det første forsøg, som gjordes i dansk litteratur paa en sammenfattende fremstilling af denne art. G.s forgjænger, F. C.

¹⁾ Se Af mit livs og min tids historie I p. 145 ff.

Bornemann, havde i universitetsforelæsninger, som efter hans død blev besørget udgivne af G. i forbindelse med Krieger, givet en samlet fremstilling af den almindelige retslære. Men medens denne var stærkt paavirket af den da raadende tyske spekulative filosofi (navnlig Fichte og Stahl), søger G. — ogsaa forsaavidt i overensstemmelse med den Ørstedeske retning — at opbygge sit system paa et empirisk-realistisk grundlag.

G.s udgangspunkt er ogsaa forsaavidt væsensforskelligt fra Bornemanns, som denne udelukkende bedømmer retten fra samfundets, ikke fra individernes standpunkt, idet han bestemte den som »samfundets sædelighed« (i modsætning til moralen som »individernes sædelighed«), medens G. i retsideen ser den »forgrening af sædelighedsideen, som til sin gennemførelse kræver magt«, nærmere bestemt »ideen om en udvortes betrygget ordning af visse livsforhold overensstemmende med den betydning, ethvert især efter sin eiendommelighed har som bestanddel af den ydre tilstand, der er det uundværlige grundlag for fremgang mod det sædelige frihedslivs maal.« Rettens opgave bliver efter denne opfatning ikke blot at anvise samfundet midler og maal for sin ydre virksomhed, men ogsaa at betrygge individernes frihed og berettigede virksomhed for individuelle formaal.

I den foran anførte udtalelse om programmet for en »retsfilosofi« paa empirisk grundlag bemærker Ørsted, at han ikke »skulde tro, at man vilde frakjende den dette navn eller endog karakteren af videnskab, fordi den vilde lade sig noie med en tænkning, der gik ud paa de i erfaringen givne forhold og for en stor del benytte sig af det lys, erfaringen udbredte.« Deri har nu ogsaa utvivlsomt Ø. ret, at ikke anvendelsen af den empiriske metode kan berøve en filosofisk undersøgelse dens videnskabelige karakter. Nutildags vil man meget mere være tilbøielig til at mene, at først denne metode vil kunne give undersøgelsen en saadan karakter. Men spørgsmaalet er, i hvilken udstrækning retsfilosofiske resultater med krav paa videnskabelig almengyldighed

lader sig bygge paa de tilgængelige erfaringer. Et vældigt arbejde er i nyere tid gjort baade med den retshistoriske, den retssammenlignende og den etnografiske forskning for at tilveiebringe materialier til opbygning af en i sandhed empirisk retsfilosofi. Men man er endnu meget langt fra maalet; og udsigterne til nogensinde at naa det synes at være lige saa fjerne som udsigterne til at finde etiske principer med en paa empirisk grundlag hvilende almengyldighed.

Det er da heller ikke materialier af denne art, G. anven-
der til opbygningen af sit system. Hans bedømmelse af, hvil-
ken retslig normering den sædelige idé kræver for de for-
skjellige livsforhold, beror — og kan efter de givne forholds
natur ikke bero — paa, hvad erfaring positivt for hvert om-
ræde uigjendriveligt har bevist, men paa en saavidt mulig
alsidig drøftelse af de s y n s p u n k t e r, som for hvert en-
kelt livsforhold kan komme i betragtning, og en vurdering
af, hvilket synspunkt sluttelig bør gjøre udslaget. Denne vur-
dering maa imidlertid nødvendigvis for en væsentlig del blive
subjektiv saa meget mere, som de etiske idéer, hvormed der
opereres, og hvorfra der drages slutning, selv ikke er mod-
tagelig for en objektiv, almengyldig bestemmelse. Dette træ-
der kanske stærkest frem ved behandlingen af de statsrets-
lige problemer, ved hvis drøftelse forfatterens almindelige
politiske grundsyn nødvendigvis faar en afgjørende indfly-
delse. Men ogsaa ellers maa retsnormernes vurdering ved den
valgte metode paavirkes af forfatterens personlige livssyn.
Paa mange omraader gjør det sig derhos gjældende, at en
u d t ø m m e n d e vurdering af alle de hensyn, som maa
komme i betragtning ved et retsforholds normering, vanskelig
kan gives i den almindelige retslære uden helt at sprænge
dennes rammer, saaledes navnlig hvor spørgsmaalene tillige
falder indenfor andre videnskabers omraader (f. ex. spørgs-
maalet om individualisme eller socialisme som grundlag for
produktionsordningen). Kan saaledes forfatterens k o n k l u -
s i o n e r ikke i strængeste forstand tilkjendes den videnska-

belige karakter, som betinges af objektiv almengyldighed¹⁾, besidder dog ogsaa disse et stort og blivende værd som udtryk for, hvad en høit begavet tænker mener om problemerne. Og det skal tilføies, at bærer end disse meninger nødvendigvis i en vis mon et subjektivt præg som udtryk for forfatterens personlige livsanskuelse, saa er den personlighed, som i værket træder os i møde, præget ikke blot af en sjælden evne til overalt at se paa fænomenerne med sit eget uafhængige og af alle skoleretninger upaavirkede syn, men tillige af en oplyst humanitet og et frisind, som bl. a. ytrer sig i den overbevisende maade, hvorpaa han taler den individuelle friheds, aands- og ytringsfrihedens sag.

Skriftets egentlige videnskabelige værdi maa imidlertid overhovedet ikke søges i selve resultaterne (konklusionerne), men i de fremdragne synspunkter til de retslige problemers belysning. Dette gjælder først og fremst i henseende til den kilde, hvorfra disse synspunkter maa udledes: De hentes ikke ned fra en spekulativ begrebshimmel og vindes ikke alene ved en logisk deduktion, men øses af livet selv og vindes gennem tilgodegjørelsen af en dybtskuende iagttagers erfaringer. Ad denne vei er det lykkedes forfatteren dels at uddybe ældre synspunkter, dels at angive helt nye. Uden at kunne gjøre krav paa i denne oversigt med dens nødvendige begrænsning at udtømme, hvad skriftet her byder, skal i det følgende enkelte hovedpunkter fremhæves:

Forholdet mellem ret og moral bestemmer G. derhen, at retten er den forgrening af den sædelige idé, som til sin fyldestgørelse kun kræver tilveiebringelsen af en ydre tilstand, og som ikke alene for sit omraade gjør magtanvendelse sædelig berettiget, men hvor en saadan for den individuelle friheds skyld kræves af selve den sædelige idé. I modsætning hertil er enhver norm, hvortil efter dens eget væsen ingen magtanvendelse af nogen art er knyttet, ingen

¹⁾ Jfr. ogsaa Bentzon kontratrykte Noter til C. Goos Forelæsninger over den alm. Retslære (1897) p. 9—10.

retsnorm; og dette gjælder fremfor alt sædelighedsideens subjektive side — den, ved hvilken det væsentlig kommer an paa den sædelige norms opfyldelse i personens indre.

I selve henvisningen til magtanvendelsen som bestemmende for retsbegrebet er der tilvisse intet nyt. Men det moment, ved hvilket G. har uddybet den gamle begrebsbestemmelse, er hans henvisning til, at magtanvendelse ikke behøver at være aktuelt mulig, men at retsbegrebet ogsaa er givet, hvor en norm med nødvendighed fremkalder forestillingen om magtanvendelse som et ideelt postulat: »Det, som det kommer an paa ved en retsnorm, er ikke, at den har en effektiv haandhævelse bag sig, men det, om den efter sit indhold og beskaffenhed er egnet¹⁾ til at haandhæves med magt, hvis en saadan findes« (II p. 357). Og i overensstemmelse hermed bestemmes retsforhold som forhold, egnede til retslig ordning (I p. 50). Ved denne begrebsbestemmelse lykkes det ham at bringe retten ud af dens nødvendige sammenhæng med statssamfundet, som endnu Ørsted fandt tvingende, og at aabne veien for en forstaaelse af folkerettens regler som sande retsnormer.

Af magtanvendelsens betydning for retten udleder G., at det »utilitariske princip« maa være afgjørende for dens bestemmelse, fordi menneskers magt over andre aldrig har berettigelse, støttet paa en saadan blot subjektiv bevidsthed, som er moralens grundlag. »Retten staar derfor i denne henseende uafhængig af striden om det normgivende princip i moralen. Rettens utilitariske karakter formindsker, rigtig forstaaet, ikke dens krav paa at udgjøre en forgrening af sædelighedens rige. Det formaalstjenlige middel for det sædelige maal er et sædeligt middel; og rettens maal er atter det at være middel for et høiere sædeligt frihedsliv« (I p. 82).

Deraf, at rettens ydre haandhævelse er centralpunktet for rettens eiendommelighed, udleder G., at enhver retsnorms begrebsmæssig nødvendige indhold er at være en rettel-

¹⁾ Udhævet her.

snor for retshaandhævelsen — et synspunkt, som dog havde tiltrængt en nærmere belysning i dets anvendelse paa de retsnormer, der enten som de folkeretslige faktisk savner eller som de til de høieste statsmagter relæde bud endog efter forholdets egen natur maa savne en organiseret haandhævelse. Lov er fra dette synspunkt »den organiserede samfundsmagts beslutning om den retssnor, den vil følge ved retshaandhævelsen, eller hvad den i paakommende tilfælde vil hævde som ret« (I p. 95). Sædvaneret er den ret, som gennem den faktiske udøvelse er kommen til udtryk som den uorganiserede samfundsmagts vilje, »der indehaves og udøves af de personer, hvis retsopfattelse, fordi de udgjør magten i samfundet, er i stand til at lægge sit tryk paa retsforholdene« (I p. 124).

I det normalt organiserede samfund findes der ingen retsnorm, som har en af den positive ret uafhængig gyldighed (I p. 133). Den positive ret i et saadant samfund er derfor med nødvendighed fuldstændig (I p. 86), om den end selv kan sanktionere anvendelse af supplerende retsnormer (p. 107—8). »Forholdets natur« kan aldrig komme i betragtning mod den i loven indeholdte retsnorm (I p. 105), og den maa ogsaa som supplerende retskilde »sættes efter den positive lovgivnings aand« (I p. 114). Herved har saaledes forfatteren meget bestemt taget afstand fra den saakaldte frie retsteori, som vistnok ikke direkte nævnes, men hvis retning han finder forkastelig. Idet han paaviser, at derved lovgivningsmagten overføres til retshaandhævelsens organer, udtaler han (I p. 110—1): »At overlade denne [magt] til myndigheder, som er organiserede med andre opgaver for øie, medfører en disharmoni mellem organ og funktion, som har alle principstridighedens ulemper. Den sammenblanding af væsentlig uensartede funktioner under ensartede former, som det indeholder, medfører fare for, at ingen af funktionerne kommer til sin fulde ret. Den legislative funktion er udsat for ikke at komme til sin ret, hverken i realiteten, fordi der ikke kan være sikkerhed for, at dette organ be-

sidder alle betingelserne herfor, eller i formen, idet normen ikke fremtræder i et almindeligt og derfor almentilgjængeligt udtryk. Funktionen for retshaandhævelsen er udsat for at lide i realiteten ved, at blikket sløves for den forskjel, der er mellem det at finde retsnormer af kilder, som kun er tilgjængelige for en etisk dommen, og det at fortolke, — bevis nok herfor er det, at det selv i videnskaben ofte endnu hedder, at der ingen væsensforskjel er, — at fortolkningen derfor ikke holdes ren for elementer, hvormed den intel har at gjøre, og paa den anden side ved den lethed, hvormed der under en etisk bedømmelse glides over i vilkaarligheden. Den er fremdeles udsat for at lide derved, at der hos de lovundergivne opstaar forestillingen om en magtfuldkommenhed hos de retshaandhævende myndigheder, som svækker tilliden til, at det er forud eksisterende normer, som anvendes, og ikke arbitrære magtsprog. Statsrettens grund sætning, der kræver sondring mellem lovgivningsmagt og organerne for retshaandhævelsen, hævder saaledes fra alle sider sin sandhed ogsaa i denne eiendommelige retning.«

Med hensyn til grundlaget for retssystemet fremdrager G. i flere henseender nye og frugtbare synspunkter. Han paaviser det ufyldestgjørende i den vedtagne sondring mellem offentlig og privat ret og hævder, at den grundlæggende sondring maa gjøres »mellem de livsforhold, hvis ordning og betryggelse er selvstændigt formaal for retsordenen paa den ene side og paa den anden side de retsforhold, som betinges af eller fremkaldes ved det formaal at give hine den rettlige betryggelse« (I p. 260—61). Overensstemmende hermed lægger han til grund for sit system hovedsondringen mellem retsanordningens og retshaandhævelsens institutioner (de primære og de sekundære retsnormer). Jeg har i min »Retsencyclopedi« fremhævet, at denne sondring baade i sig selv er rationel og byder det klareste og skarpeste grundlag for en systematisk inddeling, men at dens gennemførelse støder paa den vanskelighed, at mange primære retsregler alene er udtalt som forudsætning for de

sekundære. Navnlig gjælder dette en stor del af de »normer«, hvis overholdelse sikres ved straffebud, og hvis fremstilling derfor ret naturlig sker i forbindelse med strafferettens specielle del (altsaa under et til retshaandhævelsen hørende afsnit af systemet). Ved fremstillingen af den positive ret vilde en anden fremstillingsmaade lettelig enten lede til unødige gjentagelser eller til en uheldig splittelse af sammenhørende stof. For den almindelige retslære, saaledes som G. opfatter dennes opgave, foreligger denne vanskelighed ikke paa samme maade. Der kan her ikke være tale om at fremstille nogen strafferettens specielle del som saadan. Og der bliver derved aabent rum for under »retsanordningen« at belyse ogsaa de retsforhold, som kun faar sin retsbeskyttelse ved straffebud og derfor i almindelighed behandles i strafferettens specielle del. Under kapitlet om »retten i samlivsforholdet« findes fremstillet en række hidhørende forhold (»retsforhold med hensyn til: det legemlige livs goder, personernes sjælelige liv«, handlefrihedens gode, goder, der tilflyde menneskelivet fra omverdenen, særlivets gode). Det maa ogsaa medgives, at der paa denne maade bliver anledning for forfatteren til at undergive disse retsforhold en fyldigere principiel belysning, end der lettelig bliver anledning til ud fra det snevrere strafferetslige synspunkt.

I systematisk henseende interessant er videre kapitlet »retten i de borgerlige samfundsforhold«. Forf. paapeger, at de livsfællesskab mellem mennesker, der har retslig betydning, ikke er udtømt ved familien og statssamfundet, men at der ogsaa gives samfund, som til sin existens ikke forudsætter en politisk magts organisation, men kun et vist, udover familiens kreds rækkende livsfælleskab, skabt ved den indflydelse, som omgivelserne over paa de samlevende menneskers liv. Disse omgivelser henfører forf. til tre grupper: »de materielle naturomgivelser, det menneskelige samliv og de ideelle aandsfaktorer, i og blandt hvilke livet leves« (II p. 4).

Ogsaa i dette kapitel behandles en række retsnormer,

som ellers kun finder sin belysning i strafferetten, og som derved maa indrømmes at komme tilkort. Tildels er det de samme retsgoder, som allerede fra et individualistisk standpunkt er behandlet i kapitlet om de rene samlivsforhold, der her belyses fra deres sociale side (sociale retsforhold m. h. t. samfundsmedlemmernes liv og legeme, deres aandsliv og deres handlen i omverdenen). Tildels er det retsforhold, der kun kommer i betragtning som saadanne i det borgerlige samfund. Til disse sidste regner forf. ogsaa formueretsforholdene — et væsentlig nyt og betydningsfuldt synspunkt, som forf. udnytter til forklaring af, hvorledes disse forholde ikke kan ordnes efter en eksklusivt individualistisk maalestok, men i vid udstrækning maa undergives en social bedømmelse.

Afsnittet om formueretsforholdene hører i det hele til de dele af G.s forelæsninger over den almindelige retslære, som har øvet størst indflydelse navnlig paa den danske, tildels ogsaa paa den nyere norske formueretsvidenskab. Saaledes er det utvivlsomt, at hans fremstilling af læren om retshandelen har bragt denne et godt stykke fremad. Værdifuld er her hans hævden af, at »retshandel« paa den ene side er et centralt begreb, hvis rette systematiske plads er retslærens almindelige del, men at paa den anden side retshandlernes forskellige indhold nødvendigvis maa betinge anvendelse af forskellige retslige synspunkter. Hvorvidt forf.s sondring mellem »løfter« og »paalæg« i denne henseende er helt udtømmende og navnlig den sidste kategori helt træffende betegnet, tør kanske være gjenstand for tvivl; men utvivlsomt peger sondringen i den rigtige retning. En stor forenkling af kontraktlæren har forf. opnaaet ved sin paavisning af, hvorledes en tilfredsstillende løsning af de problemer, som k o n t r a k t s afslutningen fremkalder, kun kan naaes ved at betragte kontrakten under synspunktet af to retshandler: et betinget løfte og et »paalæg« (akcepten).

Værdifuld, om end ikke egnet til den ensidige udnyttelse, som enkelte senere forfattere har gjort deraf, er og-

saa forf.s teori om hensynet til tro og loves ubrødelighed som et vigtigt princip for udformningen af reglerne for *v i s s e* retshandlers forbindende kraft.

De her nævnte formueretslige synspunkter er i litteraturen udviklet af andre forfattere, hvis skrifter er offentliggjorte for G.s almindelige retslære, men at de forsaavidt har hentet impulser fra hans universitetsforelæsninger over denne disciplin, er erkjendt.

Vigtige synspunkter indeholder skriftet til belysning af retsbrudets teori og de strafferetlige problemer. For disse vil der blive redegjort nedenfor i forbindelse med omtalen af G.s strafferetslige værker.

Som et vigtigt supplement til G.s egen fremstilling af den almindelige retslære — navnlig forsaavidt den historiske udvikling angaar — maa man betragte hans i 1904—1906 offentliggjorte skrift om »A. S. Ørsted's Betydning for Moral- og Retsfilosofien samt Strafferetsvidenskaben«, udkommen som 3dje afdeling af det af G. i forbindelse med N e l l e m a n n og H. Ø l l g a a r d udgivne værk »Anders Sandoe Ørsted's Betydning for den danske og norske Retsvidenskab«.

Det fremgaar allerede af det foregaaende, hvor nær G. i sin grundopfatning af den almindelige retslæres problemer stod Ø. Han fremhæver ogsaa selv dette samtidig med, at han betoner, at han »ikke direkte har øst af Ørsted«¹⁾, hvad en saa særpræget og selvstændig forf. som G. overhovedet ikke kan tænkes at gjøre ligeoverfor nogen anden forsker. Men det nære aandelige skægtskab mellem de to forfattere har gjort G. særlig kaldet til at belyse A. S. Ørsted's betydning paa de videnskabelige omraader, paa hvilke G.s egen forskning hovedsagelig har bevæget sig. Og han er skredet til opgavens løsning med en troskab og pietet ligeoverfor den store mester og tillige med en grundighed, som maa vække

¹⁾ Se A. S. Ørsted's betydning for moralfilosofien etc. 1ste halvdel p. 202, not. 1.

den største beundring. Opgaven var efter arten af Ørsteds forfatterskab ingenlunde let. Dennes behandling af moral- og retsfilosofiske spørgsmaal er spredt i en række monografier fra meget forskellige tidsperioder, og paa væsentlige punkter har Ø. i tidens løb skiftet standpunkt. For strafferettens vedkommende kunde det for en overfladisk betragtning synes, som om opgaven lettedes ved den omstændighed, at Ø. i sit skrift »Om de første grundregler for straffelovgivningen« selv har efterladt en større sammenfattende fremstilling af sine strafferetslige synsmaader. Men i virkeligheden vil man ved alene at holde sig til denne fremstilling dels ikke faa en fuldstændig forestilling om Ø.s betydning for strafferetsvidenskaben, dels vilde man derved ikke faa blik for den udvikling, som ogsaa her paa flere punkter er foregaaet hos ham. G. har med stor omhu eftersporet alle de udtalelser af Ø., som kaster lys over hans standpunkter paa de her berørte omraader; og samtidig har han stillet dem i det fornødne relief ved en paavisning af deres forhold baade til datidens fremmede, navnlig tyske, litteratur og til den senere udvikling, navnlig i dansk litteratur¹⁾.

G.s store hovedværk paa strafferettens omraade er desværre for den almindelige dels vedkommende ufuldendt. I 1875 udkom 1ste del af »Den danske Strafferet« (med undertitlen »Indledning til den danske Strafferet«, omhandlende strafferettens begreb og omraade, de strafferetslige normer og de videnskabelige hjælpemidler); og denne efterfulgtes i 1878 af anden del med undertitlen »Den danske Strafferets almindelige Del«, omfattende et par kapitler af læren om forbrydelsen: Forf. har herunder tænkt sig behandlet som første kapitel forbrydelsens begreb og inddelinger, som andet kapitel

¹⁾ Jfr. min anmeldelse af skriftet i Tidsskr. f. Retsvidenskab 1911, p. 119 ff.

strafbarhedens grundbetingelser: I. den egentlige forbrydelse, II. forsøget paa forbrydelse, III. meddelagtighed i forbrydelse, som tredje kapitel straffrihedsgrundene og som fjerde kapitel straffeskyldens ophør. Den udkomne del omfatter kun første kapitel og første afsnit af andet kapitel. Senere er ingen fortsættelse kommen. Derimod udkom i aarene 1895—96 i tre statelige bind en indgaaende fremstilling af »Den danske Strafferets specielle Del«, i hvilken forf. har gennemført den samme systematiske gruppering af stoffet, som ligger til grund for fremstillingen af »rets-anordningen« i hans almindelige retslære, nemlig sondringen mellem retsforholdene i det blotte samliv, i familien og andre snevrere samfund, i det borgerlige og i det politiske samfund.

Dette værk vil, selv om det for den almindelige dels vedkommende skulde forblive en torso, staa som et *monumentum aere perennius* over forfatterens videnskabelige virksomhed. Det er sagt om det med sandhed, at det ikke er let i noget andet lands litteratur at paavise et sidestykke. Der findes jo tilvisse utalte fremstillinger af strafferetten, særlig i tysk litteratur, men navnlig for den specielle dels vedkommende neppe noget saa grundigt og udtømmende, forenende et vidtskuende blik for de principielle spørgsmaal med en saa fin og sikker sans for det praktiske livs realiteter, underbygget i lige grad med detaljerede undersøgelser af retspraxis som med teoretisk lærdom. Det er umuligt indenfor en tidsskriftsartikels ramme at gennemgaa endog blot de hovedpunkter, paa hvilke dette skrift beriger strafferechtsvidenskaben med frugtbare impulser. Jeg maa indskrænke mig til at fremhæve nogle grundlæggende synsmaader, som særlig belyser det psykologiske og etiske grundlag for G.s strafferetsopfatning, idet forøvrigt her, som oven antydet, fremstillingen i strafferettens almindelige del suppleres og delvis berigtiges ved hans senere udkomne »Almindelige Retslære«.

I psykologisk henseende gaar G. ud fra, at ethvert etisk

og retsligt ansvar er uforeneligt med den absolute (fatalistiske) determinisme, som ikke blot hævder viljens afhængighed af motiver (en afhængighed, som heller ikke G. bestrider), men som negter sjælens evne til at danne motiver, og som derfor hævder viljens utilgjængelighed for menneskelige bestræbelers paavirkning overhovedet. Det retslige (ligesom det etiske) ansvarsprincips forudsætning er den ved empirisk iagttagelse godtgjorte kjendsgjerning, at menneskers karakter og motiver ikke er utilgjængelige for saadan paavirkning. Paa denne kjendsgjerning hviler al opdragelse, og paa den hviler ogsaa straffen, hvis betydning er, at den virker som tugt ligeoverfor forbryderens vilje, som har vist sig svag eller oprørsk, og tillige som en i gjerning udtrykt daddel ligeoverfor den forbryderske handling. I sin fremstilling af strafferetten har G. væsentlig fremhævet det første moment. Men dels vil det ikke være tilstrækkeligt til at begrunde dødsstraffens anvendelse, som G. finder berettiget, om han end ønsker den stærkt begrænset i sin anvendelse; dels fremhæver han i sin almindelige retslære, at opfattelsen af straffen som tugtemiddel, hvis den var eneraadende, vilde berettiggeliggøre anvendelse af straffe af ubestemt varighed, hvad han finder stridende mod individets krav paa retshaandhævelsens begrænsning. Skal dette krav ske fyldest, maa den lidelse, som tilføies forbryderen, være bestemt ved et vist forhold mellem forbrydelsen og straffen (*malum passionis ob malum actionis*). Det synspunkt, ud fra hvilket en straf, formet efter dette krav, kan finde etisk berettigelse, kan alene være det, at personen ved forbrydelsen har paadraget sig en sædelig skyld, der sones ved den lidelse, som han underkastes, og i hvilken samfundet udtrykker sin dom om denne skylds størrelse. At personen er i besiddelse af saadanne psykiske egenskaber (i positiv og negativ henseende), at hans handling egner sig til dadel eller tugt, er det, som udtrykkes ved begrebet tilregnelighed.

Har det angivne synspunkt etisk berettigelse? Forf. opkaster selv dette spørgsmaal; og personlig synes han ikke

at være i tvivl om dets bekræftende besvarelse. Men han medgiver, at »det kan være, at disse begreber viljesfrihed, tilregnelighed, skyld, dadel og tugt, der er væsentlige for det nedarvede strafinstitut, alle ere etiske postulater« (Alm. Retslære II p. 624). Men han hævder, at dets urigtighed ligesaa lidt kan bevises som det modsatte postulats rigtighed. Valget mellem de modstridende postulater bliver derfor ikke »et videnskabeligt valg, men et valg, der maa træffes af samfundet af etiske grunde, paa lignende maade som det af nogle hævdes, at det maa træffes af den enkelte¹⁾ som en personlighedssag af subjektive grunde« (sammesteds p. 618). For samfundet som for individet er det en livsinteresse, at de nævnte postulater lægges til grund for den straffende retshaandhævelse. Ti opgives de, maatte det strafinstitut, hvorom der kan være tale, blive formet efter samme mønster som den retshaandhævelse, hvormed samfundet beskytter sig mod afsindige, hvilket, naar det blev varigt og normall, vilde føre til en barbarisk og despotisk retstilstand (sammesteds p. 624). Isaafald maatte nemlig enhver anden begrænsning af strafondets størrelse bortfalde end den, som følger af, at formaålet maa siges at være naaet, og at strafondet ikke længer er nødvendigt (sammesteds p. 629, jfr. G.s afhandling i Nordisk Tidsskrift for Fængselsvæsen 1890 p. 74). En saa vidtgaaende opofrelse af det enkelte individ til fordel for samfundsinteressen som den, hvortil den modsatte opfatning maa føre, finder G. at være i uforsonlig strid med grundsætninger for samfundsmagtens begrænsning, som nutiden møjsommelig har kæmpet sig frem til, og som det ikke er sandsynligt, at samfundet nogensinde atter vil give slip paa (Nord. Tidsskr. f. Fængselsvæsen a. s. p. 76).

Derfor er G. en afgjort modstander af den antropologiske og den italienske positive strafferetsskole, medens han i den ovenanførte afhandling i Nordisk Tidsskrift for Fængselsvæsen i flere henseender erkjender berettigelsen af de moderne re-

¹⁾ bl. a. Kroman.

formbestræbelser, som den i 1889 stiftede internationale kriminalistiske forening har sat paa sit program, navnlig forsaavidt angaar en rationellere udformning af straffefuldbyrdelsen. Som mangeaarig chef for det danske fængselsvæsen har han haft leilighed til praktisk at virke for gennemførelsen af rigtige kriminalistiske grundsætninger paa dette omraade.

Med hensyn til G.s behandling af de grundlæggende strafferetslige begreber er der særlig grund til at minde om hans berømte teori om det objektive retsbrud. I sine hovedtræk kan denne teori, som har fundet en noget nær samstemmende tilslutning inden den nordiske retsvidenskab, gjengives saaledes: Ved bedømmelsen af, hvorvidt en person kan gjøres ansvarlig — være sig til straf eller til erstatning — for følgerne af en handling, kan der ikke alene ses hen til personens subjektive skyld og den objektive aarsagssammenhæng mellem handlingen og følgen. Selv om begge disse momenter foreligger, vil der ikke kunne blive tale om ansvar, hvis handlingen i og for sig er objektivt retmæssig, hvilket navnlig er tilfældet, ikke blot, hvis der foreligger nogen af de særlige omstændigheder, som udelukker retsstridigheden (nødværge, nødstilstand), men overalt, hvor den følge, hvorom der er tale, staar i et saa fjernt forhold til handlingen, at en almindelig omtænksom mand ikke kan forudsættes at regne med den, eller hvor den om end nærliggende, dog med føie er sat ud af betragtning, fordi der til det formaal, som forfulgtes med handlingen, knytter sig interesser, som i forhold til den indtraadte skadelige følge er af overveiende betydning.

Uafhængig af G. havde Bernhard Getz allerede i sin i 1876 offentliggjorte konkurrenceforelæsning om »Den saakaldte delagtighed« udviklet den samme tanke¹⁾. Det

¹⁾ Norsk Retstidende 1876. Afhandlingen er optaget i Getz's i 1903 udgivne »Juridiske Afhandlinger«. — Goos har forøvrigt i sit skrift »A. S. Ørstedes Betydning for Moral- og Retsfilosofien samt for Strafferetsvidenskaben« p. 109, paavist, at antydning til en beslægtet opfatning allerede findes hos Ørsted.

maa imidlertid erkjendes, at G o o s har givet teorien en fylligere udformning og begrundelse, end der for G e t z var anledning til i den sammenhæng, hvor han først mødte dette spørgsmaal. Dernæst fortjener det ogsaa at fremhæves, at G o o s ikke som G e t z anser teorien om det objektive retsbrud i og for sig afgjørende for, hvorvidt kriminalisten iøvrigt kan operere med det rent logiske aarsagsbegreb. G o o s har fortjenesten af at have indført i nordisk strafferetsvidenskab sondringen mellem en aarsagssammenhæng, som det er naturligt at sætte ud af betragtning ved bestemmelsen af det retslige ansvar, og en aarsagssammenhæng, som er beregnelig og derfor danner det naturlige grundlag for et saadant ansvar¹⁾.

Interessant og original er G.s stilling til det meget omstridte spørgsmaal om, hvilken betydning det har for den retslige aarsagssammenhæng, at et eller flere led i kausalkjæden udgjøres af menneskelige handlinger. G. antager ikke, at denne omstændighed gør aarsagsloven uanvendelig, men han finder det uforeneligt med en rigtig vurdering af handlefrihedens princip at drage strafferetslige konsekvenser heraf. Gaar man ud fra, at menneskelige viljesakter ikke er bestemt ved en fatalistisk nødvendighed, maa man lade det normale menneske, hvis handling er den nærmere aarsag til retsbrudet, bære ansvaret for dette. Vilde man drage ogsaa den fjernere handling ind under ansvaret, vilde dette paalægge alle en gjensidig tilsyns- og afværgelsespligt ligeoverfor hverandre, som maatte give enhver, i egen sikkerheds interesse, ret til den yderligste indblanding i alt, hvad andre foretog sig. Derved vilde al leven for sig selv, enhver

¹⁾ I tysk litteratur er den samme tanke udviklet i den bekjendte afhandling af fysiologen v. Kries i hans bekjendte, forøvrigt senere end G.s Strafferet offentliggjorte afhandling »Ueber den Begriff der objectiven Möglichkeit«. — Antydnet er tanken allerede af Ørsted, se det foran s. 16 not. anførte. — Om hele dette spørgsmaal og G.s stilling til det henvises forøvrigt til min afhandling »Aarsagssammenhæng og retsstridighed« i Tidsskr. f. Retsv. 1909, ogsaa trykt i 2den samling af mine »Mindre jur. afhandl.« p. 40 ff.

virkelig handlefrihed, være ophævet. Noget andet er det, at en anden »sekundær« lov for handlefriheden medfører, at handlinger, som i sig selv, objektivt bedømte, ikke er eller behøver at være retsstridige, dog ikke maa stilles i en retsbrudsviljes tjeneste, altsaa ikke bidrage til realisationen af en saadan vilje. Paa denne sidste grundsætning støtter G. delagtighedens strafbarhed. Han indrømmer den logiske mulighed af det standpunkt, som navnlig Getz har forfægtet i den foran citerede afhandling, at man kan bringe den som delagtighed betegnede virksomhed gennem mellemmand ind under gjerningsmandssynspunktet, saa at der ingen begrebsmæssig forskjel bliver paa forbrydelse i snevrere forstand og delagtighed (umiddelbar og middelbar gjerningsmand). Men han hævder, at denne opfatning i flere retninger vil medføre strengere betingelser for strafbarheden end foreneligt med de krav paa retslige grænser for statsmagten, som i et normalt samfund maa tilkomme personer.

Paa straffeprocessens omraade har G. gjort en navnlig i retshistorisk henseende meget betydelig indsats med sit i 1880 offentliggjorte skrift: »Den danske Straffeprocess i Forhold til Strafferetspleiens Grundsætninger fra Christian V indtil Nutiden«. Det paavises her, hvorledes inkvisitionsprocessen i Danmark (og Norge) — i modsætning til, hvad der fandt sted i Europas øvrige lande udenfor England — først forholdsvis sent og under modstræben fra dommernes side fandt indgang i praxis efter den inkvisitoriske forundersøgelses indførelse i slutningen af det 18de aarhundrede, og hvorledes hovedforhandlingen vedblev at være akkusatorisk med en i de fleste andre lande ukjendt omsorg for tiltaltes forsvar.

For sit standpunkt til de moderne straffeprocessuelle principer har G. redegjort i en afhandling om »Nutids-

spøragsmaal i Strafferetspleien« i »Det 19de Aarhundrede« for 1876.

Saa vel paa strafferettens som paa straffeprocessens omraade har G. havt anledning til at udføre et betydningsfuldt arbeide for sine synsmaaders støbning i legislativ form. Han har saaledes havt en fremtrædende andel baade i udarbeidelsen og gennemførelsen af loven om rettens pleie af 26 marts 1909, som for straffeprocessens vedkommende gennemfører anklageprincippet i forbindelse med mundtlighed og lægdommeres deltagelse i strafferetspleien (som jury).

Han var formand i den kommission, der i 1912 har leveret udkast til en ny dansk straffelov, og tør vel forudsættes at være den, hvem baade udkastets og motivernes udarbeidelse i første række skyldes. Det er et arbeide af meget høi rang og vidner i lige grad om sin forfatters omfattende videnskabelige blik og hans betydelige evne til at finde en praktisk legislativ form for sine tanker. Udkastet betegner tillige et fuldt »moderne« standpunkt, forsaavidt som det i vid udstrækning har taget hensyn til de nyere kriminalistiske retningers synsmaader og reformkrav. Dette gjælder saaledes dets gennemgaaende stærkere betoning af brydelsens subjektive i forhold til den ydre side, dets særlige bestemmelser om vane- og erhvervsmæssig forbryderiskhed i forskellige former, dets anvendelse af betingede straffedomme, dets anvisning af særlige pönitentiære foranstaltninger ligeoverfor unge forbrydere, dets regler om sikrende forholdsregler ligeoverfor utilregnelige eller ikke helt tilregnelige og farlige forbrydere. Men det fastholder straffens retslige karakter. Det afviser derfor sammenblandingen af straf og sikringsforanstaltninger, om det end forsaavidt bringer begge forholdsregler i sammenhæng med hinanden, som det inden visse grænser lader straf bortfalde, hvor sikringsforanstaltning anvendes. Det fastholder den opfatning, at straffen er en reaktion mod den enkelte gjer-

ning og forkaster i den personlige friheds navn de ubestemte straffedomme (saaledes som de bl. a. er ordnet af den norske straffelovs § 65, hvis bestemmelser forøvrigt omtrent ikke anvendes af retsbrugen¹⁾), hvad der tør vise dette spørgsmaals underordnede praktiske rækkevidde under vore forhold). Endelig vægrer det sig ved helt og holdent at udlevere tilregnelighedens bestemmelse til lægerne. Alt dette vil vistnok af visse nyere kriminalistiske retningers mest yderliggaaende tilhængere blive betragtet som debetposter ved udkastet. Men disse retninger kan endnu ikke gøre krav paa helt at beherske nogen strafferetsreform, saasandt ingen saadan, hvis den skal blive til sandt gavn for land og folk, tør se bort fra den herskende retsbevidstheds krav eller betegne et voldsomt brud med alle nedarvede forestillinger.

Som det var at vente af en mand med saa universelt anlagt aandretning som G., har han med varm interesse omfattet det internationale samarbejde paa retsvidenskabens og lovgivningens omraade. Han har været en virksom deltager i de nordiske juristmøder, medredaktør af det nordiske »Tidsskrift for Retsvidenskab« siden dets grundlæggelse i 1888 og medarbejder ved den nordiske retsencyclopedi, til hvilken han har bidraget med en fortrinlig fremstilling af de nordiske landes strafferet. Han er mangeaarigt medlem (siden 1912 æresmedlem) af folkeretsinstituttet, hvis præsident han har været; og han har givet værdifulde bidrag (navnlig meddelelser om nordisk lovgivning og retsvidenskab) til det folkeretslige tidsskrift »*Revue de droit international et de droit comparé*«. For *Marquardsens* store retssammenlignende værk »*Handbuch des öffentlichen Rechts*« har han i forbindelse med *H. Hansen* udarbejdet fremstillingen af den danske statsret. Som Danmarks offi-

¹⁾ Det er kun anvendt en enkelt gang, se Nord. Tidsskr. f. Strafferet, II. Aargang, S. 172.

cielle delegerede har han deltaget aktivt i en række internationale fængselskongresser.

Det er en lang og rig arbejdsdag, Goos kan se tilbage paa; og den er, som allerede foran antydte, lykkeligvis ikke afsluttet. Han staar endnu med sine 80 aar midt oppe i livets gjerning. Til udtrykket for min taknemlighed for alt, hvad han har ydet, og hvad jeg personlig skylder ham, foier jeg de varmeste ønsker om en lys livsaften, rig paa frugtbart arbejde og personlig lykke.

C. Goos.

En helsning från Sverige till hans 80års födelsedag.

Af Johan C. W. Thyrén.

Då Exe. Goos nu snart kan se tillbaka på 80 år af ett mer än vanligt verksamt lif och en mer än vanligt fruktbarande verksamhet, har han en dubbel anledning att vänta ett erkännande äfven från svensk sida. Dels kan en framstående forskare af skandinavisk stam, allaredan på grund af språksamhörigheten, som gör hans verk till alla skandinavers andliga egendom, med rätta af sina stamfränder fordra tacksamhet. Dels har Exe. Goos gjort mera för den svenska straffrättens klarläggande än de flesta svenska forskare af hans eget fack, öfverhufvud mera än någon svensk af vår generation, Hagströmer undantagen.

Hvad Exe. Goos' allmänna forskargerning beträffar, måste man, för att rättvisligen uppskatta hans energi och begåfning, erinra sig, att en högst betydlig del, kanske lejonparten, af hans arbetskraft tagits i bruk för politiska och administrativa sysslor. Återstoden har emellertid varit tillräcklig för att i två skilda vetenskaper, rättsfilosofi och straffrätt, åstadkomma verk, som dels innehålla en fullständig och sjelfständig systematisering af dessa vetenskaper, dels äro rika på originella och intressanta uppslag i detaljerna. Forelæsninger over den almindelige Retslære (1885—92) innehåller således en lika mycket genom tankarnes rikedom som genom deras konsequens utmärkt öfversigt af rättsfilosofien. I det hela

kännetecknas arbetet af en stark hänsyn till utiliteten, utan åsidosättande af traditionens betydelse, men med undvikande af den tidigare ofta förekommande inblandningen af en oklar mystik. Inom straffrätten är framför allt att märka det år 1896 i det väsentliga färdigliggande hufvudverket »Den danske Strafferet», framstående genom grundlighet lika mycket i den teoretiska analysen som uti inarbetandet af rättspraktiska detaljer — öfverhufvud den förnämsta systematiska framställning af straffrätten på nordiskt tungomål. Men äfven arbetet »Den nordiske Strafferet» (i »Nordisk Retsencyklopædi») är synnerligen märkligt, för svenskar redan därför, att det alltjemnt utgör den enda i tryck föreliggande fullständiga öfversigt af den svenska straffrätten — låt vara i fogelperspektiv. Förf:s betydliga säkerhet i handterandet af abstrakta begrepp, hvilken slundom föranleder den reflexion, att hans anlag skulle passat lika väl för filosofi som för juridik, framstår här kanske mera påfallande än någonsin; likaså den dermed sammanhängande precisionen i det språkliga uttrycket för tanken.

Bland fruktbärande originella uppslag inom straffrätten må här särskildt erinras derom, att Exc. Goos torde hafva prioriteten — åtminstone om muntlig framställning medräknas — till den kort efter af Getz och något senare af v. Bar och andra gjorda upptäckten — man torde utan öfverdrift kunna använda detta ord — af intressekollisionens dominerande betydelse för genombildningen af det allmänstraffrättsliga systemet. En mängd problem, som förut framstätt såsom mer eller mindre svårlösliga, fingo först derigenom sin enkla och naturliga lösning, och man kan säga, att detta begrepp, så som det af nämnda forskare utvecklades, i viss mån utgjorde den dittills felande slutstenen i den moderna straffrättens byggnad. Det är endast att beklaga, att dessa viktiga undersökningar icke från första stund blefvo tillgängliga för kontinentens forskare — ikke blott därför, att den skandinaviska forsk-

ningen borde enligt principen *suum cuique* hafva hvad den med rätta tillkom, utan äfven derför, att den form, hvori tanken framträdde hos de nordiska forskarne, antagligen skulle från början tillvunnit den samma mera förståelse, än som kom v. Bar till del.

Beträffande de i våra dagar så aktuella kriminalpolitiska problemerna och den dermed sammanhängande uppfattningen af straffrättens allmänna princip, har det gått Exc. Goos så som flera med honom, att svårigheterna i att konsekvent genomföra den preventivsynpunkt, han ursprungligen velat göra allenarådande, kommit honom att delvis återgå till synpunkter, som han förut förkastat. I sjelfva verket lärer framtiden komma att visa, att en kompromiss mellan prevention och vedergällning visserligen kan mer eller mindre skickligt maskeras, men aldrig fullständigt undgås; om dess beskaffenhet i detaljerna komma naturligen alltid meningarne att blifva delade. Äfven den som, i likhet med förf. till dessa rader, icke instämmer i alla de resultat, hvartill Exc. Goos kommit, kan derför icke klandra honom, då han för sig erkänt de obestriddliga svårigheterna, i stället för att på matematiskt sätt utdraga konsekvenserna af en engång uppställd princip — den lättare men i längden mindre gifvande vägen.

Allt i allt, hafva den svenska rättens målsmän, vid Exc. Goos' tillståndande 80årsdag, knappast mindre skäl än hans landsmän att vördsamt och hjertligt tacka honom för hvad han uträttat under sin långa arbetsdag och att såsom välförtjent belöning tillönska honom en molnfri lefnadsafton.

Lund i november 1914.

C. GOOS.

Profil af en Lærer- og Forfattervirksomhed.

Af Frantz Dahl.

I.

Vi vare en lille Kreds juridiske Studenter, som indbyrdes, i vor særlige Argot, halvt spøgende, halvt alvorlig kaldte Professor Goos »Kongen« eller »den gamle Konge«. Ikke fordi han var saa gammel endda, en Mand født den 3dje Januar 1835, var jo den Gang — Midten af Firserne og deromkring — ingen Olding, men han stod for os som Hovdingen, som den, der er et Hoved højere end alt Folket. Han var det retsvidenskabelige Fakultets Senior og *summus juris consultus*. Fakultetet selv regnede ham som sin Førstemand, Videnskabsmændene, Dommer- og Sagførerstanden, hele den juridiske Verden saa i ham den store Lærer og Lærde. Ἀρχὸν αὖ μέγ' ἄριστον! Som saadan var Goos kaaret. Enstemmig og inappellabelt. *Ex opinione obligationis!* Selv de, der i bred Almindelighed betragtede Retsfilosofi som det ligegyldigste og orkesløseste af alt og særlig stillede sig kritisk i hvert Fald overfor visse Dele af Goos' almindelige Retslære, bøjede sig i Beundring for hans Tanke Skarphed og Dybde. Da en f. Ex. overfor Goos' Fremstilling af Familieretten med en Vending af Vald. Vedel*) gjorde gældende, at den stillede den positivt gældende danske Ret i Transparent som sædeligt Ideal, svarede en anden

*) »Tilskueren« 1887 S. 555.

med en let Tillæmpning af Aarestrup's Ord om Oehlenschläger:

Der er dog flere Kræfter i hans Bærme
end i de andres Første-Draaber!

Goos var den Opdrager, den studerende Ungdom skyldte sine dybeste Indtryk af juridisk Tænkning. Ogsaa for dem af os, for hvem Ørsted og Bornemann vare mere end blot Navne og Nedslagnings-Objekter i Lærebøgerne, var han den originale og selvstændige Forsker. Vi hørte af de ældre, læste os til og skønnede endelig selv, at han havde indledet en ny Æra i dansk retsvidenskabelig Litteratur, vi saa, at hans vigtigste Teorier og Læresætninger knæsatte af Teoretikerne, baade de jævaldrende og de yngre, og adopteredes af Praxis. Hans særlige Fag vare Retsklære og Strafferet, men disse vare kun Enklaver, omend store og betydningsfulde, i det omfattende Omraade, han beherskede. Han var den *universelle* Rets-Tænker.

Paa Katedret virkede Goos maaske mindst. Der stod Respekt om ham. Han kunde se noget utilnærmelig ud. Men hans skønne Hoved fængslede os. Skikkelsen var statelig — der flyder holstensk Bondeblod i Goos' Aarer —, Profilen kraftig, Mundens nedadbojede Linje røbede høj Intelligens. Men hans Foredrag var ikke veltalende i Demosthenisk Forstand. Han kunde støde Sætningerne ud, ofte med Eftertryk paa Verber og Adverbier, der egentlig ikke syntes værdige til en saadan Udmærkelse, han kunde ligesom søge efter Udtrykkene for sin Tanke, men ramte stedse — som ogsaa i Samtale — Sommet paa Hovedet, slaaende og nye syntes hans Ord altid, selv om det var i kendt Farvand, Sejladsen foregik. Hos hver af Fakultetets Lærere fandt vi særlige Fortrin. En livfuld og ægte pædagogisk Begavelse var Matzen, hvis glimrende Ævner aldrig fik Tid og Ro til videnskabelig at udvikle sig, som de havde fortjent det, han nedlagde et stort Arbejde særlig i Gennemgangen af de skriftlige Opgaver, Deuntzer tiltalte os ved sin praktiske Tendens, sine konkrete Exempler, sit

Krav paa virkelig Forstaaelse, der ikke vilde lade sig nøje med en halvkvædet Vise, J u l. L a s s e n, den vennesele, altid overbærende, ved sin videnskabelige Alvor og Idealisme, sin hjærtelige og sympatetiske Interesse for »den enkelte«, og T o r p, den unge Formueretskerer, ved sin friske og radikale Tilbojelighed til at slaa til møre videnskabelige Gudebilleder og omstyrte de tilsyneladende solideste og mest belommurede Begreber. Og ved Siden af disse Føreren og Mesteren Goos, hvis aandelige Overlegenhed kunde knuge os, og hvis Strafferet, specielt enkelte Afsnit af Indledningen og den almindelige Del, ikke syntes skrevet for eller beregnet paa vore ringere Hjærner! Bedst som Docent var Goos vistnok ved sine Skriveøvelser. Han stillede Problemet skarpt og klart, belyste det i alle dets Forgreninger og Porer med en saa gennemtrængende Stringens og knusende Logik, at man overvældedes. Man kunde gribes af en forfærdende Følelse af egen svigtende juridisk Ævne, naar man havde hørt Goos gennemgaa et Spørgsmaal, man i sin Naivitet troede nogenlunde at beherske. Man syntes, man lige saa gjerne strax kunde opgive at studere et Fag, der ejede en Dyrker som Goos, men til hvis fulde Forstaaelse man selv aabenbart savnede saa væsentlige Forudsætninger! Ved den personlige Gennemgang af Opgaverne viste Goos sig hjælpsom og imødekommende. Han indlod sig gjerne i Samtale om og Drøftelse af de Spørgsmaal, hvortil Æmnet gav Anledning, og vakte derved Lyst til videregaaende Studier. Mange af Deltagerne i Goos' skriftlige Øvelser ville sikkert endnu mindes hans Randnoter til og endelige Dom over deres *specimina* — som Examinator og Bedømmer i det hele var Goos velvillig og mild —, de kritiske Bemærkninger, han fremsatte om Behandling, Fremstilling og Stil, manede til Eftertanke og Selvprøvelse, til fornyet Stræben, ansporede til at yde det bedste. En Paavisning af en Uklarhed, en Vurdering af en citeret, kritikløst afskrevet Forfatter gav et gavnligt *avis* om først og fremmest at tænke selv og ikke blindt at sværge til nogen næsegrus Autoritetstro.

Allerede Goos' straalende akademiske Karriere maatte vække Beundring hos hans unge Tilhørere. 1851 var han bleven Student fra Borgerdydsskolen paa Kristianshavn, hvorfra han kunde mindes Mænd som N. B. Krarup, M. Hammerich, C. Berg og Cleophas Svenningsen, og han havde hjemført en Udmærkelse saavel ved Artium som ved 2den Examen Aaret efter. Omend hans Interesse alt i Drengenaarene havde været vaagen overfor sproglige Foreteelser og Ejendommeligheder, havde han ikke, som det ellers ofte er gaaet fremragende Retsdyrkere, vaklet i Valget af sit Studium: hans juridiske Kald stod ham klart. Ved Universitetet havde han følt sig mest tiltrukket af F. C. Bornemann og Andreas Aagesen, hvis Examinatorium over den danske Tingsret paa ham — som paa alle — efterlod et »uudsletteligt Indtryk«, saaledes at han begyndte at »ane Betydningen af en dyberegaaende videnskabelig Behandling« af Retten *). Embedsexamen var afsluttet 1857 med et hæderfuldt laud. — *præ ceteris* i Proces —, den da bestaaende praktiske Prøve med laud., slesvigsk-juridisk Examen 1858 med Udmærkelse i alle Discipliner, og den 11te Oktober 1859 tilkendte det juridiske Fakultet (Bornemann, Gram, Aagesen og Nellemann) ham Universitetets Guldmedaille for en Prisopgave »Om Ægtefællernes Stilling i formueretlig Henseende efter vore ældre og nugældende Love« med en sjælden anerkendende Bedømmelse. Særlig udtalte Fakultetet sig med megen Varme om Afhandlingens omfangsrige *retshistoriske* Del. Fremstillingen af den ældre Ret og af Forholdet mellem den og det i Kristian den 5tes Danske Lov opstillede System var ikke blot klar og udtømmende, men indeholdt endog meget nyt, og deriblandt flere vigtige Bidrag til den rette Opfattelse af Forhold, som hidtil ikke havde været tilstrækkelig oplyste. Og som Prikken over i'et fremhævede Fakultetet, hvad der taler til Ære for dets Skarpsyn, at hele Afhandlingen vidnede — foruden om grun-

*) Goos om Aagesen i »Dagbladet« Nr. 250 for den 28de Oktobe 1879.

dige og omfattende Studier — om *et usædvanlig systematisk Talent* *), en Ævne, den unge Forfatter senere skulde lægge for Dagen som hidtil ingen anden i nordisk Retslitteratur. Samme Aar fik Goos det Hurligkarlske Rejsestipendium, han studerede i München, hvor han traf Maurer og hørte Bluntschli, som dog ikke gjorde noget dybere Indtryk paa ham, i Rom og Napoli, i Paris, hvor han følte sig tiltrukket af den mangesidige Lærde og Digter Édouard Laboulaye, og endelig i London, hvor han, ivrig og beundrende, studerede Stuart Mill, for Goos Forskeren κατ' ἐξοχήν, den Tænker, han skylder mest, personlig og videnskabelig. 1860 havde Goos faaet kgl. Udnævnelse som Kancellist, en Stilling, han dog ikke kom til at beklæde: den 6te Oktober 1861 døde F. C. Bornemann, og om Valget af hans Efterfølger kunde der ikke herske Tvivl hos nogen, som kendte de forhaandenværende Æmner og Kræfter. Samtidig med C. G. Holck blev Goos 1861 beskikket til Lektor i det retsvidenskabelige Fakultet (Gram, Aagesen og Nellemann), det følgende Aar udnævntes han til Professor ordinarius med Overtagelse af Bornemann's Fag, Almindelig Retslære, Strafferet og Folkeret. Universitetet havde her truffet den rette Mand, og hans Indtrædelse i Fakultetet skulde snart spores. Af hans Arbejdsfæller maatte Jurister som Gram og Nellemann *videnskabelig* set staa ham fjærnere, Praktikerne Gram, det konkrete Retslivs Mand, den fortjenstfulde og kyndige Ordner og Bearbejder af Ørstedeske Retstanker, og Nellemann, Historiker af Lyst og Tilbojelighed, ogsaa en udpræget praktisk Begavelse. Men i Aagesen traf han en beslægtet Natur. Fælles for dem bægge var Trangen til at gruble over Rettens Væsen, til at fordybe sig i og søge Forstaaelse af dens Grundproblemer, hos Aagesen mere koncentreret i hans evige Higen efter at komme paa Spor efter Formuerettens ledende Prin-

*) Jfr. Fakultetets Bedømmelse i G. Forchhammer's Indbydelsesskrift til Kongens Fødselsdag »Om Søvandets Bestanddele og deres Fordeling i Havet« (København 1859) S. LXIII---LXIV.

ciper, hos Goos udstrakt til i det hele at finde og udrede Sammenhængen mellem Rettens enkelte Dele, til at undersøge, hvorledes de enkelte Tapper i Retsmaskineriet ere forbundne, og hvorledes de glide ind i hinanden. Deres videnskabelige Ærgerrigheds Maal var det samme. De vilde føre deres Fædrelands Retsvidenskab videre frem. Selv efter Ørsted og Bornemann var der Lande at erobre. Smukt udfoldede det videnskabelige Samarbejde sig mellem de to Granskere. Uselvsk og umisundelig prøvede Aagesen de Teorier, den yngre Kollega og Ven fremsatte. Goos' Definition af Begrebet Rettighed som det retlig beskyttede sædelige Gode, hans Bestemmelse af det objektive Retsbrud akcepteredes af Aagesen*), det nye af Goos opstillede Rets-system skænkede han levende Opmærksomhed**), aabent erkendte han — særlig tiltalende med de ikke sjældne videnskabelige Prioritetsstridigheder in mente —, at hvis hans Opposition imod den gængse Lære om Overenskomsten eller Samtykket som specifikt Retsgrundlag for de tosidige Retshandler havde været berettiget, og hvis det var lykkedes ham at paavise et for alle Retshandler inter vivos fælles almengyldigt Synspunkt, der fjærnedede de Vanskeligheder i Læren om Retshandlers Afslutning inter absentes, som hidtil havde vist sig uoverstigelige, skyldtes det for en væsentlig Del Goos' Medvirkning***). Hermed var Banen aaben for den Løfte-teori, der har udøvet saa stor Indflydelse i dansk Retslitteratur, og som takket være bl. a. J u l. L a s s e n's væglige Tilslutning og trods Opposition fra en saa fremragende retslærd som F r a n c i s H a g e r u p videnskabelig maa siges at være den herskende; det var en afgørende Eman-

*) A. Aagesen: Bemærkninger om Rettigheder over Ting, 1ste Række: om Retsbeskyttelsens forskellige Udstrækning (København 1871) S. 3 med Note * og S. 20 Note **.

**) A. Aagesen: Indledning til den danske Formueret (København 1881) S. 15 o. ff.

***) A. Aagesen: Fortsatte Bemærkninger om Rettigheder over Ting, navnlig om Ejendomsrettens Begreb (København 1872) S. 31 Note **.

cipation fra det traditionelle romanistiske Viljesdogme, da Goos med genialt Skarpblik og Fremsyn pegede paa Principet om Tro og Loves Ubrødelighed, et Princip, som vistnok sejler det praktiske Retsliv adskillige Streger nærmere end Viljesteorien, der har de formelt logiske Grejer i Orden. Oftere udkastede han Tanker, som langt senere bleve diskuteret f. Ex. i tysk Litteratur og der næsten betragtedes som Columbus-Opdagelser, en Omstændighed, der kun bekræfter det Faktum, at de store Folk have eller i det mindste tillægge sig Ret til efter Forgødtbefindende at overse og lade upaaagtet, hvad de smaa Nationer præstere. Det er nærmest som Fængselsmand og Folkeretskyndig, at Goos har erhvervet sig europæisk Navn og Indflydelse.

Men var Goos' Paavirkning allerede paa Juristerne af det ældre Slægtled synlig og betydelig, blev den dog overtruffet af den, han udøvede paa sine jævnaldrende og den yngre Generation. Kiggede den unge Student sig om i Litteraturen, blot i den daglige Pligt-Litteratur, blev han til Mode omtrent som Manden med »Kannitverstan«, kun at »Kannitverstan« her var en Realitet: hvor han saa og hvor han fandt, var det Goos paa hver en Kant! Man gik f. Ex. i Lag med de vanskelige Undersøgelser i *Deuntzer's* Arveret om Beregningen af den længstlevende Ægtefælles Arv i Konkurrence med den afdødes Livsarvinger og opdagede, at den Opfattelse, Bogen forfægtede, og som Praxis følte sig tilfredsstillet ved, var, i ridderlig Fejde med Aagesen, begrundet af Goos i en Afhandling, der var en glimrende Prøve paa dens Ophavsmands overlegne Skarpsindighed, en Afhandling, der ikke indskrænkede sig alene til det specifikt arveretlige Problem, Forstaaelsen af Begrebet Broderlod, men udførlig udviklede et helt Afsnit af Privatrettens almindelige Del, Grundsætningerne om Retsreglers Ophør og Forandring*). I samme Egn af Retssystemet stødte man paa Goos'

*) »Om Beregningen af Ægtefællens Arv i Sammenstød med den afdøde Ægtefælles Livsarvinger efter L. 29. Decb. 1857« i »Ugeskrift for Retsvæsen« 1868 S. 849—912.

energiske Polemik mod den ældre Opfattelse af Loven som en Befaling; i Fortolkningslæren svore de fleste til Goos' objektive Teori i Modsætning til Scheel's subjektive og Deuntzer's subjektiv-objektive; den af Goos formulerede Sætning om Forholdet mellem den specielle og almindelige Lovregel blev oven i Købet senere af en enkelt Forfatter døbt »den Goos'ske Fortolkningsgrundsætning«. I Person- og Familieretten havde man fundet en Henviſning til en Afhandling af Goos om »Kvindens retlige Stilling i Danmark« i Georg og Edvard Brandes' »Det nittende Aarhundrede«^{*)}, og hans Indflydelse paa Formueretslæreren Aagesen's Efterfølger J. L. Lassen fremgik klart nok af dennes Obligationsret baade i Løfte-Akcept-Spørgsmaalet og i Erstatningslæren — man bed Mærke i det betegnende lille Træk, at Goos var den eneste Forfatter, der citeredes i *Texten* i hele Obligationsretten! —, man læste N. Lassen's fortrinlige Opsæt »Nogle Bemærkninger om Skadeserstatningspligtens Omfang«^{**)} og glædedes ved at se, at denne skarpsindige Tænkere, hvisaarvaagne Skepsis overfor al god Systematisering og virkelighedsfjendsk Skematisering man kendte og skattede, kom til det Resultat, at det var Goos, der af alle var kommen Sandheden nærmest ved Bestemmelsen af det retlige Aarsagsbegreb.

Med spændte Forventninger paabegyndte man da Studiet af Goos' egne Værker og blev ikke skuffet. Man fandt i dem *den store Stil*. Det haardnakkede og indtrængende Tankearbejde, der havde fostret, baaret og helt igennem præget dem, vakte Beundring. Man bøjede sig for den logiske Kraft og imponerende Konsekvens, den sikre og overlegne Haand, der havde skabt og formet den mægtige Retsbygning, som var udtænkt, den videnskabelige Energi, der netop syntes at udfolde sig i rigest Flor ved Undersøgelsen af de intrikateste Problemer og Fortolk-

^{*)} »Det nittende Aarhundrede« 1877 S. 1—37 og S. 69—89.

^{**)} »Tidsskrift for Retsvidenskab« II (1889) S. 56 o. ff., særlig S. 72—74.

ningen af de mest komplicerede Lovregler — i Straffeloven bl. m. a. f. Ex. Bestemmelserne om Legemsfor nærmelserne og Bedrageri —, Vanskelighederne æggede netop Forfatterens Skarpsind og Fantasi. Aldrig slog han sig paa noget Punkt til Ro som hin romerske Konsul, der lod de hellige Høns drikke, naar de ikke vilde æde! »Forelæsninger over den almindelige Retskræere« og »Den danske Strafferet« var det centrale i Goos' Skribentvirksomhed; men nær op til Centrum sluttede sig — foruden det monumentale Værk »A. S. Ørstedes Betydning for Moral- og Retsfilosofien samt Strafferetsvidenskaben« (I—II København 1904 og 1906) — en Række mindre Afhandlinger og Skrifter af vidtrækkende Betydning. Man læste f. Ex. i Letterstedt'ske Tidsskrift den aandfulde Universitetstale »Om Statsuniversiteter«^{*)} og sammesteds den mesterlige Afhandling »Den moderne Stat«^{**}), som ogsaa burde have foreligget paa et Verdenssprog, i »Den nordiske Strafferet« (Nordisk Retsencyklopædi III. Almindelig Del København 1882. Speciel Del 1899) de tre nordiske Rigers Straffelovgivning i koncentreret Fremstilling. Goos' fremskudte Plads i europæisk Fængselsvidenskab gav sig et særlig markant litterært Udslag i hans Medarbejderskab ved *F r a n z v. H o l t z e n d o r f f* og *E u g e n v. J a g e m a n n*'s »Handbuch des Gefängniswesens« (I—II, Hamborg 1888), et Førsteforsøg i Europas Fængselslitteratur; han behandlede deri Storbritannien, de skandinaviske Stater og Rusland^{***}) og vandt den største Paaskønnelse ogsaa hos tyske Fagfæller[†]). I Straffeprocessen dominerede det ypperlige Universitetsprogram »Strafferetsplejens almindelige Grundsætninger. Ind-

^{*)} »Nordisk tidskrift för vetenskap, konst och industri« III (1880) S. 578—90.

^{**}) L. c. IV (1881) S. 219—42, S. 308—30.

^{***}) L. c. I. S. 293—344.

[†]) Jfr. f. Ex. Felix Stoerk: Franz von Holtzendorff. Ein Nachruf (Hamborg 1889): »Tritt hier auch der persönliche Antheil Holtzendorffs zurück hinter den für ein künftiges System der Deutschen Gefängniswissenschaft *grundlegenden* Ausführungen Jagemanns, Goos', Liszts u. A. . .«

ledning til en Forelæsning over den danske Straffeprocess« (København 1878) og dets Fortsættelse »Den danske Straffeprocess i Forhold til Strafferetsplejens Grundsætninger fra Chr. V.'s Lov til Nutiden« (sammesteds 1880); men han havde allerede slaaet til Lyd for moderne Principer i Strafferetsplejen i Afhandlingen »Nutidsspørgsmaal i Strafferetsplejen«^{*)} og syndig taget til Genmæle mod Karl Binding's Angreb paa Lægmands-Elementet i Kriminalprocessen i Binding's Stridsskrift »Die drei Grundfragen der Organisation des Strafgerichts. Für Juristen und Nichtjuristen« (Leipzig 1876)^{**}). Fjærnere Centrum laa Behandlingen af den positive danske Statsret — af »Das Statsrecht des Königreichs Dänemark« (Marquardsen's »Handbuch des Oeffentlichen Rechts« Freiburg i. B. 1889, Nybearbejdelse Tübingen 1913; udgivet paa dansk som »Grundtræk af den danske Statsret« (København 1890)) er Henrik Hansen Hovedforfatteren — og en lejlighedsvis Virksomhed paa Biografiens Omraade, træffende og rammende Skildringer af A. W. Scheel (»Nutiden« Nr. 140 1879) og Aagesen (»Illustreret Tidende« XXI 1879), af M. H. Bornemann, F. C. Bornemann, Matzen o. a. i »Dansk biografisk Lexikon« og i »Tidsskrift for Retsvidenskab«, af Frederik Bruun og Bernhard Getz i »Nordisk Tidsskrift for Fængselsvæsen og praktisk Strafferet«^{***}), af Andræ og Krieger i Fabricius' og la Cour's »Danske Stormænd«. Mere periferisk og uden umiddelbar videnskabelig Betydning var Ledelsen af Udgivelsen af Værker vedrørende Universitetsforvaltningen, Universitetets Aarbøger, Retsregler og Legater. Overfor *Udlandet* stod Goos som Gesandten for dansk Retsliv. Han var selvskreven

*) »Det nittende Aarhundrede« 1876 S. 253—80, S. 313—45.

**) Jfr. Goos: Om Nævninger i »Ugeskrift for Retsvæsen« 1876 S. 1041—92. Jfr. J. Kreuger: »Goos contra Binding rörande de s. k. Schöffengerichte« i Christian Naumann's Tidsskrift för lagstiftning, lagskipning och förvaltning XV 1878 1. Afd. (Stockholm 1878) S. 532—44.

***) L. c. XIII (1890) S. 2—12 og XXIV (1906) S. 233—40.

til at give Europa Meddelelser og Oplysninger om Lovgivning og Litteratur. I *Revue de droit international et de législation comparée* leverede han en fortræffelig Oversigt over de skandinaviske Retsforhold i det hele — de nordiske Juristmøder, Litteraturen og Lovgivningen — i Afhandlingen *Le mouvement scandinave en vue de la communauté du droit**), i »Zeitschrift für die gesamte Strafrechtswissenschaft« Beretninger om dansk Straffelovgivning, Proces og Videnskab**), i *Actes du congrès pénitentiaire international de Rome* en Fremstilling af Fængselsvæsenets Udvikling i Danmark fra 1840***) o. s. fr. Sammen med Krieger og Aagesen havde han været Udgiver af 3 Bind af F. C. Bornemann's »Samlede Skrifter«, med Nellemann udgav han Holck's »Statsforfatnings- og Statsforvaltningsret«, med Evaldsen Aagesen's »Formueret« og »Forelæsninger over den romerske Privatrethet«, Medudgiver af »Nordisk Tidsskrift for Fængselsvæsen og praktisk Strafferet« og den ene af de to danske Redaktører af »Tidsskrift for Retsvidenskab«. Litterær Betydning havde endelig ogsaa Goos' betydningsfulde legislative Gærning, hans Ungdoms Arbejde for en Retsplejereform — hans Idealer i saa Henseende ere ikke blegnede med de hvide Haar — og hans Alderdoms Værk angaaende en Omdannelse af Straffelovgivningen†). Som en Mester stod Goos i Litteraturen. Men i Videnskaben kendes ingen Autokhtoner. Der var ogsaa Skribenter for ham. Og det Spørgsmaal rejste sig for hans Tilhører og Læser: Hvorledes er Goos' Stilling i Forhold til ældre dansk Litteratur og til europæisk Litteratur i det hele?

*) L. c. X (1878) S. 551—79, XII (1880) S. 425—38, XIII (1881) S. 340—56.

**) L. c. II (1882) S. 127—33, VI (1886) S. 266—78.

***) L. c. II 1 (Rom 1888) S. 278—310.

†) En af nærværende Forfatter udarbejdet udførlig *Goos-Bibliografi* vil foreligge i det første Nummer af »Ugeskrift for Retsvæsen« for 1915.

II.

1. I det 19de og 20de Aarhundredes danske Retslitteratur er der, bortset fra Retshistorien, som indtager en Plads for sig selv, tre Navne, som danne Skel og sætte Grænse: A. S. Ørsted, F. C. Bornemann og C. Goos. Med Ørsted som Bannerfører bragtes den juridiske Realisme til Højsædet. Hans dybtgaaende filosofiske Studier, særlig af Kant og Fichte, traadte ikke hindrende i Vejen for hans lige saa simple som geniale Opfattelse af Retsvidenskaben som en praktisk Videnskab, skarpere og rigligere end nogen anden paaviste han Betydningen af et nøje og gensidig befrugtende Forhold mellem Teori og Praxis, en Fundamentalsætning, vor Tid endnu altfor ofte er tilbøjelig til at lade gælde som en Papir-Doktrin. Af Stampe's Erklæringer havde han lært, og det praktiske Retsliv var den udtømmelige Kilde, hvorfra han øste, hans for den Tid sjældne Kendskab til europæisk, specielt tysk Litteratur gjorde ham ikke til en Fledføring af tysk Videnskab, men gav Stødet til, at han helt aabnede den Dør til Europa, hans Forgængere og samtidige allerhøjest havde holdt paa Klem. Overfor den hastig fremtrængende Hegelske Spekulation nedlagde Ørsted Vaabnene, den gamle Kantianer kunde ikke følge den nye Visdoms Angreb paa Kriticismen og dens Skole. Om Ørsted's Beundring for Savigny har været medvirkende til hans Holdning overfor Hegel, faar staa hen; Divergenserne mellem Savigny og Hegel vare til syvende og sidst ikke saa afgørende, bortset fra den personlige Antagonisme, som maa-ske har lagt Sten i Vejen for et dybere videnskabeligt Samarbejde. De opererede, naar alt kommer til alt, med de samme Grundforestillinger, Savigny's »historiske« Syn forhindrede ham ikke, bundet som han var i Romanismens Lænker, i at miskende, undervurdere og fejldømme historiske Fænomener og Processer — i den Retning overbødes Mesteren vistnok af Mester-Eleven Puchta, i hvis Pandekter den uforfalskede Begrebsjurisprudens lyser —, og den reale Kærne i Hegel's Tanker fordunkledes altfor ofte af et

Skema eller Slagord, som i Virkeligheden kun var en Ramme, en Udtryksform eller Formel*), en Kendsgærning, der heller ikke maa lades ude af Betragtning ved Bedømmelsen af den Mand, som indledede det *spekulative Interregnum* i dansk Retsvidenskab. Om Gavnligheden eller blot Betydningen af dette Mellemstil er Meningerne delte. Den endelige Dom herover er ikke fældet endnu, Tiden ligger maaske endnu for nær, om end en udførlig monografisk Behandling og Værdsættelse af Bornemann og hans Værk vilde være i høj Grad ønskelig.

Den Opgave, Frederik Christian Bornemann satte sig til Maal at løse, var at gennemføre en filosofisk Behandling af Retsvidenskaben. Han var vel ikke blind for det uhyre Fremskridt, der betegnedes ved Navnet Anders Sandoe Ørsted. Men han opfattede egentlig kun Ørsted som Afslutningen af en Periode, den dogmatisk-exegetiske, som den glimrende Praktiker, der ved sin exegetiske Virksomhed havde tilfredsstillet Videnskabens og det borgerlige Livs nærmeste Trang. Om han betragtede sin egen Virksomhed som en direkte Opposition mod Ørsted, er maaske tvivlsomt, men at han, der frakendte Ørsted Talent for spekulativ Tænkning, saa den som et *højere* Trin i Udviklingen, er i hvert Fald givet. Thi hin Periode, der af Bornemann selv benævnes som den positive Retsvidenskabs Udgangspunkt, maa efter Hegelsk-Heibergsk Tankegang repræsentere det underordnede endelige Udviklingstrin — — maaske passende for »den store exoteriske Hob«!**) Kun under »særdeles Forhold« kan efter Bornemann Litteraturens Tendens være praktisk.

*) Med Rette har i den nyeste Tid Georg Lasson peget paa de stærke Svingninger i Bedømmelsen af Hegel; for nogle er han den dialektiske Jonglør, der vil konstruere Verden af lutter abstrakte Begreber, for andre den store Realist og Empiriker.

**) Heiberg har sikkert paavirket Bornemann stærkt. Efter Martensen's Udsagn var det gennem Heiberg's Afhandlinger, at Venerne Bornemann og Martensen søgte at trænge ind i Hegel, jfr. H. Martensen: Af mit Levnet I (København 1882) S. 80 og 83.

»Spørgsmaalet om, hvad der er gældende Ret, er af en langt mere underordnet Betydning for Videnskaben end for Livet; og Exegesens produktive Moment (hvorved den kan adskilles fra den egentlige Fortolkning i streng Forstand) har kun Realitet som Retsudvikling, medens det umiddelbart betragtet som videnskabelig Bearbejdelse af Retten ej altid vil kunne holde Prøve«^{*)}. Skal Retsvidenskaben ikke blive tilbage for de øvrige Videnskaber, maa den underkastes en spekulativ Behandling. At bortvise Filosofien fra Retsvidenskabens Omraade, vilde kun anstifte Forvirring. De største retlige Grundspørgsmaal kunde aldeles ikke besvares, saa længe Retsvidenskaben hævdede en absolut Uafhængighed af Filosofien, thi sit eget højeste Begreb kan Retsvidenskaben ikke begrunde, da enhver Begrundelse sker ved et højere Begreb. At tidligere filosofiske Behandlinger af Retsvidenskaben vare strandede, laa ene og alene deri, at Filosofien selv var hildet i Ensidighed, men efter Hegel's Optræden, da Filosofien — skønt langt fra at have naaet Fuldkommenheden, langt fra tilfulde at have løst alle sine Opgaver — dog er kommen udover alle ensidige Principer, da den har anvist dem alle deres rette Plads, hvert efter sin relative Gyldighed, »nu da Forsoningen er tilvejebragt paa Filosofiens eget Gebet: nu er der ogsaa Udsigt til, at Forsoningen med de reale Videnskaber og navnlig Retsvidenskaben vil være mulig«^{**)}. Med det Hegelske Løsen begyndte Bornemann sin Forfatterbane, under det Tegn vilde han hjemføre Sejren. Intel Under, at han til Æmne for sin Licentiaafhandling valgte Bort-

*) F. C. Bornemann: Indledningsforedrag til Forelæsninger over Retsvidenskaben ved Kiøbenhavns Universitet (København 1839) S. 9. (Samlede Skrifter V, sammesteds 1866—68, S. 7—8).

**) L. c. S. 15 (S. Skr. V S. 13). Sammenlign hermed Heiberg's bekendte Resumé i »Om Philosophiens Betydning for den nuværende Tid« (København 1833 S. 48, Prosaiske Skrifter I S. 430): »For med faa Ord at karakterisere den Hegelske Filosofi, kan man sige, at den, ligesom den göthiske Poesi, forsoner Idealet med Virkeligheden, vore Fordringer med det, som vi besidde, vore Ønsker med det, som er opnaaet.«

førelsesforbrydelsen*), hvor han uhindret af Lovgivning og Praxis — der anføres vistnok ikke en eneste Dom — kunde lade sin spekulative Genius raade, og det Hegelske Grundsynspunkt prægede og gennemsyrede ogsaa hans »Foredrag over den almindelige Rets- og Statslære«, det Værk, som er den umiddelbare Forløber for Goos' almindelige Retslære. Det toner strax frem i Bornemann's Undersøgelse af Retsordenens Væsen, i hans Tredeling af Menneskelivets Hovedtrin, det naturlige, animalsk-vegetative og det aandelige eller det naturlige, fornuftige og religiøse Liv, i hans Bestemmelse af Retsordenen som en ejendommelig Livets Potens, der staar midt imellem Naturens og Aandens usynlige Intellektualverden. Ligesom det i den Hegelsk-Heibergske Æstetik med dens Undervurderen af det individuelle er den absolute Aand, Verdensaanden, der gennem det enkelte Individ som Mellemed frembringer Kunstværket, er det Kunstværk, vi kalde Retsordenen, ikke et Resultat af den individuelle Menneskaands frie Produktivitet**), men af en i Masserne sig udviklende Almenbevidsthed, Retsbevidstheden har en overvejende objektiv uindividueel Karakter, Retsordenen er den højere Naturens Orden og som saadan den objektive Sædeligheds, Samfundssædelighedens Rige. Man sporer tydelig i disse Vendinger Indflydelsen fra Stahl, der trods sin levende Overbevisning om den Hegelske Filosofis Usandhed***) og sin Tilslutning til Schelling, som dog heller ikke bestod hans filosofiske Vandprøve, og til den historiske Skole, ikke kan fornægte det Hegelske Blod i Aarerne. Efter Stahl er Retten »*das Gemeinethos*«, »*das objektive Ethos*«†), men han adskiller sig iøvrigt fra Hegel — og Bornemann — ved som Verdensprincippet at sætte Guds Per-

*) *De crimine raptus* (København 1839).

**) Jfr. ogsaa C. Weis: *Staten og dens Individuer*. Indledning i Retsvidenskaben (København 1845) S. 23 o. ff.

***) F. J. Stahl: *Die Philosophie des Rechts* I 2. Opl. (Heidelberg 1847) S. XVI.

†) L. c. II 1ste Afd. 2. Opl. (sammesteds 1845) S. 162.

sonlighed, Statens Magt hviler ikke paa menneskelig Overenskomst eller Tildeling, dens Berettigelse skyldes Fuldmagt fra Gud*). I den videre Udformning af Retslæren, i Begrundelsen af Rettens forbindende Kraft, i Forskningen efter én ledende Grundtanke eller de ledende Retsideer, i Formuleringen af Retssystemet — Bornemann nævner her en Hegelsk Trehed: Menneskeretten, hvorunder Formueretten falder, Familieretten og Statsretten — og Undersøgelsen af de enkelte Retsforhold fulgte Bornemann sin filosofiske Ledestjerne. I Æstetiken vurderede Heiberg, metodisk i det mindste, Digterværket efter, om det opfyldte de Fordringer, Digtets »Idé« krævede, i Retsvidenskaben førte Metoden til at paavise Retsideens Fordringer overfor de menneskelige Livsforhold, der ere retlig Ordning undergivne; som et verdsligt Sædelighedens Rige besjæles Retsordenen ikke af det hensigtsmæssiges vaklende Begreb — saaledes udtrykker en af Bornemann's Elever sig —, men af det godes evige Idé**). Men denne Metode, som kunde føre Heiberg ind paa Skematismens og Formalismens snørklede Afveje, forhindrede ikke Bornemann i f. Ex. i Arveretten at frembringe et Værk af høj dogmatisk Rang. Litteraturhistorisk set staar Bornemann som Hegelianismens selvskrevne juridiske Forer; jævnaldrende som C. W e i s og Disciple som C. W. S c h ø n b e r g, hvis Hovedvirksomhed jo ogsaa faldt paa andre Felter, indtog en beskednere Plads i Geledet. Dansk Retsvidenskab bragtes ved ham i Berøring med den af Hegel indledede aandelige Bevægelse, der langtfra er standset endnu, men baade i Tyskland og andetsteds tager stedse kraftigere

*) En nærmere Udvikling af Forholdet mellem Bornemann og Stahl, hvis til det yderste konsekvente teokratiske Standpunkt f. Ex. i Strafferetten lod Kant's Rigorisisme langt tilbage, maa forbeholdes til en senere Lejlighed.

**) Christian Wilhelm Schönberg: Om Tilregnelser og forbryderisk Skyld, en Udvikling af Grundsætninger for Criminalvidenskab. Med Henblik paa Literatur og Lovgivning (København 1850) S. 6 f.

Fart. Af Bornemann's Universitets-Forgængere naaede hans Fader, Kant's og Fichte's Discipel, Ørsted's Banemand, Matthias Hastrup Bornemann, hvis Betydning for dansk Retsvidenskab iøvrigt nærmest bestaar i dette Faderskab, kun til i »Den almindelige Retslære« (København 1832) at yde Indledningen og Moralens Grundlære — hvad dette Værk, som aander Studerekammerets og ikke Livets Luft, har med Ret at gøre, vil være en Nutidslæser uklart. J. F. W. Schlegel's »Naturrettens eller den almindelige Retslæres Grundsætninger«^{*)} repræsenterer Kant's Synspunkter med Afvisning af Fichte og Schelling, i Laurits Nørregaard's »Natur-Rettens første Grunde**») fremfores Wolf's matematisk-demonstrative Metode i flad Kedssommelighed***). Men den Retslærer, hvis Virksomhed ogsaa paa Retsfilosofiens Omraade er mere end en Episode af større eller mindre Værd, er Ørsted, hvis Opfattelse for adskillige Grundsynspunkters Vedkommende — Forholdet mellem Ret og Moral f. Ex. — er i væsentlig Overensstemmelse med Goos, Bornemann's direkte Successor, med hvem Goos ogsaa i Metode og Aandsretning er beslægtet†), medens han langt overgaar ham i juridisk-dogmatisk Begavelse.

Det Spørgsmaal, Studiet af Goos' almindelige Retslære i første Linie giver Anledning til at stille, er dette: Er den ikke — som ogsaa Bornemann's — i Virkeligheden Naturet i 2den Potens?††) Det bliver vel altid fastslaaet som en

*) I—II. (København 1805).

**) København 1784.

***) De endnu ældre Naturretsfremstillinger, f. Ex. Hans Paus' udførlige »Naturens Ret, som en Grundvold til den Danske og Norske Borgerlige Ret« (I—IV, København 1750) og Friderich Christian Schönaus Piece »Forsøg paa en Historie om Naturens Rett« (København 1751), have ikke udøvet nogen Indflydelse.

†) Ph. Schweitzer: Geschichte der skandinavischen Litteratur im 19. Jahrhundert III (Leipzig s. a.) S. 27 opfatter vistnok Goos som Hegelianer. Angivelsen af Nellemann's Navn l. c. vidner kun om Forfatterens Ukendskab til Nellemann's Virksomhed.

††) Cl. Wilkens: Samfundslegemets Grundlove. Et Grundrids af

Kendsgærning, kères som et Axiom, at Naturretten forlængst har spillet Bankerot; men er Sandheden ikke den, at den alter og alter dukker op, omend i forklædt Skikkelse, og gør Ulykker, hvor den kan komme til dermed? Er det, trods al Nutids-Tale om og Stræben efter Realisme, dog muligt i Undersøgelser, som gaa udenfor den positive Rets sikre Grund, at stoppe Ørene for Naturretens Sirenesange?*) Den Mistillid til den almindelige Retslære, som det stillede Spørgsmaal giver Udtryk for, har Retsfilosofien ofte selv forskyldt, og forsaaavidt er Spørgsmaalet berettiget, men iøvrigt sammenblandes vistnok forskellige Ting deri. Selv den krasseste Positivist opererer med Begrebet »Forholdets Natur«, til syvende og sidst dog vel et naturretligt Rudiment. Naturretten har, som den historisk er fremtraadt som Kritiker og Revolutionerer af den bestaaende positive Ret, saalænge den fremholdt den ideale Fordring til Menneskene, repræsenteret en Virksomhed, der ikke behøver at være af det onde og i hvert Fald til Tider har bragt Menneskeheden frem og saaledes dannet en gavnlig Modvægt til den Kvietisme, som er en logisk Følge af den historiske Skoles Udgangspunkt. Angrebet maa rettes paa Postulatet om den »absolute« Ret og den naturrellige deduktive Metode. Hvad nu Goos angaar, giver han i sine »Forelæsninger over den almindelige Retslære« (I—II København 1885 og 1892) en Fremstilling af den etiske Retsfilosofi, altsaa en Slags Haandbog i den ideale Ret, den, som bør være, og synes altsaa at være et let Bylle for dem, der med fuld Føje fornægte Existensen af nogen absolut Ret, ja

Sociologien (København 1881) S. 275 betegner ligefrem Goos som udgaende fra Naturretens Aand — om end i saa godt Selskab som Jhering's!

*) Ikke uden Interesse lyder Ernst Immanuel Bekker's aabenhjærtige Selverkendelse: »Zehnmal kann man den langweiligen Zopf der alten naturrechtlichen Doctrin sich abschneiden, unversehens schieszt er wieder hinten an«. (»Ruperto-Carola. Illustrierte Fest-Chronik der V. Säcular-Feier der Universität Heidelberg« (Heidelberg 1886) S. 167). Den kan man sikkert give en langt videre Adresse.

for de Skeptikere, som i det hele aldeles ikke ville anerkende Muligheden af en almindelig Retslære. Rent bortset fra, at Goos klart ser Betydningen af den positive Rets Filosofi, derunder indbefattet Retshistoriens Filosofi, bør det fremhæves, at han selv saa godt som nogen forstaar Retsbegrebernes Relativitet. Den almindelige Retslære maa forlade de intet-sigende Almindelighedens Omraade, den maa trænge ind i de enkelte Retsforholds Væsen, gøre dem til Genstand for nøje Analyse og derefter anvende Retsideen; den udtæller kun noget, naar dens Lære er bygget paa et omfattende og dybtgaaende reelt Studium af Livsforholdene*). Dette er Goos' Program, hans Retslære bliver derfor ikke Begrebsjurisprudens; det er det virkelige Livs Ret, som induktivt behandles, og dette giver Bogen dens videnskabelige og pædagogiske Værdi og fritager den for at rammes af Bentzon's stærke Ord om »Enkeltmænds næsten formastelige Forsøg paa at udtænkte, hvorledes det hele burde være**). I Formuleringen af Retsideen nærmer Goos sig Bornemann — Sætningen er vistnok mere elastisk end praktisk brugbar —, men ellers ere de Bornemannske Synspunkter forladte. I polær Mod-sætning til den Opfattelse, der fornægter »det hensigtsmæssige« som det retsordnende Princip, hævder Goos Utilitarismens Grundsætning. Skarpt træder han op imod den Hegelske Ringeagt for det individuelle. Det af Bornemann fremstillede »objektive Aandsliv« er ham lige saa ubegribeligt som den Bornemannske »Tænkning i Masserne«. I Enkeltundersøgelserne er Goos naaet et godt Stykke videre frem end sin Forgænger. Lærerig er saaledes hans Udvikling om Forholdet mellem Ret og Moral***) — de Angreb, som af nyere Forfattere ere rettede derpaa, kunde ligesaavel have Adresse til Kant eller Ørsted —, om Sæd-

*) Goos i Letterstedt'ske Tidsskrift III (1880) S. 588, Alm. Retslære I S. 8.

**) V. Bentzon: Skon og Regel (Univpr. 1914) S. 5—6.

***) Saaledes ogsaa H. Høffding: Etik (4de Udg. Kbhvn. 1913) S. 524.

vanens Forhold til Loven, hans Sondring indenfor Rets-
handlerne mellem Løfter og Paalæg — den sidste Benæv-
nelse har iøvrigt aldrig ret vundet Borgerret i Litteraturen —,
hans Nægtelse af Begrebet »negativ Rettighed«, af Aktiesel-
skabers Opstilling som juridisk Person, og i det strafferet-
lige Afsnit hans Tilslutning til Indeterminismen og Opta-
gelse af Gengældelsesprincippet i hans tidligere Tugt-til-Lydig-
heds-Teori o. s. v. o. s. v., alt isprængt med et Mylder og en
Rigdom af skarpsindige og slaaende Tanker, Ideer og An-
tydninger. Indenfor Retssystemet gores Hovedsondringen
mellem Retsanordningens og Retshaandhævelsens Institutio-
ner og indenfor den første Kreds den bekendte Adskil-
lelse mellem Retsforholdene i den blotte Samleven, i Fa-
milien og andre snævre Samfund, i det borgerlige Samfund,
hvorunder Formueretten henføres, og i det politiske Sam-
fund. Netop ved sine originale og dybtgaaende Undersøgel-
ser i »Den almindelige Retslære« — man være saa enig i dens
Hovedanlæg og Metode eller ej — har Goos udøvet den
store Indflydelse paa sin Samtid, hvilket maaske havde væ-
ret udelukket ved hans »Strafferet« alene, om end dette Skrift
vel nok maa regnes for hans betydeligste Arbejde. At Goos'
Retslære endelig ikke viger for nogen Fremstilling i samtidig
europæisk Litteratur, er en Kendsgærning, som ogsaa tyske
Skribenter have fastslaaet*); J h e r i n g's og B i e r l i n g's
retsfilosofiske Undersøgelser have andet Maal og Sigte
end en Lærebog, der først og fremmest er beregnet paa Un-
dervisningsbrug. Man sammenligne den f. Ex. med K o h-
l e r's »Lehrbuch der Rechtsphilosophie« eller lignende syste-
matiske Værker for at overbevise sig om Rigtigheden af den
lige ovenfor fremsatte Dom. Om den i nyeste Tid i Dan-
mark stedfundne Degradation af almindelig Retslære som
Fag ved juridisk Embedsexamen har været pædagogisk rig-
tig og forsvarlig, skal ikke undersøges her.

2. Lige imponerende i Anlæg og Udførelse er Goos' andet
Hovedværk, Fremstillingen af den danske Strafferet: »Ind-

*) Se f. Ex. Teichmann i »Der Gerichtssaal« XL (1888) S. 399.

ledning til den «danske Strafferet» (København 1875), »Den danske Strafferets almindelige Del. Første Afsnit: Om Forbrydelsen« (smst. 1878)*) og »Den danske Strafferets specielle Del« I—III smst. 1895—1896, foreløbig Udgave i et Bind 1887). Hans bedste Egenskaber som Forfatter ere der koncentrerede, i Forbund med den sjældne systematiske Sans, der ligesom Fløjten i H. C. Andersen's Æventyr med ubarmhjærtig Sikkerhed bringer alt paa sin rette Plads. Stærkt fremtræder ogsaa deri, særlig naturligtvis i den specielle Del, den Ævne, M u n c h - P e t e r s e n elsteds med Rette fremhæver som karakteristisk for Goos, Ævnen til at læse og læse ud af et Lovbud, til at aflure det alle dets Hemmeligheder, en Ævne, hvori han kommer Ørsted nær. Goos' filosofiske Tilbøjeligheder forledte ham ikke til at hylde den længe herskende og ret nærliggende Overtro, at Strafferetten i stærkere Grad end de øvrige Dele af Rets-systemet skulde opbygges paa en filosofisk Basis, om end hans første Optraeden som kriminalistisk Forfatter faldt paa en Tid, hvor man endnu ikke havde gjort Afregning med Hegel og hans Opfattelse af Straffen som dialektisk Nødvendighed, og hvor den nyere Tids kriminalantropologiske og kriminalsociologiske Tendenser kun svagt havde vist sig i Horizonten. Fra den italienske antropologiske Skole tog Goos strax bestemt Afstand, den internationale kriminalistiske Forening, af hvilken han i kort Tid var Medlem, gav han vel Ret i dens Indsigelse mod tidligere Tiders ensidig juridiske Betragtning af Forbrydelse og Straf og dens Forlangende om samtidig Hensyntagen til sociologiske Synspunkter — noget synderlig nyt heri fandt han dog ikke —, men samtidig protesterede han kraftig mod enhver Sammenstilling af de normale eller tilregnelige Personer med de abnorme eller utilregnelige, han hævder Væsensforskellen mel-

*) Den manglende Del — Forsøg og Meddelagtighed, Straffrihedsgrundene, Strafskyldens Ophør, af Goos mere kortfattet behandlet i »Nordisk Retsencyklopædi«, — vil forhaabentlig ogsaa se Dagens Lys

lem »Straf« som Retshaandhævelse mod de tilregnelige og de Repressions- eller Korreklionsforholdsregler, der komme til Anvendelse paa dem, som efter Samfundets Opfattelse ikke ere tilregnelige (afsindige, Børn)*). Litterært set staar han i Gruppe med Mænd som von Bar og Merkel, Binding og Lamanasch. Sin oprindelige strafferetlige Trosbekendelse har han aldrig afsvoret, selv om hans Straffeteori er undergaaet Ændringer.

En kriminalistisk Kæmpeopgave forelaa til Løsning for ham. Den nye endnu gældende Straffelov af 10de Februar 1866 traadte i Kraft faa Aar efter hans Kaldelse til Universitetet. Det gjaldt for ham at skabe det videnskabelige Korrelat dertil, og Resultatet blev et Værk, som vilde indtage en Hædersplads selv i de største Kulturlandes Litteratur. Særlig gælder dette Strafferettens specielle Del, hvor Forarbejderne vare færrest, og hvor Forgangerne, bortset fra Ørsted, kun havde ydet det nødvendigtste. Det er sikkert Goos' ypperste videnskabelige Daad, hans *ἀποστέλλω*, af Forfatteren af disse Linier i sin Tid karakteriseret som et Førstehaandsarbejde uden Sidestykke i nordisk og forøvrigt heller ikke i europæisk Litteratur, i hvert Fald ikke i Tysklands. Med hvilken Føje vil formentlig fremgaa af det følgende.

Nogen samlet systematisk Fremstilling af dansk Strafferet lykkedes det ikke Ørsted at give, men han var iøvrigt ogsaa for denne Disciplins Vedkommende den, der viste Vejen og pegede fremad. Det Fremstød, hans Arbejder betyde, belyses skarpt — bortset fra deres indre Værd — ved en simpel litterær Betragtning af hans Forgængere og samtidige, af hvilke Christian Brorson's »Forsøg til den siette Bogs Fortolkning i Christian den femtes Danske og Norske Lov samt Straffene efter de ældre Love« (København 1791) vel har

*) Jfr. i det hele Goos' Afhandling »Den internationale Forening for Strafferet« i »Nordisk Tidsskrift for Fængselsvæsen og praktisk Strafferet« XIII (1890) S. 65—104 og hans Brev til von Liszt i »Bulletin de l'Union Internationale de Droit Pénal« XXI (1914) S. 15—16.

nogen Betydning som en dygtig Kommentar af en skarp-sindig Praktiker, men heller ikke som mere, medens Nørregaard i sine skindmagre Paragraffer blot f. Ex. slaar fast, at »Straf (*poena*) er i Almindelighed et fysisk Onde, sammenføiet med et moralsk Onde«^{*)} og dermed finder Spørgsmaalet afgjort. Medens disse Forfattere nærmest behandlede Strafferettens specielle Del — et Værk som Feuerbach's »Revision der Grundsätze und Grundbegriffe des positiven peinlichen Rechts« udkom kun faa Aar før Nørregaard's i 1804 indtrufne Dod^{**)} — søgte M. H. Bornemann i »Et Forsøg til at udkaste en almindelig Criminalret« (København 1800) at klare Strafferettens teoretiske Grundspørgsmaal, men man fristes til paa denne Bog, Forfatterens alvorlige Stræben tillrods, at anvende et Udtryk af G. Brandes »en ulæselig Pakke«; den specielle Del lod han upaaagtet. For Ørsted's omfattende Aand var ingen Forgrening af Strafferetten fremmed, og ligesom sin store samtidige Feuerbach, hvem han nærmer sig i sin Begrundelse af Straffens Væsen, — baade hans og Baue'r's Advarselsteori er i Virkeligheden, som man har sagt, en »omdøbt« Afskrækkelsesteori — havde han det Held at omsætte sin kriminalistiske Viden og Stræben i en legislativ Virksomhed af indgribende Betydning. Som Kriminalist taaler han at maales med en europæisk Alen, kun som saadan var — og er — han kendt og skattet i Tyskland; selv om han ikke f. Ex. i sin Retsbrudslære har sagt det sidste Ord, findes saavel der som paa talrige andre Punkter »den Traad, som langt senere er oplaget og spundet videre^{***)}. F. C. Bornemann's spekulative Temperament laa det nærmest at sysle med Strafferettens almindelige Problemer; i sin Begrundelse af Straffen gaar han

*) Forelæsninger over den Danske og Norske Private Ret IV (København 1788) S. 5.

**) I—II (Erfurt og Chemnitz 1799—1800).

***) Goos: A. S. Ørsted's Betydning for Moral- og Retsfilosofien samt Strafferetsvidenskab II S. 96.

ligesom Stahl ud fra Retfærdighedsideen*), dog uden det den af Stahl iførte teologiske Klædebon; i »den specielle Del« kom han, bortset fra enkelte værdifulde bredere Undersøgelser ikke synderlig videre end til at meddele Noter og Berigtigelser til T. A l g r e e n - U s s i n g's »Haandbog i den danske Kriminalret«. Bornemann's Hovedsondring indenfor Delikterne er mellem de private Forbrydelser (særlig Ærefornærmelser) og »de egentlige« (»offentlige«) Forbrydelser, og indenfor de sidste mellem 1) Forbrydelser mod den almindelige Borger-sikkerhed (Forbrydelser mod Ejendomssikkerheden og mod den personlige Sikkerhed (Legemskrænkelser, Manddrab) og almenfarlige Forbrydelser), 2) Forbrydelser mod den offentlige Sædelighed — derunder ogsaa Hor og Bigami — og Religionen samt endelig 3) de egentlige Statsforbrydelser. Videnskabelig set prætenderede U s s i n g's meget benyttede Haandbog**) intet; dens Hovedøjemed var at være »den praktiske Forretningsmand« til Nytte; han forkaster Gengældelsesteoriene og hylder den ældre Sikkerhedsteori. At Afskrækkel-se er Hovedhensigten med al Straf, flyder umiddelbart af Straffens Natur. Systematisk set gør Bogen et lidet stringent Indtryk; et større Fremskridt er det, at Ussing har Blikket aabent for Vigtigheden af Anførelsen af Domstolenes Afgørelser, om end Praxis, ligesom hos Bornemann, tilsyneladende i det mindste, spiller en ganske underordnet Rolle i Fremstillingen. Strax efter Emanationen af Straffeloven af 10de Februar 1866 udsendte den dygtige Praktiker E m i l I ü r g e n s e n en »Almeenfattelig Veiledning til Forstaaelse af Straffelovens Grundsætninger og almindelige Bestemmelser« (København 1866), der ingen videre Betydning havde. Først ni Aar senere udkom det Værk, som bragte den Fornyelse, dansk Videnskab havde fornøden.

*) Stahl: »Es ist das ewige Gesetz der Gerechtigkeit, dass auf das Böse — sohin im Staate auf das Verbrechen — die Strafe folge unabwendbar, das bekundet jedes unbefangene Bewusstseyn« (Die Philosophie des Rechts II 2den Afd. (Heidelberg 1846) S. 516).

**) 4de aldeles omarbejdede Udg. Kbhvn. 1859.

Goos' »Indledning til den danske Strafferet« bragte ham med et Slag frem i forreste Række af Europas Kriminalister. Baade i Norden og Tyskland blev Bogen hilst som en litterær Bedrift. Selv hvor Forfatteren færdedes paa ofte betraadte Marker, pløjede han dybere end andre. Overlegent grupperede han de vigtigste af de utallige Straffeteorier, kraftigere end nogen anden folte han deres respektive Fædre paa Pulsen, skarpt og sikkert paaviste han Svagheder i Fundament, Skævhed i Tankegang, bristende Logik. For Goos var Forbrydelsen det uforkastelige Vidnesbyrd om, at Forbryderens Karakter ikke var formet til fast, ubrødelig Lydighed mod Loven, og Straffens Formaal blev da at optugle denne Karakter, denne Vilje til Lydighed mod Loven. I sin 1892 udgivne 2den Del af »Retslæren« modificerede han denne Teori og optog det tidligere af ham afviste Gengældelsessynspunkt som et Led deri*), men i Modsætning til Deterministen M e r k e l fra et rent indeterministisk Ståde. Dybt bunder Gengældelsesideen i det menneskelige Sind — for K r a e p e l i n er Hævn og Gengældelse ogsaa et —, men det var ikke Hensynet til dens vældige historiske og faktiske Rolle, der bestemte Strømkæntningen hos Goos. Han kunde ikke af Hensyn til den menneskelige Frihed følge de Konsekvenser, Forkæmperne for den moderne Formaaalsstraf syntes at maatte drage; »de ubestemte Straffedomme« vilde prisgive Individets Ret overfor Samfundet. Straffen er foruden Tugt en Soning. Den er den Lidelse, hvori Samfundet udtrykker sin Dom om Skyldens Storrelse. Hans Standpunkt betød en Tilbagevenden til den klassiske Skoles etiske Postulater. Med samme Energi, samme Forstandsskarphed gennemførtes Fremstillingen i »Indledningen«; tyske Kritikere fremhævede bl. a. Afsnittet om Straffelovens Virkekreds med Hensyn til Forbrydelsens Sted og

*) C. N. Stareke: Samvittighedslivet (København 1897) S. 155 o. ff. ser et stort Fremskridt heri. Jfr. tildels ogsaa Eyvind Olrik: Studier over Tilregnelighedsspørgsmaalet i Strafferetten (København 1897) S. 35 o. ff.

Subjekt*); af stort Værd ere ogsaa de vanskelige Undersøgelser om skærpende og formildende Straffelove og om Berøringerne mellem de ud af Kraft traadte Straffelove og senere begaaede Forbrydelser.

Den Beundring, »Indledningen« havde vakt, fik ny Næring ved Udviklingen af den fuldbyrdede Forbrydelse i første Afsnit af »den almindelige Del« (1878). Et Hovedpunkt heri var Goos' berømte Retsbrudslære, hans Bestemmelse af den retstridige Handling som den, der under de forhaandenværende Omstændigheder udsætter det retsbeskyttede Gode for en efter Aarsagsloven forudseelig Forstyrrelse, medmindre dens Foretagelse trods sin Farlighed har Medhold i en fornuftig Livsvirksomheds Krav og da sker med Iagttagelse af fornuftig Forsigtighed, eller kortere udtrykt den farlige og uforsvarlige Handling. Den ældre danske Teori — selv Ørsted medregnet — var med sin Sammenblanding af objektive og subjektive Momenter ikke naaet at give dette Kardinalspørgsmaal sin afsluttende Løsning, i Tyskland havde Forskere som Krug, Stübel og Luden forsøgt Besvarelser, men den Opfattelse, som i alt Fald i Norden fandt størst Tilslutning, fremsattes omtrent samtidig og uafhængig af hinanden af Danskeren Goos**) og Nordmanden Getz***), beslægtet med Tyskeren von Bar's Lære i det skarpsindige Skrift »Die Lehre vom Causalzusammenhange im Rechte, besonders im Strafrechte« (Leipzig 1871), Forløberen for von Kries' Teori om den adækvate Kausal-sammenhæng, der endnu drøftes i Tyskland, hvor Spørgs-

*) Schierlinger i »Der Gerichtssaal« XXVIII (1876) S. 637—38, se ogsaa Binding: Grundriss des Deutschen Strafrechts. Allgemeiner Teil (8. Opl. Leipzig 1913) S. 80, jfr. S. 60.

**) I utrykte Forelæsninger 1870, jfr. Aagesen's foran S. 30 Note * citerede Universitetsprogram af 1871 og Jul. Lassen: Om Betingelserne for Forsøgets Strafbarhed (København 1879) S. 10.

***) »Om den saakaldte Delagtighed i Forbrydelse« (Kristiania 1875), optaget i Getz' »Juridiske Afhandlinger« (Kristiania 1903) S. 3—94. Jfr. iøvrigt Getz' egen smukke Udtalelse i »Norsk Retstidende« 1879 S. 302 Note 2.

maalet stadig er *sub judice*. I Meddelagtighedslæren gik Goos og Getz hver sin Vej. I anden Række efter den af Goos fastslaaede principale Lov om Handlefrihedens Grænser opstillede han den Sætning, at Handler, der i sig selv, objektivt bedømte, ikke ere eller behøve at være retstridige, dog ikke maa stilles i en Retsbrudsviljes Tjeneste, altsaa ikke maa foretages for at bidrage til Realisationen af en saadan, og herpaa støttedes Strafbarheden af Forsøg og Meddelagtighed, medens Getz — med Tilslutning af Jul: Lassen og Torp — hævdede, at Spørgsmaalet om Meddelagtigheds Retstridighed maa afgøres efter den almindelige (principale) Lov om Handlefriheden. Til denne vigtige Undersøgelse sluttede sig dybtborende Udredninger af Retsbrudets Tilregnelighed, af Strafbarheden af juridiske Personer, Retsvildfarelse, Forsættet, hvor Goos bl. a. for sit Vedkommende afgjorde det gamle Stridsspørgsmaal om *dolus eventualis* ved en Udvisning deraf af Forsættets Rige som et uholdbart Begreb.

Goos' Strafferets »specielle Del« er sikkert et af nordisk Retsvidenskabs betydeligste dogmatiske Værker og indtager ogsaa, som allerede ovenfor bemærket, en enestaaende Plads i europæisk Retslitteratur. Hvad man nærmest skulde sammenstille det med, er *Kommentarer* som Garraud's »*Traité théorique et pratique du droit pénal français*«^{*)}, Carrara's »*Programma del Corso di diritto penale*«, Joaquin Francisco Pacheco: »*El código penal concordado y comentado*«^{**)} og maaske H. J. Smidt: »*Geschiedenis van het Wetboek van Strafrecht*«^{***)}. Men for tysk-østerrigsk Videnskab var Strafferettens specielle Del altid Stedbarn, den almindelige Del bød den tyske Spekulation og Begrebsgranskning rigere Opgaver og større Tumbleplads. Hos den geniale Banebryder Feuerbach — for blot at begynde med ham — er den »positive« eller specielle Del, selv med Mittermaier's udførlige Noter, et magert analytisk

*) I—V Paris 1888—94 og senere Opl.

**) I—III Madrid 6te Udg. 1888.

***) I—V Haarlem 3die Opl. 1900 o. ff.

Skelet, der indskrænker sig til at give en kort og knap Begrebsbestemmelse og en sparsom historisk Henvisning til Romerretten og ældre tysk Ret, og hans Efterfølgere betraadte, i det store og hele, denne Vej. Videnskabelig og praktisk en March paa Stedet. Jenull og Roszhirt, Martin og Wächter, Salchow, Bauer, Jarcke, Heffter, Abegg, Marezoll, Temme, Berner, Schütze og Merkel *) indskrænkede sig til det traditionelle Paragraf- og Grundrids-Princip. Hos Tittmann, Henke, Hälschner og Haeblerlin **) gores Tillob til en Fremstilling paa

*) Jfr. Anselm v. Feuerbach: Lehrbuch des gemeinen in Deutschland gültigen Peinlichen Rechts (14. Udg. Giessen 1847) S. 264 o. ff., Sebastian Jenull: Das Oesterreichische Criminal-Recht nach seinen Gründen und seinem Geiste II (Grätz 1809). C. F. Roszhirt: Lehrbuch des Criminalrechts (Heidelberg 1821) S. 193 o. ff., Martin: Lehrbuch des Deutschen gemeinen Criminal-Rechts (2. Udg. Heidelberg 1829) S. 241 o. ff., C. G. Wächter: Lehrbuch des Römisch-Deutschen Strafrechts II (Stuttgart 1826), J. C. Salchow: Lehrbuch des gemeinen in Deutschland gültigen peinlichen Rechts, mit besonderer Rücksicht auf das preussische Recht (3. Udg. Halle 1823) S. 138 o. ff., Anton Bauer: Lehrbuch des Strafrechts (2. Udg. Göttingen 1833) S. 233 o. ff., C. E. Jarcke: Handbuch des gemeinen deutschen Strafrechts II—III (Berlin 1828 og 1830), A. W. Heffter: Lehrbuch des gemeinen deutschen Strafrechts (5. Opl. Braunschweig 1854) S. 156 o. ff., J. Fr. H. Abegg: Lehrbuch der Strafrechts-Wissenschaft (Neustadt a. d. Orla 1836) S. 261 o. ff., Theodor Marezoll: Das gemeine deutsche Criminalrecht als Grundlage der neueren deutschen Strafgesetzgebungen (3. Udg. Leipzig 1856) S. 225 o. ff., J. D. H. Temme: Lehrbuch des Preussischen Strafrechts (Berlin 1853) S. 549 o. ff. og Lehrbuch des Gemeinen Deutschen Strafrechts (Stuttgart 1876) S. 202 o. ff., A. F. Berner: Lehrbuch des Deutschen Strafrechts (16. Opl. Leipzig 1891) S. 338 o. ff., Th. R. Schütze: Lehrbuch des Deutschen Strafrechts auf Grund des Reichsstrafgesetzbuches (2. Opl. Leipzig 1874) S. 220 o. ff., A. Merkel: Lehrbuch des Deutschen Strafrechts (Stuttgart 1889) S. 285 o. ff.

**) C. A. Tittmann: Handbuch der Strafrechtswissenschaft und der deutschen Strafgesetzkunde II—III (Halle 1807 og 1809), Eduard Henke: Handbuch des Criminalrechts und der Criminalpolitik II—III (Berlin og Stettin 1826 og 1830), Hugo Hälschner: Das

en bredere Basis, men de nyeste Lærebøger som J a n k a's, H u g o M e y e r - A l l f e l d's og v o n L i s z l's have bevareret den historiske Linie fra Feuerbach. Den tyske Kriminalist, der først slog til Lyd for en Forandring, var B i n d i n g, som selv konverterede sit »Grundriss« til en »Lehrbuch« og i Fortalen til den sidste (1905) bittert beklagede sig over den tidligere Videnskabs Forsømmelse af den specielle Del*). Hvad Goos' Værk betød ogsaa i Sammenligning med tysk Videnskab, blev tilfulde anerkendt af den i Aaret 1912 afdøde særlig litteraturkyndige Basel'er-Professor A l b e r t T e i c h m a n n i en Anmeldelse i »Der Gerichtssaal«**). Med Rette pegede Teichmann her paa et af de Punkter, hvor Goos' Fremstilling langt overgaar hidtidige tyske og andre europæiske Behandlinger, den til det yderste gennemførte Hensyntagen til Praxis, en Rets-Kilde, der selv i Binding's nys anførte Bog indtager en meget beskeden Plads. Klart viser det sig da i dette Goos's Hovedarbejde, at det for ham ikke i første Linie er det rene Skema, som er det afgørende, Retsreglernes logiske Udvikling beror ikke for ham paa den abstrakte begrebsmæssige Deduktion, men er knyttet til det mest indgaaende Studium af Retsanvendelsen. Klages der over, at den systematiske Begrebssættelse i sin dialektiske Bevægelse næsten naturnødvendig maa føre til Adsplittelse af praktisk og naturlig beslægtede Æmner, rammer en saadan Anke netop kun Systematiken, det ydre, ikke Begrebsudviklingens indre Værd, hvorpaa det dog alene kommer an. Den af Goos

prenszische Strafrecht III (Bonn 1868, ufuldendt), C. F. W. I. Haeblerlin: Grundsätze des Criminalrechts nach den neuen deutschen Strafgesetzbüchern III—IV (Leipzig 1848—49).

*) Jfr. min Meddelelse i »Ugeskrift for Retsvæsen« 1905 S. 691.

**) XL (1888) S. 399—400. Da denne Anmeldelse vistnok er mindre bekendt, vil det formentlig have nogen Interesse at citere et Udsnit deraf. Teichmann udtaler bl. a. l. c. S. 399: »Im Schärfe des Urtheils und Sorgfalt der Erörterung übertrifft es das bisher in Dänemark geleistete, und ich wüsste auch aus sonstiger Literatur anderer Staaten kein Werk zu nennen, dass der Rechtsprechung eine so ausgedehnte Berücksichtigung schenkt, wie vorliegendes Werk ...«

i Strafferettens specielle Del foretagne Inddeling af de enkelte Forbrydelser følger ganske det indenfor Retsanordningen opstillede ovenfor omtalte System, der i Klarhed og Overskuelighed betyder et stort Fremskridt overfor de mere eller mindre vilkaarlige Systemer af Bornemann og andre. Det vilde føre for vidt her — og formentlig ogsaa være ufor-
nødent — Punkt for Punkt at paavise, hvor langt Goos i dette Skrift har ført dansk Strafferetsvidenskab frem. Helt igennem glimte de enkelte Specialundersøgelser af Forfatterens sjældne juridiske Intelligens. Fremhæves kunde bl. m. a. Dokumenteringen af, at Straffelovens § 203 (de mindre grove Legemsfor nærmelser) ikke maa betragtes som staaende isoleret, men som en Fortsættelse af Straffebudet i § 200 og altsaa omhandlende de Tilfælde, at Volden efter den sidstnævnte Paragraf har haft en Skade til Følge, den indgaaende Fortolkning af Straffelovens § 210 (ulovlig Tvang), Udviklingen om Dokumentfalsk o. l. (Forbrydelserne mod den sociale Handlefrihed) og om Berigelsesforbrydelserne, hvor Goos som det til *animus lucri faciendi* svarende objektive Retsbrudsmoment opfatter Berigelsen som et Angreb paa den Interesse, Samfundet har i det etablerede Formuefordelings-system. Et prægnant Exempel paa den Sikkerhed og Overlegenhed, hvormed Goos tumler selv de mest spegede og indviklede Lovbestemmelser, er Dissektionen af Straffelovens Bedrageriparagraffer, et Æmne, han senere optog til fornyet Undersøgelse i den ypperlige Afhandling »Bemærkninger om Bedrageriforbrydelsens Behandling i dansk Ret« i »Tidsskrift for Retsvidenskab«^{*)}. Selv om den nugældende Straffelov, hvad jo meget tyder paa, i en ikke altfor fjærn Fremtid finder en Efterfølger, selv om det af Goos opstillede System, den af ham fulgte Metode afløses af andre, vil, saa længe dansk Videnskab virker, hans Strafferets specielle Del bevare sit Værd som en fremragende Aandspræstation af en fremragende Retstænkere — en Mesters mesterlige Værk.

^{*)} XIII (1900) S. 42—148.

III.

Den 3die Januar 1915 fylder C a r l G o o s 80 Aar. Midt imellem os staar han, i fuld Legems- og Aandskraft. Han ser tilbage paa et Liv, fyldt af den intensiveste Arbejdsglæde, baaret og støttet af en Arbejdsæвне, som kun faa eje den. Paa hver Plads, han har været sat, har han trukket Læsset, paa Universitetet, i Rigsdagens Udvalg, som Ordfører for betydningsfulde Udvalg, i Lovkommissioner, i alle de praktiske Stillinger, han har indtaget, og dem, han den Dag i Dag beklæder. I den politiske Kamptid stod der oftere Gny om Goos' Navn, og det kunde hænde, hvad der synes at være en sørgelig Følge af de smaa Forhold i et lille Land, at Modstandere for Politikeren Goos glemte den udmærkede retslærde, syntes ikke en Gang at skimte den Glans, han har kastet over sit Fædreland ved sit geniale Arbejde paa alle Retslivets Felter. Han har været en Lærer for os alle, for Teoriens Dyrkere som for Praxis' Udøvere. En ualmindelig Vækker og Ansporer, en Sædemand for Tanker, der have spiret, ere modnede og have baaret Frugt i mange Fold. Han har skaffet dansk Retsvidenskab den Plads i Solen, som den fortjente. Med Sikkerhed er det vanskeligt at spaa om Fremtiden, Litteraturens Mænd, baade den videnskabeliges og æstetiskes, ere snart paa Bunden af Bølgedalen, snart oppe paa Bølgernes Top. Den samme Skæbne rammer vel ogsaa Goos. Men Kærnen i hans Værk vil bestaa. Den Plads, han historisk har indtaget, den Indflydelse, han har udøvet, vil ingen kunne bestride eller røve. Og Eftertidens Dom eller Vurdering bør ikke forurolige os. Vi, hans samtidige, kunne i hvert Fald vidne, at hans Indsats i dansk Aandsliv vilde vi ikke have undværet. Til den sjældne Aarsfest, han fejrer, lyder en varm Hyldest og Tak fra enhver, der har beskæftiget sig med vor Ret, en Tak, der forenes med Ønsket om endnu en lang og lykkelig Virksomhed i Retslivets Tjeneste.

Multos annos!

Domme.

Danmark.

Retsvildfarelse. De Bemærkninger, der under denne Overskrift fremsattes i Tidsskriftets II. Aargang S. 44 ff. angaaende Højesteretsdommene af 23. April og 16. Oktober 1913, kan nu suppleres med en Henviſning til Højesteretsdom af 1. Oktober 1914 (H. R. T. 1914. 451, U. f. R. 1914 A 913): En Bogtrykker i Løgſtør Købstad var sat under Tiltale for Overtrædelse af Presselov 3. Januar 1851 § 1, hvorefter »paa ethvert Skrift, som udleveres fra et Trykkeri her i Riget, skal Bogtrykkerens Navn tilligemed Trykkeſtedet være anført«. Det var under Sagen oplyst, at der i Marts og April Maaned 1913 fra Tilt.s Bogtrykkeri var udleveret nogle Tryksager, der kun var angivne som udgaaede henholdsvis fra »Løgſtør Bogtrykkeri« og fra »Bogtrykkeriet, Løgſtør«. Tilt. havde bl. a. anført, at diſſe Betegnelſer, ſkont der ogsaa fandtes et andet Bogtrykkeri i Løgſtør, var gængſe Betegnelse for hans Trykkeri, og at det ene Skrifts Udlevering ſkyldtes en Fejltagelse af en Kontorist hos ham. Tilt. blev dømt ſaa vel ved Underretten ſom ved Viborg Overret, men frifandtes af Højesteret. I Højesteretsdommen ſtatueredes, at de anførte Betegnelſer i k k e fyldeſtgjorde Fordringen i Presseovens § 1; men da Tilt. i en lang Aarrække havde anvendt diſſe Betegnelſer, uden at der fra Myndighedernes Side ſaas nogensinde at være ſkredet ind mod ham, og da der ikke var Grund til at betvivle Tilt.s gode Tro, fandtes hans Forhold ikke at burde tilregnes ham til Straf.

Tvivlsomt Bedrageritilfælde. Det hænder ikke helt ſjældent i det praktiſke Liv ved Køb af faſt Ejendom eller ved Udlejning af Lejligheder o. l., at Køber og Sælger eller Ejer og Lejer enes om ved Oprettelſen af de ſkriftlige Dokumenter at angive Købe- eller Lejesummen ſtørre, end den i

Virkeligheden er aftalt, hvorved i Reglen Hensynet til den højere Sums mulige Betydning ved Ejendommens Vurdering, Salg eller Optagelse af Laan o. l. er bestemmende. Højesteret, der næppe tidligere har haft Lejlighed til at udtale sig om Strafbarheden af en saadan Trafik, har fornylig haft et Tilfælde af denne Art til Paakendelse (Højesteretsdom af 27. November 1914 i H. R. T. 1914. 631). Tilt., der i Forbindelse med en Ejendomshandel ogsaa paa anden Maade havde gjort sig skyldig i bedrageligt Forhold, havde i Slutsedlen, hvorved han købte Ejendommen, efter sit Forslag faaet Købesummen sat til 5700 Kr. (i Stedet for det i Virkeligheden aftalte Beløb 4700 Kr.), idet han paaregnede derved at kunne opnaa et større Prioritetslaan i Ejendommen. Købekontrakt eller Skøde var ikke bleven udstedt, idet det viste sig, at Tilt. ikke kunde berigtige det stipulerede første Afdrag paa Købesummen. Handelen gik derfor ikke i Orden, og Tilt. saas ikke at have foretaget noget yderligere til Optagelse af Laan i Ejendommen. Ved Højesteretsdommen blev dette Forhold henført under Straffelovens § 257 jfr. § 46. Højesteret statuerede altsaa, at Tilt.s Forhold var svigagtigt, men henførte det under den særlige Bestemmelse for »svigagtige Handlinger, der vel er beskægtede med de i §§ 251—255 omhandlede (ø: egenlige Bedragerier), men dog ikke ganske kunne sættes ved Siden af disse«, idet Retten herved antagelig bl. a. har taget Hensyn til, at der for en Laangiver ogsaa gives andre, og til Dels paalideligere, Data til Bestemmelse af en Ejendoms Værdi end Købesummen, samt til Usikkerheden af, om noget Tab vilde resultere for en eventuel Laangiver. — Højesteretsdommen er endvidere af Interesse ogsaa derved, at den har sat § 257 i Forbindelse med Forsøgsreglerne. Ved § 257 har man ikke anset sig bunden ved det samme Fuldbyrddelsesmoment som ved de egenlige Bedragerier, og der har derfor i hvert Fald yderst sjældent været Anvendelse for en Kombination af denne Paragraf med § 46. I det foreliggende Tilfælde har Højesteret vel imidlertid ment, at der kun forelaa en saa fjærr Forberedelseshandling, at noget fuldbyrddet svigagtigt Forhold ikke kunde statueres.

E. O.

Fra norsk Retspraksis.

Det hænder nok ikke saa sjelden, at falsknerisaker avgjøres utelukkende paa grundlag av skriftsakkyndiges uttalelser. At der i saa henseende er al grund til

at vise forsigtighet, antar jeg vil fremgaa av nedenstaaende tilfælde, som indtraf i en straffesak, som jeg for noen aar siden havde til behandling som statsadvokat.

Der blev til Kristiania politikammer fra et herværende forlag indleveret 5 angivelig falske annoncekontrakter, som en agent C. havde presenteret forlaget og skaffet sig provision paa. C. erkjendte at ha presentert kontrakterne og derved erholdt provision, men paastod i god tro at ha mottat kontrakterne av en person O. uten tanke om, at de var falske. O. hævdede, at han ikke havde noget kjendskap til disse kontrakter.

Der blev tilveiebragt en hel del skriftprøver fra disse personer, og saken blev forelagt en skriftssakkyndig N., en overmaade dygtig og samvittighedsfuld mand, som er blit benyttet som skriftsakkyndig i en række celebre saker baade i vort land og i utlandet.

Om en av disse annonser, undertegnet »for Ellingsens Frugthandel J. M. Ellingsen«, uttalte den skriftssakkyndige:

»Skriften paa annoncekontrakten undertegnet J. M. Ellingsen er forskjelligt fra O.s skrift. Her gjenfinder man derimot C.s haandskrift.

Overensstemmelsen ses meget fremtrædende i tallene 5, 2, 8, 9, i bokstaverne O, C, b, F, E, f (man sammenligne f'et i for paa kontrakten med f'et i samme ord i brevet fra C. til opdagelsesheljant Ø.). Der er i skriften paa kontrakten et par bogstavformer (I, M, r), som ifølge de foreliggende skriftprøver ikke tilhører C.s almindelige haandskrift, og hvis tilstedeværelse viser, at skriften er forsøkt fordreiet.

K o n k l u s i o n : Den med J. M. Ellingsen undertegnede annoncekontrakt maa med bestemthed antas at være skrevet av C.»

Der blev nu av mig aapnet retslig forundersøkelse, og i oversendelsen til forhørsretten uttalte jeg følgende:

»Jeg antar ogsaa, at der bør opnævnes en skriftssakkyndig ved siden av hr. N. Denne bør ikke gis anledning til at bli bekjendt med hr. N.'s erklæring og med sakens akter, forinden han avgir sin erklæring, der bør avgis kun paa grundlag af de foreliggende skriftprøver og uten konference med hr. N. Ønsker den nye sakkyndige yderligere oplysninger, forinden han avgir sin erklæring, bedes han begrunde sit ønske.«

Som ny sakkyndig opnævntes J., en mand, som ogsaa har været meget benyttet som sakkyndig.

Hans erklæring angaaende kontrakten undertegnet J. M. Ellingsen lød saaledes:

»Fremdeles er der en meget høi grad av sandsynlighet for, at kontrakten sign. J. M. Ellingsen er skrevet av sigtede C. 5-tallet er her av en noget anden type med fyldigere underdel og sidste træk ikke saa langt fjernet fra hovedtrækket, som O. bruker det; C. er det samme som i C.s skrift, d (ø) kan gjenfindes i overveiende mængde hos ham, ø 17 gange mot d 12 gange, medens O. ikke — saavidt jeg har kunnet se — har det en eneste gang. E er av C.s type. F og f likesaa (se ordet »for« sammenlignet med samme ord i hans erklæring av ¹⁷/₃ 1909, flere steder i skrivelsen til Ø.), K (sammenlign Kr. i Kristiania), M kan gjenfindes i hans forannævnte erklæring paa to steder, z (r) skrives ofte av C. paa den i Kontrakten benyttede maate (smlg. *ar* i Januar med hans *er* i brevet til Ø. (*er* og *hver*). J er en fra O.s forskjellige type, der vistnok ikke gjenfindes hos C., men kan betragtes som tilgjort.

Begyndelsessvingen og slutten er i fullstændig samklang med hans mere ovede flytende og ledige skrift.

Endnu et kriterium vil jeg ikke late upaatalt, og det er, at O. har den vane at sætte et litet punktum efter sine tal. Dette kan bl. a. ses paa samtlige skriftprøver paa kontraktblanketten. C. har ikke denne vane. Og kontrakten signeret Ellingsen har heller ikke disse punkter.«

K o n k l u s i o n : »Efter min bedste overbevisning er der en meget høi grad av sansynlighet for at kontrakten signeret »for Ellingsens frugthandel J. M. Ellingsen« lydende paa Kr. 22 er falsk og i sin helhet er skrevet av sigtede C.

Altsaa begge de sakkyndige kom efter selvstændige undersøkelser og uten konference til det samme resultat.

Under forundersøkelsen forklarte imidlertid C., at kontrakten undertegnet J. M. Ellingsen havde han ikke faaet av O., men av J. M. Ellingsen selv.

J. M. Ellingsen forklarte som vidne:

»Forelagt den iretteværende annonseekontrakt undertegnet »for Ellingsens frugthandel J. M. Ellingsen« erklærer vidnet, at saavel text, dato som underskrift er med vidnets haandskrift. Vidnet kan vistnok ikke erindre at ha utfærdiget dokumentet, men er ikke i nogensomhelst tvivl om, at det er altsammen med vidnets skrift. Vidnet benyttet ved den tid blæk av saadan farve, som kontrakten har.«

Det kan her bemærkes, at forlaget for det indsendte annoncekontrakterne til politiet, uheldigvis ikke havde forelagt nævnte kontrakt for J. M. Ellingsen, idet det gik ud fra, at naar alle de andre kontrakter var falske, saa maatte den ogsaa være det.

Og derved og ved C. og O.s Forklaringer var ogsaa paatalemyndigheten blit vildledet, idet den gik ud fra, at forlaget ikke vilde ha indgit en anmeldelse for falsk uten at ha forvisset sig om, at den mand, hvis navn stod paa kontrakten, nægtet at ha underskrevet samme.

For sikkerhets skyld blev der nu lat en række skriftprover ogsaa av J. M. Ellingsen, som man lot skrive flere annoncekontrakter likelydende med den angivelig falske, selvfølgelig utenat han havde denne liggende foran sig.

Og saa blev dette forelagt de skriftsakkyndige til utalelse.

I en tillægserklæring uttalte nu den første sakkyndige: »at han maa fastholde, at teksten er skrevet av C., men derimot er der i underskriften fra og med »...mo januar 1909« en paafaldende likhet med J. M. Ellingsens skrift, en likhet, som er endnu større end likheten med C.s skrift.

I Ellingsens skriftprover finder man ogsaa de former for J og M, som savnes i de foreliggende skriftprover fra C. Blandt andre karakteristiske likheter med Ellingsens skrift kan nævnes *r*'er, *for*, forbindelsen mellem *F*'er og *r*'er i Frugthandel, slutningstrækket i Ellingsen. Jeg maa saaledes efter undersøkelser av det nye skriftsammenligningsmateriale anta, at underskriften paa annoncekontrakten er skrevet av J. M. Ellingsen, medens teksten er skrevet av C.»

Den anden sakkyndige kom derimot ved fornyet undersøkelse til det resultat, at den angivelig falske kontrakt i sin helhet var skrevet av J. M. Ellingsen.

Det refererte tilfælde er efter min mening lærerikt.

Det viser, hvor farlig det er at trække sikre slutninger fra bokstavlikheter i haandskrifter, særlig naar der ved siden af likheter foreligger ulikheter, som i tilfælde maa forklares som mere eller mindre vellykket efterligning.

Det viser ogsaa, hvor let selv fremstaaende skriftsakkyndige er undergit suggestiøns magt, og hvor nødvendig det er, at de avskjæres adgangen til at paavirkes av oplysninger og bevisligheter, som ikke har nogen betydning for skriftsammenligningen.

L. T.

Fængselsvæsen.

Danmark.

Disciplinærstraffene i Arresthusene.

Den 5. Maj 1914 fremsatte Justitsministeren, paa Fængselsdirektoratets Foranledning, i Landstinget et Forslag til Lov om Tillægsbestemmelse til Arrestreglementet af 7. Maj 1846 B § 12 og E § 5. Forslaget var saalydende:

»Naar en Fange, der udstaar Straf af Fængsel paa sædvanlig Fangekost, af aabenbar Modvilje undlader behørigt at arbejde¹⁾, eller naar en i et Arresthus hensiddende Fange paa anden Maade gør sig skyldig i groft Brud paa den Orden, som bør finde Sted i Arresten, kan der anvendes Hensættelse i Strafcelle i højst 1 Maaned for hver Gang, Forseelsen begaas. Naar den paagældendes Forhold antages at egne sig til Anvendelse af Strafcelle, bliver Sagen at behandle paa samme Maade som i Arrestreglementet af 7. Maj 1846 B. § 12 i Slutningen foreskrevet²⁾.«

I Bemærkningerne til Lovforslaget udtales følgende:

¹⁾ I Justitsministeriets Bekendtgørelse af 6. Septbr. 1905 om Gennemførelse af den i Straffelovstillægets § 12 indeholdte Bestemmelse om, at Straf af Fængsel paa sædvanlig Fangekost er forbunden med Arbejdsvang, udtales bl. a: »Det er Arrestanternes Pligt at arbejde vedholdende, flittigt og nøjagtigt. For saa vidt nogen Arrestant af aabenbar Modvilje undlader behørigt at arbejde, komme de i Reglementet for Arrestvæsenet i Danmark af 7. Maj 1846 fastsatte Straffebestemmelser for Brud paa skyldig Lydighed og Orden i Arresthuset til Anvendelse. Hver enkelt Afsoner af Fængsel paa sædvanlig Fangekost bør ved Indsættelsen gores bekendt med sine Arbejdsvilkaar og sit Ansvar i Overensstemmelse med foranstaaende.«

²⁾ a: Sagen bliver, forinden Straffedekretet afsiges, at bringe under Behandling ved Politiprotokollen.

»Ifølge Reglement for Arrestvæsenet i Danmark af 7. Maj 1846 B. § 12³⁾ kan der for »grove⁴⁾ Brud paa den Orden, som bør finde Sted i Arresten, saasom Vold mod Arrestforvareren eller Medarrestanter, kvalificeret Desertionsforsøg, Gentagelse af ringere Uordener, der vidne om aabenbar Trods eller deslige«, anvendes følgende Disciplinærstraffe: Berøvelse af Midlerne til Beskæftigelse eller af Lys om Aftenen, Fortabelse af Rettigheden til Ekstraforplejning, Anlæggelse af Spændetroje i indtil 24 Timer eller legemlig Revselse med 3 til 15 Rottingslag. I den senere Tid er der i Landets forskellige Arresthuse forekommet en Række Tilfælde, i hvilke der af Arrestanter er begaaet Forseelser, for hvilke de nævnte Disciplinærstraffe ikke ere fundne fyldestgørende. Dette gælder navnlig Tilfælde, i hvilke Arrestanten har gjort sig skyldig i Undvigelse eller Forsøg derpaa⁵⁾, eller hvor Arrestanter, der afsone Straf af Fængsel paa sædvanlig Fangekost, have vægret sig ved at efterkomme den dem paahvilende Pligt til at arbejde. Da disse Tilfælde heller ikke kunne gores til Genstand for offentlig Paatale, har Arresthusbestyrelsen i Virkeligheden været magtesløs. Det foreslaas derfor som Disciplinærstraf for grove Brud paa Arresthusordenen at indføre Anvendelsen af Strafcelle, hvilken Disciplinærstraf kan anvendes baade i Straffeanstalterne (Lov af 3. December 1850 § 1⁶⁾ og i Tvangsarbejdsanstalterne (Fattigloven af 9. April 1891 § 41⁷⁾), men for hvis Anvendelse i Arresthusene man savner Hjemmel. Dette er blevet særligt føleligt, efter at det ved § 12 i Straffelovstillægene af 1. April 1905 og 1. April 1911 blev fastsat, at Straf af Fængsel paa sædvanlig Fangekost er forbundet med Arbejdstvang, idet man bortset fra de ovennævnte Disciplinærstraffe intet Middel har haft til at gennemføre Arbejdstvangen. Da ifølge Straffelovstillæggets § 10 den Tid, i hvilken paagældende hensidder i Strafcelle, ikke medregnes til Tiden

³⁾ Bestemmelserne i Arrestreglementets E. § 5 ere i alt væsentligt en Gentagelse af Bestemmelserne i B. § 12.

⁴⁾ Mindre Forseelser kunne straffes med de angivne Disciplinærstraffe undtagen legemlig Revselse.

⁵⁾ Ifølge § 32 i det af Straffelovskommissionen udarbejdede Udkast til kgl. Anordning om Fuldbyrddelse af Frihedsstraffe m. m. maa legemlig Revselse ikke anvendes, hvor Forseelsen alene bestaar i Undvigelse.

⁶⁾ i indtil 6 Maaneder.

⁷⁾ i indtil 2 Maaneder.

for den idømte Straf, er dette Straffemiddel — hvad ogsaa Erfaringerne fra Straffeanstalterne og Tvangsarbejdsanstalterne bekræfte — et virksomt Disciplinærmiddel.«

I den af Landstingsudvalget den 26. Maj 1914 afgivne Betænkning over Lovforslaget indstillede Udvalgets Flertal dette til Vedtagelse, dog med en Ændring, sigtende til at fastsætte en Begrænsning for, i hvor lang Tid Strafcelle kunde anvendes under Forløbet af en Straf. Efter denne Ændring gik Forslaget ud paa, at der kan anvendes Hensættelse i Strafcelle, »der kun kan idømmes for højst en Maaned ad Gangen, hvorhos den derved foraarsagede Forlængelse af Straffen ikke maa overstige en Trediedel af den idømte Straffetid«. Den fastsatte Begrænsning — $\frac{1}{3}$ af den idømte Straffetid — er i Harmoni med Bestemmelsen i Straffelovs-tillægets § 11⁸⁾ vedrørende Tvangsarbejdsanstalterne. Med den nævnte Ændring vedtoges Lovforslaget af Landstinget den 29. Maj 1914; men da Rigsdagssamlingen sluttedes kort efter, naaede Forslaget ikke til Behandling i Folketinget.

Et i et Arresthus indtruffet Tilfælde, hvor en Fange nægtede at arbejde, illustrerer — paa en tragikomisk Maade — særlig grelt Utilstrækkeligheden af de i Arresthusene til Raadighed staaende Disciplinærstraffe: Fortabelse af Retten til Ekstraforplejning, Røttingstraf, Spændetroje, Berøvelse af Midler til Beskæftigelse eller af Lys om Aftenen. Paagældende Fange havde som idømt Fængsel paa sædvanlig Fangekost ingen Ret til Ekstraforplejning — han kunde folgelig ikke fortabe den. Han havde Træben — og man vilde derfor ikke anvende Røttingstraf. Han var ikke ustyrlig, tvertimod forholdt han sig ganske rolig — han fandtes derfor ikke egnet til Spændetroje. Men han vægrede sig stadig og haardnakket ved at opfylde sin Pligt til at arbejde — man kunde derfor ikke straffe ham med Berøvelse af Midlerne til Beskæftigelse. Og da han havde vist Tilbojelighed til Selvmord, maatte man lade Lyset i Cellen brænde om Natten — man kunde fornuftigvis saa ikke slukke det om Aftenen!

⁸⁾ Denne Bestemmelse gaar ud paa, at der for Fanger, der vise aabenbar Mangel paa god Vilje til Arbejdet, kan fastsættes et til den tilbageværende Straffetid passende Maal af Arbejde med den Virkning, at Fangen ikke løslades, forinden han — medmindre utilregneligt Forfald indtræffer — har fuldført det paagældende Arbejde, dog at Forlængelsen ikke kan overstige $\frac{1}{3}$ af den idømte Straffetid.

Men selvom det ikke drejer sig om Fanger som den omtalte, ville de nævnte ved Arrestreglementet hjemlede Disciplinærstraffe ofte vise sig ufyldstgørende.

Berovelse af Midlerne til Beskæftigelse. I enkelte Arresthuse er det til Tider ikke muligt at skaffe Arbejde⁹⁾; her er det nævnte Straffemiddels Anvendelse altsaa udelukket, medmindre vedkommende selv kan skaffe sig Arbejde. Det er dernæst et ubrugeligt Straffemiddel overfor Nægtelse af eller Dovenskab ved Arbejdet, og det er overfor andre Forseelser en uvirksom Straf i de Tilfælde, hvor den paagældende ikke føler Lediggang som et Onde¹⁰⁾.

Berovelse af Lys om Aftenen. Om Sommeren, hvor det er lyst lige til Fangernes Sengetid, er dette Straffemiddel uanvendeligt, og i den øvrige Del af Aaret er dets Anvendelse ikke uden Betænkelighed i disciplinær og sikkerhedsmæssig Henseende.

Fortabelse af Retten til Ekstraforplejning. Dette Straffemiddels Anvendelse er udelukket overfor Fanger, som afsoner Fængsel paa sædvanlig Fangekost og Fængsel paa Vand og Brød, da disse Fanger ikke have den nævnte Ret. Og overfor Fanger, som have denne Ret — nemlig Varetagtsfanger og Fanger, som afsoner simpelt Fængsel — vil der ofte ikke blive Spørgsmaal om Straffens Anvendelse af den Grund, at paagældende ikke selv har Raad til at benytte sig af Retten, og ejheller har Slægtninge, som kunne og ville bringe ham Ekstraforplejning.

Anlæggelse af Spændetroje i indtil 24 Timer. Spændetroje er et godt Sikringsmiddel overfor Fanger, som kunne befrygtes at ville gøre sig selv eller andre Fortræd, men det egner sig ikke til Straffemiddel overfor andre Fanger¹¹⁾.

⁹⁾ I disse Arresthuse hensiddende Varetagtsarrestanter, der idømmes Fængsel paa sædvanlig Fangekost, overføres til andre Arresthuse.

¹⁰⁾ Det er omvendt, forsaavidt angaar Fanger, for hvem Uvirksomhed er et føleligt Onde, uheldigt, at der ikke er fastsat nogen Begrænsning for den Tid, i hvilken Fanger kan holdes uden Adgang til Beskæftigelse. En saadan Begrænsning kender baade Lov af 3. Decbr. 1850 § 1 og Fattiglov af 9. April 1891 § 41 for henholdsvis Straffeanstaltene og Tvangsarbejdsanstaltene Vedkommende.

¹¹⁾ Lov af 3. Decbr. 1850 nævner ikke Spændetroje blandt de Disciplinærstraffe, som kunne anvendes i Straffeanstalterne, og den kendes der kun som Sikrings- eller Tvangsmiddel. Straffelovstillæggets § 11 ophævede den ved Fattiglovens § 41 hjemlede Adgang til at anvende

Legemlig Revselse med 3 til 15 Rottingslag. Denne Straf anvendes af og til i Arresthusene. Dens Anvendelse vilde formentlig kunne helt forsvinde eller i alt Fald yderligere indskrænkes, hvis der — saaledes som det i ovennævnte Lovforslag er foreslaaet — indførtes Adgang til Anvendelse af »Strafcelle«, der jo gaar ud paa en Forlængelse af paagældendes Straffetid, og som i Straffe- og Tvangsarbejdsanstalterne har vist sig at være en virksom Disciplinærstraf. Det skal i saa Henseende oplyses, at der ved Straffelovstillæget af 1905 tilvejebragtes den fornødne Hjemmel til i Straffeanstalterne og Tvangsarbejdsanstalterne at anvende Strafcelle med den angivne Virkning (ø: at den domsbestemte Straffetid forlænges med den Tid, i hvilken paagældende hensidder i Strafcelle), og at der ved samme Lov — i Overensstemmelse med en af den danske Underretsdommerforening fremsat Udtalelse om, at det var nødvendigt ¹²⁾ — hjemledes Adgang til at optage legemlig Revselse i Reglementerne for Tvangsarbejdsanstalterne, men at den sidstnævnte Disciplinærstraf, saa vidt vides, indtil Dato — allsaa i over 9 Aar — ikke er bleven anvendt i et eneste Tilfælde i disse Anstalter. Ja, for de fleste Tvangsarbejdsanstalters Vedkommende er den end ikke optaget i Reglementet ¹³⁾, og den kan derfor ikke anvendes i de paagældende Anstalter. Ifølge Straffelovstillæget kan legemlig Revselse i Tvangsarbejdsanstalterne kun anvendes i Tilfælde, hvor »andre Straffe have vist sig uvirksomme« ¹⁴⁾. Da nu Legemsstraffen enten ikke er optaget i Reglementerne eller, hvor

Spændetroje som Disciplinærstraf i Tvangsarbejdsanstalterne. Ifølge Straffelovsudkastets § 25 kan Spændetroje ikke anvendes som Disciplinærstraf, men kun som Tvangsmiddel.

¹²⁾ Se Forhandlingerne paa Dansk Kriminalistforenings 4. Aarsmøde pag. 122.

¹³⁾ Dansk Kriminalistforenings Aarbog VIII pag. 3.

¹⁴⁾ I Lov af 3. Decbr. 1850 om Straffemyndigheden i Straffeanstalterne hedder det i § 1, at »det er iøvrigt en Selvfølge, at legemlige Revselse i Almindelighed først ville være at anvende, hvor mildere Midler, saasom Irettesættelse eller Hensættelse i nogen Tid i Enkeltecelle, have vist sig utilstrækkelige«. Ifølge Straffelovskommissionens Udkast til kgl. Anordning om Fuldbyrdelse af Frihedsstraffe m. m. § 32 maa legemlig Revselse »kun anvendes paa Personer, der forud under samme Strafudstaaelse for Disciplinærforsøelse have været hensat i Strafcelle i 8 Dage.«

den er optaget, dog ikke er anvendt, viser dette, at den paa-
 staaede Nødvendighed for dens Indførelse i alt Fald er bragt
 til Ophør ved Indførelsen af de andre ved Straffelovstillæget
 indførte Disciplinærstraffe, og i saa Henseende har utvivl-
 somt Indførelsen af »Strafcelle« haft den afgørende Betyd-
 ning ¹⁵⁾. Der er saaledes Grund til at haabe, at det oven-
 nævnte Lovforslags Ophøjelse til Lov vilde medføre, at Le-
 gemsstrafs Anvendelse i Arresthusene bortfaldt, fordi der
 ikke længere vilde være Brug for den ¹⁶⁾ — et Resultat, som
 er tilfredsstillende for alle undtagen de absolute Modstandere
 af Legemsstraffen, som ikke tilfredsstilles blot, fordi den
 ikke anvendes, men kun ved, at den ikke kan anvendes.
 Hvad Tilhængerne af Legemsstraffen angaar, da ønsker disse
 jo i Almindelighed, at den kun anvendes, hvor andre Straffe
 have vist sig eller maa antages at ville vise sig uvirksomme,
 og ogsaa for dem maa det derfor staa som ønskeligt, at de
 andre Disciplinærstraffe, som haves til Raadighed, ere saa
 virksomme som muligt. Og der turde være Enighed om, at
 »Strafcelle« i Almindelighed er den virksomste blandt alle
 Disciplinærstraffe.

Thorkil Fussing.

¹⁵⁾ I adskillige Tvangsarbejdsanstalter er »Strafcelle« — o: Celle-
 straf, hvis Tidslængde ikke medregnes i den domsbestemte Straffetid —
 overhovedet den eneste af de ved Straffelovstillæget hjemlede nye Di-
 sciplinærstraffe, der er indført.

¹⁶⁾ Herved bemærkes, at medens Legemsstraf ligesom de andre
 ved Arrestreglementet hjemlede Disciplinærstraffe kan anvendes baade
 paa Straffanger og Varetægtsfanger, kan »Strafcelle« kun anvendes over-
 for den førstnævnte Klasse Fanger, jfr. Straffelovstillægets § 10.

Fra fremmede Tidsskrifter.

Monatsschrift für Kriminalpsychologie
und Strafrechtsreform. XI Aargang, 1914
—15, I—VI Hæfte.

Denne Aargang indledes med en Afhandling af Mannheim (Königsberg) om »die Philosophie des Als—Ob« og dens Betydning for Strafferetten, i Hovedsagen en Redegørelse for og delvis Kritik af Vaihingers Lære herom, anvendt paa Strafferetssomraadet. »Som om«-Filosofien betragter Fiktionen som det overmaade vigtige Led ved menneskelig Tænkning, der bestaar i en bevidst falsk Forestilling, som anvendes for at naa til et rigtigt Resultat, med andre Ord: en hensigtsmæssig Forstandsoperation, der ikke bør betragtes som et dadelværdigt Fejltrin, men en bevidst, frugtbar, praktisk Uriglighed; Vaihinger stiller Fiktionen som praktisk Hjælpemiddel for den menneskelige Tænkning ved Siden af Induktion, Deduktion og Hypotese: vore Almenbegreber, saasom Sjæl, Livskraft, Tyngdekraft, Frihed, Kausalitet, Naturlov er i Virkeligheden Fiktioner.

Forf. gennemgaar nu paa dette Grundlag Strafferettens Forudsætninger og viser, hvilket stort Omraade for Fiktioner her foreligger. Her skal kun nævnes nogle Hovedeksempler: en »abstraktiv« Fiktion foreligger, naar man ved den strafferetlige Bedømmelse af en Gerning kun ser paa de Motiver, de Omstændigheder og de Egenskaber hos Gerningsmanden, hvis Bedømmelse Loven har forudset, og ganske bortser fra den moralske, politiske eller økonomiske Vurdering, der i Virkeligheden samtidig paaatrænger sig os, medens vi lader, som om vi ikke saa den. Særlig stærkt fremtræder dette, hvor den juridiske og den moralske Bedømmelse vil komme i indbyrdes Modstrid (Forf. peger paa Henrik Ibsens Nora). Ved Strafudmaalingen træder derimod denne abstraktive Fiktion tilbage, og det er Dommeren muligt at lade de andre Synspunkter gøre

sig gældende. — Den strafferetlige Skyldlære viser Fiktionen om Gennemsnitsmennesket, en Fiktion, som vel i Tidens Løb er afdæmpet og kæmpet. Alle Præsumptioner til den sigtedes Skade er Fiktioner, fordi den Omlægning af Bevisbyrden, de rummer, saa hyppig strider mod de faktiske Forhold. Den Norm, at Retsuvidenhed ikke disculperer, hviler paa en altfor vidtgaaende Fiktion, da sikkert overhovedet intet Menneske kender alle Retsnormer. — I Straffeprocessen er Legalitetsprincippet fiktativt, fordi det bevidst gaar ud fra den urigtige Sætning, at offentlig Interesse altid kræver Straf. — Vidneedens Paakaldelse af Gud finder Forf. hjemlet ogsaa overfor den vantro, der sværger, idet denne tænkes at love Sandheds Følge lige saa alvorligt, som hvis (han troede at) Gud hørte ham, og denne Fiktion borttager efter Forf.s Mening alt det stødende, som ellers kunde hæfte ved Atheistens Edsaflæggelse. — Begrebet »Hændelighed« er fiktativt, da Kausaliteten jo kun mangler i Forhold til de Handlinger, der interesserer den strafferetlige Bedømmelse in concreto. Analogibegrebet hviler paa Fiktionen: to Ting ligner hinanden, vi behandler dem, som om de var ens.

Efter den refererede Lære bliver Fiktionen ikke en Fejltagelse, men en bevidst Urigtighed, der hjælper til Konstruktionen af Tækningsresultater, men som paa den anden Side er underkastet samme Kritik in concreto som de andre Hjælpemidler for Tænkningen: Hypotese, Induktion osv. Tilbage bliver Spørgsmaalet, hvorledes en urigtig Tankekonstruktion kan føre til et rigtigt Resultat udenfor de Tilfælde, hvor Fejlen paaviselig hæves ved et andet Element, og endvidere det Spørgsmaal, om Fiktionens Værdi da ikke blot er den at være en Vejviser til et Maal, man ønsker at naa, men ikke kan naa ad rigtig Tæknings Vej, og som man derfor, hvis man vil fastholde det, ærlig maa erkende at ligge udenfor den logiske og rigtige Tæknings Omraade. Menneskeheden er jo i og for sig ikke forpligtet til at kunne logisk begrunde alt, hvad den slaar fast som gældende Norm og Ret.

Under Overskriften »Rechtspolitische Forderungen« søger Salomon (Frankfurt a. M.) Straffen og dens Opgave ledet ind i delvis nye Baner: Forbryderen er ved sin Krænkelse af Statens Enhed og Helhed bleven retsløs, men kan netop i Kraft af Enheden og Helheden fordre at genoplages i Statssamfundet. Vejen hertil fører over hans Erkendelse af Forbrydelsen som saadan o: hans statsborgerlige Opdra-

gelse, og over hans i Handlinger aabenbarede Vilje til at ophæve Forbrydelsens Følger ø: yde Oprettelse. Kravene om Opdragelse og Oprettelse supplerer og gennemtrænger hinanden og danner i Forening Statens Reaktion mod Forbrydelsen. Forf. lader en nærmere Undersøgelse af det førstnævnte Krav ligge som nærmest pædagogisk og vender sig til Oprettelseskravet: det Frihedsomraade, hvis retmæssige Afgrænsning er bleven forstyrret, maa atter udlignes; den krænkede maa faa gengivet, hvad han har mistet, Krænkeren maa berøyes, hvad han ved ubeføjet Udvidelse af sit Frihedsomraade har forskaffet sig. Denne Frihedsudligning staar i nøje Sammenhæng med Oprettelsen, ogsaa set fra den skyldiges Side. Der maa kræves, at hvad nogen — ogsaa en Tredjemand — har erhvervet gennem en Forbrydelse og uden retlig Grund (denne sidste Betingelse tager Hensyn til Tredjemand), skal tilbagegives. Men dette Udligningskrav er af offentlig retlig Natur, tilkommer og skal haandhæves af Staten og skal rummes i Statens Straff. Det falder altsaa ikke sammen med den krænkedes civilretlige Erstatningskrav, men bestaar uafhængigt af og ved Siden af dette. Ej heller behøver de to Krav at falde sammen i Omfang: Drejer Sagen sig f. Eks. om Brugstyveri, rummer det civilretlige Krav foruden Restitution tillige en Fordring paa Godtgørelse for Afsavn, selv om den skyldige ikke har haft noget Udbytte eller nogen Nytte af Tingen. Omvendt maa Statens Straffekrav indeholde, at den skyldige berøyes indvundne Fordele, som ikke kunde være opnaaede af Ejeren, og som denne derfor ikke har civilretlig Fordring paa. Ved en Forbrydelse som Forfalskning af Næringsmidler er Straffekravet i Virkeligheden ikke sket Fyldest ved den mindre Pengestraf, der paalægges; Straffens Idé og Formaal kræver, at hele det Udbytte, den skyldige har indvundet, fratages ham af Staten. Er det indvundne af immateriel Natur, en retsstridig Forøgelse af Lystfølelse, en Tilfredsstillelse af ueliske Følelser, maa Straffen ogsaa her indrettes med Tanken om at indeholde en Udligning, der kompenserer den immaterielle Gevinst. — Udligningen er imidlertid endnu ikke Oprettelse, men kun en Forberedelse til eller et Led i denne. Det maa erindres, at Forf. betragter Forbrydelsen som Oprør mod Statstanken, Straffen som den nødvendige Vej til Genoptagelse i Statssamfundet, en Vej, som dels skal lede til statsborgerlig Opdragelse, dels til Oprettelse. Men hvorledes skal man oprette udenfor de Omraader, hvor

dette kan ske ved »Udligningen« af Goder? Hvorledes lader et Mord, en Tilintetgørelse af Liv, sig »oprette«? Svaret lyder: Tilintetgørelsen af et Liv kan kun opvejes ved, at den skyldige tjener Livet. Hvad opnaas der ved, at Straffen bestaar i at tage den skyldiges Liv? Det er at føje en Negation til en anden, Henrettelsen gør ikke den dræbte levende og skaber ej heller et nyt Liv i Stedet for det udslukkede. Kun Liv kan være Erstatning, Oprettelse for Liv. Talionspricippets »Liv for Liv« er rent negativt, men skal, for at Straffen kan finde en virkelig Begrundelse, vendes om til et positivt Begreb om Udligning: Forbryderen skal lære at agte det Retsgode, han har krænket, og skal fremskaffe positive Værdier, der — i størst mulig Grad — erstatter og bøder paa Manglen af det, han har tilintetgjort. Straffen skal dels fremavle Viljen hertil, dels iværksætte Skabelsen af Erstatningsværdierne. Erstatning for ødelagte eller bortfjernede Værdier og Forsorg for den dræbtes Efterladte er her efter ikke blot noget, den krænkede har et civilretligt Krav paa hos Forbryderen, men skal indgaa som Led i Statens Strafforholdsregler, skal fremskaffes ved Straffen, idet Forbryderen ved denne med hele sin Personlighed og Arbejdskraft stilles i den ene Idés Tjeneste, at hele den ved Forbrydelsen foraarsagede Skade. Forbrydelsen kan kun overvindes ved at gøres til Udspringet for nye sædelige Værdier. — Desværre stanser Forf.s Udviklinger her. De praktiske Konsekvenser og den praktiske Gennemførelse af denne Straffopfattelse, som han stiller overfor Nutidens »negerende Tendens«, lades ganske uberørt.

I Majhæftet skriver Sturm (Breslau) om Strafudmaalingensvidenskab. Ligesom det er Videnskaben, der har bygget Bro mellem den da opgivne lovbundne Bevisbedømmelse og en subjektiv-vilkaarlig Bevisvurdering, saaledes maa der uddannes en Videnskab om Strafudmaalingen, da denne ikke kan fæstnes i Lovparagraffer, og der paa den anden Side nødvendigvis maa skaffes et Korrektiv mod en vilkaarlig og uligeartet Praksis i Strafudmaalingen. Allerede den Omstændighed, at et og samme Moment kan betragtes som formildende eller skærpende, eftersom det ses fra et Gengældelses- eller fra et Samfundssikringssynspunkt (f. Eks. forsømt Opdragelse), maner til ved videnskabeligt Arbejde at afveje Synspunkterne og fastslaa Resultater, som Dommerne kan tilegne sig. Forf. synes at mene, at man i alle Fald i Tyskland skænker Fastsættelsen og Begrundelsen af Straffe-

kvantum langt mindre Opmærksomhed og Omhu, end forsvareligt er. Appellinstansen vil i Reglen ikke være meget tilbøjelig til at ændre den idømte Strafs Størrelse og bør vel ogsaa kun gøre det, naar der kan paavises en Fejl i Udmaalingen. Men om Fejl kan der vanskelig blive Tale, før Udmaalingshensynene er fæstnet ved en objektiv, videnskabelig Behandling. Afhandlingen gennemgaar derpaa en hel Række Udmaalingshensyn, subjektive saa vel som objektive, og søger herunder at belyse disse alsidig: naar der lægges Vægt paa Omfanget af Forbrydelsens Følger, bør Skaden ikke bedømmes absolut, men med Henblik paa den krænkede Formuesforhold; der maa tages Hensyn til, om Tabet kan erstattes, og i saa Fald, om dette kan ske og sker under den skyldiges Medvirkning. Staar et Delikt paa Grænsen mellem en grovere og en mindre grov Forbrydelseskategori, maa denne Grænsesstilling influere paa Udmaalingen, som netop kan danne den Bro mellem retlige Modsætninger, der savnes i den civilretlige Afgørelse, som i slige Tilfælde kræver et absolut enten-eller. Det samme gælder, hvor man er paa Grænsen af, hvad der overhovedet er strafbart; Forf. refererer et Tilfælde, hvor en Dommer, der nægtede en falden Ytring Karakteren af Blasfemi, men paa dette Punkt blev overstemt, derpaa voterede for en stræng Straf, uden at tage noget Hensyn til, at Strafbarheden efter hans egen Mening overhovedet var tvivlsom. Et saadant Ræsonnement er kun forstaaeligt — og efter Forf.s Mening ikke en Gang absolut rigtigt — hvor man er overstemt i Bevissspørgsmaalet. Blandt andre Udmaalingshensyn omtales, at den krænkede faktisk har tilgivet den skyldige eller selv paa sin Side skaffet sig Hævn, og — for Uagtsomhedsdeliktets Vedkommende — om den skyldige selv har lidt Skade; fremdeles Gerningsmandens Forhold for Retten, om han lyver eller aabent tilstaar. Dette skal ikke blot have Betydning for Beviset, men ogsaa for Spørgsmaalet om den strafferetlige Reaktions Omfang. Tilstaaelsen er, i alle Fald hyppig, Udtryk for Anger, og Anger betegnes af Forf. som »Selvstraf«. Fremdeles overvejes Spørgsmaalene om Vægten af en samlet Straf i Modsætning til en Række Enkeltstraffe, hvor flere Forbrydelser foreligger til samlet Paadømmelse, Spørgsmaalet om det vistnok ofte forsømte Ligelighedshensyn til medanklagede, medens der omvendt advares mod en formel »Lighed for Loven«, som paa Grund af de skyldiges forskellige sociale, økonomiske og psykiske Forhold vil kunne være

en høj Grad af Uligelighed. En langvarig Frihedsstraf betyder for en tyveaarig Pige, som derved gaar Glip af sin Ungdom og sin Udsigt til Ægteskab, noget andet og mere end for en ældre ugift Kvinde. De korte Frihedsstraffe vejer forskelligt under Hensyn til, paa hvilken Aarstid de falder, ligesom Spørgsmaalet om Fradrag paa Grund af udstaaet Varelægtsarrest bliver af særlig Betydning her. Alle de antydede Udmaalingsspørgsmaal bør behandles i Lærebøger ved den juridiske Uddannelse.

Fra det næste Hæfte maa nævnes v. Hentig's Undersøgelser paa statistisk Grundlag af den grove Kriminalitet i Preussen, en Undersøgelse, der munder ud i en Klage over, at Repressionsmidlet mod den grove Kriminalitet (særlig Tilbagefaldsforbryderne), nemlig Tugthusstraffen, tildeles med for korte Aaremaal. De preussiske Tugthuse viser sig væsentlig at befolkes af recidiverende Tyve, Bedragere og Hælere, hvoraf de fleste er mange Gange straffede. Halvdelen af de tidligere straffede havde først for mindre end et Aar siden udstaaet deres sidste Straf og praktisk bevist deres egen Uforbederlighed. Heroverfor maatte da enten kræves en Hendommelse i Forvaringsanstalter som den engelske Camp Hill, eller, da tysk Ret ikke kender dette Sikringsmiddel, anvendes langvarige Frihedsstraffe overfor disse farlige Recidivister. Men tværtimod viser det sig, at for Aarene 1910—12 var de idømte Tugthusstraffe for over Halvdelen (55,8 pCt.) af Mændenes og for godt Trefjerdedel (75,4 pCt.) af Kvindernes Vedkommende kun 2 Aar eller derunder, medens kun henholdsvis 8,2 pCt. og 4 pCt. var idømt en højere Straffetid end 5 Aar. Og dette opvejes ikke, som man kunde tro, ved, at meget langvarige Fængselsstraffe var bragt i Anvendelse i Stedet for Tugthusstraffen; tværtimod viser der sig en betydelig Nedgang i Anvendelsen af Fængselsstraf. Det, som sker, er altsaa, at Retsanvendelsen bryder Odden af det skarpeste Vaaben mod den faste Forbryderhær ved at anvende for korte Straffetider. Dette illustrerer Forf. endnu skarpt ved at meddele følgende: I Aarene 1910—12 løslodes fra preussiske Tugthuse 6846 Mænd, der forud havde udstaaet mer end 3 Frihedsstraffe. Strafanstaltens Bedømmelseserklæring gik for 6290 af disses Vedkommende ud paa, at Tilbagefald kunde ventes med Sikkerhed. For løsladte Kvinder var de tilsvarende Tal 619 og 549. Paa over 91 pCt. af alle de løsladte Tugthusfanger, som tidligere havde udstaaet store Straffe, havde Tugthusstraffen altsaa

kun virkel saaledes, at de kyndigste Bedømmere af dem sikkert ventede et Tilbagefald, hvilket efter de indvundne Erfaringer plejer at indtræffe forbavsende hurtig. —

Retsfilosofisk interesserer en Afhandling af H u r w i c z, uagtet dens Titel: »Kriterien des Strafrechts und seiner Hilfsdisciplinen« synes noget misvisende, forsaavidt som Forf. behandler Strafferettens Forhold til Psykologi, Psykiatri og Ethik, Discipliner, som det næppe gaar an at betegne som Hjælpevidenskaber for Strafferetten. Da Strafferetten begyndte at interessere sig for Forbryderens Psykologi, fik den herved et Emne fælles med Psykiatrien og Ethiken, og hermed fulgte Faren for en Sammenblanding af Synspunkter overfor de psykologiske Begreber. Derfor gælder det om at fastholde Forskellen mellem de Grundprincipper, der, betingede af de forskelligartede Formaal, er de bærende for henholdsvis Psykiatri, Ethik og Ret, og at klargøre sig, at et og samme psykologiske Fænomen kan faa ganske forskellig Betydning ud fra disse forskellige Grundprincipper. Psykiatriens Omraade maa skarpt begrænses til det sygelige, til de psykiske Fænomener, hvor det enten empirisk er godtgjort eller dog erfaringsmæssig sansynliggjort, at de sjælelige Afgivelser er Ledsagefænomener til fysiologiske Forstyrrelser i de legemlige Funktioner; Sygdom betyder jo en Forstyrrelse af Ligevægten i disse Funktioner. Det er Begrebsforvirring, naar B l e u l e r har defineret det pathologiske som »enhver Afgivelse fra Normen, som skader Individet eller Arten«; rent bortset fra det ubestemte i Udtrykket »Normen«, maa erindres, at det artsskadeliges Vurdering bringer os fra det fysiologiske ind paa det social-ethtiskes Omraade: Napoleon var maaske »artsskadelig«, men ikke af den Grund pathologisk. Sygdomskriteriet maa stadig holdes for Øje. Derfor har Psykiatrien ogsaa forladt Begreberne »moral insanity« og Monomani (Kleptomani, Pyromani) som psykopathologiske Tilstande. Det nægtes ikke, at slige Tilstande kan foreligge hos Individet, som er paa viselig pathologiske, f. Eks. lidende af Epilepsi eller dementia præcox; men Immoraliteten og Monomanien som saadan er ikke nok til at karakterisere den paagældende som pathologisk, idet den kan tænkes opstaaet som Følge af individuelle og sociale Forhold, der intet har med Sygdom at gøre. Ligesom Psykiatriens Grundlag saaledes er Sygdom, er paa den anden Side dens Formaal og Opgave Helbredelse af den syge, altsaa rent individualistisk, og dens rette Middel

er alt og kun alt, hvad der kan helbrede det enkelte syge Individ. Ethik og Ret har en anden Basis: de stiller begge Krav til Individet, forlanger hans Sjæleliv bragt i Overensstemmelse med sociale Normer, tilsigter ikke at hjælpe Individet, men at bringe det i Harmoni med imperative Forskrifter. Deres Stilling overfor dets psykologiske Forhold er derfor en ganske anden end Psykiatriens. Men imellem Ethik og Ret er der dog en stor og principiel Forskel: For Ethiken er Sindelaget det afgørende, hele Vægten ligger paa den indre Overensstemmelse med de ethiske Krav, og de ydre Handlinger har kun Betydning som Kriterier herfor. For Retten er det omvendt, dens Opgave er Hævdelsen af de ydre Forholds Integritet; handler Individet retmæssig — for en Række Omraaders Vedkommende nedsættes Kravet endog dertil, at Individet skal undlade at begaa retsstridige Handlinger — er dets indre, psykiske Forhold, Bevæggrunde og Ønsker uden retlig Interesse og fritagne for Rettens Kontrol. Allerede af denne Grund er det urigtigt at betegne eller tildanne Retten som en Samfundsethik. — Forf.s Udviklinger rummer vel ikke noget egentlig nyt eller hidtil ikke fremført, men en Fordybelse i dem er gavnlig for Forstaaelsen af den Gnidning, der altid har været og i nogen Grad maa være mellem Psykiateren og Kriminalisten, for Hævdelsen af den rette Grænse for de Sikkerhedsforanstaltninger, som Samfundets tvingende Magt (d: Retten) har Foje til at give Straff karakteren overfor asociale Individer, og endelig for Forstaaelsen af den straffende Retshaandhævelses ydre og praktiske Formaal: Samfundets Sikring imod retsstridig Handlen eller Undladen.

I et større Arbejde i Julihæftet: »Strafen und sichernde Massnahmen« fastslaar H o b e r g (Posen) den absolutte og principielle Forskel mellem disse to Arter af Statens Magtmidler overfor Forbrydelsen. Han betragter Straf som Gengældelse, ikke blot efter Straffens Væsen, men ogsaa efter dens Formaal, som netop er at øve Gengæld og derved tilfredsstille den menneskelige Retfærdighedssans og hævde Retsordenens Autoritet, og af dette Udgangspunkt — og kun af dette — følger, at Straffen nødvendigvis er og skal være et Onde, en Lidelse, der bevidst tilføjes Forbryderen. Straffen er betinget af den forbryderske Gerning og tilmaales i Forhold til denne, hvis objektive Beskaffenhed derfor bliver afgørende for Straffens Størrelse. Heldigvis er det saaledes, at Straffemidlerne tillige er egnede til at forbedre den skyl-

dige og sikre Samfundet mod hans og andres forbryderske Tendenser; men dette, at Gengældelsesstraffen tillige er et virksomt Kampmiddel mod Kriminaliteten, forrykker ikke Straffens Formaal, Idé og Princip som den retfærdige Gengældelse. Ganske anderledes staar Sagen ved Sikkerhedsforanstaltningerne: de tilstræber ikke Tilfredsstillelsen af ethiske Krav, men det rent praktiske Formaal at sikre Samfundet. De rummer ingen Misbilligelse overfor en skyldig, de tilsigter ikke at paaføre Lidelser eller Onder, men kun at behandle eller uskadeliggøre. Hyppig vil disse Foranstaltninger ganske vist føles som Lidelse, som straffignende; men dette er ikke noget tilstræbt, men tværtimod noget, Samfundet i størst mulig Grad skal søge at undgaa, og hvor dette ikke kan ske, maa Lidelsen opfattes i Lighed med den syges Smerte ved en Operation. Der er her Rum for den størst mulige Skaansel og Medlidenhed, medens sligt bør være udelukket ved Indretning af Straffuldbyrdelsen. For disse Foranstaltninger er dernæst det afgørende Farlighedsgraden, ikke den ydre, objektive Beskaffenhed af den Handling, hvori denne har givet sig Udtryk, og som her kun faar Betydning som Symptom for Farlighed. Som Følge af denne absolutte Forskel er det utilstedeligt at give Sikkerhedsforanstaltningerne Navn af Straf, eller at benytte dem alternativt med Straf. Heri gores kun den Modifikation, at der kan foreligge Undtagelsestilfælde, hvor man, uagtet Betingelserne for baade at straffe og at anvende Sikkerhedsforanstaltninger foreligger, kan være befojet til at se bort fra Strafformaalet — Gengældelsen — og nøjes med de sidstnævnte (saaledes hyppig ved Forbrydelser af ganske unge Personer, overfor hvem Tvangsopdragelse er hjemlet ved Lov). Iøvrigt gælder det om at finde den rette Kombination af begge Dele. Aldeles forkasteligt er det at skabe et Blandingsbegreb, »Sikkerhedsstraf«, da dette fører til, at Straffens sande Formaal og Væsen derved tilsløres, og at man taber af Syne den præventive Virkning overfor Tredjemand, som kun Truslen om et virkeligt Straf o n d e kan frembringe.

Efter disse Udviklinger gennemgaar Forf. derpaa kritisk Forarbejderne til den kommende tyske Straffelovbog: Vor-entwurf (V. E.), Gegenentwurf (G. E.) og Strafferetskommissionens Betænkning, og undersøger, i hvilket Omfang de rette Linjer i Forholdet mellem Straf og Sikkerhedsforanstaltninger er iagttagne, hvorhos der ogsaa i andre Henseen-

der knyttes læseværdige kritiske Bemærkninger til Forslagene. Emnernes almengyldige Natur giver Forf.s Bemærkninger Interesse ogsaa for skandinaviske Læsere. Med Hensyn til Frihedsstraffene bemærkes, at V. E. vil afskaffe Fæstningsarrest og kvalificeret Arrest, saa at der kun bliver de 3 Frihedsstraffe; Tugthus, Fængsel og Arrest, dog at der kan gives de to førstnævnte Strafarter en skærpet Form, medens Kommissionen vil erstatte Fæstningsarrest som Straf for »ærlige« Forbrydelser med »Einschliesung« af Varighed fra 1 Dag til 15 Aar. G. E. har foreslaaet 2 Aar som Maksimum for Fængsel og Minimum for Tugthus, men Kommissionen har med Rette fastholdt Nødvendigheden af, at disse to Strafararters Rammer gaar over i hinanden. Udkastene har fastsat Frihedsstraffens Minimum til henholdsvis 1 og 3 Dage, medens Forf. hævder, at skal Frihedsberøvelsen have Karakter af Straf, maa den være mindst 14 Dage; Bødestraften maa da bruges i Stedet for Frihedsstraffe af en kortere Varighed end dette Minimum. De førstnævnte Skærpelser af Tugthus- og Fængselsstraf er ikke Særstraffe for Disciplinærforseelser under Udstaaelsen, men bestaar i Kostindskrænkning og haardt Natteleje i indtil 4 Uger ad Gangen, og fastsættes ved Dommen under Hensyn til Forbrydelsens særlig raa og ondartede Natur eller Gerningsmandens Forstraffe. Forf. bifalder denne Skærpelse under en Henvisning til den offentlige Menings Krav, der dog synes at nærme sig til at være en noget farlig Koncession til denne og i Virkeligheden — trods Forf.s ivrige Protest herimod — konsekvent kunde føre til en Indførelse af Pryglestraf. Ganske ensidig klager Forf. over, at V. E. ikke tillader Anvendelsen af Enkeltcelle udover 3 Aar uden Fangens Indvilgelse, idet han kun fæster Blikket paa den Side af Sagen, at Fangen saaledes maa slippes ind mellem de andre paa en Tid, da man endnu maa vente en skadelig Indflydelse paa disse fra hans Side, medens Forf. ikke tager Hensynet til Fangens sjælelige og legemlige Sundhedsforringelse ved Enkeltcellestraffen i Betragtning. Med Rette peges der paa, at Sondringen mellem Fængsels- og Arreststraffen ikke er tilstrækkelig, naar disse Straffe udstaas i samme Anstalter, om end i forskellige Afdelinger, fordi nemlig Folk altid i deres Bedømmelse af en Persons kriminelle Fortid vil lægge Vægten paa, hvor han har »siddet«, ikke paa, hvad Navn Straffen havde. — Hvad Bødestraften angaar, bestemmer Udkastene, at den skal tilpasses efter den skyldiges Formuesforhold;

Tanken om at fiksure Boderne til bestemte Multipla af Dagsindtægten eller Qvota af Formuen strander paa praktiske Vanskeligheder, og Udmaalningen maa derfor overlades til Dommerskønnet, der bygger paa en almindelig Vurdering af den skyldiges økonomiske Forhold. V. E. hæver Minimum fra 3 til 5 Mark, men de to senere Forslag gaar tilbage til 3. Der foreslaas Ratebetaling og Betalingsfrister; den Svækkelse af Straffens Tyngde, som unægtelig ligger heri, opvejes ved den opdragende Virkning af den foreslaaede Ordning. I Forbigaaende bemærkes blot, at dette, saa rigtigt som det er, kommer lidt i Uoverensstemmelse med Forf.s egne Udgangspunkter om Straffens rene Gengældelsesformaal, der udelukker Skaansel ved Straffens Fuldbyrkelse. Kan Boden ikke skaffes betalt, skal Belobet efter begge Udkast i videst mulige Omfang søges aftjent ved frit Arbejde. Glipper dette, maa Aftjeningen under ingen Omstændigheder ske ved Tvangsarbejde i Arbejds huset, hvilket vilde betyde et skærpende Plus til Bødestrafen, men denne maa da forvandles til en sekundær Frihedsstraf. — Ved Forbrydelser, der udspringer af Vindesygge, har V. E. indført Pengestrafte ved Siden af Frihedsstraffen for at fratage den skyldige Forbrydelsens Udbytte; Udkastets Maximum, 10,000 Mark, er af de to senere Forslag forhøjet til 50,000 Mark. — Alle 3 Udkast foreslaar en legal Æresoprejsning, Rehabilitation, der indtræder ved 3 — for Fængselsstraffens Vedkommende dog kun 2 — Aars ulastelig Vandel efter Straffens Udtaaelse eller Eftergivelse, naar der er godtgjort Bestræbelser for at oprette den tilføjede Skade. En Form for Rehabilitation bestaar i, at Straffedommen udstryges i Strafferegistret; dette er ogsaa betinget af længere Tids god Vandel og er udelukket for Tugthusstraffe og Straffe af Fængsel og Arrest i over 1 Aar. Endelig hilser Forf. Indførelsen af betingede Straffedomme Velkommen.

Ikke fuldt saa velvillig betragter Forf. Forslagenes Bestemmelser om Sikkerhedsforanstaltninger, idet han her jævnlig finder Brud paa de rene og rigtige Synspunkter. Først omtales Arbejds huset. Efter den gældende tyske Ret kan Løsgængere, Betlere, losagtige Kvinder m. fl. efter udstaaet Straf henvises til Politimyndigheden, som derved faar Beføjelse til at anbringe den paagældende indtil 2 Aar i Arbejds hus eller anvende ham til almennyttigt Arbejde. Rigsretten anser denne Forholdsregel for Straf, medens den rettelig synes at savne Strafkarakteren, og efter V. E. fremtræ-

der den klart som en Sikkerhedsforanstaltning, der nu udvides til ogsaa at kunne faa Anvendelse ved Domfældelse for Tyveri og Bedrageri — ganske vilkaarlig derimod ikke Hæleri —, naar det skønnes nødvendigt for at kurere den domte for Arbejdsskyhed og løsagtigt Levned. Naar Udkastet endog yderligere medtager Domfældelser for grovt Kobleri, Alfonseri og Kvindehandel, anser Forf. dette for uheldigt, da slige grove Forbryderes Plads er i Tugthuset, ikke i Arbejdshuset, der bør være forbeholdt »den lille Kriminalitet«, og dette Standpunkt indtages da ogsaa af G. E. Kommissionsforslaget vil indrette Arbejdshuset med 3 Afdelinger, henholdsvis for Berigelsesforbrydere, for Alfonser og for Betlere, Løsgængere o. l. Efter Forf.s Mening burde Adgangen til at hensætte i Arbejdshus staa aaben ved alle Forbrydelser, som ikke medfører Tugthusstraf, naar det maa anlages, at Forbrydelsen er udsprungen af Arbejdsskyhed eller »Liederlichkeit«. Udkastene har indført den væsentlige Forbedring, at det ikke overlades Politiet at træffe Afgørelsen, men at Dommeren selv skal dekretere Hensættelsen i Arbejdshus. Uheldigt er det derimod, naar V. E. som Betingelse kræver, at den skyldige skal have paa draget sig en Straf af mindst 4 Uger Fængsel eller Arrest; i Virkeligheden kan den forhuttede Tilstand, som Arbejdshuset skal raade Bod paa, ligesaa godt foreligge hos en Person, der — om man saa maa sige — kun har robet den ved en ringe Forseelse, der kun paadrager faa Dages Frihedsstraf. Brøden er jo her kun Symptom paa den farlige Tilstand, og dens Størrelse burde derfor ikke være afgørende. Uagtet Motiverne til V. E. selv betoner Arbejdshusets ikke-strafelige Natur, der principielt udelukker, at denne Foranstaltning kan træde i Stedet for egentlig Straf, gør Udkastet et positivt Brud paa denne rigtige Grundbetragtning ved at fastsætte, at Anbringelse i Arbejdshus kan træde i Stedet for en Fængsels- eller Arreststraf af indtil 3 Maaneder. Motiveringen, nemlig, at den korte Straf i visse Tilfælde viser sig paa Forhaand unyttig og spildt, er ikke holdbar, naar man i Stedet for anvender noget, som ikke er Straf, og derved undlader at bringe den paakrævede Gengældelse til Udførelse; sligt bør, som før omtalt, kun kunne ske i sjældne Undtagelsestilfælde (overfor de ganske unge), ikke i et saadant almindeligt Omfang, som denne Bestemmelse i V. E. aabner Udsigt til. Udkastet fastsætter Maksimumstiden i Arbejdshuset til 3 Aar, medens Forf. foreslaar, som i Bel-

gien, 7 Aar. Et Maksimum bør der være, da Tanken jo er Forbedring, ikke Forvaring af uforbederlige. — Af Forholdsreglerne overfor den alkoholbetingede Kriminalitet hjemler Udkastene Værtshusforbud i Tilfælde, hvor den straffbare Handling maa føres tilbage til Drukkenskab i Gerningsojeblikket; G. E. tillader Forbudet ogsaa, naar den paagældende frifindes paa Grund af Rusens Højde, medens Kommissionen kræver som yderligere Betingelser, at Rusen er selvforskyldt, og at Gerningsmanden ogsaa paa anden Maade har vist Tilbøjelighed til Ekscesser i beruset Tilstand. Paa Grund af de praktiske Vanskeligheder ved Forbudets Gennemførelse ønsker Forf. iøvrigt denne Forholdsregel strøget. Betydningsfulde er Forslagene om Forholdsregler overfor de domte, som lider af Drikkesyge. Efter V. E. kan Retten, naar en Person, hos hvem Drikkesyge er konstateret, idømmes Fængsel eller Arrest i mindst 2 Uger, samtidig forordne hans Anbringelse i en Drankerhelbredelsesanstalt, indtil han er helbredet, dog højst for 2 Aar. Ogsaa her maa det misbilliges, at Foranstaltningen har faaet et Præg af Bistraf ved at være betinget af et Delikt, der medfører et bestemt Straffekvantum, i Stedet for udelukkende at gores afhængig af Farligheden. Dette bliver saa meget mere disharmonisk, som Hendommelse i Anstalt dog tillige kan ske, selv om den paagældende frifindes paa Grund af Bevidstløshed som Følge af selvforskyldt Drukkenskab. Det kan omtvistes, om Udkastet gør Ret i at afskære Hendommelsen til Drankeranstalt, naar Tugthusstraf idømmes, i Tillid til, at denne Strafs Udstaaelse eo ipso vil virke afvænnende. — Det oftere angrebne Polititilsyn, som den domte efter tysk Ret kan underkastes i indtil 5 Aar efter Strafudstaaelsen, og som navnlig ytrer sig i Indskrænkninger i Friheden til at vælge Opholdssted, er til Forf.s Beklagelse under Navn af Opholdsindskrænkning bevaret i V. E., hvorefter Afgørelsen heraf stadig ligger i Politiets Haand; Kommissionen vil dog bøde paa Ulæmpene derved gennem Bestemmelser om, at man saa vidt mulig skal undgaa Udvisning fra Forsørgelseskommunen og fra Steder, hvor den domte har paaviselig god Udsigt til at skaffe sig Underhold. G. E. vil derimod helt ophæve Polititilsynet. — Overfor de sindssyge hjemler V. E. Hendommelse i Forvaring i en offentlig Helbredelses- eller Plejeanstalt, naar der objektivt foreligger en Forbrydelse, Gerningsmanden frifindes eller fritages for Retsforfølgning paa Grund af Utilregnelighed

eller idommes mildere Straf paa Grund af formindsket Tilregnelighed, og Fare for den offentlige Sikkerhed foreligger. Forf. finder det rystende, at en saadan Sikkerhedsforanstaltning ikke kan træffes overfor den farlige sindssyge, der frifindes af Mangel paa Bevis. Det er dog ikke let at se, hvorledes en Straffesag, der erklærer den sigtede for ikke overbevist om at have begaaet den Handling, der skulde være Symptom paa Farligheden, skulde kunne føre til en Indespærring for Farlighed! Hertil maatte der naas ad andre Veje end de straffeprocessuelle. Efter Dommens Afsigelse er det Politimyndighedens Pligt at sørge for Anbringelsen i Anstalt, hvor den syge skal forblive, indtil Helbredelse er naaet, og i Tilfælde af Uhelbredelighed, indtil han ikke mere er farlig, dog med Adgang til retslig Prøvelse af Nødvendigheden, hvis Forvaringen skal udstrækkes længere end 2 Aar. For de mindre tilregneliges Vedkommende indtræder Anstaltsanbringelsen efter Straffens Udtaaelse. I Undtagelsestilfælde, hvor Straffen er ringe, Tilregnelighedsmanglen betydelig, og Tilstanden sikkert udsat for Forværrelse ved Straffuldbyrdelsen, vil det kunne forsvares at opgive Straffekravet og nøjes med Sikkerhedsforanstaltningen. — V. E. hæver den kriminelle Lavalder til 14 Aar, stryger den nu gældende særlige Fordring om den unges Indsigt i Handlingens Strafbarhed, og indfører Anbringelse i Opdragelsesanstalt enten ved Siden af eller i Stedet for Frihedsstraf. Som tidligere berørt, vil det netop overfor de ganske unge jævnlig være forsvarligt at lade Sikkerhedsforanstaltningen erstatte Straf. Dette maa dog betragtes som en — om end ret bred — Undtagelse fra Hovedreglen, der ogsaa overfor de unge maa være Gengældelsestankens Opfyldelse. Man tænke f. Eks. paa de 16—18aarige »Bøller« i en Storby. Efter den nu gældende Ret kan Opdragelsesforanstaltningen kun benyttes, naar den unge frifindes paa Grund af manglende Indsigt; paa dette Punkt bringer Udkastet altsaa et vigtigt Fremskridt. — For Personer, der driver Utugterhverv, kan, i Stedet for Anbringelse i Arbejdshus, Hensættelse i en Forbedrings- eller Opdragelsesanstalt bringes i Anvendelse. — Forslagene angaaende de erhvervs- og vanemæssige Forbrydere er afvigende i de forskellige Udkast: V. E. bestemmer, at en saadan, naar han begaar en ny Forbrydelse, straffes med Tugthus ikke under 5 Aar, og hvis han begaar en »Vergehen«, straffes med Tugthus fra 2 til 10 Aar, samt at Forvaringen sker i særlige, udelukkende

for disse Forbrydere bestemte Anstalter, hvor Enkeltecelle-reglerne ikke finder Anvendelse. Udkastet skaber her bevidst en Blandingsform, der paa én Gang skal være Straf og Sikkerhedsforanstaltning, og fornægter saaledes paa dette Punkt den principielle Forskel herimellem. Dette fører til et uheldigt Resultat: for strængt som Straf (Gengældelse), for svagt som Sikringsmiddel, nemlig paa Grund af den forud givne Tidsbegrænsning. I Erkendelse heraf følger G. E. og Kommissionsforslaget det østrigske Straffelovforslags Regel: Sikkerhedsforvaring uden forud fastsat Tidsbegrænsning og indtrædende efter den forskyldte Strafs Udstaaelse. Som Kauteler til Værn for den domte bestemmes, at hvis Forvaringen skal strækkes udover de 3 første Aar, maa der indhentes Retskendelse i saa Henseende, samt at Fanger, der opfører sig godt, kan blive betingelsesvis løsladt.

H a c k e r (Pressburg) gennemgaar det ifjor udarbejdede ungarske Udkast til en Lov om Behandling af uforbederlige Forbrydere, hvorved erindres, at der alt samme Aar i Ungarn er vedtaget en Lov om almenfarlige arbejdssky Personer. Udkastet bestemmer, at den, som 3 Gange har udstaaet Straf af Tugthusarbejde eller Fængsel (Kerker), og som inden Udlobet af 3 Aar fra den sidste Strafs Udstaaelse atter begaar en Handling, der medfører saadan Straf, skal ved Dommen, foruden at ikendes Straffen, dommes til Indsættelse i »skærpet Arbejdshus«. Sikkerhedsinterneringen indtræder saaledes først efter Udstaaelsen af den forskyldte Straf. Domstolen kan dog undlade at idømme Internering, hvis det under Forfølgningen konstateres, at den Sigtede ikke begaar Forbrydelserne vanemæssig og professionelt, og hvis det med Rette kan forudsættes om ham, at han efter Udstaaelsen af selve Straffen ikke mere er truende for den offentlige Sikkerhed; men en saadan Fritagelse kræver en særlig Begrundelse i Dommen. Skulde der i et saadant Tilfælde under Strafuldstaaelsen opstaa Formodning om, at denne gunstige Dom om den skyldiges fremtidige Færd er urigtig, kan Retten paa Begæring af Anklagemyndigheden efter anstillede Undersøgelser, men uden nogen ny offentlig Retsforhandling, bestemme Interneringen. Denne er stedse paa ubestemt Tid, dog med et Minimum af 3 og et Maximum af 10 Aar. Ved hvert Arbejdshus indrettes en Tilsynsmyndighed, hvis Medlemmer — mindst 5 og højst 10 — hentes blandt Dommere, Anklagemyndigheder, Politi, An-

staltspersonalet og andre egnede Kredse. Dette Tilsynsorgan har Pligt til betingelsesvis at løslade den internerede, naar han har tilbragt Minimumstiden i Anstalten og vist Flid og god Opførsel, og der er grundet Haab om, at han ikke i Fremtiden vil være farlig for den offentlige Sikkerhed. Efter 10 Aars Forløb skal Løsladelse ubetinget ske. Den betinget løsladte faar af Tilsynet anvist et bestemt Opholdssted, hvor han skal forblive, og Politiet kontrollerer og indberetter om hans Livsførelse. Har han i 2 Aar opfyldt Betingelserne, er Løsladelsen definitiv; i modsat Fald kan han atter ind-sættes i Anstalten for paany at blive der mindst 3 og højst 10 Aar, uden at der herved tages Hensyn til den Tid, han allerede har været i Arbejdshuset eller levet i betinget Frihed. Den, som er dømt til at interneres efter Strafadstaaelsen, kan ikke under denne opnaa betinget Benaadning.

Verdenskrigen virker ogsaa lammende paa de videnskabelige Tidsskrifters Virksomhed. Der er dog nu fremkommet et Dobbelthæfte af »Monatsschrift« for August-September. Heri undersøger S t u r m Skyldbegreberne. Han anker over, at Undersøgelserne paa dette Omraade plejer at holde sig til Forsætslæren, at lade Provelsen af Forsætsbegrebet blive Hovedsagen og bestemme Uagtsomhedsbegrebet negativt som den Skyld, der ikke er Forsæt, uden at undergive det selv og dets Forudsætninger en virkelig indgaaende Undersøgelse. Han paaviser, at den bevidste Uagtsomhed som konkret psykisk Fænomen ligner Forsæt og skiller sig fra den ubevidste Uagtsomhed derved, at den handlendes Blik har været aabent for, hvad der kunde ske. Men som S k y l d former er disse Tilstande ikke udtømmende klarlagte blot ved konkrete sjælelige Tilstandes Analyse. I Skyldbegrebet indbefattes den abstrakte, ethiske Døm om den handlendes Sjæleliv, og paa dette Punkt kommer Grupperingen netop til at stille sig modsat: i Forsæts-tilfældene dadler vi, at den handlende har forestillet sig, været klar paa Udfaldet under Henblik paa det, han tilstræber; men ved Uagtsomhed gælder Dadlen netop det modsatte, enten at han slet ikke har forestillet sig Faren (ubevidst Uagtsomhed), eller at han ikke har forestillet sig den ham bevidste Faremulighed som en konkret Fare, saaledes som han kunde og burde, men vist Fareanken fra sig (bevidst Uagtsomhed). Er saaledes ved en ren psykisk Analyse Forsæt og bevidst Uagtsomhed tilsyneladende nærbeslægtede

gennem det fælles: Blikket for Faremuligheden, skiller de sig skyldmæssig skarpt fra hinanden, idet Forsættet netop begrundes ved den Klarhed over Faren, som man dadler Uagtsomheden for ikke at have fremkaldt for den handlende, hvorved Vildfarelsen angaaende den konkrete Fare er fremkommen. Og Vildfarelsen knytter den bevidste og den ubevidste Uagtsomhed sammen til en Fællesform af Skylden. Forestillingselementet begrunder Forsæt, naar Viljen bliver Resultat af det, men Uagtsomhed, naar Vildfarelse i Forhold til den objektive Virkelighed bliver Resultatet. Den forsættelige Skyld foreligger, fordi den handlende forestiller sig Følgen, den bevidst uagtsomme foreligger, uagtet den handlende har forestillet sig den (men ikke som konkret Fare, hvad han burde), den ubevidst uagtsomme, fordi han ikke har forestillet sig Følgen. Forskellen mellem Skyldformerne beror ikke paa Forskelligheden i Sjælstilstandene, men paa den forskellige ethiske Dom over disse og deres Forhold til Viljesakterne. —

Psykiateren Reiss (Tübingen) har undersøgt 131 grove Forbrydere, der udgjorde omtrent Tredjedelen af Belæget i Tugthuset i Ludwigsburg, og gjort Rede for sine Resultater i Afhandlingen »Über verminderte Zurechnungsfähigkeit von Schwerverbrecher«. Anledningen hertil er Bestemmelsen i »Vorentwurf« om formindsket Tilregnelighed og om Anbringelse af dem, der dømmes som mindre tilregnelige, i særskilte Anstalter eller Afdelinger. Forf. gik til sine Undersøgelser i den sikre Tro, at deres Resultat vilde blive et Materiale, der talte for en saadan Lovbestemmelses Indførelse; men Udfaldet har nodet ham til at ændre Anskuelse. Af de 131 var der 43, som kun frembød ethiske Defekter, og derfor maa betegnes som »normale« og fuldt tilregnelige. Resten, 88, frembød alle pathologiske Træk; men kun hos 36 af dem var disse af en saadan Art og Grad, at de paagældende vilde gaa ind under Udkastets Begreb om formindsket Tilregnelighed, medens de 52 kun kunde betegnes som pathologisk anlagte, men fuldt tilregnelige i Lovens Forstand. Men nu viser det sig, at indenfor begge Grupper af pathologiske Individuer har nogenlunde de samme Procentantal henholdsvis udstaaet Straffen uden Ulæmpe for dem selv eller Anstalten, vist sig vanskelige at behandle eller lidt psykisk ved Udstaaelsen. I begge Grupper har Alkoholisterne, de svagt begavede og de abnorme Karakterer gennemgaaende klaret sig og ikke forvoldt væsentlige Vanskeligheder, me-

dens de epileptiforme og de eksplosivt-irritable Naturer rekrutterede de vanskeliges Parti. Og netop af disse Naturer fandtes der en stor Mængde blandt de pathologisk anlagte, der ikke kunde betegnes som mindre tilregnelige. Men herefter bliver Nyttens af »Vorentwurfs« Bestemmelse illusorisk, i alle Fald for den af Forf. undersøgte Gruppe: de grove Forbrydere. Ved at skille de mindre tilregnelige ud og henvise dem til særskilte Anstalter opnaar man ikke at skabe den tilsigtede Ro og Fred for de »normales« Straffuldbyrdelse, da der blandt disse bliver tilbage i de almindelige Anstalter en Mængde Individer med pathologiske Træk, der volder Besvær og selv daarlig taaler Straffen; og blandt dem, der som mindre tilregnelige anbringes paa de særlige Anstalter, vil der omvendt findes et stort Antal, der vilde kunne underkastes den almindelige Straffuldbyrdelse paa de sædvanlige Anstalter uden Ulempe for disse eller for sig selv. En særskilt Straffuldbyrdelse for de mindre tilregnelige er derfor upraktisk. Herefter bliver der for disse Individer efter de foreliggende Forslag kun den Forskel tilbage, at deres Straffetid bliver kortere end de fuldt tilregneliges, og at der paa dem kan anvendes Fængsel i Stedet for Tugthus. Dette sidste vilde Forf. anse for uheldigt, bl. a. af disciplinære Hensyn, og den kortere Straffetid er ikke nogen Gevinst af stor Betydning. Og set fra Samfundssikringssynspunktet fyldestgør Indførelsen af Begrebet »formindsket Tilregnelighed« endnu mindre. De vanemæssige og professionelle Forbrydere, som volder Besvær ved Straffuldbyrdelsen, vil kun for en forholdsvis ringe Brøkdels Vedkommende rammes af Bestemmelsen om de mindre tilregnelige, medens Flertallet uforandret maa undergives den normale Straffuldbyrdelse. Her gælder det da om at benytte de paatænkte nye Bestemmelser om »Sicherungshaft« efter Straffens Udtaaelse for at værne Samfundet mod disse asociale Individer. Forf.s Udviklinger konkluderer saaledes i, at i hvert Fald for de grove Forbryderes Vedkommende vil Indførelsen af de paatlænkte Bestemmelser om formindsket Tilregnelighed ikke betyde noget Fremskridt, hverken for Straffuldbyrdelsen eller for Samfundets Sikring.

O. Haack.

Mindre Meddelelser.

Den danske Straffelovsreform. Efter at den i 1905 nedsatte Straffelovskommission i September 1912 havde afgivet sin Betænkning, har denne været Genstand for Behandling i en Række Møder i Dansk Kriminalistforening, ligesom ogsaa Foreningen af Underretsdommere indenfor sin snævrere Kreds har gennemgaaet en Række af Udkastets Kapitter. Uden at denne Gennemgang af Udkastet endnu er tilendebragt, er Arbejdet for Straffelovsreformen imidlertid traadt ind i en ny Fase, idet Justitsministeriet i Oktober 1914 har overdraget Professor i Strafferetsvidenskab ved Københavns Universitet, Dr. juris C a r l T o r p — der ikke var Medlem af Straffelovskommissionen — at afgive en Betænkning over Kommissionens Forslag og nærmere fremsætte de Forslag til Ændringer, som han maatte finde ønskelige. For at blive i Stand til fuldt at hellige sig dette Arbejde er Professor Torp af Ministeriet for Kirke- og Undervisningsvæsenet midlertidig blevet fritaget for at holde Forelæsninger ved Universitetet, og det er blevet overdraget Kontorchef i nævnte Ministerium F r a n t z D a h l at holde saadanne som konstitueret Professor i hans Sted.

Det Skridt, som Justitsministeriet saaledes har taget, vil forhaabentlig vise sig fremmende for Tilvejebringelsen af en tilfredsstillende ny Straffelov. Ingen har vel — navnlig ogsaa efter Erfaringerne fra andre Lande — ventet, at Straffelovskommissionens Udkast skulde blive forelagt Rigsdagen i dets nuværende Skikkelse. Dets velgennemtænkte og i mange Henseender konsekvent udforte Forslag, der dog desværre kun ledsagedes af ret magre Motiver, trænger — dette være sagt uden al Forklejnelse — til en ny Gennemarbejden ud fra Anskuelser, der ikke eller kun i ringere Grad var repræsenterede blandt Kommissionens Medlemmer, og det kan vistnok ogsaa være praktisk paa et vist Stadium at lægge denne

Gennemgang i Haanden paa en enkelt kvalificeret Mand (mulig med Bistand af en Sekretær), selv om hans Anskuelser nepot divergerer stærkt fra Kommissionens, saaledes som Torp selv ved flere Lejligheder har fremhævet. Hvorvidt Professor Torps Arbejde vil resultere i en omfattende Række Ændringsforslag eller han tilsidst mulig maatte foretrække at forme et nyt selvstændigt Forslag, faar vel endnu staa hen. Selv om Justitsministeriet nærmest synes at have tænkt paa egenlige Ændringsforslag, tør vel en noget friere Udformning af Forslaget næppe anses udelukket. Og hvad man mulig tillige kan forvente og i hvert Fald maatte ønske, er ikke blot en fyldigere Motivering af den enkelte Regel, men ogsaa en Orientering i det hele overfor de store Spørgsmaal indenfor Strafferetten, som i de sidste Tiaar har beskæftiget baade Videnskabsmænd, Lovgivere og Praktikere, og hvis sociale Betydning nu vurderes mere end nogensinde.

Paa den anden Side kan man sikkert ikke regne med det Arbejde, hvormed Professor Torp nu er gaaet i Gang, som det sidste Skridt paa Straffelovforslagets Vej frem til de lovgivende Myndigheder, — en Opfattelse, som sikkert heller ikke Torp deler. Ikke usandsynligt vil det vel vise sig praktisk at lade en ny formidlende Gennemgang finde Sted indenfor en snævrere Gruppe af Fagmænd. Noget saadant stemmer vistnok ogsaa med Tanken i Justitsministeriet, der — sikkert i god Forstaaelse med Torp — har erklæret, naar hans Forslag foreligger, at ville tage under Overvejelse, om der bør søges yderligere Assistance til Udarbejdelse af det endelige Lovforslag ved Nedsættelse af et Udvalg eller en mindre Kommission.

Alle kriminalistisk interesserede, og ikke mindst dette Tidsskrift, vil aarvaagent følge Straffelovforslaget paa dets videre Bane.

E. O.

Bøger indsendte til Redaktionen.

Tidsskrift for Retsvidenskab. 26. og 27. Aargang. 1913 og 1914.

Statens uppfostringsanstalt å Bona 1913. Redogörelse för 9-de verksamhetsåret.

Blätter für Gefängniskunde. 48. Bd. Heidelberg 1914.

Om Afkortning i Straffen som Godtgørelse for udstaaet Varetægtsarrest.

Af Olaf Haack.

Det er uomtvisteligt, at Varetægtsarresten er et nødvendigt Onde. Uanset, om Straffeprocessen er ordnet inkvisitorisk, som det endnu er Tilfældet i Danmark, saa længe Loven om Rettens Pleje ikke er traadt i Kraft, eller akkusatorisk, vil det i de overvejende hyppigste Tilfælde, hvor det drejer sig om betydeligere Forbrydelser, være nødvendigt gennem Fængsling at sikre den sigtedes Tilstedeværelse og skabe Ro og Arbejdsfred for Undersøgelsen ved at afskære Paavirkning af Vidner, Aftaler med eventuelle medskyldige eller Fjernelse af Gerningens Spor og Udbytte. Ogsaa den almindelige Retsfølelse hos Befolkningen kræver som Modvægt mod den ved en alvorlig Forbrydelse skabte Uhygge den skyldiges eller sigtedes Arrestation. Den sigtede maa altsaa underkaste sig dette Onde; den straffende Retshaandhævelses Formaal kræver, at han paa det Tidspunkt, hvor han har allermest Brug for sin Bevægelsesfrihed og Handlefrihed, da hans sociale Stilling og økonomiske Forhold truer med at bryde sammen, og da hans paarørende er ramt eller udsat for at rammes af Skam eller Nød, maa finde sig i Fængslingen, undvære sine nærmestes stadige Sympatibeviser, Trøst og Støtte og lade sig hensætte i den Tilstand af større eller mindre Hjælpeløshed, som personlig Indespærring altid maa fremkalde. Kan Sigteisen mod ham ikke gennemføres til en fældende Dom, har han

efter Lovgivningen Mulighed for at opnaa Erstatning for uforskyldt Varetægtsfængsel. Men hvis han findes skyldig og dømmes til Straf, opstaar det Spørgsmaal, om der ikke da kan og bør ydes ham et Afslag i den Straf, han skal udstaa, som en Godtgørelse for det Plus af Lidelse, som ved Varetægtsarresten er paaført ham, forinden hans Skyld var fastslaaet af de rette Myndigheder. Og endvidere bliver der Spørgsmaal om tilsvarende Godtgørelse for den Varetægtsarrest, som ligger efter Dommen, men inden den domte kan komme til at begynde Straffens Udstaaelse.

At finde den rette Ordning af dette Spørgsmaal om Godtgørelse er af stor Vigtighed. Først og fremmest for den skyldige, naar han derigennem kommer til at udstaa en ringere Straf, end han ellers maatte gennemgaa. Fremdeles vil denne Udsigt for enhver Varetægtsarrestant gøre Undersøgelsestiden mindre pinlig, styrke hans Mod og Energi til at kæmpe for sin Uskyldighed og for Frifindelse, idet han véd, at selv om Kampen og dermed Arrestopholdet trækker ud, vil paa den anden Side, selv om han domfældes, Kampens Tid blive godtgjort ham ved en Formindskelse i Straffetiden. Denne Udsigt vil modvirke sløv Ligeegyldighed hos og falske Tilstaaelser fra en Arrestant, som ellers kunde tænkes i Fortvivlelse over den til ingen Nytte spildte Arresttid at opgive sit Forsvar blot for tilsidst at faa Ende paa Sagen og faa begyndt paa en Strafafsoning, der dog i alt Fald med hver endt Dag vil bringe ham nærmere tilbage til Friheden. Denne Gevinst for den sigtede er nødvendigvis tillige en Gevinst for Samfundssamvittigheden. Men fremdeles vil en Ordning, der tillader Varetægtsarrestens Godtgørelse, bidrage til at fjerne noget af den Ulighed i de sigtedes Retsstilling, der uundgaaelig følger af Myndighedernes forskellige Arbejdsmaade og Arbejdsvilkaar: én Undersøgesdommer er af Naturen hurtig, arbejder let og har straks Blik for, hvad det gælder om, medens en anden er langsommere og tungere; hos den første bliver Varetægtsarresten gennemgaaende kortere end hos den anden. En Forhørsdommer i

en lille Retskreds vil langt hurtigere kunne afslutte en Undersøgelse end en overbebyrdet Kriminalretsassessor i Hovedstaden. Selv hos en og samme Myndighed vil Undersøgelsens og dermed Varetagtsarrestens Langvarighed være forskellig, eftersom en Sag indtræffer paa en Tid, da der ikke foreligger mange andre for ham, eller paa et Tidspunkt, da hans Tid og Kraft er beslaglagt af mange og vanskelige Sager. Paa denne Forskellighed i Arresttidens Længde, der ikke er betinget af den sigtedes eget Forhold eller Gerningens Beskaffenhed, vil en hensigtsmæssig Godtgørelsesregel raade Bod.

Endelig er det ogsaa berettiget at nævne Hensynet til den Myndighed — efter vor Ret Forhørsdommeren — der skal træffe Afgørelse om Nødvendigheden af at anvende Varetagtsfængsling. Det er jo ikke blot en Beføjelse, men en Pligt for ham at anvende dette Middel i Undersøgelsens Tjeneste, hvor det er paakrævet; derfor har ogsaa han Krav paa en Retsordning, der tillader ham med god Samvittighed og uden at paadrage sig et odiøst Skær, at gøre dette, hvilket vil være Tilfældet, naar han og Almenheden véd, at den Lidelse, der herved paaføres den endnu udømt, paa ret og rimelig Vis holdes den senere domfældte tilgode. Er der ikke Mulighed herfor, vil Dommeren let komme til at arbejde under Trykket af et nervøst Hastværk til Skade for Sagens fuldkomne Belysning, vil føle sig i for høj Grad utilbojelig til at arrestere, naar det ikke drejer sig om subsistensløse og forhuttede Personer, og vil under Trykket heraf maaske undlade at arrestere i Tilfælde, hvor Arresten var paakrævet af Hensyn til Undersøgelsens Vigtighed og Gang. Det er ganske vist sandt, at hvad der hidtil i den danske offentlige Mening har været klaget over, er netop det modsatte, nemlig, at Varetagtsarresten sad for løst i Dommernes Hænder. Men i de sidste Aartier har i alle Fald i København Forholdene forandret sig saa meget paa dette Punkt, at de, der virkelig kender Forholdene, sikkert vil erkende det berettigede i ogsaa at nævne Hensynet til Dommernes Handle-

frihed som et Moment, der kræver en forsvarlig Ordning af det her omhandlede Spørgsmaal.

De Grunde, som kan anføres imod overhovedet at lade den udstaaede Varetagtsarrest virke formindskende paa det Straffekvantum, den domte skal udstaa, bliver man formentlig hurtig færdig med. Allerede den Omstændighed, at vistnok alle civiliserede Landes Lovgivning eller Retsudøvelse anerkender en saadan Virkning, viser dens almindelige Berettigelse. Det er ganske vist rigtigt, at Varetagtsarresten ikke er Straf, ja er principielt forskellig fra Straf, idet den er et processuelt Hjælpemiddel eller, om man vil, en processuel Bivirkning, og at andre Bivirkninger ikke komme til Afkortning i Straffen: den sigtede, der ikke er arresteret, maa møde til Forhør og afgive Forklaringer, saa tidt og saa længe, som Undersøgellesdommeren forlanger det, uden at han for dette Offer af sin Tid faar nogen Godtgørelse i Straffen; ej heller kan han forlange nogen Godtgørelse for de »Bivirkninger«, der bestaa i Tab af Anseelse, af socialt og økonomisk Velvære. Men ingen af disse Virkninger kan i nogen Maade sammenstilles med Varetagtsarresten. De sidstnævnte er slet ikke processuelle, ikke Følger af Undersøgelsen, men af den skyldiges egen Gerning; og Tidstabet er i alle Fald ikke en *Lidelse*, saaledes som Fængslingen. Denne er vel ikke Straf, men den rummer det samme, som er Alfa og Omega i al moderne Straf, nemlig Frihedsberøvelsen, og den er derfor mere »strafflignende« end noget andet. Fra et Gengældelsessynspunkt vil der intet være til Hinder for at betragte Straffens Formaal som i større eller mindre Omfang fyldestgjort ved den udstaaede Varetagtsarrest. Fra et Samfundssikringssynspunkt, hvor Straffekravet overhovedet er ganske relativt, gælder dette i endnu højere Grad. For saa vidt man endnu vil gøre gældende, at Afkortningen ikke er mulig ved alle Strafarter, idet den er udelukket overfor Livsstraf, livsvarig Frihedsstraf, Tab af Embede eller Næringsadkomst, Valgret o. l., da kan dette maaske nærmest vække Tvivl om Berettigelsen

af slige Strafarter, der udelukke en efter sin Natur iøvrigt berettiget Afkortning; men i alle Fald kan Betragtningen ikke føre til at nægte Afkortningen overfor de Strafarter, der er modtagelige for en saadan, nemlig alle tidsbegrænsede Frihedsstraffe samt Bødestrafte.

Spørgsmaalet bliver da, hvilke retslige Synspunkter der skal anlægges for en saadan af Billighedshensyn og reale praktiske Grunde paakrævet Afkortning, Synspunkter, der ogsaa maa blive medbestemmende for dennes Omfang og Betingelser. I Motiverne til dansk Straffelov af 10. Februar 1866 fremhæves p. 87 med Rette, at det her drejer sig om en Omstændighed, der ikke hører til de objektive eller subjektive Momenter, der har Indflydelse paa Strafskyldens Størrelse. Strafskylden beror paa Gerningen, paa den skyldiges personlige Forhold og paa de Omstændigheder, der har bragt ham i Kausalforhold til Gerningen, hvorimod den er og maa være ganske uafhængig af, om han derefter har maattet lide det straffeprocessuelle Onde, Varetægtsarresten, eller ej. Det kan tænkes, at to Mennesker er i nøjagtig samme Grad delagtige i en Forbrydelse, men at det kun skønnes nødvendigt at arrestere den ene af dem; ingen vil kunne gøre gældende, at dennes Strafskyld derved bliver mindre end den andens. Straffelovens Motiver udtaler imidlertid videre, at det er stemmende med Sagens Natur, at Varetægtsarresten dog under visse Omstændigheder regnes den skyldige tilgode ved Straffens Udmaaling. Men naar Strafskylden er upaavirket, bør ogsaa Strafudmaalingen forblive det. Det er irrationelt at betragte den udstaaede Varetægtsarrest som formildende Omstændighed, som Strafnedsættelsesgrund eller endog som Straffrihedsgrund. Udmaalingen og Tilkendelsen ved Dommen af den forskyldte Straf maa ske uden noget som helst Hensyn til den udstaaede Arrest; Straffen maa ansættes til samme Art og Grad, som hvis den domte ikke havde været arresteret. Dette er ganske klart efter Gengældelsesteorien, idet Straffens Fastsættelse som Udtryk for Samfundets Misbilligelse af den sædelige

Skyld ikke kan paavirkes af Omstændigheder, som ligger uden for denne. Men det samme gælder efter de praktisk-reale Straffeteorier, idet Repressionen overfor Mandens eller Gerningens Samfundsfarlighed ikke kan svækkes ved et Hensyn, der ikke betyder en Formindskelse af denne Farlighed. Dommen bør have et saadant Indhold, at det nu og i Fremtiden klart kan ses, hvorledes Samfundsmagten har vurderet den begaaede Forbrydelse som saadan, hvorved ogsaa først den fulde Virkning som Generalprævention opnaas. Det vilde være at forflygtige Straffens Grundlag og Væsen, om i det nysnævnte Tilfælde Dommen tilkendte den arresterede Medgerningsmand en lavere Straf end den anden, som var forbleven paa fri Fod. Godtgørelsen for Varetagtsarresten kan ikke med Rette ydes med Hensyn til den Straf, der i d o m m e s, men kun med Hensyn til den, der bliver a t u d s t a a. Synspunktet bliver derfor nærmere ved en Strafhørsgrund, eller rettere en Straferstatning; rigtigst er Forholdet vistnok betegnet af *Kriegsmann**) ved Udtrykket: en a n t e c i p e r e t S t r a f f u l d b y r d e l s e. Under de Betingelser, som nærmere skal omhandles nedenfor, kan man lade den udstaaede Varetagtsarrest i større eller mindre Omfang, eventuelt helt, træde i Stedet for U d s t a a e l s e n af den idømte Straf. Det har ikke blot teoretisk Interesse at fastholde dette Synspunkt som det rette. Dets Konsekvens, at hele den forskyldte Straf udtrykkelig fastslaaes ved Dommen, vil lade den skyldige, den krænkede og Omverdenen føle hele Vægten af den begaaede Brode; hvis specielle Virkninger af Dommen, saasom Gentagelsesvirkning, Tab af politiske eller sociale Rettigheder, Vidneinhabilitet eller lignende i en Lovgivning er knyttet til Idømmelsen af et bestemt Straffekvantum, bevares disse Virkninger fuldt ud,

*) *Kriegsmann*: Anrechnung der Untersuchungshaft, i »Vergleichende Darstellung des deutschen und ausländischen Strafrechts, allgemeiner Teil«, III Bind, til hvilket Arbejde nærværende Afhandling støtter sig, særlig m. H. t. Oplysningerne om fremmed Rets Stilling.

samtidig med, at den dømte opnaar den af Billighed paa-krævede Godtgørelse i Straflidelsen for den udstaaede Vare-tægtslidelse.

Herefter bør Ordningen være den, at Dommen — ogsaa i Konklusionen — først fastsætter den forskyldte Straf og derefter bestemmer, hvorvidt nogen Del heraf, og i bekræftende Fald: hvor stor en Del, skal betragtes som udstaaet ved den lidte Varetægtsarrest, altsaa f. Eks.: »N. N. bør straffes med Fængsel paa sædvanlig Fangekost i 60 Dage, hvoraf 15 Dage, er at betragte som udstaaede ved den udholdte Varetægtsarrest.« Selv om man — hvorm nær mere siden — kun gør Afkortningen fakultativ, baade med Hensyn til dens Omfang og til, om den overhovedet skal finde Sted, bør det være Pligt for Dommeren i alle Sager, hvor Varetægtsarrest har været anvendt, udtrykkelig at udtale sig om, hvorvidt Afkortning bør ske eller ej, fordi man kun derved kan sikre sig, at dette Spørgsmaal virkelig har været Genstand for særskilt Overvejelse.

Dansk Straffelovs § 58 *) indeholder to forskellige Bestemmelser om Godtgørelse for Varetægtsarresten, nemlig dels, at denne ved Udmaalingen skal komme i Betragtning som en formildende Omstændighed, altsaa indenfor de fastsatte Strafferammer, dels, at Arresten, hvis den skyldiges Forhold befindes kun at egne sig til Straf af en kortere Tids simpelt Fængsel eller Fængsel paa sædvanlig Fangekost, efter Domstolenes Bestemmelse kan træde i Stedet for Straf. Den førstnævnte Bestemmelse er knyttet til to Betingelser: at Arresten har været langvarig, og at denne langvarige Arrest ikke maa tilskrives den skyldiges eget Forhold under Sagen. Disse Betingelser er vel ikke udtrykkelig nævnt i den anden Bestemmelse, der kun taler om »den lidte Varetægtsarrest«; men efter Motivernes Udtalelser og Lovens Aand er det givet, at Uforskyldtheden ogsaa her er en Betingelse, og det samme maa da gælde om Langvarigheden.

*) Se om denne nærmere Torp: Den danske Strafferets almindelige Del (1905) p. 646—47 og 817—19.

Motiverne taler kun om de to Alternativer, formildende Omstændighed og Bortfald af al Straf, men Lovordene (»træde i Stedet for Straf«) rumme ogsaa Bortfald af en Del af Straffen ø: Nedsættelse under det foreskrevne Minimum, og Praxis har stedse godkendt denne Fortolkning, som ogsaa er nødvendig for at undgaa Urimelighed.

Ile Paragrafen udfordrer stærkt til Kritik. Som tidligere udviklet har den omhandlede Godtgørelse intet med Strafskylden at gøre, hvorfor Synspunktet: en formildende Omstændighed, der bevirker Idømmelsen af en mindre Straf, end der ellers vilde blive tilmaalt, er irrationelt. Formuleringen af Paragrafens anden Del, hvorefter Arresten kan træde i Stedet for Straf, er rigtigere, da den lader Mulighed for ved Dommen at fastsætte den virkelige forskyldte Straf og derpaa bestemme, at Varetægtsarresten skal træde i Stedet for Udstaaelsen af denne eller en Del af den. Dette har dog næppe været Lovens Tanke, og i alle Fald er det forstaaeligt, at Forbindelsen med første Del har ført til, at en saadan Formulering ikke anvendes, men at Praxis, naar Bestemmelsens anden Del anvendes, idømmer en Straf under Minimum uden Omtale af, hvad der afset fra Arresten er forskyldt, eller erklærer hele Straffen for bortfalden uden at angive den Straf, der saaledes bortfalder. Naar saaledes hele Straffen erstattes af den lille Arrest, lyder Formuleringen i Reglen saaledes: »Den af N. N. forskyldte Straf bortfalder.« Bortset fra de tidligere omtalte Ulemper ved en saadan Affattelse maa endnu særlig bemærkes, at den dømte jævnlig herved opfatter sig som kendt skyldfri eller dog næsten skyldfri, saa at ogsaa Specialpræventionen svækkes stærkt samtidig med hans Forstaaelse af sin Gernings Retsstridighed. Ildligere er Formuleringen i en Viborg Overretsdom i Ugeskrift for Retsvæsen 1885 p. 1107, der ogsaa i Konklusionen siger: »Det af Tiltalte N. N. under Sagen udstaaede Varetægtsfængsel træder i Stedet for den af ham forskyldte Straf«, og saaledes dog i alle Fald gør det klart for Domfældte, at han har forskyldt en Straf. Betingelsen, at Ar-

resten skal have været »langvarig«, er allerede af den Grund uheldig, at den er saa ganske ubestemt; flere Domme har fastslaaet, at § 58 er anvendelig, naar blot Langvarigheden ikke i sin Helhed er forskyldt af Arrestanten; herefter vil en uforskyldt kortere Forlængelse af en langvarig Arrest kunne komme den skyldige tilgode, hvorfor saa ikke ogsaa en kortere, helt »uforskyldt« Arresttid? Det er endvidere irrationelt, at Reglen i den første Bestemmelse er obligatorisk, i den anden fakultativ; der kan diskuteres om, hvorvidt Afkortningsreglen i det hele taget skal være det ene eller det andet; men det Alternativ, man vælger, bør gælde, hvad enten Afslaget holder den Straf, der skal udstaaes, indenfor Strafferammen, eller bringer den under denne, eventuelt helt lader Straffen bortfalde. Overfor en absolut lovbestemt Straf, der overstiger en kortere Tids simpelt Fængsel eller Fængsel paa sædvanlig Fangekost, er det efter § 58 slet ikke muligt at skaffe nogen som helst Godtgørelse for Vare-tægtsarresten, da her hverken første eller anden Del af Para-grafen kan finde Anvendelse. Fremdeles er det en Mangel, at det ikke er gjort Domstolene til Pligt at udtale sig om Afkortning af Straffen for den udstaaede Vare-tægtsarrest. Dette er ganske vist nødvendigt, naar man vil bruge Lov-budets 2det Stk. og gaa under Minimum, og da dette er over-ladt til Rettens Skøn, betyder Tavshed herom i Dommen, at man ikke har fundet Anledning dertil. Men efter 1ste Stk. er det obligatorisk at tage Arresttiden i Betragtning som formildende Omstændighed, og det burde da være paabudt, at Domstolen udtaler sig herom i Dommen, der ellers helt kan tilsidesætte denne Regel; thi hvilken Sikkerhed har ellers den domte for, at der ved Straffens Udmaaling er taget noget som helst Hensyn til Fængslingstiden, naar Dommen uden at nævne noget herom blot ikender ham en Straf, der ligger under vedkommende Straffelovbuds Maksimum? Mest angribelig er dog den Begrænsning i Paragrafens 2den Del, at den videregaaende Afkortning er udelukket, naar Forholdet egner sig til højere Straf end en kortere Tids sim-

pelt Fængsel eller Fængsel paa sædvanlig Fangekost. For det første er Udtrykket »en kortere Tid« lige saa ubestemt som Betingelsen »en langvarig Varetagtsarrest« og derfor uden reel Værdi, kun egnet til at hidføre en beklagelig Retsulighed paa Grund af de forskellige Dommeres afvigende Opfattelse af dette Begreb og deres forskellige Lyst til at yde Godtgørelse for Varetagtsarresten. Men dernæst er hele Begrænsningen uden indre Begrundelse. Den forstås formentlig kun derved, at Straffeloven direkte kun har tænkt paa totalt Bortfald af Straf, ikke paa Strafnedsættelse. Som før omtalt pegede jo Ordene i 2det Stykke nærmest derpaa, og Motiverne gaa fra Omtalen af Arresten som obligatorisk Udmaalingshensyn over til at sige, at »efter Omstændighederne synes endog al Straf at burde kunne bortfalde«, uden at nævne Mellemsvejen, Nedsættelse under Minimum. Tanken har da været, at naar Gerningen var baade kvantitativt og kvalitativt ringe, hvilket viste sig i, at Straffen kun vilde blive en kortere Tid af de mere »honette« Fængselsformer, kunde man lade Arresten træde i Stedet for Straf. Men naar, som jo af Praxis fast anerkendt, Bestemmelsen fortolkes som Hjemmel for at lade en Del af Straffen bortfalde, maa dette ogsaa burde gælde overfor en længere Straf af de nævnte Arter. Og naar det rationelle Synspunkt anlægges, hvorefter der er Spørgsmaal om en af Billighed dikteret Godtgørelse for det Plus af Lidelse, Arresten har rummet, saa maa enhver Begrænsning i den omhandlede Retning sprænges, saa at der er Mulighed for Godtgørelse uden noget Hensyn til Straffens Grad og Art, naar blot disse efter deres Natur gør en Afregning mulig. Særlig stødende virker det, at det efter Straffeloven ikke var muligt at anvende § 58, 2det Stk. ved Tyveridomme, fordi Straffen var mindst Fængsel paa Vand og Brød. Selv om Tyveriet var ringe, og Varetagtsarresten havde været uforholdsmæssig lang, kunde dette ikke bringe Straffen ned under det lovbefalede Minimum. Det samme galdt f. Eks. ved Domfældelse efter Strfl.s § 185. Herpaa er der dog raadet Bod

ved de midlertidige Straffelove af 1. April 1905 og 1. April 1911, som i deres § 13 tillade at omsætte lovbestemt Minimalstraf af Fængsel paa Vand og Brød til Fængsel paa sædvanlig Fangekost, idet Praksis derefter har anerkendt, at Straffen i Medfør af § 58, 2det Stk. kan nedsættes eller bortfalde ogsaa ved Forbrydelser, hvor Straffeloven fastsætter Fængsel paa Vand og Brød som laveste Straf, jvfr. U. f. R. 1906 A p. 510 og B p. 130.

Som tidligere fremhævet, er Kravet om Godtgørelse ved Strafudstaaelsen for lidt Varetægtsarrest ikke et logisk-nødvendigt, hvilende paa Retsgrundsætningernes Konsekvens, men begrundet ved Billighed og foreneligt med de straffrettlige Grundsynspunkter. Derfor kan der rejses Spørgsmaal om, hvorvidt Reglen om Afkortning bør være kun fakultativ, eller om den bør være betinget obligatorisk eller endog ubetinget obligatorisk. Som et for alle Ordninger fælles Maksimum kan opstilles den Sætning, at der aldrig kan afkortes flere Straffedage, end Antallet af Varetægtsarrestdage udgør. Men iøvrigt er mange forskellige Ordninger mulige, saaledes som det fremgaar ved Undersøgelse af fremmed Ret. En Del Lande give kun Domstolene en fakultativ Adgang til at afkorte, saa at Retten baade bestemmer, om der overhovedet skal afkortes, og i bekræftende Fald, hvor stor Afkortningen skal være. Dette gælder saaledes Tyskland, Holland, Rusland, en Del af Schweiz's Kantoner og Sverrig, hvor Love af $24/7$ 1903 og $22/6$ 1906 har indsat en fakultativ Afkortningsregel som § 12 i Kap. 4 af svensk Strafflag af 16. Februar 1864 *). I disse Retsordninger gælder det, at hvis Dommen intel udtaler om Afregning, finder saadan ikke Sted. Paa den anden Side staar det i Rettens Magt endog at lade en Arrest, der er selvforskyldt, komme til Afregning. Fransk Ret følger ogsaa Princippet om fakultativ Afregning, men i den Form, at den kan nægtes af Retten ved en udtrykkelig og begrundet Udtalelse herom, medens Af-

*) § 12 er indgaaende og kritisk belyst af Nils Stjernberg i Tidsskr. f. Retsvidenskab 1910 p. 1—42.

kortningen finder Sted overalt, hvor den ikke saaledes er specielt afskaaret. Norge har derimod en betinget og begrænset obligatorisk Afkortning, idet § 60 i Straffeloven af 22. Maj 1902 bestemmer: »Har den domte været underkastet Varetagtsfængsel, som han ikke ved sit Forhold under Sagen har paadraget sig, bør dette i Domsslutningen helt eller delvis bringes i Afkortning i den forskyldte Straf, saa at denne endog kan anses helt afsonet.« Herefter er det kun den uforskyldte Arrest, der afkortes, og Afdraget kan ske »helt eller delvis«. En Del af Schweiz's Kantoner afregner ligeledes obligatorisk den uforskyldte Arrest. Belgien og Italien har derimod taget Skridtet fuldt ud og afkorter i Straffen obligatorisk al Varetagtsarrest, selvforskyldt saa vel som uforskyldt; tier Dommen om Afregningen, bliver det de straffuldbgyrdende Myndigheders Sag at foretage Fra- draget. Østerrigs gældende Ret staar paa det samme princip- stridige Grundlag som den gældende danske Ret, idet den tager en uforskyldt Forkængelse af Arresten i Betragtning som Strafformildelsesgrund. Engelsk og amerikansk Lov- givning synes at mangle Lovregler om Emmel.

Af de udenlandske nye Straffelovsudkast er det schweitziske (ogsaa i Redaktionen af 1912) det mindst vidtgaaende og mest kortfattede paa det her omhandlede Punkt, idet den blot fakultative Afregning bibeholdes i § 57: »Die Untersuchungshaft kann dem Verurteilten ganz oder teilweise auf die Strafe angerechnet werden.« Det østerrigske Udkast af 1909 afkorter obligatorisk, men kun den uforskyldte Arrest, idet § 71 er affattet saaledes: »Die Verwahrungshaft und Untersuchungshaft, die der Verurteilte vor dem Urteils- spruch erlitten hat, ist auf Freiheitsstrafen und Geldstrafen anzurechnen, soweit der Verurteilte sie nicht verschuldet hat.« De tyske Udkast gaar videst ved obligatorisk at af- regne den uforskyldte Arrest og derhos give fakultativ Ad- gang til en større eller mindre Godtgørelse under særlige Omstændigheder for den selvforskyldte Arrest; Vorentwurf § 86 lyder: »Auf die erkannte Strafe ist im Urteile die er-

littene Untersuchungshaft unverkürzt anzurechnen, soweit sie der Verurteilte nicht, abgesehen von der begangenen Tat, durch eigenes grobes Verschulden sich zugezogen hat. Auch in diesem Falle kann ausnahmsweise die Anrechnung ganz oder teilweise erfolgen, wenn besondere Billigkeitsgründe dafür sprechen.« Gegenentwurf har i § 91 samme Tekst, kun at der i Stedet for »die erkannte Strafe« staar »die erkannte zeitige Freiheitsstrafe und Geldstrafe«.

Det vil nu formentlig vise sig, at kun en Ordning, der hjemler obligatorisk Afregning, fuldtud kan tilfredsstille de Humanitetsgrunde, der føre til at opstille en Afkørtningsregel. Er man først naaet til at ønske derigennem at yde en Godtgørelse for Varetægtsarrestens Lidelse, bør man sikre sig, at Godtgørelsen virkelig ydes, og ikke overlade Skønnet i saa Henseende til de enkelte Dommere, med deraf flydende Udsigt til Retsulighed efter de enkelte Dommerpersonligheders Opfattelse og Tankegang. Fordi en Afkørrning er forenelig med de forskellige Opfattelser af Straffens Væsen og Formaal, er det ikke dermed udelukket, at Ønskeligheden af den og Betingelserne for den bedømmes forskellig af Gengældelsesteoriens og af de praktisk-reale Teoriers Mænd, og da det næppe kan ventes, at der blandt Dommerne vil kunne skabes en helt ensartet Opfattelse af det centrale i Straffens Væsen og Opgaver, vil en blot fakultativ Adgang til Afkørrning rumme Fare for, at Godtgørelsens Betingelser og Omfang afgøres forskelligt i Tilfælde, som er ganske ensartede. Den domte vil eventuelt blive nødt til at appellere Dommen blot for at skaffe sig denne Godtgørelse, idet han haaber, at Overinstansens Skøn vil være mildere end Underdommerens. Formuleres Reglen derimod obligatorisk, er der en fast Rettesnor at gaa efter, og den arresterede vil vide, hvad han har at vente. Selv om Afkørrningsretten knyttes til Betingelser — navnlig, at Arresten skal være uforskyldt — mistes ikke derved denne Fordel, naar blot Betingelsen formuleres saa klart og bestemt, at den ikke atter forudsætter et ubestemt Skøn, men en Kon-

statering af, om konkrete faktiske Omstændigheder foreligger eller ej, saa at Appellinstansen er i Stand til at bedømme, om der i Underrettsdommen foreligger en Fejl.

I Konsekvens af, at Regelen bør gores obligatorisk, bør der fremdeles fastslaaes bestemte Regler for Afkortningens Omfang, saa at der ved Loven fastslaaes et bestemt Forhold mellem Arrestdage og Straffedage. Det kunde vel teoretisk synes tiltalende at følge f. Eks. den norske Regel: obligatorisk Afkortning i fakultativt Omfang, idet man kan gore gældende, at de faktiske Forhold vil variere saa stærkt, at det er betænkeligt at fastsætte matematisk bestemte Afregningsregler. Men de reale Hensyn, Sikkerheden for, at Afkortningen virkelig ydes i det tilsigtede Omfang, og Kravet om Ensartethed i Retsudøvelsen, vejer stærkere til. Det vil da være ubetænkeligt at bestemme, at der for hver Dags Varetægtsarrest afkortes en Dag i den Fængselsstraf, den dømte er ikendt; Statsfængsel, simpelt Fængsel og Fængsel paa sædvanlig Fangekost maa i saa Henseende ligestilles, allerede fordi de hovedsagelig kendetegnes ved Fællesmærket: Frihedsberøvelsen som saadan udgor Straffen *). Vanskeligere bliver Forholdet overfor Tvangsarbejde, Strafarbejde og det nye danske Straffelovudkasts Arbejdsfængsel, fordi disse Straffe rummer andre Hovedformaal end den blotte Indespærring, Formaal, som vil svækkes ved, at Varetægtsarresten afkortes. Svensk Straffelovs § 12 bestemmer Afkortningens Omfang saaledes, at en Dags Varetægtsarrest vel regnes lig med en Dags Fængsel, men at iøvrigt »de grunder tillämpas, hvilka för en straffarts förvandling till annan äro stadgade«. Det tyske Vorentwurf bestemmer derimod, som paavist, at den uforskyldte Arrest »unverkürzt« skal afregnes i den idømte Straf, og Motiverne til det forklarer p. 331 Virkningerne heraf saaledes, at hver Varetægtsarrest-

*) Dette kan formentlig fastholdes ogsaa med Hensyn til Fængsel paa sædvanlig Fangekost, selv efter at midl. Strfl.s § 12 har knyttet Arbejdstvang til denne Straffart.

dag skal, med Udelukkelse af Dommerskøn i saa Henseende, ligestilles med en Dag af den ikendte Frihedsstraf, uden at herved maa gøres nogen Forskel mellem Tugthus-, Fængsels- og Arreststraf. Dette bør formentlig billiges, saa at Bestemmelsen bør gaa ud paa, at for hver Arrestdag betragtes en Dag af den idømte Frihedsstraf, uden Hensyn til dennes Art, som udstaaet. Pinligheden ved Opholdet i Varetægtsarresten under den retslige Forundersøgelse er sikkert som Regel ikke væsentlig mindre tungt vejende end Lidelsen ved, naar Afgørelsen er falden, at udstaa Straf i Tugt- eller Forbedringshuset, hvorunder man dog har den Tilfredsstillelse at kunne se hen til den sikre og forud tidsbestemte Afslutning af Frihedsberøvelsen. Og paa den anden Side er Strafarbejdstiden hyppigst af en saadan Længde, at en uforkortet Afregning af Arresttiden ikke behøver at virke hindrende paa Opfyldelsen af denne Strafarts Formaal. Da Fuldbyrdselsen af alt Strafarbejde i Danmark sker progressivt, opstaar det Spørgsmaal, hvorledes Afkortningen nærmere skal foretages; at lade den falde paa det eller de første Strafstadier, som dels betyder en uundværlig Indledning til Strafarbejdet, dels normalt er de tungeste at gennemgaa, er dels upraktikabelt, og vilde dels være en urimelig Begunstigelse; at fordele Afkortningen paa de forskellige Stadier vilde maaske volde Vanskeligheder; i det hele synes det at være naturligt og tilstrækkeligt, at Afkortningen kun rammer det eller de sidste Trin af Strafudstaaelsen, altsaa den mindst byrdefulde Del af Straffen; ved en saadan Ordning vil formentlig Betænkelighederne ved en uforkortet Afregning svinde. Derimod kunde man med Hensyn til de almindelige Fængselsstraffe indvende, at Afkortningen vil bevirke, at en Mængde korte Frihedsstraffe idømmes uden at blive eksekverede, idet de skal betragtes som helt udstaaede ved Varetægtsarresten. Herved ses dog ingen større Betænkelighed. Nyttens af de korte Frihedsstraffes Fuldbyrdselse er mere end tvivlsom, fra visse Sider betragtes den endog som skadelig, bl. a. ved at nedbryde en gavnlig Respekt og

Frygt for Fængselet; for Hovedmassen af de dømte, der her bliver Tale om, nemlig Forstegangsforbrydere, der har begaaet mindre Delikter eller Uagtsomhedsforbrydelser, vilde vel i Reglen selve »Katastrofen«, d: Undersøgelsen, Sigtelsen, Arresten og Domfældelsen med dennes forskellige sociale Følger, i og for sig være nok til at opfylde Straffens Formaal. — Der er i de foranstaaende Udviklinger ikke taget Hensyn til Fængsel paa Vand og Brød. Denne Strafart, hvis Maksimum er 6 $\times$ 5 Dage, er jo efter vor gældende Straffelov Normalstraffen for saa alvorlige Forbrydelser som simpelt Tyveri, Bedrageri og Hæleri, og det vilde unægtelig være stødende, om man ved en Afkortningsregel som den her foreslaaede naaede til, at der i en overordentlig Mængde Tilfælde slet ikke blev nogen Straf at udstaa for dem, der begik slige Forbrydelser. Men ligesom det nye danske Udkast ganske afskaffer denne Strafart, og ligesom man vel med Sikkerhed kan sige, at den vil forsvinde med Straffeloven af 1866, saaledes er den, da de midlertidige Straffeloves § 13 har befriet de borgerlige Domstole for Nødvendigheden af nogen Sinde at anvende den, faktisk næsten forsvunden i Praksis i København; for saa vidt den hævdede Afkortningsregel kunde føre til, at man ogsaa udenfor København helt forlod denne Strafart, vilde dette kun være en yderligere Anbefaling for en saadan Lovregels Gennemførelse. — Endelig bliver Spørgsmaalet, efter hvilken Regel Varetægtsarresten skal afkortes i en idømt Bødestraf. Afregningen bør her sættes i Forhold til Bøden, ikke blot til den subsidiaire Frihedsstraf af simpelt Fængsel, der jo, for saa vidt angaar Straffelovens Omraade, fastsættes efter Retens Skøn, kun at den ikke maa overstige 30 Dage for hver 200 Kr.'s Bøde *), medens der for Bøder udenfor Straffeloven ved Lov 16. Februar 1866 § 1 er fastsat en positiv Skala for Bødernes Omsætning til simpelt Fængsel, nemlig fra 4 til 10 Kr. for 1 Dags Fængsel. I Lighed med denne sidste Ordning kan det fastsættes, at hver Arrestdag afkortes

*) Strfl. § 30, jfr. midl. Strfl. af 1. April 1911 § 14.

i den idømte Bøde f. Eks. med et Beløb af 4 Kr., svarende til, hvad der mindst afsones pr. Fængselsdag. Er der Tale om en Bøde efter Straffeloven, maa Dommen da tillige udtale, hvor stor en subsidær Frihedsstraf der endnu bliver at afsones, hvis Bødens Rest ikke erlægges. Idømmes derimod for en Forseelse udenfor Straffeloven en Bøde paa 100 Kr., hvoraf Dommen erklærer de 40 Kr. for afgjort ved udstaaet Varefægtarrest, vil Resten, 60 Kr., naar den ikke erlægges, være at afsones efter Taksten 6 Kr. pr. Dag.

Tilbage staar det betydningsfulde Spørgsmaal, om den obligatoriske Afkortning skal knyttes til den Betingelse, at Varefægtarresten er, hvad der kortelig betegnes som ufor-skyldt. Da man jo til en vis Grad kan sige, at Varefægtarresten i enhver Sag, der fører til Domfældelse af den sigtede, er »selvforskyldt«, trænger Betingelsen i alle Fald til en koncisere Udformning. Strfl.s § 58 formulerer den her omhandlede Betingelse derhen, at Arresten ikke maa tilskrives den skyldiges eget Forhold under Sagen, og hermed stemmer norsk Straffelovs § 60, medens det tyske Udkast kun afskærer den obligatoriske Afregning, saafremt den dømte, afset fra den begaaede Handling, har paadraget sig Arresten »durch eigenes grobes Verschulden«. De danske og norske Loves Formulering synes fuldt tilfredsstillende: vil man fra Godtgørelsen afskære den »selvforskyldte« Arrest, bør herved kun forstaas den Arresttid, som vedkommende har sit eget Forhold under Sagen at takke for, ikke den, som skyldes den begaaede Forbrydelses indviklede eller iøvrigt specielle Forhold. Har en dansk Mand begaaet Bigami i Australien og nu arresteres her i Landet, vil Undersøgelsen kræve Indhentning af Attester og andre Oplysninger fra dette fjærne Udland; men ligesom hans Brøde jo ikke er større, end hvis Bigamiet var begaaet her, bør den Forlængelse af Arresttiden, som herved fremkaldes, ikke betragtes som selvforskyldt. Det samme bør formentlig gælde, hvis han efter Begaaelsen, men inden »Sagen«, har for at skjule Gerningen eller aflede Mistanken fra sig fore-

taget Skridt, som nu hindrer og sinker Undersøgelsen; det kan ikke lægges en Forbryder til Last, at han har gjort sit bedste for at undgaa Opdagelse. Derimod kan man vel sige, at de Humanitetsgrunde, der føre til den obligatoriske, fulde Afregning, er af en saadan Relativitet, at de bør belinges af Loyalitet fra den skyldiges Side fra det Øjeblik, Undersøgelsen, altsaa Sigtelsen, er rettet mod ham og fremsat overfor ham. Fra dette Øjeblik bør han vide, at ved aaben og loyal Færd opnaar han Krav paa Godtgørelse for Arresttiden, medens han forspilder det ved en modsat Optræden, og herefter maa han da selv vælge sin Holdning. Hvis saaledes i det fornævnte Eksempel den sigtede under Sagen i Strid med Sandheden nægter overhovedet at have været i Australien paa det omspurgte Tidspunkt, og der herved bevirkes en Forlængelse af Arresten for at godtgøre Urigligheden af denne Benægtelse ved Undersøgelser, har denne Arrest som »selvforskyldt« ikke Krav paa at komme i Afregning. Berettigelsen af at opstille en saadan Belingelse er formentlig utvivlsom, saa længe man, som i Danmark, endnu arbejder med Inkvisitionsprincippet i den kriminelle Retspleje, saa længe altsaa den sigtede maa anses pligtig at meddele sandfærdige Oplysninger til Sagens Klargørelse og følgelig maa anses for at handle retsstridig ved at nægte Svar eller give usande Forklaringer. Tvivlsommere kan Sagen synes under et Anklageprincip, hvor den sigtede ingen Oplysningspligt har. Her maa hans blotte — lovmæssige — Vægring ved at meddele Oplysninger ikke kunne berøve ham Retten til Afregning; men der kan yderligere spørges, om denne ikke ubetinget skal finde Sted ogsaa med Hensyn til den Arresttid, der skyldes hans positivt usande Anbringender og Benægtelser, der er fremsatte for at hindre og vildlede Undersøgelsen. Dette gælder jo, som før omtalt, efter belgisk og italiensk Ret. Imidlertid ses der dog ikke tilstrækkelig Grund til at udstrække Humanitetshensynet længere end til den loyale eller dog i alt Fald ikke positivt-uloyale sigtede. Hertil kommer ogsaa det Hensyn, at der

ikke bør være nogen Fristelse for den sigtede til at forhale og besværliggøre Undersøgelsen, fordi han foretrækker Vare-tægtsarresten for den Strafanstalt, han venter sig inddømt i. Højest bør man, som efter det tyske Udkast, fakultativt til-lade en Afregning, hvis Omfang ogsaa bliver fakultativt, af den »selvforskyldte« Arrest, naar der i det enkelte Tilfælde foreligger særlig undskyldende Momenter, f. Eks. den skyl-diges i og for sig moralske Ønske om at skaane andre for at drages ind i Sagen.

Som det fremgaar af de foranstaaende Udviklinger, er det her tilstræbt at danne Afregningsreglen saaledes, at den giver en bestemt Ret af et bestemt Indhold for den skyldige og i størst mulig Grad udelukker et Dømmerskøn og den deraf flydende Fare for, at Afregningen dels forsømmes, dels sker paa uligeartel Maade ved de forskellige Domstole. Der vil nu herimod kunne indvendes, at et saadant Formaal i Virkeligheden kun kan opnaas ved en Retsregel som den belgiske og den italienske, der betingelsesfrit afkorter al Ar-rest i Straffetiden, og at man, saa snart man gør Arrestens Uforskyldthed til Betingelse for obligatorisk Afkortning, er inde paa et Skøn, der logisk og praktisk maa føre over til den modsatte Ordning, hvorefter hele Afregningsadgangen saa vel som Afregningens Omfang maa gores fakultativ. Hvor ofte vil det ikke være tvivlsomt, om man skal betragte en Arrest som selvforskyldt, og navnlig, hvor stor en Del af den samlede Arresttid man skal anse som selvforskyldt? Saa ofte, at det hele dog bliver en Skønssag! Men denne Betragtning er urigtig. Der bliver tilbage et overvejende Antal af Tilfælde, hvor den sigtede straks redbønt tilstaar og giver alle de Oplysninger, han formaar, men hvor dog f. Eks. Tilvejebringelsen af Koster fra Tyveriet, som er pantsatte, Indhentning af Erklæringer fra udenbys Personer eller fra sagkyndige og Myndigheder bevirker en Varetægts-arrest, som uden noget Skøn bør godtgøres i sit fulde Om-fang ved Strafudslaaelsen. Og endvidere muliggør Fast-holdelsen af den obligatoriske Regel en Fastsættelse af det

matematisk bestemte Forhold mellem Arrestdagene og Straffen, der ogsaa er en Betingelse for, at Afregningen fuldtud skal komme til at virke efter Tanken. Den Plads for Skønnet, som der — det maa erkendes — alligevel uundgaelig bliver tilbage, maa man da indrømme det. —

Af de forskellige Detailspørgsmaal, som frembyder sig, skal endnu et Par kortelig berøres. Der kan sporges, hvorvidt der bør afregnes, naar Varetægtsarresten har haft Hensyn til en Sigtelse, men den paagældende ikke dømmes for dette Forhold, men for et andet. Der hersker herom dette Meninger i fremmed Retspraksis *); som Regel vil formentlig Afregningen være lige saa velbegrundet i et saadant Tilfælde, som hvor Arrest og Dom har Hensyn til det samme Forhold. Fremdeles bør det betones, at da Synspunktet er »anteciperet Strafudstaaelse«, bør der ikke blive Tale om nogen Strafforvandling, selv om Afregningen bringer den Reststraf, der bliver at udstaa, ned under den paagældende Strafarts lovbestemte Minimum.

I det foranstaaende har der kun været Tale om den forud for Domsafsigelsen liggende Varetægtsarrest. Naar Dommen er afsagt, maa det være den domles Ret at udstaa sin Straf uden Forhaling, for saa vidt Dommen ikke anfægtes. Lader dette sig ikke gøre, f. Eks. paa Grund af Pladsmangel i vedkommende Strafanstalt, maa han enten løslades, indtil Afsoningen kan finde Sted, eller, hvis det skønnes nødvendigt at beholde ham i Varetægtsarrest, have et ubetinget Krav paa, at der for hver Arrestdag fra den Dag, da han har erklæret sig tilfreds med Dommen, godtgøres ham en Dag i den Straf, han senere kommer til at udstaa. Dette vil der vel kunne være Enighed om. Men det samme bør formentlig være Tilfældet, hvis Afsoningen udsættes, fordi det offentlige appellerer Dommen, og uanset, hvilket Udfald Appellen faar. Bliver Dommen stadfæstet af Over-

*) Jfr. Kriegsmann l. c. p. 233—35.

instansen, viser dette Udfald, at Appellen har savnet objektiv Begrundelse, og derfor bør den ikke kunne medføre noget Retstab for den dømte, hvilket netop undgaas ved, at Arresten afregnes. Skærpes eller formildes derimod Straffen ved den højere Instans, ligger heri intet, der frembyder en Analogi til en selvforskyldt Varetagtsarrest før Dommen. Forandringen betyder en Kritik af Underretsdommen, er et Udtryk for, at denne har vurderet urigtig; men den dømte har et ideelt Krav paa straks at se sin Handling rigtig vurderet, og kan i alle Fald ikke være pligtig at bøde med en yderligere Varetagtsarrest for Rettens Fejlsyn. Ogsaa i dette Tilfælde bør der altsaa ske en obligatorisk og fuldstændig Afregning af Arresten. Hvis kun den dømte selv appellerer eller forlanger Appel og opnaar Strafnedsættelse, gælder det samme; Udfaldet viser, at Appellen var en Pligt for ham overfor sig selv, at Underinstansen har vurderet urigtig til hans Skade, og Frugten af den opnaaede rigtige Vurdering i Overinstansen maa ikke berøves ham eller beskæres ved Arrestopholdet under Appellen. Tvivl kan kun opstaa, hvis den af domfældte forlangte Paaanke fører til Skærpelse af hans Straf eller til Stadfæstelse af Dommen. Paa den ene Side kan det hævdes, at ingen bør afskrækkes fra at appellere ved Frygten for det Plus af Lidelse, som en Varetagtsarrest, der ikke godtgøres, rummer, og at der derfor ogsaa i dette Tilfælde maa finde Afkortning Sted. Heroverfor kan imidlertid anføres, at en saadan Regel vil opfordre til ganske temerær Appel fra enhver domfældt, der foretrækker Varetagtsdage for Dage i Tugthus eller Arbejdsfængsel, hvortil han er dømt, samt endvidere, at der her synes at være eller i alle Fald at kunne være en Analogi til den selvforskyldte Arrest paa Undersøgelsesstadiet. Disse sidstnævnte Betragtninger lader sig ikke afvise, og det rette synes da at være en Ordning, som i Tilfælde, hvor den af domfældte foranledigede Appel fører til Skærpelse eller Stadfæstelse, overlader det til Appeldomstolen at afgøre efter Hensyn til, om Appellen skønnes at have haft rimelig subjektiv Begrundelse

i Forhold til den dømte, hvorvidt Appeltidens Varelægtsarrest skal afkortes i Straffen eller ej. I første Fald sker Afkortningen fuldt ud ligesom i Tilfælde af Dommens Forandring i den dømtes Favor og af Appel alene fra det offentliges Side *).

Det af den danske Straffelovskommission i 1912 afgivne Udkast til almindelig borgerlig Straffelov bestemmer i § 49: »Har den skyldige været underkastet Varelægtsfængsel, som han ikke ved sit Forhold i Anledning af Sagen har paadraget sig, skal dette komme i Betragtning saaledes, at Straffen i passende Omfang formindskes og efter Omstændighederne helt bortfalder.« Det ses, hvilket væsentligt Fremskridt denne Affattelse betyder i Sammenligning med den gældende Straffelovs § 58: dennes vilkaarlige Begrænsninger og Betingelser med Hensyn til, at Varelægtsarresten skal have været langvarig, og med Hensyn til de idømte Straffes Art og Grad er bortskaarne, Afkortningen er obligatorisk, kun betinget af Arrestens Uforskyldthed, og Motiverne udtaler klart, at Synspunktet er det, at Strafskylden er uformindsket, men at en Del af den forskyldte Straf all er afsonet ved den udstaaede Arrest. Derimod vil Udkastet ikke gaa med til den i det foranstaaende hævdede Opfattelse, at hver Arrestdag skal godtgøres med en Dag af den idømte Frihedsstraf, uden Forskel efter dennes mer eller mindre strenge Natur; Motiverne udtale, at en saadan Ligestilling vel kan etableres mellem Varelægtsarrest og simpelt Fængsel, men derimod ikke mellem Arresten og Arbejdsfængsel eller Strafarbejde. Da Bestemmelsen paa den anden Side opgiver at fastslaa et andet Værdiforhold mellem Arresten og de sidstnævnte Frihedsstraffe — som iøvrigt ogsaa mellem den og Bødestraf —, bliver Afregningens Omfang i Virkeligheden fakultativ, overladt til Domstolenes Skon:

*) Om udenlandsk Rets Stilling m. H. t. Arresten efter Domsafsigelsen i 1ste Instans se Kriegsmann l. c. p. 231—33.

obligatorisk er kun Foretagelsen af en vis Afregning, der formindsker Straffen »i passende Omfang«, hvorved Døren stadig er aaben for Retsulighed og Tilsidesættelse af Budet om Afregning; dette sidste er der saa meget større Fare for, som Paragrafen ikke paabyder, at Dommen skal angive, hvilken Straf der, bortset fra det udstaaede Varetagtsfængsel, er forskyldt. Motiverne erkende vel, at det vil være af Betydning, at Dommen fastslaar dette, men tilføje, at man ikke har anset Straffeloven for at være det rette Sted for et positivt Paabud herom. Det ses imidlertid ikke, at der systematisk vilde være noget til Hinder for at lade et saadant Paabud fremtræde i Bestemmelsens Formulering; norsk Straffelovs § 60 har, som det fremgaar af Motiverne til Udkastet af 1896 p. 109, ment at tilkendegive et saadant Paabud ved at redigere Bestemmelsen derhen, at Varetagtsfængslet bør »i Domsslutningen helt eller delvis bringes i Afdrag i den forskyldte Straf«. — Det danske Udkast har endelig skærpet Betingelsen: Arrestens Uforskyldthed, nemlig ved at ombytte Udtrykket »hans eget Forhold under Sagen« i Strfl.s § 58 med Udtrykket »sit Forhold i Anledning af Sagen«. Motiverne viser, at dette er gjort med velberaad Hu for at tilkendegive, at Personen ved sit Forhold, ogsaa før Sag er rejst, kan have foranlediget Varetagtsfængslets Anvendelse og som Følge deraf intet Krav have paa, at det lages i Betragtning ved Straffens Fastsættelse, — et Standpunkt, hvis Rigtighed er bestridt paa et tidligere Sted i nærværende Undersøgelse.

Bør fosterfordrivelse straffes¹⁾?

Av politifuldmægtig Carl Hartmann.

I. Fosterfordrivelse har været kjendt og praktisert til alle tider og hos alle folkeslag. Indenfor vort kultursamfund har dette forhold nu i aarhundreder været stempet som umoralsk og har i alle civiliserte lande været truet med strenge straffe, saaledes som nedenfor vil bli nærmere omhandlet. I den sidste tid er imidlertid den tanke dukket op og er kommet frem til diskussion, i aviser, i tidsskrifter og paa møter²⁾: Er fosterfordrivelse altid en umoralsk handling og er straf her paa sin rette plass?

Man kunde si at det ikke er mere nødvendig at opkaste disse spørsmål her end ved alle andre straffbare handlinger. Men det som her stiller spørsmålene i forgrunden og tvinger en til at foreta et kritisk gjennemsyn av de raadende anskuelser, er den kjendsgjerning, at fosterfordrivelse, som tidligere, i civiliserte lande ialfald, bare forekom spredt og mere tilfældig, i de senere aartier er blit mere og mere almindelig. Særlig skal dette gjælde De forenede stater, Frankrig, England og Nordeuropa. Nogen statistik over antallet av tilfælder kan man naturligvis ikke faa, men det paa staas fra de kyndigste hold at foreteelsen er overordentlig utbredt. Saaledes meddeles at i De forenede stater skal ikke

¹⁾ Efter et foredrag i december 1913 i Kristiania kreds av Den norske sakførerforening og i november 1914 i Medicinerforeningen i Kristiania.

²⁾ Se særlig Den danske kriminalistforenings forhandlinger ved 10de aarsmøte, juni 1913. Jfr. ogsaa Gross i Archiv für Kriminalanthropologie und Kriminalistik XII 345.

mindre end 35 procent av alle svangre kvinder — gifte og ugifte — la svangerskapet avbryte. Og i Paris paastaas det at der skal forekomme ca. 50,000 fosterfordrivelse om aaret¹⁾.

Hvad forholdene hos os angaar vét vi jo alle at fosterfordrivelse ogsaa her forekommer langt oftere nu end for. Undersøker vi den officielle kriminalstatistik, vil vi vistnok finde at antallet av domfældelser for denne forbrydelse er meget litet: I aarene 1892—1895 gjennemsnitlig pr. aar 1,5, 1896—1900 4,0, i 1901—1904 3,3, i 1905 4, i 1906 0, i 1907 7, i 1908 0, i 1909 5 og i 1910 1. Dette er jo saagodtsom ingenting, selv om vi ogsaa tar i betragtning at paatale er blit undlatt i mange tilfælder hvor domfældelse kunde ha været opnaad. Det ligger imidlertid i sakens natur at det er de aller færreste tilfælder offentligheden faar vite om og at kriminalstatistikken saaledes her ikke gir noget endog tilnærmelsesvis rigtig billede av hvad der foregaar i det virkelige liv. Hvis vi bruker vore øine og øren og trækker vore slutninger, vil vi nok snart komme paa det rene med at fosterfordrivelse i den senere tid er blit temmelig utbredt ogsaa hos os. Vore læger, særlig her i Kristiania, vil sikkert kunne bekræfte dette. Endnu spiller vel ikke disse handlinger nogen nævneværdig rolle for fødselstallet, men likesom det er utvilsomt at fosterfordrivelse f. eks. i Frankrig allerede har ikke liten betydning i denne henseende, kan man vel gaa ut fra at vi snart vil komme efter ogsaa her.

Der er en ting ved dette som det er værdt at lægge merke til, nemlig at det ikke længer som tidligere bare er de ugifte mødre som paa denne maate prøver at redde sig fra skam og elendighet. Forholdet blir mere og mere utbredt ogsaa blandt gifte kvinder, og det er netop her foreteelsen har sin største sociale og strafferetslige interesse.

Grundene til at fosterfordrivelse i den senere tid er blit

¹⁾ Tallene er hentet fra meddelelser i Berliner klinische Wochenschrift 1912 og 1913 efter Grant og Bertillon, citert efter Den danske krim. foren. forh. 1913 side 131.

saa almindelig baade andetsteds og hos os, er jo ikke vanskelige at forstaa. De økonomiske og sociale forhold i vor tid, særlig i de større byer, har bragt det derhen at det nu er langt vanskeligere end før at ha mange barn; for de allerfleste er det en ren ulykke. Man ser jo hvad det fører til: et uavladelig, haardere og haardere slit for forældrene som litt efter litt maa gi avkald paa al luksus, alle fornøielser, alt hvad de sætter pris paa utenfor netop det tørre daglige brød for at faa indtægterne til at strække til. Hjemmet blir mere og mere uhyggelig og trangt. Og saa vokser alle disse barn op uten at forældrene har tid til at se ordentlig efter dem og opdra dem eller har raad til at skaffe dem en skikkelig utdannelse. Resultatet av det hele blir at baade forældre og barn økonomisk og socialt synker nedover, deklaskeres.

Om dette kan der jo sies saa uendelig meget. Men disse antydninger vil være tilstrækkelige til at enhver vil kunne forstaa, hvor sterke grunde og hvor helt igjennem hæderlige og agtværdige grunde det er eller kan være som driver folk til for enhver pris at søke barneantallet begrenset.

Man prøver naturligvis at opnaa dette paa forhaand ved bruk av præventive midler og fremgangsmaater. Dette er jo noget som er utbredt overalt og som trenger mere og mere igjennem, ikke mindst hos os¹⁾. Men naar nu ulykken allikevel er ute, naar det trods al forsigtighet tegner til at skulle komme et barn som vil gjøre plassen endda trangere og maten endda knappere for dem man har før, et barn som forældrene ikke ser nogen utvei til at underholde og faa frem, — saa er det ikke saa underlig om de i fortvilelse prøver at fri sig fra dette.

Og her har jeg bare nævnt de mere almindelige sociale og økonomiske grunde. Endda sterkere fristelse eller opfordring til fosterfordrivelse vil der naturligvis være hvor specielle grunde kommer til, som hensynet til skammen —

¹⁾ Det er i denne henseende karakteristisk at fødselstallet her i Kristiania er sunket fra 35,9 pro mille i 1900 til 22,3 pro mille i 1912.

slik som forholdene nu engang er — eller hvis man har grund til at tro at barnet vil bli uhelbredelig sykt eller lignende.

II. Samfundets syn paa de handlinger det her gjælder, har været forskjellig paa de forskjellige tider og i de forskjellige lande. Der hvor man har ment at fosterfordrivelse utsatte samfundets eller statens velfærd og sikkerhet for fare, særlig hvor befolkningen ikke har været saa talrik som man kunde ønske den, har man ad lovens vei søkt at bekjempe foreteelsen og har opstillet strenge straffetrusler mot fosterfordrivelse. Paa den anden side findes der en række eksempler paa at samfundet har anset dette forhold som sig uvedkommende, som en ren privatsak, paa samme maate som f. eks. drap og utsættelse av nyfødte barn¹⁾.

Hos grækerne var saaledes fremkaldelse av abort tillatt og i den romerske ret var reglen likeledes den at fosterfordrivelse var noget som ikke vedkom staten, men kun pater familias og censorerne. Romerne ansaa nemlig ikke det endnu ufødte foster som noget selvstændig væsen der kunde være objekt for en drapsforbrydelse, men kun som en del av morens legeme (*pars ventris mulieris*) som hun selv hadde fuld raadighet over. Først i den senere keisertid blev der gitt straffebestemmelser for den hustru som uten sin mands samtykke skilte sig av med sit foster og saaledes bedrog manden for livsarvinger. Men heller ikke nu var der tale om straf naar manden var enig i handlingen eller naar moren var ugift.

Kirken og med den den kanoniske ret gik derimot ut fra at fosteret paa et visst trin av utvikling — mandlige fostre ved den 40de, kvindelige ved den 80de dag — blev et levende væsen med udodelig sjæl, og betragtet tilintet-

¹⁾ Jfr. Binding Lehrbuch des gemeinen deutschen Strafrechts, Bes. Teil I 36, v. Liszt Lehrbuch des deutschen Strafrechts (10. Aufl.) 316, v. Holtzendorff Handbuch des deutschen Strafrechts (1874) III 455—7, Schneickert i Gross' Archiv für Krim. Anthr. u. Kriminalistik XVIII 107 flg.

gjørelse av et saadant besjælet foster som en særegen drapsforbrydelse. —

Denne opfatning av fosteret som et levende væsen og et selvstændig forbrydelsesobjekt trænger litt efter litt igjennem i alle kristne lande og lægges til grund for den verdslige lovgivning paa dette omraade, saaledes ogsaa hos os i Christian V's Norske lov¹⁾. Dennes 6—6—7 som forøvrig angaar baade ufødt foster og nyfødt barn, bestemmer at »letfærdige Qvindfolk som deris Foster ombringe, skulle miste deris Hals, og deris Hoved sættis paa en Stage«. — For andre end »letfærdige kvindfolk« var følgen almindelig, ikke vanærende dødsstraf.

Den følgende udvikling skal jeg ikke gaa nærmere ind paa i detaljer. Grundsynspunktet, at fosterfordrivelse er drap, fastholdes. Ved siden derav synes dog lovene ogsaa at tænke paa morens beskyttelse mot disse for hende farlige handlinger, idet det indføres som et strafskjærpende moment at handlingen er foretat uten hendes samtykke.

Hvad straffene angaar skal jeg bare nævne at disse ved domstolenes praksis, ved straffeloven av 1842, straffelovsnovellen av 1889 og tilsidst ved straffeloven av 1902 stadig er blitt mildere. I den sidstnævnte lov behandles fosterfordrivelse under kapitlet om forbrydelser mot liv, legeme og helbred, hvor § 245 foreskriver:

»Kvinde, der ved fordrivende Midler eller paa anden Maade retsstridig dræber det Foster, hvormed hun er svanger, eller medvirker hertil, straffes for Fosterfordrivelse med Fængsel indtil 3 Aar.

Gjør nogen anden end Moderen sig skyldig i Fosterfordrivelse eller i Medvirkning hertil, straffes han med Fængsel indtil 6 Aar. Har han handlet uden Moderens Samtykke, anvendes Fængsel i mindst 2 Aar, men fra 6 Aar indtil paa Livstid, saafremt hun som Følge af Forbrydelsen omkommer.«

¹⁾ Jfr. Orsted Eunomia III 38—9, 93, Lassen Haandbog i Criminalretten, spec. del II § 143, Urbye Norsk strafferet s. 37 flg.

Mindste straf for moren og for andre som hjælper hende eller handler med hendes samtykke, er altsaa fængsel i 21 dage.

Den samme formildende tendens har gjort sig gjældende i andre lande. Eksempelvis skal jeg bare nævne at mens den nugjældende tyske straffelov av 1871 har en minimums-straf paa 6 maaneders fængsel for moren, foreslaar utkastet til ny straffelov (1909) minimum nedsat til 3 maaneders fængsel og det fremkomne »Gegenentwurf« endog til 1 ukes fængsel. — Mens den danske straffelov av 1866 sætter minimum til 8 maaneders strafarbeide, foreslaar straffelovs-utkastet av 1912 3 maaneders arbeidsfængsel.

Tildels er forholdet i andre lande det at straffene endnu er strenge nok efter loven, men de brukes ikke, forbrydelsen blir ikke paatalt. Dette er saaledes tilfældet i Frankrig.

I det hele kan man si, at tendensen i den moderne strafferet, baade i lovene, i teorien og i praksis utpræget gaar i retning av at man skal være saa skaansom som mulig likeoverfor vedkommende kvinde selv. Paa den anden side søker man at ramme saa haardt som mulig de professionelle utøvere av fosterfordrivelse, de som uten tilstrækkelig sakkyndighet, av pengegriskhet befatter sig med saa farlige handlinger som dem det her gjælder.

III. Nu er det jo saa at fosterfordrivelse ogsaa under vor nuværende lovgivning kan være en retmæssig handling, nemlig naar den foretas i nødtilstand (straffelovens § 47). Herom uttaler det medicinske fakultet (se justitsdepartementets rundskrivelse av 30 mai 1899) at »kunstig abort fra lægevidenskabelig standpunkt maa ansees berettiget eller nødvendig enten for at fri den frugtsommelige fra en fare som kun kan undgaaes ved at frugtsommeligheten avbrytes, og naar fødselen av hensyn til hendes liv og helbred ikke kan utsættes indtil fosteret blir levedygtig, eller fordi fødsel av et levedygtig foster ikke er mulig av den grund at rummet i kvindens bækken er saa trangt at et levedygtig foster ikke kan komme derigjennem«.

Under saadanne omstændigheder er det altsaa tillatt at avbryte svangerskapet. Med andre tilfælder som kan begrunde nødstilstand og saaledes gjøre handlingen retnæssig efter vor nuværende lovgivning kan neppe lækkes. Særlig tillater ikke loven at man her ser hen til de økonomiske og sociale forhold, til den ulykke og den fare baade for forældre og barn som familiens tilvækst kan medføre i disse henseender. Forældrene har ikke lov til at lække paa dette og lægerne har ikke lov til at hjælpe dem, hvor stor medlidenhet de end kan føle og hvor fortvilet de end kan finde at forholdene vil bli for vedkommende mor eller hjem.

Og allikevel ser vi — som jeg før har nævnt — at det netop er disse ulovlige hensyn som i den senere tid tillægges større og større vekt og som gjør fosterfordrivelse stadig mere og mere almindelig. Men naar en handling som dog av loven er stempelt som en forbrydelse, og det som en meget grov forbrydelse tiltrods for den senere tids mildere bestemmelser, naar den allikevel blir mere og mere utbredt, i alle samfundslag, blandt gifte og ugifte, blandt de hæderligste, mest samvittighetsfulde mennesker, da viser dette at der paa et eller andet punkt maa være noget iveien. Lovens bestemmelser passer ikke lenger for de samfundsforhold de skal virke under, straffetruslen er ikke lenger istand til at hindre at livet bryter sig sin egen vei. Vi blir nødt til at undersøke om ikke den nye tids forhold kræver en anden behandling av disse ting end den vi hittil har anvendt, og en anden besvarelse av spørsmålet om hva d e r h e r b ø r v æ r e s t r a f b a r t o g h v a d i k k e.

For løsningen av denne opgave er det nødvendig først at bringe paa det rene hvad grunden er til at straffeloven befatter sig med disse forhold, hvilket eller hvilke retsgoder den tilsigter at beskytte naar den sætter straf for fosterfordrivelse.

IV. Den opfatning som man først støter paa og som man maa anta ogsaa er vor straffelovs, er den at det er fosteret selv som ikke alene er angrepsobjekt, men ogsaa beskyttel-

sesobjekt. Men her maa det straks merkes at en straffbar handling altid bestaar i en krænkelse av et retsgode, en retsbeskyttet interesse. Og vistnok er fosteret biologisk set et levende væsen fra undfangelsesøjeblikket, men det har ingen selvstændig eksistens, er ikke noget menneske i juridisk henseende, og kan derfor heller ikke være subjekt for rettigheter¹⁾. Det kan saaledes ikke være for fosterets egen skyld straffeloven griper ind, der kan her overhodet ikke være tale om noget privat retsgode. Man maa søke at opkonstruere en interesse for almenheten eller samfundet i at fosterets liv bevares og beskyttes indtil fødselen, og grundlaget for denne interesse skulde ikke kunne være andet end omsorgen for befolkningens tilvækst. Men naar vi er kommet saa langt, dukker ogsaa det spørgsmaal op om samfundet virkelig har nogen interesse i at der blir saa mange mennesker som mulig, mennesker som trær hverandre paa tærne fordi de ikke faar den plass de har bruk for. Og særlig blir der spørgsmaal om samfundet er tjent med at paatvinge sig selv disse væsener som forældrene eller moren for sin del ikke ønsker at faa og ikke ser sig istand til at skaffe rimelige livsvilkaar.

Men selv om man gaar ut fra at samfundet trods alt virkelig har denne interesse, saa staa jo dette i en underlig sammenhæng med den omstændighet at loven slet ikke befatter sig med den langt mere udbredte og virkningsfulde forhindring av befruktning. Paa dette omraade straffer man jo bare den offentlige krænkelse av velanstændighet ved utstilling, bekjendtgjørelse, veiledning o. s. v. Man skulde vente at loven ogsaa satte straf for brugen av præventive midler og fremgangsmaater. Skyr man denne konsekvens, saa har man — som Radbruch uttaler²⁾ — dermed indrømmet at præmisserne for straffetruslen ved

¹⁾ Jfr. Holtzendorffs Rechtslexikon (6. Ausg. 1904) II 297, Radbruch i Vergleichende Darstellung des deutschen und ausländischen Strafrechts, Bes. Teil V 159—160, Schneickert l. c. 123.

²⁾ Vergl. Darst. l. c.

fosterfordrivelse hviler paa selvbedrag og man maa tænke efter om der ikke er overveiende betænkeligheter forbundet med at beholde en straffebestemmelse som ikke blot i utallige tilfælder viser sig avmægtig og derved skader lovens anseelse, men endog selv blir et verktøi til andre forbrydelser som f. eks. bedrageri og utpresning.

Der kunde her være spørsmåal om at skjelne mellem tilfældene eftersom fosteret var mere eller mindre utviklet. Allerede den kanoniske ret var som nævnt inde paa dette og i vor tid er ogsaa tanken kommet frem¹⁾. Hadde en slik sondring kunnet gjennomføres, vilde vi vel forlængst ha erklært moren straffri naar fosteret var i de første utviklingsstadier, fordi det da paa en maate endda ikke i morens tanker opfattes som noget levende væsen²⁾. Men nogen grænse mellem hvad der her bør være tillatt og hvad ikke, lar sig jo ikke optrække. Dertil kommer ogsaa at fordrielse av foster paa de senere utviklingsstadier saagodt-som aldrig forekommer; som oftest er fosteret kun i den 2den eller høist i den 3die maaned.

Man har ogsaa søkt at begrunde straffen for fosterfordrivelse ved hensynet til sedeligheten og den offentlige moral³⁾. Man har tænkt sig at det vilde ha de frygteligste følger for den almindelige sedelighetstilstand, om det skulde staa enhver frit for at rydde avveien følgerne av sin let-sindighet. Den straffeletusel som altsaa — som vi ovenfor

¹⁾ Se saaledes Den danske kriminalistforenings forhandlinger 1913 side 159—160.

²⁾ Se saaledes v. Holtzendorff Handbuch des d. Strafrechts (1874) III 456 n. 2: »Jeder erfahrene Arzt wird bestätigen, dass sogar gebildete, religiöse und häuslich tugendhafte Frauen es als Unrecht nicht erkennen, in der allerersten Zeit einer gefürchteten Schwängerung auf den Wiedereintritt der ausgebliebenen Menstruation hinzuwirken und, um die Befruchtung gleichsam rückgängig zu machen, die Mitwirkung und den Rath des Arztes offen in Anspruch nehmen. Dieser bekannten Thatsache liegt die Vorstellung zu Grunde, dass ein beseeltes Leben noch nicht vorhanden sei. Die besten Mütter, die für eine zahlreiche Familie sorgen, tragen in solchen Fällen selten Skrupel«.

³⁾ Saaledes Schneickert l. c.

har set — ikke er istand til at hindre utbredelsen av fosterfordrivelse, den skulde saaledes ialfald være istand til at holde de letsindige i tomme og paa den maate befordre sedelighet.

Man maa imidlertid her være opmerksom paa at fosterfordrivelse slet ikke er nogen spøk, ikke noget som man gaar til med let hjerte. Det at en kvinde gir avkald paa at bli mor, hvadenten hun nu er gift eller ikke, det er sikkert i de fleste tilfælder noget hun ikke griper til uten at den haarde nødvendighet efter hendes mening kræver det. Og man vilde visst ha vanskelig for at finde nogen som vilde føre et uforsiktig eller letsindig liv i den tanke at følgerne — om der blev nogen — jo kunde ryddes avveien.

Dertil kommer ogsaa at fosterfordrivelse — hvad enten den forsøkes utført ved hjælp av »fordrivende midler« som loven sier, eller ved operativt indgrep — altid er alvorlig nok i og for sig, der behøves ingen straffetrukel til at øke betenkeligheterne. De forskjellige slags stoffer som har ord for at virke fosterfordrivende, har ialfald sin væsentligste virkning deri at de forgifter moren selv. Og et mekanisk indgrep er noget som likesaa let kan gaa galt som det kan gaa godt, særlig hvis det foretas av moren selv eller av ukundige hjælpere.

Dette synspunkt, at straffeloven her skulde ha til opgave at beskytte moralen, maatte jo ogsaa, likesom det foranævnte hensyn, omsorgen for befolkningens tilvækst, føre til at man av al magt prøvet at bekjempe forhindringen av befrugtning. Men saa langt kan eller vil loven som nævnt ikke gaa, dette behandler den som en privatsak.

Endelig kan man si at loven ikke tænker paa fosteret, ikke paa befolkningens vækst, ikke paa den almindelige sedelighetstilstand, naar den sætter straf for fosterfordrivelse, men paa moren selv¹⁾. Man kan som romerne gjorde be-

¹⁾ Jfr. v. Lilienthal *Pflichtmässige ärztliche Handlung* s. 10 flg., *Binding I. c. s. 36 n. 4*, v. Holtzendorffs *Rechtslexikon* (6. Ausg.) II 297.

tragte fosteret som en del av morens legeme, men gaa ut fra at samfundet maa beskytte hende mot hende selv og ikke kan tillate hende at foreta saa farlige handlinger som dem det her gjælder. Hvad vor straffelov angaar, sætter den altsaa i § 245 straf for en mor som paa den maate som omhandles der, forføier over sit eget legeme og sin egen helbred. Men ser vi efter bare nogen faa paragraffer tilbake i samme kapitel i loven, vil vi se at det aldeles ikke i almindelighet er straffbart at tilføie sig selv skade paa legeme eller helbred. Det er altsaa bare i dette specielle tilfælde loven sætter straf for selvbeskadigelse i og for sig, ellers kan enhver gjøre med sit eget legeme hvad han vil, gjerne lemlæste sig om han har lyst. Men her skal handlingen være strafbar, her hvor det vel i de fleste tilfælder er den haarde nød og fortvilelse som ligger under, her hvor der ikke er tale om noget saakaldt antisocialt sindelag, nogen almindelig forbrydersk tilbøielighet som har aabenbart sig, men hvor man tvertimot ofte vil finde den største omtanke og samvittighedsfuldhet og den bedste overensstemmelse med hvad samfundet ellers arbeider for og lægger vekt paa, nemlig omsorgen for de barn som allerede er sat ind i verden, for ikke at tale om forældrenes egen helbred og velfærd. Jeg synes det skulde være klart at straf for moren paa dette grundlag ikke kan være retslig eller kriminalpolitisk velgrundet. — En anden sak er det at der er al grund til at beskytte moren mot handlinger som foretas av andre mot hendes vilje og hvorved fosteret faar skade eller gaar tilgrunde. Derfor har vor straffelov sørget ved bestemmelseerne om legemsbeskadigelse sammenholdt med strl. § 9.

V. Jeg har prøvet at gjennemgaa de forskjellige betragtninger, som i almindelighet anføres til fordel for at true med straf den mor som dræper sit foster, og de momenter som loven her kan ha tat hensyn til. Men et for et er de smuldret bort, jeg synes jeg blir staaende igjen med tomme hænder. Eller rettere sagt, ikke med ganske tomme hæn-

der, for der blir igjen noget sløv, nogen levninger fra andre tider og andre opfatninger, som lovene endnu ikke har hat mot til at kaste overbord. Men til vor tid og vore samfundsforhold tror jeg ikke at noget av dette længer passer.

Det har vist sig og det viser sig fremdeles sterkere og sterkere at lovens bestemmelser her aldeles ikke har hat den virkning det var meningen de skulde ha, nemlig at hindre fosterfordrivelse. Disse handlinger blir trods lovens bud mere og mere almindelige, bevidstheden om straffetrusler er ikke et sterkt nok motiv til at hindre at man griper til fosterfordrivelse som et av midlerne til at hævde sin sociale og økonomiske stilling under de nye samfundsforhold.

I reglen er det jo saa at hvis straffetruslen ikke har tilstrækkelig virkning, saa faar man skjærpe den. Men betingelsen herfor maa ogsaa være baade at det er nødvendig at straffe og at straffeloven har den almindelige retsbevissthel helt paa sin side.

Hvad nu for det første retsbevissthelen angaar, den almindelige moralske opfatning i samfundet, har jeg vanskelig for at tro at denne længer staar paa lovens side i dette sporsmaal. Det kan ikke undgaa at falde i øinene at de sidste decennier har medført en overordentlig stor forandring paa dette omraade. Jeg synes vi her har for os et sjelden utpræget eksempel paa en svingning i den moralske opfatning. Det som før alle eller saagodtsom alle var enige om at betrakte og behandle som en avskyelig forbrydelse, det ansees ikke længer som noget saa forfærdelig umoralsk. Der er naturligvis ingen som synes at fosterfordrivelse er anbefalelsesværdig, men man fordømmer det ikke længer, man har paa en ganske anden maate end før øinene aapne for, at de som drives til dette, er langt mere at beklage end at fordømme. Og særlig forekommer det mig at opfatningen gaar i den retning, at dette er noget som straffeloven ikke bør befatte sig med, noget som aldeles ikke angaar samfundet, men kun vedkommende kvinde selv¹⁾. Der er forøvrig i

¹⁾ Se saaledes det foran anførte sted i v. Holtzendorff's Handbuch III 456 n. 2.

denne henseende vistnok ikke liten forskjell paa by- og landbefolkning. Det er i de større byer fosterfordrivelse særlig foregaar — blandt andet fordi det her er vanskeligst at slaa sig igjennem med mange barn — og her er ogsaa svingningen i den moralske opfatning tydeligst.

Forøvrig er »moral« og »retsbevissthed« farlige begreper at operere med. Hvert enkelt menneske tror gjerne at hans egen opfatning er den som stemmer med samfundsmoralen. Der er saa mange momenter som her spiller ind, alder, opdragelse, almindelig livssyn og ikke mindst det religiøse standpunkt¹⁾. Hvad den moralske opfatning til enhver tid kræver, er ikke liketil at faa rede paa.

Hvilken mening man nu imidlertid end kan ha om moralens stilling til disse forhold, saa maa man ikke glemme at dette ikke er avgjørende for spørsmålet om man skal anvende straf eller ikke. Hvis det ikke er nødvendig at straffe saa har samfundet heller ingen berettigelse til at gjøre det. Og likesaa litt som der kan paavises noget efter nutidens forhold holdbart retslig grundlag for straf paa dette omraade, likesaa litt synes det at være kriminalpolitisk heldig at opretholde straffetruslen ved fosterfordrivelse.

Tvertimot²⁾. Det er jo nemlig saa at fosterfordrivelse i mange tilfælder kan være en meget alvorlig sak, der vil altid være risiko for liv eller helbred forbundet med en slik operation. Man burde da ialfald henvende sig til de sakkyndige, til lægerne med dette, og faa den bedste hjælp som kunde skaffes. Men her er det netop lovens straffetrusel stiller sig paatvers. Moren tør ikke gaa til en læge fordi hun vet at der er straf for det hun vil ha ham til at gjøre, og lægen tør heller ikke hjelpe hende for ikke at rammes av loven. At dette hensyn spiller en stor rolle for lægerne er utvilsomt og fremhæves fra de kyndigste hold. Det kan nok være at

¹⁾ Sml. Den danske kriminalistforenings forhandlinger 1913, hvor »retsbevisstheden« tas til indtægt for alle standpunkter.

²⁾ Jfr. med det følgende særlig professor Leopold Meyers foredrag paa Den danske kriminalistforenings møte 1913.

mange læger ikke tar dette saa noie. Selv om der ikke egentlig foreligger nødstilstand med fare for morens liv eller helse, vil mange kanskje strække sig saa langt de kan for at hjelpe, naar de synes dette er moralsk forsvarlig. Men det er dog saa, at de her bevæger sig paa det strafbares omraade, og det vil da i almindelighet paa grund av straffetruslen gaa slik at moren enten prøver at hjelpe sig selv eller ogsaa gaar hun til en samvittighedsløs og kanskje ukyndig kvaksalver som ikke tar det saa noie med loven, naar han kan stole paa at ingen faar vite om det og han — eller hun — faar sin rundelige betaling. Det er klart at fosterfordrivelsen paa den maate blir en langt farligere ting end den behovet at være.

Men straffetruslen vil ogsaa virke videre. Gaar det galt med behandlingen og moren blir syk, vil hun ofte av frygt for straf tilkalde lægen allfor sent og heller ikke tør hun for lægen tilstaa, hvad sygdommen skriver sig fra eller hvem der har hjulpet hende. Følgen herav er igjen at det er meget vanskelig at skaffe bevis likeoverfor kvaksalverne som der virkelig er grund til at straffe.

Ikke alene de juridiske og moralske grunde jeg for har nævnt skulde saaledes efter min mening tale for at la moren være straffri, men ogsaa de vægligste kriminalpolitiske og sanitære hensyn skulde kræve at man ikke skrømmer en kvinde til først at utsætte sig selv for unødige stor fare og derefter til at dække den medhjælper som burde rammes og stanses i sin trafik. Og først og sidst maa man ha for oie, at det her ikke gjælder at godtgjøre at vedkommende kvinde i k k e bør straffes, men vi skal — som professor Carl Torp fremhæver¹⁾ — i virkeligheten føre positivt bevis for at denne handling, der i første linje er en handling som kvinden foretar overfor sig selv, b ø r straffes. Men et saadant bevis mener jeg hverken er ført eller kan føres i vor tid.

¹⁾ Den danske kriminalistforenings forhandlinger 1913 side 148.

VI. Hvis man nu lar moren være fri for straf ved fosterfordrivelse, blir spørsmålet videre hvorledes man skal stille sig overfor dem som hjælper hende.

Hvad lægerne angaar er forholdet nu det at disse ikke mere end en hvilken som helst kvaksalver eller anden ukyndig person har lov til at foreta eller medvirke til en fosterfordrivelse som ikke er berettiget efter reglerne om nødstilstand, saaledes som omhandlet i det foran nævnte cirkulære av 30 mai 1899. Gaar lægen utenfor disse grænser, kan han straffes efter strl. § 245. Hvis man derimot som her foreslaar ophæver straffen for moren selv og saaledes ogsaa i loven anerkjender den ret til frit at forfoie over sit eget legeme, som moralen allerede har gitt hende eller er ifærd med at gi, da er der ingensomhelst grund til længer at opretholde straffetruslen overfor den læge hun henvender sig til og som hjælper hende. Truer man lægen med straf, saa han negter at hjelpe, vil man ikke derved opnaa at hindre fosterfordrivelsen, men man hindrer vedkommende kvinde fra at faa en betryggende behandling og driver hende over i kvaksalvernes hænder. Der bør derfor her ikke gjælde andre regler end ved en hvilken som helst operation eller anden lægebehandling. Her som ellers faar det i almindelighet bli patientens egen sak at bedømme om en operation er ønskelig eller nødvendig, og lægen har kun at ta hensyn til om behandlingen i medicinsk henseende er forsvarlig eller ikke. Alle andre hensyn blir lægen uvedkommende naar det ikke længer er noget straffbart eller retsstridig forhold han medvirker til. Han vil ikke længer behøve at tænke paa om det i hvert enkelt tilfælde av økonomiske, sociale eller moralske hensyn er rimelig eller berettiget at avbryte svangerskapet. — Men selvfølgelig vil lægen ikke her mere end ellers ha nogen pligt til at hjelpe.

Med hensyn til kvaksalverne derimot og andre som befatter sig med fosterfordrivelse uten at ha lægeautorisation og uten at ha tilstrækkelig sakkyndighet, blir for-

holdet et ganske andet¹⁾). Saa farlige handlinger som operative indgrep eller anden behandling for at fjerne et foster maa ikke tillates utført av andre end læger, og der vil neppe være meningsforskjel om at usakkyndige personer som befatter sig med dette, f. eks. jordmødre eller vedkommende kvindes mand eller kjæreste, bør kunne straffes saa strengt at de ikke tør indlate sig paa slikt. Her er en straffe-trusel paa sin rette plass, her vil den virke til at den frugtsomme overveier saken noie før hun bestemmer sig og til at sikre hende den kyndigst mulige hjælp hvis hun trods alle betænkeligheter finder at maatte avbryte svangerskapet.

Hvis de resultater jeg her er kommet til, skulde lægges til grund for lovgivningen om disse forhold, maatte der gjøres endel — forresten ikke synderlig omfattende — forandringer i straffeloven og i kvaksalverlovgivningen. Jeg har ikke fundet grund til her at prøve nogen bestemt formulering av disse forandringer. Men jeg mener, som det fremgaar av det foran anførte, at de strafferetslige synspunkter paa dette omraade bør revideres og at man ikke som nu bør knytte ansvaret til fosterfordrivelsen i og for sig, men til den farlige, usakkyndige foretagelse av disse handlinger.

Utvilsomt er det en ulykke for samfundet naar fosterfordrivelse faar en saa stor utbredelse som nu synes at være tilfældet. Men likesom lægen søker at bekjempe og fjerne sygdommens aarsaker, ikke dens symptomer, saaledes maa man her ved en kraftig og maalbevisst social lovgivning (som f. eks. ved den hos os foreslaaede modreforsikring og de nye love om forsorg for barn m. v.) søke at bedre de vanskelige og ulykkelige kaar som kan drive en kvinde saa langt at hun ikke ser sig istand til at bli mor.

¹⁾ Jfr. Monatschrift für Kriminalpsychologie und Strafrechtsreform II 623 flg.

Om diplomaters straffrättsliga ställning.

Av Lage Staël von Holstein.

1. Det diplomatiska skyddets natur.

a) Historik.

Utvecklingen av läran om diplomaters straffrättsliga ställning är av relativt sen datum. Innan den europäiska jämviktens och senare den internationella samverkans system, fotade på grundsatsen om staterna som pares inter se, motiverade och möjliggjorde ett permanent diplomatiskt umgänge mellan alla medlemmar av folkrättssamhället, förelåg knappt något behov att systematiskt skärskåda sändebudens förhållande till mottagerstatens jurisdiktion. I jurisprudensen innan dess kunde man väl hänvisa til fecialernas rättssatser och Pomponius krav på att »sancti habentur legati» (*Digesti* 17) eller de lösningar, som gävos tillfälliga kontroverser mellan de små medeltida hoven i Italien eller Hansan och de sändebud, dessa stodo i beröring med. Mer än sporadiska frön till en sentima ambassadrätt är ej detta. Först med den intimare kontakt mellan hov och stater, som följde å den Westfaliska freden, blev frågan om diplomaternas rättsliga ställning av positivt intresse. Efter fördraget i Utrecht 1713 tas den med allvar upp och befrämjas av en serie folkrättslärdjurister. Under detta tidsskede tillkommer i själva verket den exterritorialitetslära, som blivit till inkarnationen av alla hithörande problem. Vad folkrätten nu frambragte har t. o. m. med bitande envishet fortplan-

tal sig ända till vår tid. Den utomordentliga utvecklingen inom stats- och rättsordningens övriga områden under 1800-talet sätta vad ambassadrätten angår knappt några andra spår än rangprotokollen av Wien 1815 och Aachen 1818. Doktrinen nöjde sig med en kostym, som väl bar traditionens men också urmodighetens stämpel. Först i vårt tjugonde sekel ha de 4 å 5000 medlemmarna av världens diplomatiska kår börjat få vidkännas en rubbning i de överdrivna privilegier, bakom vilka en försteltnad åskådning förr låtit dem förskansa sig. Något enstaka äro väl de traktatklausuler, som kodifiera detta framsteg; men det sanktioneras likvisst av en alltmer mognad doktrin och enhetlig praxis. Vid en behandling av det svenska stadgandet om diplomaters straffrättsliga prerogativ i Str. L. I, 4 ligger det just vikt vid att granska i vad mån dessa undergått en förskjutning sedan 1864, när man på lagens anvisning tar i betraktande vad allmänt vederlaget är och genom fördrag stadgat blivit.

b) Analys.

Under de tidevarv, då världspolitiken väsentligen låg i monarkens maktfullkomliga händer, och nationen som sådan föga bestämde över sina yttre öden, var det naturligt att betrakta den diplomatiska agenten enbart som furstens representant. När emellertid ett nytt skede kom med ökad självbestämmerätt för folken och parlamentens kontroll över de utrikes angelägenheternas handhavande, var det ej mindre naturligt, att man övergick till att i diplomaten se en främmande nations företrädare och ej blott en suveräns eller regeringens ombud. Den avskildhet i »slutna elffenbenstorn«, i vilken l'ancien régimes diplomati levde, avlöstes av ett okonstlat umgänge i bättre harmoni med det samarbete mellan nationernas alla lager, som blev den nya tidens lösen. Felichen flyttade ned från sin kungliga piedestal och blev en ämbetsman bland andra. Enligt svensk rätt (R. F. § 35) är väl diplomaten förtroendeämbetsman och de analoga straffsat-

serna i Str. L. VIII, 27 samt IX, 3 tyda på att utländskt sändebud i viss mån jämföras med de lägre medlemmarna av konungahuset. Något jäv ligger dock ej här mot den moderna uppfattningen av diplomaten som en funktionär utan några anspråk på ett oåtkomligt »noli me tangere«.

Det är på den äldre här skisserade uppfattningen som läran om exterritorialiteten vilar, sådan Grotius, Zouch, Wiequefort och Bynkershoek först formulerade den. Diplomats exklusive karaktär av suveränens personlige företrädare tillät ej att han på något vis ställde sig i beroende av mottagarstatens jurisdiktion. I det gamla Rom förefanns en »jus revocandi domum«, som bestod i rätten för underlydande kommuners och provinsers ombud att under deras vistelse i huvudstaden avböja varje civilt eller kriminellt beroende av den romerska lagslifton. Det är detta system, exterritorialitetsläran på sätt och vis utgör en utvidgning av. Diplomaten stode i civilt- som straffrättsligt avseende fullkomligt utom vistelsestatens judiciella myndighet. Då suveränitetsprincipen ej lämpade sig till förklaring härav, tillgreps helt enkelt fiktionen, att diplomaten förbleve extra vistelsestatens territorium och att hans förflyttning sålunda ej i någon mån inverdade på hans rättsliga status. Konstruktionens juridiska svaghet är uppenbar. Den utgör till en början intet effektivt skydd, ty utländsk brottsling faller under vistelsestatens strafflag, även om han har utländskt domicil (*Code civil* art. 3; Str. L. I, 2). Den axiomatiska satsen *locus regit actum* skulle vidare ej kunna tillämpas på kontraktuala förbindelser ingångna å legationshotellet; emot den internationella rättens fundamentala regel skulle vigsel därstädes kunna äga rum enligt den exterritoriala lag även mellan andra än dennes landsmän; ett barn, som föddes där skulle eo ipso få den utländska nationaliteten; det vore ministern omöjligt att inom hotellet påkalla exekutiv handräckning av vistelsestatens myndigheter (ett fall, som nyligen förekommit i Petrograd), etc. Dessa fatala följder till trots, har dock doktrinen förplantats från den

ena generationen till den andra och blivit omfattad av ett stort antal författare (Calvo, Phillimore, Wheaton, Harburger, Naumann, Blomberg, Hagman m. fl.). Bland dess nutida försvarare märkes t. o. m. en så framstående författare som Fr. v. Liszt. Denne säger, att exterritorialiteten »unmittelbar sich ergibt aus der Souveränität der Staatsgewalt, die der Gesandte kraft seines diplomatischen Charakters bei dem Empfangsstaat persönlich vertritt». Denna avvikande förklaring är lika otillfredsställande redan ur den synpunkten, att en modernt organiserad stat ej kan tåla någon konkurrerande suveränitet å sitt territorium, och att en sådan inskränkning ej heller behöves för att åt den diplomatiska ämbetsutövningen ge ett för densamma tillräckligt skydd (Zorn).

Överdriften i den rena exterritorialitetsläran kunde mildras till synes, genom att man ansåge diplomaten väl icke territoriellt men likväl rättsligen stå utom mottagarstatens sfär. Men även detta begrepp är onödigt utsträckt och kunde i sina konsekvenser tjäna den berättigade som ett fribrev på allsköns olagliga handlingar.

Den moderna skolan (företrädd bl. a. av Fauchille, Meriglac, Merkel, Binding, Agath m. fl.) når ett långt mer tillfredsställande resultat genom att laga fasta på våra tiders uppfattning av diplomaten som en ämbetsutövning, vilken ej i berörda hänseende begär mer än garantien för sin oinskränkta handlings- och yttrandefrihet. Ur den synpunkten ginge det ej att med Laurent, Paepe m. fl. alldeles upphäva den diplomatiska undantagsställningen, ty därigenom kunde dörren öppnas för processuella trakasserier med eller utan politiskt syfte men i varje fall ägnade att förhindra eller försvåra den diplomatiska uppgiften i en för densamma läglig atmosfär. Däremot uppnår man sagda begränsade syfte genom att processuellt fritaga sändebuden från mottagarstatens rättsliga tvång. Det diplomatiska skyddet innebär alltså, att mottagarstaten till förmån för den internationella samfärdseln frivilligt avstår från att processuellt göra sina even-

tuella straffrättsliga anspråk gällande å de sändebud, den samtycker till att mottaga; sändebudet står icke desto mindre under dess materiell-rättsliga jurisdiktion. En följd av denna teori, som sålunda direkt förkastar den exterritoriella fiktionen, blir visserligen att diplomaten efter sin ämbetsnedläggning kan straffas för de brott, han begått inom mottagarstaten, ifall han där kvardröjer över utsatt tid eller senare dit återkommer som privatperson. I denna slutsats som även innebär, att ju diplomaten under sin ämbets-tid är underkastad hänsyn till tvenne lagstiftningar — hemlandets såväl som mottagarstatens — ligger dock ingen orimlighet, som v. Liszt synes hävda, utan snarare, som Agath påpekar, ett fall, som överensstämmer med den i tyska strafflagen § 4 uttalade internationella rättsgrundsatsen. Hagströmer anser också riktigt (I, s. 84), att om en person upphör att tillhöra beskickning men kvarstannar i Sverige eller kommer tillbaka hit, »torde han vara hemfallen under svensk straffrätt även för brott, som han begått under den tid, han tillhört beskickningen».

Med att ge det diplomatiska skyddet denna innebörd har man blott låtit det ge uttryck åt ett strikte behöfligt undantag från territorialitetsprincipen. I förhållande till § 2 torde också § 4 i Str. L. I så böra fattas. Rent historiskt lär emellertid vårt stadgande ursprungligen ha avsett att ge uttryck åt den gamla exterritorialitetsprincipen. På 1700-talet ansågs det vara vanvördnad mot en ministers herre och principal att å honom tillämpa stads- och landslagen; han kunde blott dömas *ex jure gentium* och efter den lag, »som Potentaterna sins emellan i sådan måtto efter vanligt bruk hava hållit»¹⁾. Denna uppfattning av sändebud *ex gratia regis*,

¹⁾ Brott mot minister ansågs å andra sidan redan i brevet till Svea hovrätt av den 6. II. 1689 blott kunna upptas till prövning av Hovrätt; i K. F. av den 19. dec. 1844, (§ 9) heter det likaledes, att brott emot främmande makts beskickning skall av vederbörande hovrätt omedelbarligen upptagas. Jämför härmed R. B. X, 26 och den i civilprocess gällande satsen, att en genom förbiseende av underrätt mot exterritoriell avkunnad dom är att betrakta som en *ipso-jure*-nullitet.

som här tar sig uttryck, torde även senare ha bestått, även om Lagkommissionen 1839¹⁾ lika litet som förstärkta lagberedningen av 1844 yttrar något därom.

De hänvisningar, som givas beträffande motsvarande § 8 i danska och § 14 i norska strafflagen, avse likaså den gamla folkrättsliga skolans uppfattning. Det ökade straffskydd för beskickningens immunitet, som Str. L. VIII, 27, 28 uppställa, synes närmast avse det diplomatiska yrkets helgd. Någon analogisk tolkning torde dock ej vara att draga därifrån. Nordiska författare som Kleen, Matzen, Hagerup, Naumann, Flensburg m. fl. använda likväl uttrycket exterritorialitet utan någon reservation mot den traditionella innebörden i denna *vox satis barbara*. Den förändrade uppfattningen av det diplomatiska skyddets natur, som med rätta i senare tid vunnit stadga å kontinenten, borde emellertid nu vinna gehör även i nordisk rättsuppfattning. Det juridiskt ohållbara uttrycket exterritorialitet bör avskrivas. Det är också på synpunkten att diplomaters straffrättsliga ställning endast bör bedömas med hänsyn till den frihet deras ämbetsutövning fordrar och att det diplomatiska skyddet kan inskränkas till en exekutiv licens, (*coactio abesse debet a legato*: Grotius) som följande framställning av privilegiets utsträckning och positiva innebörd skall grunda sig. Det är m. a. o. den temporära diplomatiska domsfriheten, sådan den f. n. ter sig enligt vedertagna bruk eller särskilda fördrag, vi äga att undersöka.

II. Det diplomatiska skyddets personliga utsträckning.

a) Tid.

Till tiden begränsas det diplomatiska skyddet av den diplomatiska missionens egen utsträckning. Strikte må väl denna endast räknas till tiden mellan kreditiv- och rapell-

¹⁾ Kommissionens förslag till motsvarande paragraf löd:

»Äro, genom förbund med främmande makt, särskilde bestämmelser till ömsesidigt iakttagande fastställda; då skola de till efterrättelse lända. — För sådan makts Beskickning gälle ock hvad allmänt vedertaget är.«

brevens överlämnande, men gängse courtoisie brukar låta den omfatta jämväl tiden från det sändebudet beträder den stat, där han ackrediterats, till dess han efter sin missions avslutande lämnar landet. Kvarstannar en minister efter avskedsaudiensen på sin post i avvaktan på att hans efterträdare skall hinna anlända dit, förbliver han själfallet i åtnjutande av sitt privilegium (fallet Bruno 1914). Skulle han däremot av ämbets- eller hälsoskäl dröja sig kvar längre än nödigt, ankommer det endast på vederbörande regering att upprätthålla förmånen — någon folkrättslig plikt föreligger icke. Ett avbrott i sändebudets verksamhet på grund av semester, sjukdom eller dylikt äger ingen konstitutiv verkan. Dör sändebud, kvarstår den övriga delen af beskickningen samt hans familj under det diplomatiska skyddet, till dess de lämnat landet eller av efterträdaren anmälts som hörande till dennes personal. Har missionen avbrutits på grund av krigstillstånds inträdande mellan vederbörande stater, genom notifierad förklaring eller ultimatum, utsträcker i varje fall skyddet till en för direkt avresa behörigen utsatt frist (fallen Goschen, Cambon m. fl. 1914). Iakttaga sändebud däremot icke fristen, kan han ev. göra sig förfallen till straff efter VIII, 12 eller kvarhållas som krigsfånge.

b) Rum.

Till r u m m e t åtnjuter väl sändebudet i regel sitt privilegium endast inom mottagarstaten och följaktligen skulle Str. L. I, 4 äga sin tillämpning endast å vid svenska hovet ackrediterad minister men icke å här transiterande. I litteraturen röjer sig dock åtskillig tvekan om denna sats och undantagsfall kunna väl länkas. Så t. ex. torde den tyska ambassaden i aug. 1914 på sin genomresa från Petersburg till Berlin jämväl i Sverige med rätta kunna ha gjort anspråk på diplomatiskt skydd. Genom ett särskilt edikt av den 6 sept. 1679 ha Nederländerna medgivit transiterande sändebud samme skydd som ett där ackrediterat. Detta stadgande är dock unikt. Företar en minister en ferieresä i tredje

land, kan han ej där göra anspråk på att se sin diplomatiska domsfrihet respekterad. En diplomatisk kurir kan däremot icke utan kränkning av folkrätten häktas under sin genomresa i tredje land till destinationsorten.

Anm. Dispens. Kan det å andra sidan göras gällande, att inom sagda tid och rum sändebud står under ett absolut straffprocessuellt skydd eller beror det på hans eget skön att upprätthålla privilegiet? Principiellt må härpå svaras, att ministern icke äger rätt att utan sin regerings samtycke inlåta sig i svaromål inför vistelsestatens domstol eller där uppträda som vittne (däremot kan han väl dit insända skriftligt vittnesmål). I ett celeberrt mål har en belgisk kassationsdomstol hävdad denna ståndpunkt (fallet Waddington-Balmaceda, 1906). Skulle förty en minister i exempelvis en ärekränkningssak, som han önskar utredd, yrka på process, äger domstol icke upplå målet utan bemyndigande av utrikesdepartementet. Har å andra sidan vistelsestatens forum förklarats kompetent, må detta blott anses gälla det uppgivna fallet; det kan ej påstås, att en svarande, som frivilligt infunnit sig, vore skyldig att ingå i svaromål även å andra eventuellt liktidigt till detta in casu öppnade forum instämnda mål. Däremot må det anhängiggjorda målet fullföljas i alla instanser och rekonventionstalan anses möjlig.

c) Subjekt.

1) Diplomater.

Det diplomatiska skyddet är av rent personlig natur och tillkommer endast vederbörande sändebud samt medelbart genom honom övriga medlemmar av beskickningen jämte därtill hörande familje- och tjänstepersonal. Under uttrycket beskickning i Str. L. I, 4 kan man följaktligen hänföra:

- 1) sändebudet självt såsom chef de mission eller chargé d'affaires;
- 2) legationspersonal (råd, sekreterare, attachéer — landt-

- och sjömilitära attachéer inbegripna men ej handelsattachéer —, kanslist, predikanter och drogmaner;
- 3) sändebudets och legationspersonalens åtföljande familjer (hustrur, föräldrar, syskon, barn);
 - 4) beskickningens tjänare (*gens de livrée*).

Denna sista kategori är emellertid högst omtvistad ej minst ur den synpunkten, att prerogativet här ej synes absolut nödvändigt för den fria ämbetsutövningen. Fall kunde dock länkas, då tjänare vore i besittning av icke oväsentliga diplomatiska hemligheter eller papper, varför det i varje fall bör ställas i vederbörande diplomats skön, huruvida han vill bereda tjänaren prerogativet eller icke. Enligt K. M:ts Brev till Svea Hovrätt av den 10. II. 1769 skulle skyddet tillerkännas »främmande sändebuds egna och verkliga beljante, evad de bo inom huset eller i brist på tillräckligt utrymme annorstädes, men ej sådana personer, vilka i ministrarnas tjänst ej äro lagstadda; dessa tillfälliga legohjon jämte deras hustrur och barn böra icke undantages ifrån efterlevnaden av K. M:ts förordningar och allmänna författningar.»

Den ovan gjorda sammanfattningen motsvaras av den gängse tolkningen av utländska stadganden, vilka äro analoga med våra (jfr. så det engelska ediktet av den 21 april 1709, nordamerikanska kongressens beslut av den 30 april 1790, tyska straffprocessordningen § 18, Österrikes strafflag § 221 och straffprocessordningen 1873 § 61, Ungerns strafflag § 5, Rysslands straffprocessordning art. 229 och strafflag art. 171, Hollands strafflag art. 1—8, Frankrikes dekret av den 13 ventose, år II, Folkrättsinstitutets förslag av 1896, art. 12, etc.). Det är emellertid endast drottning Annas edikt av 1709 som i likhet med det svenska brevet av 1769 utsträcker det diplomatiska skyddet till ministrarnas beljante även av vistelsestatens nationalitet. Ur reciprocitetssynpunkt torde sålunda denna extrema regel blott kunna upprätthållas gentemot England. Franska domstolar ha upprepade gånger intagit denna ståndpunkt i mål mot utländska diplomaters franska chaufförer (*Journal de Clunet*, 1910, s. 91). Ur teoretisk syn-

punkt är emellertid Englands åskådningssätt alldeles förkastligt, då det ju ställer den inhemske tjänaren utanför varje som helst jurisdiktion¹⁾. Praktiskt kunde det mildras genom att som Hagströmer antyder, sändebudet in casu avskedade tjänaren för att på så vis underkasta honom den svenska straffrätten. Men något krav på en sådan åtgärd kan mottagarstaten icke ställa.

Samma skydd som vanliga diplomater åtnjuta även extraordinära sändebud, vilka ombetrotts med en utomordentlig mission såsom att notificiera ett tronskifte eller överbringa en högtidlig politisk hemställan; däremot icke kommissarier vid int. utställningar. — Med diplomatiska tjänare jämfällas kurirer och andra särskilda utskickade.

2) Skiljedomare.

Som en jämfälld kategori har å senare tid även tillkommit medlemmar av mellanfolklig skiljedomstol, vare sig tillfällig eller den permanenta i Haag. Art. 46, mom. 3 i överenskommelsen om fredlig biläggning av mellanfolkliga tvister säger härom att »Rättens medlemmar åtnjuta under sin ämbetsutövning och utom eget land de privilegier och företrädesrättigheter, som tillkomma diplomater». Som Sverige är part i nämnda konvention få skiljedomare även anses avsedda i Str. L. I, 4. Sammanträder skiljedomsrätt i Sverige äro sålunda dess medlemmar här skyddade; en viss utvidgning får t. o. m. förutsättas så till vida, att även svensk bisittare, som på samma gång är medlem av den ständiga skiljedomstolen, i sin egenskap av representant för denna

¹⁾ Av samma anledning vore det olämpligt, om minister ägde mottagarstatens nationalitet. Redan i svenska förordningen av den 20. nov. 1727 stadgas också om samma förbud, som nu är straffsanktionerat i VIII, 24 jämfört med XXII, 6.

Man må för övrigt hänvisa till att lagen av 1894 från mantals-skrivning undantager endast utländsk undersåte tillhörande främmande makts beskickning samt dennes familj och utländska betjäning. Motsvarande begränsning återfinnes i lag angående anskaffande av hästar, 1895, § 1, mom. 1.

mellanfolkliga institution kommer i åtnjutande av skyddet och sålunda ej under sin ämbetsutövning kan nås av lagens arm. Privilegiet utsträcker däremot icke till agenterna och någon anledning därtill synes ej finnas (jfr. min bok om *Medling och skiljedom*, s. 112). Lämpligen borde det däremot upprätthållas såväl under skriftväxlingen som det muntliga förfarandet. Lammasch skriver likväl: »Exterritorialität bedeutet ja bloss Befreiung von der Gerichtsbarkeit eines fremden Staates und Verbleiben unter der heimischen Gerichtsbarkeit. Dies ist zu unbefangener Ausübung des schiedsrichterlichen Amtes notwendig, aber nicht mehr. Für Schiedsrichter, die in ihrer Heimat dem Studium der Akten obliegen, ist, wenn nicht ihr Heimstaat selbst einer der Streittheile ist, keine besondere Vorsorge nötig.

Was die »agents« anbelangt, so liesse sich die Ausdehnung der Exterritorialität auf diese aus dem Gesichtspunkte rechtfertigen, dass sie als Spezialgesandte aufzufassen sind. Hinsichtlich der »conseils« genügt es, wenn auf sie dieselben Rechtsgrundsätze Anwendung finden, wie auf die Advokaten, welche vor den ordentlichen Gerichten des Staates, in dem das Schiedsgericht stattfindet, plaidieren.

Dass die Befreiung von der Gerichtsbarkeit den Schiedsrichtern auch in den Staaten zukommt, die sie auf der Hin- und Rückreise passieren, liegt im Wesen des Art. 46. Die Immunität bedeutet auch in diesem Falle nur Befreiung von der Gerichtsbarkeit des Aufenthaltsstaates, nicht Strafflosigkeit. Sollte ein Mitglied eines Tribunal d'arbitrage eine strafbare Handlung begehen, so ist es selbstverständlich, dass es in seinem Heimstaate wegen derselben zur Verantwortung gezogen werden kann.«

Ur privilegesynpunkt jämnställda med skiljedomare äro medlemmarna i de 1907 föreslagna internationella pris- och rättsdomstolarna (*Convention sur la cour des prises maritimes* art. 13 och *Convention sur la cour de justice arbitrale* art. 5).

3) K o n s u l e r.

Konsuler åtnjuta i regel icke något diplomatiskt skydd, varken *consules electi* eller *c. missi*. Detta är uttryckligen sagt i vår traktat med Mexiko av den 29 juli 1885, som genom klausuler om mest gynnad nation får en väsentlig prejudiciell betydelse för vår traktatsrätt i dess helhet. Det heter här i art. 22 mom. 3: »il est expressément convenu que si (les fonctionnaires consulaires) contrevenaient aux lois ou aux ordonnances du Gouvernement du Pays dans lequel ils résident, ils pourront être poursuivis et punis conformément à ces lois et privés de l'exercice de leurs fonctions par le Gouvernement offensé, qui fera connaître à l'autre Gouvernement les motifs qui l'ont obligé à agir ainsi.» De konsulära arkiven och handlingarna stå dock under alla förhållanden under absolut helgd. Därom heter det vidare i förut citerade artikel: »Il est entendu cependant que les archives et documents relatifs aux affaires du consulat doivent être soigneusement conservés sous le sceau des dits fonctionnaires consulaires et de l'autorité du lieu où ils résident, si l'assistance de celle-ci était requise». Än uttryckligare heter det i vår traktat med Argentina av den 17 juli 1885 (art. 11, mom. 2): »Les archives et papiers des Consuls seront, de part et d'autre, inviolablement respectés; et sous aucun prétexte, un employé public ou une autorité locale quelconque, ne pourra prendre possession des dits papiers et Archives ni s'attribuer la moindre immixtion à cet égard». Detta system synes kunna bjuda tillräcklig garanti för konsulsämbetets trygga fullgörande. I de fall, då konsul, som nu i Sverige efter 1908 icke sällan förekommer, beklädder diplomatisk post, står han *eo ipso* under diplomatiskt skydd. I vissa länder (särskilt exotiska) kan å andra sidan en rättsordning ha utvecklats sig, som faktiskt i straffrättsligt hänseende jämställer konsul (men dock aldrig hans familj) med diplomat. Art. 25 i konsulförordningen torde bl. a.

vilja fästa uppmärksamheten vid sådant förhållande¹⁾. Enligt några moderna traktater följer med exekvaturen omedelbart straffrättslig särställning; jämför så t. ex. art. 8 i konsulfördraget mellan Tyskland-Bulgarien av den 29 sept. 1911²⁾. Den i detta fördrag intagna undantagsklausulen för process rörande ämbetsåtgärder stöder sig på en annan mönad doktrin. I ett svensk-spanskt fall, refererat i utrikesdepartementets Å r s b o k, 1901 (s. 18), framgår t. ex., att vår diplomati lyckats göra gällande, att en konsul, vare sig lönad eller olönad, icke folkrättsligt kan anses skyldig att inför utländsk domstol svara i mål rörande hans ämbetsåtgärder. Under skriftväxlingen härom hänvisades till Folk-rättsinstitutets förslag rörande den konsulära immuniteten av 1896 samt till R. D. I., 1890 s. 340 ff. Vid en förfrågan till Ryssland erhöll U. D. å andra sidan det svaret, att konsul som privatperson dömes enligt *lex loci* (samma Å r s b o k, 1913, s. 78). Denna regel är fullt allmän. Utländsk konsul, som här i landet ville undandraga sig straff för förbrytelse under återopande av diplomatiskt skydd, ägde styrka särskild grund för sitt påstående, om det skulle respekteras; gjordes missbruk enkom i bedrägligt syfte kunde vid straffets bestämmande länkas konkurrens med XXII, 6, 2 mom.

III. Skyddets lokala extension.

Det diplomatiska skyddet är som ovan sagts ett rent personligt attribut med syfte att säkerställa diplomaten mot allt obehörigt intrång under hans ämbetsutövning. Det äger ett sitt komplement i åttonde kapitlets stadgande om diplomatens okränkbarhet. Ett annat avser att tillförsäkra även

¹⁾ »Konsul skall göra sig noga underrättad om den ställning och befogenhet, som gällande traktater samt landets lagar och sedvanor anvisa honom, samt därefter lämpa sitt handlingssätt i förekommande fall.»

²⁾ »Die Generalkonsulen, Konsulen, Vizekonsulen und Konsular-agenten sind in Ansehung ihrer ämtlichen Tätigkeit der Gerichtsbarkeit des Landes ihres Amtssitzes nicht unterworfen.»

diplomatens boning en sakrosankt karaktär. Denna sista förmån härledes direkt ur diplomatens processrättsliga särställning: hans domsfrihet bleve lätt nog illusorisk, om de exekutiva myndigheterna egenmäktigt ägde beträda hans boning. Lika litet som ministern själv är likväl hans hotell exterritoriellt i den gamla skolans mening. Skyddet gäller väsentligen arkiv och dokument men har utsträckts till hela den lokal, där de kunna tänkas förefinnas (*franchise d'hôtel*); följaktligen icke till de privata fastigheter eller bostäder, diplomat äger och utnyttjar i eget ekonomiskt syfte.

Orimligheten av att betrakta legationshotellet som utländskt territorium har ovan blivit antydd. Det må här ytterligare påpekas, att om den farliga fiktionen upprätthålles, kunde legationen anses berättigad, att inom sitt område (*franchise des quartiers*) och därtill ev. hörande kust eller luftpelare föranställa om åtgärder, vilkas ur suveränitets-synpunkt möjligen kränkande innebörd det ej stode motlagarstaten fritt att undersöka. Exterritorialitetsprincipen skulle också leda till den orimligheten, att brott av icke diplomatisk person inom hotellet eller våningen skulle bedömas som begånget inom sändebudets land och fordra tillämpning av dess lag. Extradition vore omöjlig (jfr. art. 3 i vår utlämningslag av 1913). Dessa konsekvenser äro ju absurda. T. o. m. v. Liszt erkänner därför, att om en engelsman dödar en sin landsman å engelska legationshotellet i Berlin faller detta under tysk lag som brott begånget i Tyskland (*Völkerrecht*, s. 122). Toge å andra sidan en brottsling sin tillflykt till beskickningshuset, skulle extraditionsansökan fordras för hans utlämnande. Men en sådan fordran erkännes icke mer. Den chinesiske revolutionären Sun-Yat-Sen tillfångatogs 1896 å Kinas legationshotell i London; engelska regeringen klandrade denna kränkning av »habeas corpus»-principen och fordrade fångens frigivande (icke extraderande), varjämte den uttryckligen bestred Kinas anspråk på att få betrakta hotellet som kinesiskt territorium.

Av det diplomatiska skyddets moderna begränsning

följer också, att beskickning ej vidare anses äga någon asylrätt (*droit d'asile*). Detta ej ens för politiska brottslingar utom möjligen i ytterst spända skeden för kortare tid. Voltaire klagade över, att på hans tid halva Rom var en tillflyktsort för allsköns brottslingar, därför att legationskvarteren så liberalt ställdes till dessas förfogande. Men sedan dess har asylrätten stått på avskrivning utom i länder med konsularjurisdiktion. Den erkänns i princip ej mer.

Kapellfrihet däremot medges väl än, men spelar — utom i orientaliska länder — ingen väsentlig roll, enär de olika nationaliteterna i huvudstäder där bruka åt sig bygga särskilda församlingskyrkor, vilka på samma gång tjäna legationspersonalen till gudstjänstlokal. Att dessa församlingskyrkor icke i någon mån äro »exterritoriella» är en given sak. Under gångna sekel har däremot kapellfriheten spelat en stor roll, särskilt därför att jesuiterna sökte dra nytta av den i korruptionssyfte. Just för att förekomma del de evangeliske besmitades av irrlära, utfärdades 1666 i Sverige ett förbud att bevista främmande legaters religionsövningar. 1671 heter det i »Deklaration å Förklaring öfver then fria Religionsöfningen, som främmande Potentaters sändebud och residenter åtnjuta», att sändebuden icke finge hindra eller afhålla några från deras gudstjänst, än mindre till sin Religion tubba eller truga (se H. Stiernman, *Religiönsstadgar*, Stockholm, 1744).

IV. Det diplomatiska skyddets tillämpning.

I vår svenska »habeas-corpus» act (R. F. § 16) föreskrives, att konungen skall låta envar bliva dömd av den domstol, varunder han rätteligen hör och lyder. Enligt den i Str. L. I, 2 uttryckta territorialitetsprincipen skulle även utländsk diplomat lyda under svenskt forum, när han här vistas. Artikel 4 åter fritar diplomaten härifrån: han skall sålunda, sin förflyttning till trots, dömas vid sitt inhemska forum. Det har förut framhållits, hurusom detta är ett stad-

gande av övervägande processuell karaktär; med de undantag, som intressekollision betingar, är diplomat materiellt rättsligt underkastad även mottagarstatens lagstiftning. Det förra faktum är ett frivilligt medgivande, som den suveräna staten gör, i förlitande på att det senare icke förty skall vidmakthållas av den som välsedd agreeerade gesandten. Men hur den formella underkastelsen under mottagarstatens lagar ej är blott latent utan även stundom tar sig positiva uttryck låter sig påvisas i flera fall.

1) Diplomat får icke bryta mot allmän sed och god ordning, politi- och ordningsföreskrifter inom mottagarstaten. Skulle han t. ex. här ostentativt leva i polygami, hålla slavar, åka på trottoarerna, etc., är det uppenbart, att detta omedelbarligen skulle avstyras och sedan, eventuellt med beklagande, förhållas honom själv eller hans regering på diplomatisk väg.

2) Begår diplomat brott mot enskild, äger denne vanlig nödvärnsrätt. Nödvärnsexcess torde väl däremot straffas i konkurrens med VIII, 27.

3) Gör sig diplomaten saker till brott emot staten i dess vitala organ eller funktioner eller lånar han sig exempelvis till förräderi mot densamma, äger också staten nödvärnsrätt emot honom, och, när fullt klara bevis föreligga, kan den förhindra hans vidare aktivitet. Hur mycket denna tes än i läran bestritts, torde den dock i praktiken nu vara erkänd. Den svenska ministern greve Gyldenborg blev 1707 kastad i fängelse av den engelska regeringen på grund av delaktighet i sammansvärjning mot det Hannoveranska huset. Detta klandrades på sin tid skarpt, fastän den svenska regeringen förfarit på analogt sätt med det engelska sändebudet i Stockholm. Det skulle i dag knappt väcka protester. Lika klart är, att om ett systematiskt spioneri ådagalagts med uppenbar fara för rikets säkerhet, äger den diplomatiska inkulpaten häktas eller förpassas över gränsen, oberoende av den rapellorder, varmed i samband härmed hemställan dock bör ske till hans regering (fallet Assanovitch 1913).

4) Utomstående delaktig i diplomatsbrott straffas som vanligt. Enligt den rena exterritorialitetsläran hade det kunnat urgeras, att den privilegierade inom sin sfär kunnat skydda en extraneus.

5) Brott, som diplomatiskt skyddad begår vare sig före eller under sin ämbetsutövning kunna straffas efteråt. Ämbetsutövningar avbryter preskription (jfr. s. 130).

6) På sändebudets begäran kunna de exekutiva myndigheterna intervenera inom legationshotellet. — Så begärde och erhöll 1906 en bulgarisk minister i Paris handräckning för avförande ur sin våning av en landsman, som där inkommit i syfte att misshandla honom. —

Då å andra sidan beskickningens övriga medlemmar medelbart genom sändebudet erhålla diplomatiskt skydd, tillkommer det denne att *in casu* upphäva det. Han äger också rätt att företa provisorisk häktning inom legationen å underordnade. Begår sålunda en kanslist ett brott mot sekreteraren å en legation, äger ministern provisoriskt förfoga över inculpaten i avvaktan att kunna förpassa honom till rätt forum. — Någon särskild aganderätt äger han icke.

En annan fråga är, vilket diplomats forum närmare bestämt är? Någon allmängiltig regel finnes ej härvidlag. Forum domicilii konkurrerar i folkrättslig praxis med bestämt forum i den stad, där vederbörande regering residerar. Enligt svenska mantalsskrivningslagen art. 3 skall den, som är i rikets tjänst å utländsk ort anställd med sin familj och svenska betjäning mantalsskrivas inom Stockholms stad och St. Nicolai församling. Forum bestämmes med ledning härav. Motsvarande bestämmelser finnas i ett flertal utländska lagar.

V. Framtida reform.

Med all den begränsning, det diplomatiska skyddet i våra dagar företer, kan det vara starkt fråga om dess berättigande i vissa fall. Särskilt gäller detta i vad angår militärattachéerna. Med hänvisande till fallen Basonow och

Zankjewitsch (vilka äga många analoga drag med det i Sverige så uppmärksammade fallet Assanowitch) gjorde sig Berliner Tageblatt till tolk för en allt fastare rotad allmän mening, då det under rubriken »Privilegierte Spionage« skrev den 13 juli 1914 (således, betecknande nog, kort innan krigsutbrotten): »Wenn schon die illegitime Spionage heute nicht entbehrt werden kann, so sollte man wenigstens das Vertrauen haben dürfen, dass die an den amtlichen Personen fremder Gesandtschaften abprallt«. En sådan moralisk förkastelsedom må väl ha sin verkan, men så allmänt som det officiella spioneriet nu bedrives, vore det till synes en rationell åtgärd att beröva främmande militärattachéer diplomatiskt skydd. De komma på så vis som sig bör direkt under förräderi- och spionerilagarna¹⁾. Detta synes vara den enda framkomliga vägen till »spioneriets avskaffande«, varom motionerats i svenska riksdagen. Folkrättsinstitutet har väl ej i sitt förslag av 1896 tagit upp denna radikala lösning, men det är måhända ej uteslutet, att den beaktas i den internationella konvention om de diplomatiska privilegierna, som bl. a. excellensen Hammarskjöld velat uppföra å programmet för den tredje Haagkonferensen 1917.

¹⁾ Beträffande svenska spionerilagen av 1913 må här observeras den betänkliga lucka, som uppstått genom att fel placera ordet »obehörigen« i första momentets andra del. Därigenom kan ett olovligt kvarstannande inom förbjudet område efter behörigt inträde därstädes icke straffas.

Fængselsvæsen.

Danmark.

Meddelelser om dansk Fængselsvæsen 1914.

Paa Forslaget til Finanslov for Finansaaret 1915—16 er der søgt en ny Bevilling paa 4.500 Kr. til Fortsættelse af de tidligere i Tidsskriftet^{*)} omtalte psykiatriske Undersøgelser af de i Straffeanstalterne for Mænd hedsiddende Fanger. Til disse Undersøgelser, som forventes at kunne bringes til Afslutning i Løbet af nævnte Finansaar, er der i hvert af de to foregaaende Finansaar bevilget 4.500 Kroner.

Om Overledelsen af den tidligere i Tidsskriftet^{**)} omtalte Arbejdsdrift i Straffeanstalterne er der udfærdiget en Lov af 21. April 1914. Ved denne Lov, som der tillagdes Lovskraft fra den 1. s. Md., er der oprettet dels et Embede som Kommitteret ved Fængselsvæsenets Arbejdsdrift under Justitsministeriet, dels et Kontorchefsembede under Direktøren for Fængselsvæsenet. Om førstnævnte Embede bestemmes det i Loven, at den Kommitterede, der sorterer under Direktøren for Fængselsvæsenet, lønnes med 5.000 Kr. aarlig samt en Tantième af $1\frac{1}{2}$ pCt. af det Beløb, hvormed den aarlige Nettofortjeneste overstiger den gennemsnitlige Nettofortjeneste af Arbejdsdriften i de 5 Aar 1906/07 til 1910/11. Om sidstnævnte Embede udtaler Loven, at der i Kontoret for Fængselsvæsenets Arbejdsdrift ansættes en Kontorchef, der lønnes som og i det hele ligestilles med Kontorchefer i Centraladministrationen.

Til Kommitteret beskikkede Kongen under 2. Maj 1914 Folketingsmand, Konsul *Aug. Birch*, der den 14. Februar

^{*)} 1. Aargang pag. 70 og 2. Aargang pag. 48.

^{**)} 2. Aargang pag. 51 ff.

1913 af Justitsministeriet var beskikket til gennem det under Fængselsdirektoratet oprettede Kontor for Fængselsvæsenets Arbejdsdrift at lede denne. Oprettelsen af Kontorchefembedet skyldtes, at Arbejdet i det nævnte Kontor var stegt meget betydeligt i det siden dets Oprettelse forløbne Aar; i de Bemærkninger, der ledsagede Forslaget til Loven, udtales det, at der i Embedet bør ansættes en Mand med forretningsmæssig Uddannelse. I Overensstemmelse hermed er til Kontorchef udnævnt Overretssagfører *Weibüll*, som efter sin juridiske Uddannelse har fem Aars praktisk Handels- og industriel Uddannelse.

Der er i det forløbne Aar gjort et Forsøg med Indførelse af *Akkordbetaling til Fanger i Vridsløselille og Kristianshavns Straffeanstalter*. De hidtil gældende Regler om den Arbejdsfortjeneste, som tilstaaes Fangerne i Straffeanstalterne, ere følgende :

a. Kgl. Anordning af 13. Februar 1873 angaaende Fuldbyrddelsen af Strafarbejde i Fællesskab bestemmer: Fanger paa Forberedelsesstadiet og Tvangsstadiets 1. Klasse (der er en Straffeklasse) tilstaaes der ingen Arbejdsfortjeneste. Fanger paa sidstnævnte Stadiums 2., 3. og 4. Klasse skal der, naar de udfører det dem foreskrevne Pligtarbejde, derfor tilstaaes henholdsvis 4, 6 og 8 Øre daglig. For Fanger i Tvangsstadiets 5. Klasse er Arbejdsfortjenesten ikke som i de foregaaende Klasser en bestemt, men den godtgøres ugentlig efter Maalet og Vægten af det Overarbejde, der er leveret, og hvor et Pligtarbejde ikke kan sættes, skal der tilstaaes, alt efter den udviste Flid, en Godtgørelse af indtil 16 Øre daglig. Fanger paa Overgangsstadiet skal der tilstaaes en vis nærmere bestemt Del i Fortjenesten afpasset efter, hvad der gives den frie Arbejder.

b. Ifølge Justitsministeriets Bekendtgørelse af 14. Maj 1907 om nogle Lempelser i nævnte Anordning, forsaavidt angaar de Fanger, som fra Horsens Straffeanstalt udsendes til Kulturarbejder paa de jydsk Heder og ved Kolseng Mergelleje, gælder det, at Arbejdsducøren tildeles Fangerne efter bemeldte Anordnings Regler, hvorhos der af Direktoren for Fængselsvæsenet efter Indstilling af Straffeanstaltens Inspektør for udmærket Flid kan tilstaaes Fangerne Ekstraducør ud over den ved Anordningen hjemlede.

c. Klassereglement af 31. December 1908 for Celfanger i Vridsløselille Straffeanstalt bestemmer, at der i 1. Klasse

ikke gives nogen Arbejdsfortjeneste, medens denne for Fanger i 2., 3. og 4. Klasse er henholdsvis 4, 6 og 8 Øre for hver Arbejdsdag.

d. Efter kgl. Anordning af 28. Maj 1913 om Fuldbyrkelse af Forbedringshusarbejde i Nyborg Straffeanstalt godskrives der ikke Fanger paa Begyndelsesstadiet nogen Arbejdsducør; hvis Fanger paa Mellemstadiets 1. og 2. Klasse og paa Slutningsstadiet viser Flid ved Arbejdet, er Arbejdsducøren henholdsvis 4, 8 og 12 Øre daglig, der kan stige indtil henholdsvis 8, 12 og 16 Øre daglig, hvis der udvises særlig Flid.

Som det fremgaar af de ovennævnte Regler, har der hidtil kun i meget ringe Udstrækning været Mulighed for at indrømme Fangerne Akkordbetaling. En saadan maa imidlertid anses for egnet til at fremme Fangernes Arbejdsiver — hvad de i Fangekolonierne i saa Henseende indvundne Erfaringer bekræfter — og den virker saaledes i Overensstemmelse med et af Straffens Formaal: Fangens Dygtiggørelse til lovligt Erhverv, samtidig med at den gavner de til Straffuldbyrkelsen knyttede økonomiske Interesser, ligesom den giver Fangen Lejlighed til at erhverve sig Midler, som kan lette hans Genindtræden i Samfundet. Af disse Grunde besluttede Direktoratet for Fængselsvæsenet — indtil videre dog kun forsøgsvis — at indføre Akkordbetaling i større Omfang end tidligere.

Ved Skrivelse af 28. Januar 1914 har Direktoratet saaledes indført Akkordbetaling for nogle af de i Vridsløselille Straffeanstalt hensiddende Fanger, som sysselsættes med Arbejder, for hvilke der lader sig fastsætte et bestemt Pligtarbejde. Ved Skrivelsen er der truffet følgende nærmere Ordning: Idet de nugældende Arbejdsducører betragtes som ækvivalerende det foreskrevne Pligtarbejde, ydes Akkordbetaling for, hvad der af Fangen præsteres ud over Pligtarbejdet. Akkordbetaling gives straks efter Fangens Indsættelse i Straffeanstalten, og den stiger ikke med Klasseoprykningen. For Recidivister reduceres Satserne for Akkordbetalingen med 25 %*). Fangerne i de tre øverste Klasser kunne kun med Inspektørens Samtykke i hvert enkelt Tilfælde i Anstal-

*) Denne Regel er væsentlig motiveret ved, at Recidivister, der som Regel ville faa anvist samme Slags Arbejde som det, hvormed de under deres tidligere Ophold i Straffeanstalten have været beskæftigede, derfor i Almindelighed gennem den tidligere stedfundne Ovelse ville være i Besiddelse af større Færdighed i det paagældende Arbejde end de Fanger, som for første Gang indsættes i Anstalten.

ten disponere over indtil Halvdelen af det som Akkordbetaling fortjente Beløb. Fanger i laveste Klasse kunne ikke disponere over nogen Del af det nævnte Beløb, dog at indtil Halvdelen af Beløbet kan anvendes til Porto til Breve, som Fanger afsender. Ved Fangens Losladelse kan Inspektøren, naar det skønnes hensigtsmæssigt, bestemme, at det Fanger som Akkordbetaling godskrevne Beløb skal sendes til Udbetaling til ham efter Ankomsten til hans Bestemmelsessted. Paa de omhandlede Beløb kommer iøvrigt de i Anordning af 8. Maj 1905 §§ 1 og 4—6 om Fangernes Arbejdsduccorer indeholdte Regler til Anvendelse. Pengene tilhører saaledes ikke Fangeren, førend han har faaet dem udbetalt; de kan forbyrdes ved slet Forhold, og der kan af dem udredes Erstatning for Skadetilføjeelse.

I Overensstemmelse med Direktoratets nævnte Skrivelse er der derefter under 1. Februar 1914 af Inspektionen for Vridsloselille Straffeanstalt udfærdiget et Reglement for Fangernes Akkordarbejde, og dette begyndte den nævnte Dag.

Da Forsøget faldt heldigt ud, anmodede nævnte Anstalts Inspektion Direktoratet om Bemyndigelse til at indføre Akkordbetaling i større Udstrækning end ved den ovennævnte Skrivelse anordnet, og saadan Bemyndigelse gaves under 1. April 1914. Direktoratet har dernæst ved Skrivelse af 12. Maj 1914 indført Akkordbetaling for enkelte af Kvindefangerne i Kristianshavns Straffeanstalt, og man agter at indføre den nye Ordning ogsaa i de andre Straffeanstalter, efter at Resultaterne af den i det forløbne Aar stadig have vist sig at være gunstige. Til Oplysning i saa Henseende anføres følgende Uddrag af en Rapport, som Inspektøren for Vridsloselille Straffeanstalt den 21. December 1914 har afgivet til Kontoret for Fængselsvæsenets Arbejdsdrift:

»Adgangen til Akkordfortjeneste har for mange Fanger været en stærk Spore til Arbejdet, og Niveauet for leveret Arbejde er derigennem hævet betydeligt. Enkelte Fanger viser en forbausende Flid — og ofte de, som ere døvne udenfor; de kan derfor samle sig forholdsvis betydeligt. Men for Flertallet af Fanger svarer Fortjenesten saa temmelig til den for Akkordberegningen til Grund liggende Forudsætning, at den omtrent bliver lig Duccoren. Kun forholdsvis faa slove og ligegyldige Fanger af dem, som har Adgang til Akkord, nøjes med at præstere Pligtarbejdet. Enkelte Fanger er saa ivrige ved Arbejdet, at de bede sig fri for Skole, og mange arbejde hele Søndagen udenfor Kirketiden. Akkordarbejdet giver god Anvisning til at erfare, hvad der bor i en

Fange, om han vil og kan anstrenge sig, om han har Følelse for Kone og Born m. m., om han har Sans for at se ordentlig ud i Klæderne o. s. v., og jeg tror, at det, naar Fortjenesten holdes indenfor de rette Grænser, er udviklende saavel for Fangens Erhvervsevne som ogsaa for hans Pligtfølelse og Selvagtelse.

For Mestrene og Arbejdstilsynet ligesom ogsaa for Kontorpersonalet volder Akkordarbejdet selvfølgelig et ikke ubetydeligt Merarbejde.

Fra Fangernes Side har der hidtil ikke foreligget et eneste Tilfælde af Klage over Beregningen af Akkordfortjenesten, som de selv kontrollerer gennem det dem udleverede Maanedtsregnskab.

Et Par særlige Virkninger af Akkordfortjenesten skal endnu omtales:

Da Vagabonder og Bellere, som ellers i Reglen vilde være at hjemsende efter endt Straf, nu kan samle sig nogle Penge og derfor ikke er subsistensløse, kan de ikke hjemsendes. Herved sparer Fængslet ikke saa faa Penge i Hjemsendelsesomkostninger. Om det er til Gavn for Retssikkerheden, er et andet Spørgsmaal.

For Fængselselskaberne har Akkordarbejdet den Betydning, at de sparer en stor Del Understøttelser til løsladte Fanger, som nu kan klare sig selv. Navnlig de hidtil meget almindelige Understøttelser til Hjemrejse bortfalde nu for en stor Del.

Ved Forslaget til Finanslov for 1915—16 søges den fornødne Bevilling til Oprettelse af en ny Fangekoloni paa den jydsk Hede. Udsendelsen af Fanger fra Horsens Straffeanstalt til Kulturarbejder paa Heden begyndte i Sommeren 1899 og er fortsat i hver af de følgende Somre. Fangerne have i de forløbne Aar arbejdet dels i Gedhus Plantage og den tilstødende Myremalmsplantage og dels først i Plantagen Mourier Petersen og derefter i Dejbjerg Plantage. I de senere Aar have Fangerne i et Antal af 20 arbejdet først i ca. 4 Maaneder i Plantagerne ved Gedhuset og derefter i ca. 2 Maaneder i Dejbjerg Plantagen. Det sidste Sted er Arbejdet imidlertid ved at slippe op, idet Plantagen væsentlig er tilplantet, og der er derfor fra »Det danske Hedeselskab« fremkommet Forslag om til Erstatning for Fangekolonien i Dejbjerg i Sommeren 1915 at oprette en ny Koloni ved de under Selskabet sorterende Plantager ved Flynder Sø: Plantagen Ludvig Schröder, Hjerl Hede Plantage og Stubbergaard Plantage, hvilke Plantager ere nyanlagte og danne et samlet Komplex, ca. 2.000 Tdr. Land stort og beliggende 1½ Mil Syd for Skive. Egnen er kun i ringe Grad beboet

og er velegnet til Opholdssted for en Fangeafdeling. Fangerne skulle i de to første Maaneder af den aarlige Kampagne arbejde i de nævnte Plantager og derefter i de følgende fire Maaneder i Gedhus Plantagen. Da Afstanden mellem de to Kolonier kun er ca. 3 Mil, og da Vejen mellem dem gaar gennem en lidet befolket Hedeegn, skulle Fangerne marschere dette Stykke Vej. I Plantagerne ved Flynder Sø vil der være Arbejde for Fangerne i en længere Aarrække. Der vil i Plantagen Ludvig Schröder blive bygget en Fangebolig, der indrettes paa samme Maade som Fangeboligen ved Gedhus Plantage og ligesom denne vil koste ca. 4.000 Kr. Heraf betale Plantagerne ca. 3.000 Kr., medens Staten — ligesom ved Opførelsen af Fangeboligerne i Gedhus og i Kjolsen Mergel-leje — skal yde et Tilskud af 1.000 Kr.

I en Erklæring, som Fængselsdirektoratet afæskede Inspektoren for Hørsens Straffeanstalt angaaende Hedeselskabets ovennævnte Forslag om Oprettelsen af en ny Fangekoloni, udtaler han sin Anbefaling af Forslaget, »forsaavidt Fangerne Anvendelse til saadanne Arbejder skal fortsættes i samme Spor som hidtil«, hvorhos han tilføjer følgende:

»Det kunde imidlertid ved denne Lejlighed være ønskeligt, at Spørgsmaalet om, hvorvidt den Form, hvorunder Strafarbejdsfanger f. T. anvendes til Kultiveringsarbejde her i Landet, bør være den endelige eller bør underkastes visse Forandringer, blev gjort til Genstand for en Drøftelse.

Som det vil vides, har Fangers Anvendelse til saadant Arbejde nu fundet Sted i 16 Aar og er fra første Færd betegnet som et Forsøg. Uagtet der i Aarenes Løb flere Gange er sket Udvidelser i denne Straffuldbyrdsmaade, saaledes at der nu anvendes ca. 3 Gange saa mange Fanger til Friluftsarbejde som i de første Aar, staar man dog vedblivende paa dette Omraade paa Forsøgets Stadium. Forsogsperioden har imidlertid nu været saa lang, at det vilde være ønskeligt at faa fastslaaet en endelig Form.

Det vil sikkert fra alle Sider indrømmes, at Forsøget i flere Henseender er lykkedes, men Erfaringen har samtidig vist, at der ved den Maade, hvorpaa Fangerne nu anvendes til Friluftsarbejde, klæber forskellige Ulemper, som man bør søge at komme bort fra.

Jeg skal tillade mig at henlede Opmærksomheden paa nogle af disse Ulemper uden dog at komme ind paa Enkeltheder.

Det maa saaledes betragtes som meget uheldigt og som et Tilbageskridt i penitentiær Henseende, at Kolonifangerne ikke som Fællesfangerne i Straffeanstalten ere isolerede om Natten. Bedre Elementer blandt Kolonifangerne har overfor mig beklaget

sig over den raa Tone, der ikke sjælden hersker i de fælles Sove- rum i Fangekolonierne, ligesom der ogsaa har været fremsat Mis- tanke om, at Kolonifanger med homoseksuelle Tilbøjeligheder om Natten har forsøgt Tilnærmelser i usædelig Retning overfor Med- fanger.

Den Omstændighed, at den daglige Ledelse i nogle af Kolo- nierne, navnlig de saakaldte Hedekolonier, er overladt til hyppigt skiftende Opsynsbetjente *), vanskeliggør Ensartethed i Fange- behandlingen og dermed Hævdelsen af Orden og Disciplin. De Betjente, der ere mindre samvittighedsfulde, ere, navnlig fordi de ikke staa under den sædvanlige Kontrol af deres Foresatte, tilbøjelige til at slaa af paa Fordringerne til Fangerne, saaledes at de lukker Øjnene for, at disse overtræde det gældende Regle- ment, og at dette skaber uheldige disciplinære Forhold, er en Selv- følge, ligesom det ogsaa i høj Grad vanskeliggør efterfølgende pligttopfyldende Betjente at hævde Reglementet overfor Fan- gerne.

Disciplinen lider ogsaa under, at der ikke i Kolonierne til Stadighed er en overordnet Funktionær tilstede. Erfaringen viser, at Respektforholdet fra Fangernes Side overfor Opsynet i Kolo- nierne efterhaanden svækkes, saaledes at adskillige Fanger, der i længere Tid har været Kolonifanger, ere tilbøjelige til at op- træde paa en for »sikker« og i det hele mindre passende Maade overfor Opsynet.

Den Ekstraducør, der ydes Fangerne i Kolonierne, er gen- nemgaaende for høj, hvilket navnlig gælder Ducøren for Akkord- arbejde. Efter Forholdenes Natur kan der ikke altid arbejdes paa Akkord, og naar der arbejdes paa fast Dagløn, er Fangerne ikke sjælden langsomme og tvære ved Udførelsen af Arbejdet, fordi de ikke opnaa den højere Akkordducør.

Den Maade, hvorpaa Koloniarbejdet f. T. er ordnet, med- fører meget betydelige Udgifter for Straffeanstalten. Fangefor- plejningen er dobbelt saa dyr som i Anstalten, og Fangernes Be- klædning medfører ogsaa større Udgifter end sædvanlig paa Grund af, at det haarde Arbejde bevirker et stærkt Slid paa Tøjet. Betjentes og Fangers Rejser mellem Straffeanstalten og Kolo- nierne er forbundne med store Bekostninger, ligesom der til Be-

*) I »Hedekolonierne«, der jo kun er aabne om Sommeren, gør 3 ældre Betjente Tjeneste; den ene af disse fungerer som Overbetjent. Betjentene skifter hver 6. Uge. I Fangekolonien ved Kjolsen Mergelleje, der er aaben hele Aaret, er der en Overbetjent, som gør Tjeneste til Stadighed i Kolonien, og 3 yngre Reservebetjente, som skifter efter 2 à 3 Maaneders Forløb.

tjentenes Ekstralønning (Forplejning og Dagpenge) medgaar betydelige Beløb.

Den Omstændighed, at Hedekolonierne kun er aabne i Sommerhalvaaret, bevirker, at Antallet af Reservebetjente i Straffeanstalten maa være forholdsvis stort, hvilket maa anses for meget uheldigt, ligesom dette Forhold ogsaa medfører, at der om Vinteren, naar Hedekolonierne er lukket, ikke i Straffeanstalten er Brug for saa mange Reservebetjente som om Sommeren, hvorfor flere af disse maa gaa ledige i Størstedelen af Vinteren.

Endelig skal jeg henlede Opmærksomheden paa, at Fangernes aandelige Tarv i ret betydelig Grad forsømmes under deres Ophold i Fangekolonierne. Nogen Undervisning gives der som bekendt ikke, Sjælesorg og Gudstjeneste er indskrænket betydeligt og Adgang til passende Læsning ligeledes. At dette er uheldigt, navnlig for de yngre Kolonifanger, og særlig uheldigt i den Koloni, der i nogle af de sidste Aar har været aaben hele Aaret, nemlig Fangekolonien ved Kjolsen, kan næppe betvivles.

De fornævnte Ulemper kunde i det væsentlige fjernes, hvis der i Stedet for de nuværende mindre Fangekolonier blev oprettet en større Fangekoloni med saa stort et Antal Fanger, at der ved samme kunde være ansat en overordnet Leder (Viceinspektør) og et fast Opsynspersonale. Denne Koloni burde være baseret paa Kultiverings- og Landbrugsarbejde, være aaben hele Aaret og underlagt Horsens Straffeanstalt.

En saadan Koloni vil imidlertid næppe kunne oprettes i en nærmere Fremtid, dels af økonomiske Hensyn, og dels fordi Fangekolonien ved Kjolsen formentlig ikke kan nedlægges i adskillige Aar. Jeg har dog allerede nu ment at burde henlede Opmærksomheden paa, i hvilken Retning Fangernes Anvendelse til Koloniarbejde efter mit Skøn bør gaa, navnlig for at paapege det ønskelige i, at Fængselsvæsenet ved Oprettelsen af nye mindre Fangekolonier ikke binder sig for en længere Aarrække.

Direktoratet for Fængselsvæsenet kan i det væsentlige tiltræde Fængselsinspektør *Froms* Bemærkninger om de Ulemper, som klæber ved de bestaaende Fangekolonier, og om Ønskeligheden af i Stedet for disse at have en større Koloni organiseret paa den af ham nævnte Maade. En saadan Koloni kan der imidlertid ikke være Tale om at foreslaa oprettet for Tiden, hvor Spørgsmaalet om en omfattende Straffeløvsreform er Genstand for Drøftelse. Indtil videre maa man derfor nøjes med Kolonierne i Kjolsen og i Gedhus Plantage og den foreslaaede nye Koloni ved Plantagerne ved Flynder So, og man maa finde sig i de Mangler, som klæber ved

disse smaa Kolonier, hvilke Mangler langt opvejes af de Goder, som Kolonierne byder.

I Efteraaret 1911 indførte Direktoratet for Fængselsvæsenet Gymnastikundervisning for Fanger i Vridsløselille Straffeanstalt*). Følgende Regler fastsloges: Alle Fanger, som ved Indsættelsen i Anstalten ere under 22 Aar, skulle, hvis de behandles i Celle, have Gymnastikundervisning, medmindre de enten ifølge Fængselslægens Erklæring ikke bør deltage deri eller have gjort sig skyldige i grovere Disciplinærforseelser, i hvilket sidste Tilfælde de i indtil 2 Maaneder af Inspektoren kunne udelukkes fra Undervisningen; hvis de behandles i Fællesskab, skulle de kun have Gymnastikundervisning, hvis Inspektoren eller Fængselslægen anser saadan Undervisning for særlig ønskelig overfor dem. Fanger, som ved Afleveringen til Anstalten have fyldt 22 Aar, skal der saa vidt muligt gives Undervisning i Gymnastik, naar de af Inspektoren eller Fængselslægen anbefales dertil.

Da af de mandlige Forbedringshusfanger under 22 Aar, som tidligere afleveredes til Vridsløselille Straffeanstalt, det overvejende Flertal nu indsættes i Nyborg Straffeanstalt**), har Direktoratet under 7. April 1914 bestemt, at de ovennævnte Regler om Gymnastikundervisning for Fanger i Vridsløselille Straffeanstalt under 22 Aar fremtidig skulle bringes til Anvendelse paa der hensiddende Fanger under 25 Aar.

Kort Tid efter Verdenskrigens Udbrud udtalte Direktoratet for Fængselsvæsenet overfor Straffeanstalternes Inspektioner Ønsket om, at der med passende Tids Mellemrum af-

*) Se Nordisk Tidsskrift for Fængselsvæsen og praktisk Strafferet Aargang XXXIV Side 140 og Beretning om Straffeanstalterne i Danmark, for 1911—12 Side 10 ff.

**) I Nyborg Straffeanstalt, der toges i Brug den 12. Juli 1913, indsættes ifølge Justitsministeriets Cirkulære af 5. s. Md. de med Forbedringshusarbejde ansete mandlige Personer, som ere under 23 Aar, medmindre de mindst 2 Gange tidligere have udstaaet Strafarbejde. Kgl. Anordning om Fuldbyrkelse af Forbedringshusarbejde i Nyborg Straffeanstalt af 28. Maj 1913 § 10 bestemmer: »Fangerne skal have Undervisning i Gymnastik, medmindre deres Helbredstilstand er til Hinder derfor. Denne Undervisning gives i Cellen eller i et særlig dertil bestemt Rum eller i fri Luft. I sidste Tilfælde gives den ordentligvis under Gaardturene, men kan dog ogsaa — ligesom i de tvende førstnævnte Tilfælde — gives paa andre Tider af Dagen navnlig umiddelbart før Fangernes Sengetid.»

holdes Foredrag for Fangerne om Krigen og de dermed i Forbindelse staaende Forhold.

Tvangsarbejdsfangers Anvendelse til Hedeopdyrkning. Medens det hidtil kun har været Fanger fra Horsens Straffeanstalt, der har været anvendte til Opdyrkning af Hede, er der i April og Maj 1914 gjort Forsøg med at lade en halv Snes af Fangerne i Tvangsarbejdsanstalten i Nordby udføre Arbejde i Statsplantagen paa Fano. Plantagen ligger ca. $\frac{3}{4}$ Mil fra Anstalten. Fangerne gik fra Anstalten Kl. 6 om Morgenen og vendte tilbage Kl. 5 om Eftermiddagen. Arbejdet bestod i at grave Riller til Plantning i Heden, dog var i den sidste Maaned 2 à 3 Fanger beskæftigede med at slaa Lyng. Arbejdet var tilfredsstillende og Fangernes Opførsel upaaklagelig, naar undtages en enkelt Fange. Der udbetaltes 1 Kr. 85 Øre daglig pr. Fange; deraf fik hver Fange 30 Øre daglig i Arbejdsducør, hvilket er 3 Gange saa meget som den ordinære Ducør, medens Resten tilfaldt Anstalten. Dennes Nettoudbytte af Fangernes Arbejde i Plantagen — ca. 1 Kr. pr. Fange pr. Dag — var dobbelt saa stort som Udbyttet af det bedst betalte Arbejde, der drives i Anstalten, alene undtagen Stenslagning, der gav omtrent samme Indtægt som Arbejdet i Plantagen, men som kun fandt Sted i ganske ubetydeligt Omfang. Medens ved Arbejdet i Plantagen Bruttoindtægten var 1 Kr. 85 Øre daglig pr. Fange, var ved de forskellige indendørs Arbejder i Anstalten Bruttoindtægten gennemsnitlig ca. 20 Øre daglig pr. Fange.

Da Forsøget, hvis Iværksættelse nødvendiggjorde nogle Ændringer i det for Anstalten gældende Reglement, faldt saa heldigt ud, agter man i større Udstrækning at fortsætte Forsøget i Sommeren 1915 med Beplantning af de offentlig fredede Klitter paa Fano og af de Arealer, som af deres Ejere ønskes beplantede.

De k o b e n h a v n s k e A r r e s t h u s e *) omfatter Arresthuset paa Nytorv, der kan rumme 88 mandlige og 47 kvindelige Fanger, Arresthuset paa Kristianshavn, som kan rumme 80 mandlige og 95 kvindelige Fanger, og Vestre

*) Medens Staten administrerer Straffeanstalterne, administrere Kommunerne Arresthusene og Tvangsarbejdsanstalterne, med hvilke Direktøren for Fængselsvæsenet dog fører Tilsyn, ligesom han skal godkende Forslag til Opførelse eller Forandring af dem.

Fængsel, der kan rumme 306 mandlige Fanger og desuden paa Sygehuset har Plads til 21 Mand.

Den Bygning, hvori Arresthuset paa Kristianshavn findes, ejes af Staten, der benyttede den som Straffeanstalt indtil 1870, da den nedlagdes som saadan. I samme Aar blev den efter Overenskomst*) mellem Justitsministeriet og Københavns Magistrat udlejet til Københavns Kommune for af denne at benyttes som Arresthus. Det betonedes dog udtrykkeligt af Ministeriet, at Ordningen kun var midlertidig, og dette skete formentlig, fordi man, skønt der ikke var forløbet en halv Snes Aar siden Fængslets Opførelse**), ansaa Bygningen, der var opført paa den gamle Veterinærskoles Grund, for uegnet til i en længere Aarrække at tjene til Fængsel. I en Besigtigelse af Bygningen, som den 23. Maj 1892 foretoges af den da konstituerede Overinspektør for Fængselsvæsenet, oplyses det bl. a., at en Pumpe fra en Sump afgiver en gullig, stærkt stinkende Væske, at der ved Gravning i Grunden viser sig Mængder af Kreaturbenrade, og at Pladsen tidligere skal være benyttet til Nedslagnings- og Begravelsessted for syge Kreaturer. Og Besigtigelsen, der udførligt gør Rede for Bygningernes store Brandfarlighed og Mangler i hygiejnisk Henseende, slutter med en Udtalelse om, at den hele Bygning er et i høj Grad uheldigt og utidssvarende og tildels sundhedsfarligt Opholdssted saavel for Fanger som Frie, og en Evakuering snarest at anbefale.

Da Kommunen kun stod som Lejer af Kristianshavns Arresthus, og da det ved Afslutningen af Lejemaalet, der kunde opsiges med 2 Aars Varsel, var fremhævet, at Arrangementet kun var midlertidigt — og naturligvis ogsaa fordi der maatte regnes med en Tilvækst af Københavns Befolkning og som Følge deraf ogsaa med en Forøgelse af Antallet af københavnske Forbrydere — havde man Udvidelsesmuligheder for Øje, da man i Begyndelsen af Halvfemserne anlagde Vestre Fængsel. Spørgsmaalet om at udvide dette Fængsel, der toges i Brug i 1895, blev rejst allerede i 1897, og det blev senere genoptaget i 1906 uden at naa til endelig Afgørelse. Atter i 1911 rejstes Spørgsmaalet, og ved Skrivelse af 10. November 1911 godkendte Direktoratet for Fængselsvæsenet et af Københavns Magistrat indsendt

*) Under de forudgaaende Forhandlinger anførtes fra Ministeriets Side som Grund til at frafalde nogle til Magistraten stillede Krav om Foretagelsen af visse bygningsmæssige Foranstaltninger — Hensynet til »den forestaaende Procesreform«. Disse Forhandlinger fandt Sted i 1870!

**) Det opførtes i Henhold til Lov af 19. Februar 1861.

Forslag til Udvidelse af Vestre Fængsel. I samme Skrivelse udtaltes det, at man agtede i den nærmeste Fremtid at op-sige Lejemaalet af Arresthuset paa Kristianshavn, da en i længere Tid fortsat Benyttelse af Bygningen til Fængsel skønnedes at være uforsvarlig. Og ved Skrivelse af 7. Marts 1912 opsagde Ministeriet derefter det nævnte Lejemaal til Ophør d. 1. April 1914. Efter at Københavns Stadsarkitekt og Stadsingeniør havde tilendebragt den detaillerede Udarbejdelse af Forslaget til Vestre Fængsels Udvidelse, og efter at Magistraten havde vedtaget at søge dette Forslag gennemført, forelagde den under 30. Novbr. 1912 Sagen for Borgerrepræsentationen, hvor den i et d. 9. Decbr. s. A. afholdt Mode kom til Forhandling, der sluttede med, at Sagen henvises til et i samme Mode nedsat Udvalg.

Da dette Udvalg i over 13 Maaneder end ikke havde holdt noget Mode om Sagen, og da der saaledes ikke, siden Sagen af Magistraten forelagdes Borgerrepræsentationen, var foretaget noget Skridt til ved Gennemførelsen af Forslaget til Udvidelse af Vestre Fængsel at skaffe den fornødne Plads til det Antal Fanger, som hidtil havde været anbragt i Fængslet paa Kristianshavn, foretog Direktoren for Fængselsvæsenet d. 20. Januar 1914 ledsaget af Direktoratets tekniske Konsulenter, Arkitekt *Varming* og Ingeniør *Svend Koch*, og Fængselsinspektør *Ammitzbøll* en Besigtigelse af sidstnævnte Fængsel. Denne Besigtigelse, ved hvilken endvidere, efter Direktoratets Anmodning, Sundhedsstyrelsens Konsulent i Hygiejne og Fængslets Læge vare til Stede, gav en udførlig Skildring af de alvorlige Mangler i sanitær Henseende, som klæber ved Bygningerne, og som gentagne Gange i Aarenes Løb er bleven paatalt af Fængselslægen. Og Besigtigelsen, der ogsaa fremhævede Bygningernes Brandfarlighed, sluttede med at udtale, at »den hele Tilstand er saadan, at Bygningen ikke bør benyttes til Arresthus længere end absolut fornødent til at tilvejebringe anden og bedre Plads til Arrestanterne«. I Skrivelse af 28. Febr. 1914 til Københavns Magistrat udtalte Ministeriet, at man fastholdt sin tidligere udtalte Opfattelse af det uforsvarlige i vedblivende at benytte Arresthuset paa Kristianshavn, i hvilken Henseende man henviste til de samtidig fremsendte Afskrifter af de tvende ovennævnte Besigtigelser af Fængslet og bemærkede, at Direktoren for Fængselsvæsenet havde fralagt sig Ansvar for den med en fortsat Benyttelse af bemeldte Fængsel forbundne Brandfare og Fare for Opsynspersonalets og

Fangernes Helbred; idet Ministeriet saaledes maatte kræve, at der for københavnske Fanger tilvejebragtes saa mange Pladser, som Nedlæggelsen af Kristianshavns Fængsel nødvendigjorde, udbad man sig en Udtalelse om, hvorvidt der var truffet Foranstaltninger, som muliggjorde en Evakuering af nævnte Fængsel d. 1. April 1914, til hvilket Tidspunkt Lejemaalet jo var opsagt.

Under 2. April 1914 svarede Magistraten, at Forholdene ikke havde tilladt at træffe Foranstaltninger, som muliggjorde en Evakuering af Fængslet paa Kristianshavn, og at den ikke saa Udveje hertil, førend Udvidelsen af Vestre Fængsel var tilendebragt; Magistraten vilde imidlertid lade sig det være magtpaaliggende paa enhver Maade at fremskynde Udførelsen af dette Arbejde, og med dette for Øje havde den efter Modtagelsen af Ministeriets Skrivelse tilskrevet Borgerrepræsentationen, men Kommunen var desværre, som Forholdene vare, henvist til at gøre Regning paa en fortsat midlertidig Benyttelse af Fængslet paa Kristianshavn.

Efter at det af Borgerrepræsentationen nedsatte Udvalg om Vestre Fængsels Udvidelse derefter havde afgivet Betænkning, og efter at Borgerrepræsentationen d. 4. Juni 1914 havde vedtaget Forslaget om at udvide Fængslet, tilskrev Ministeriet under 8. s. Md. Magistraten, at man indvilgede i, at Kommunen benyttede Arresthuset paa Kristianshavn indtil Oktober Flyttedag 1915, til hvilket Tidspunkt Udvidelsen af Vestre Fængsel antagelig kunde være tilendebragt.

Ved Udvidelsen af Vestre Fængsel, der er budgetteret til 1.103.328 Kr., vil det bringes til at kunne rumme 472 mandlige og 88 kvindelige Fanger. Foruden at der saaledes ved Udvidelsen skaffes 254 nye Pladser til Fanger, omfatter den en Sygeafdeling for 29 Kvindefanger, en Lægebolig og en Funktionærbolig samt 2 Komplekser à 23 Fangegaarde.

I forrige Hefte af Tidsskriftet blev der (S. 61—66) givet nogle Meddelelser om Disciplinærstraffene i Arresthusene. Det der omtalte Lovforslag, hvorved de nu til Raadighed staaende Disciplinærstraffe suppleres med Hensættelse i Strafcelle, vil i denne Maaned paany blive fremsat i Landstinget i den Skikkelse, hvori det blev vedtaget af dette Ting i Maj f. A.

Januar 1915.

Thorkil Fussing.

Børneforsorg.

Aarsberetninger fra danske Opdragelsesanstalter.

Statsopdragelsesanstalten Braaskovgaard. Beretning for Tidsrummet $\frac{1}{4}$ 1912 til $\frac{31}{3}$ 1914.

6te Beretning om Statsopdragelsesanstalten Vejstrup Pige-hjem 19¹³/₁₁.

Flakkebjerg Institut. Illustreret Aarsberetning for April 1912—1914.

50de Beretning for Opdragelsesanstalterne paa Flakkebjerg og Landerupgaard for 1. April 1912—31. Marts 1914.

Opdragelsesanstalten Himmelbjærggaarden. Aarsberetning for 1913—14.

Aarsberetning 1913—1914 fra den selvejende Institution Opdragelsesanstalten »Godhavn«.

Statsopdragelsesanstalten Braaskovgaard ud-giver nu Toaars Beretninger; men den Fordel, som derved skulde opnaas — at et mere samlet Overblik muliggjordes ved det noget længere Tidsrum, Beretningen omfatter — udnyttes desværre ikke tilstrækkelig, idet den statistiske og skematiske Del af Meddelelserne gives for hvert af Aarene, saa at det overlades til Læseren selv at foretage den fornødne Sammenarbejden.

Paa Braaskovgaard, der før Indretningen af den lukkede Afdeling var beregnet til 50 Elever, var i Toaaret Gennemsnitsalderen ved Ankomsten $16\frac{1}{2}$ Aar (ifølge Børneloven er 15 Aar Minimum). Af de i Løbet af Toaaret anbragte (55) havde langt de fleste forud gjort sig skyldig i Forbrydelser, oftest af ret alvorlig Beskaffenhed; ialt havde kun 8 ikke været under Tiltale; af de øvrige var de fleste (36) efter retslig Undersøgelse ved Justitsministeriets Resolution blevne fritagne for Tiltalen (Midlertidig Straffelov

1. April 1911 § 15), 8 var dømte og havde udstået Straffen, 3 var dømte, men betinget benådede. 12 af Eleverne blev overførte fra andre Opdragelsesanstalter. Ved Elevernes Oplæring under Opholdet var bl. a. følgende Haandværk repræsenterede: Snedker, Smed, Maler, Murer, Bager, Slagter, Kok, Gartner. Af de i Toaaret udgaaede 53 Elever anbragtes 24 ved disse og enkelte andre Haandværk; en enkelt nåede så vidt som til Seminarist.

De 93 Elever, der ialt var udgaaede inden d. 1. April 1914 (Anstalten toges først i Brug i Slutningen af 1908), har Forstanderen efter indhentede Oplysninger om deres senere Færd karakteriseret saaledes: 41 er bleven hæderlige og selvhjulpne Borgere; 18 er bleven hæderlige Mennesker i den Forstand, at de ikke senere har været i Konflikt med Loven, men de er ustadige og arbejder sjældent ved de Fag, hvori Anstalten oplærte dem, hvorimod de tager Plads som Bude eller Bykarle eller gaar til Søs; 18 udgik af Forsorg efter at have maattet dømmes og udstaa Straf for alvorlige Forbrydelser begaaede under Anstaltsopholdet eller under Rømning fra Anstalten; 6, der ved Udskrivningen beledignedes som flinke og dygtige, begik senere ny Forbrydelser og blev straffede, 8 viste sig i Virkeligheden at være aandssvage og overgik ved Udskrivningen til Aandsvageforsorg, 1 rømte fra Anstalten til Udlandet og 1 udgik som uimodtagelig for Opdragelse, men har dog senere klaret sig.

En alvorlig Ildebrand, der overgik Anstaltens Avlsbygninger d. 28. Marts 1913, viste sig heldigvis ikke at være paasat, men at skyldes en Kortslutning.

Ved Beretningens Afslutning stod »den lukkede Afdeling« færdig til at tages i Brug; om denne og de Forhold, der fremskyndede Bevillingen til den, kan henvises til Overinspektør, Overretsassessor Bruns Afhandling i dette Tidsskrifts 2den Aargang (1914) S. 18—26.

Statens Opdragelsesanstalt for Piger, Vejstrup Pige-hjem, er bestemt for 25 Piger og er — ligesom Braaskovgaard — praktisk talt altid fuldt belagt. I Beretningsaaret 19^{13/14} har Afgangen været 14, Tilgangen 13. Naar for de unge Mænds Vedkommende Aarsagen til Anbringelsen paa Statsopdragelsesanstalten hovedsagelig er begaaede Forbrydelser, er for Pigerne Usædeligheden den næsten lige saa stærkt dominerende Aarsag. I de fleste Tilfælde synes

denne Aarsag at skyldes en Blanding af Flygtighed og ringe Intelligens. Pigerne beskæftiges skiftevis i Hold med alt husligt Arbejde, med Strikning, Lapning, Skræddersyning og Linnedsyning, samt med noget Have- og Markarbejde, og iøvrigt med alt i en Landhusholdning forefaldende Arbejde. Beretningen gennemgaar enkeltvis (uden Navns Nævnelser) de i Aarets Løb udskrevne Piger og de mer eller mindre gunstige Resultater, der er opnaaet med dem. Hjemmet har hidtil nydt den Fordel næsten ganske at undgaa Skiften af det i det hele dygtige Personale, der knyttedes til det ved dets Oprettelse. For en enkelt tidligere udskreven Pige, der siden havde været 1½ Aar i Gartnerlære, og som i sin Tid ved sin Optagelse havde været endog sjældent langt nede i sædelig Henseende, blev der som en Paaskønnelse af den Energi, hvormed hun havde arbejdet sig op, gjort Udveje til et længere Højskoleophold.

Beretningen fra Flakkebjerg Institut indeholder en Række Bemærkninger af almindeligere Karakter af Forstanderen, cand. theol. Ludvig Beck. Det Toaar, Beretningen omfatter, betegnes nærmest som en Standsningstid, væsentligst fordi det Arbejde ikke er ført videre, der blev gjort af Børnelovsudvalget (d: den Kommission, der i Foråret 1910 nedsattes til Revision af Børneloven). Kun ét væsentligt Fremskridt er at notere: Oprettelsen af den lukkede Afdeling ved Braaskovgaard. Men der kan efter Forstanderens Mening endnu intet siges om, hvor langt der kan naas ad Forsorgens Vej, saa længe Arbejdet skal gøres under saa smaa og tilfældige Kaar, som der endnu bydes*).

I en særlig Grad ser Forstanderen sit Arbejde hæmmet ved Elevernes Udgaan af Værgeraadsforsorgen i 18-Aars Alderen netop paa et Tidspunkt i den enkeltes Liv, der belegner en af de vanskeligste Overgange.

Instituttet, der er beregnet paa 60 Elever, har netop i Toaaret modtaget et saadant Antal (deraf 56 Værgeraadsbørn). Antallet af udskrevne er 47, hvoraf 28 er endeligt

*) Det kan i denne Forbindelse her anføres, at det med Sikkerhed kan forventes, at der paa Finansloven for 1916/17 vil blive givet bl. a. en stor Bevilling, der muliggør en Ombygning og Udvidelse af Flakkebjerg, som nok skal sætte sig gode Spor i den nærmeste Fremtid. Lignende større Bevillinger til forskellige andre Anstalter er ogsaa tidligere givne uden Karrighed.

og 19 foreløbigt udskrevne. Gennemsnitsalderen ved Anbringelsen har været c. $15\frac{1}{2}$ Aar (i de tvende sidst forudgaaende Tonaar henholdsvis c. 15 og c. $15\frac{1}{3}$ Aar).

Af de anbragte 60 Elever var 30 fra København og Frederiksberg, 11 fra større Købstæder, 8 fra mindre Købstæder og kun 11 fra Landkommuner. Overfor en saadan Tilgang af Byungdom fremhæves med Rette Nødvendigheden af, at der paa Flakkebjerg, som ved Forstanderens Tiltræden udelukkende var beregnet paa Landbrug — som tilmed skulde oparbejdes efter aarelang Forsømmelse — tillige skabtes Værksteder og Forbindelse med Haandværkere. Der findes nu paa Flakkebjerg Skomager- og Snedkerværksted, og en Del Elever er i Lære blandt den nærmeste Omegns Haandværkere i andre Fag; nogle Elever er ogsaa i Gartnerlære paa selve Institutet. Foruden den Opmuntring, der ligger i Valget af et for den enkeltes Evner tilpasset Arbejde, søges det Moment af Glæde, som Opdragelsen ikke kan undvære, tilvejebragt gennem et af Elever dannet Musikkorps, gennem en rigt udviklet Sport og gennem aarlige Sommerudflugter (i de sidste to Aar til Møen og til Svendborg og Taasinge). Derimod har den Elevforening »Flakkebjergs Fremtid«, som for nogle Aar siden dannedes, til Dels ogsaa med Tilslutning udefra, og som udgav sit eget Maanedssblad, atter maattet opgives; »det er svært at danne Samfund mellem en Skare som den, der mødes her, og som baade efter deres Alder og ved deres Fortid er vante til kun at tænke på sig selv,« siger Forstanderen, der netop havde omfattet denne Forening med særlig Varme. — Oplysninger, som Forstanderen har indhentet om udgaaede Elever, viser, at de i Tiden fra d. $\frac{1}{11}$ 1907 til d. $\frac{31}{3}$ 1912 udgaaede 81 Elever fordeler sig i følgende Rubriker: 23 meget god, 27 ret god, 18 ringe, 9 slet, 3 døde, 1 ukendt.

Skolehjemmet Landerupgaard, der med Flakkebjerg har fælles Overbestyrelse, som i Foraaret 1914 blev omorganiseret, hører til de saakaldte »mildere« Opdragelsesanstalter, og Eleverne er her ved Anbringelsen alle ukonfirmerede (som Regel mellem 10 og 12 Aar). Den kortfattede Beretning præges af Forstanderskiftet ved Søgaard Andersens altfor tidlige Død, men Arbejdet er væsenlig fortsat i det Spor, han havde begyndt. Skoleinddelingen i 3 Klasser søges nu ogsaa gennemført udenfor Skoletiden,

saaledes at dog hele Flokken samles ved Morgen- og Aftenandagten, ved Maaltiderne og — ikke mindst — i Forbundet L. D. F. (o: Landerupgaards Dreng-Forbund), hvis Grundtanke er »at faa Drengene til selv at være med, faa dem til at føle deres Ansvar og selv tage Kræfterne i Brug for at naa fremad, faa dem til at føle sig som gode Kammerater«. Hele Skolehjemmets c. 5 Tdr. Land store Køkkenhave er forpagtet af dette Forbund.

Af Beretninger fra andre Opdragelsesanstalter kan nævnes Himmelbjærggaardens og Godhavns (begge for Aaret 19^{13/14}). Himmelbjærggaarden er den største af de danske Opdragelsesanstalter, beregnet til 120 Dreng, der ved Anbringelsen hører omtrent til samme Aldersklasse som Landerupgaards Tilgang (snarest dog lidt yngre). De fordeles i tre forskellige Hjem efter Alder og Udvikling; de forskellige Afdelinger kommer dog sammen i Skolen og ved legemligt Arbejde. Ejendommeligt for denne Anstalt er om Sommeren Arbejdet i Anstaltens Torvemose, hvor Arbejdet gaar med Lyst for Drengene. Aarets Tilgang udgjorde 32, Afgangen 34. Af de i Aarets Løb optagne var 14 fra København, 7 fra Købstæderne og 11 fra Landet; 29 var ved Optagelsen mellem 8 og 12 Aar, 1 var kun 7 Aar og 2 13 Aar. Af de udgaaede 34 Elever kom 22 i Tjeneste paa Landet, 10 i Haandværkslære og 1 i Købmandskære, medens 1 maatte oversendes til en »strængere« Opdragelsesanstalt.

Beretningen for Opdragelsesanstalten Godhavn er den første, der aflægges af den ny Forstander (Bonnevie); den omtaler de lidt urolige Forhold, der var skabt ved det forudgaaende Interregnum, men som dog ikke fik saadant Raaderum, at de kunde egenlig præge Aarets Arbejde. Anstalten, der er beregnet til 56 Elever, hører til de »strængere«, men modtager gennemgaaende de yngste af dem, der bestemmes til saadanne. Af de i Aarets Løb optagne 37 var Hovedparten (22) 14 Aar gamle, 6 under og 4 over denne Alder, medens 5 var udgaaede Elever i 16-17 Aars Alderen, der midlertidig maatte tages tilbage paa Grund af slet Forhold. Beretningen slaar til Lyd for, at der ved Siden af Landbruget ogsaa paa denne Anstalt med Elever i 15-16 Aars Alderen bør skabes en faglig Undervisning, der kan danne et Grundlag for deres Fremtid,

der ikke egner sig for Landbruget. — Denne saavel som de øvrige Beretninger er ledsaget af fornøjelige Billeder fra Elevernes Færden inde og ude til Aarets forskellige Tider.

Ved Siden af de Udtalelser som hver enkelt Forstander har paa Hjærte, vilde det være heldigt, om alle Beretningerne indeholdt mere ensartet bearbejdede statistiske Oplysninger navnlig om Eleverne, hvorved en alsidigere Sammenligning og en sikrere Bedømmelse af det hele Arbejde vilde blive mulig.

E. O.

Fra fremmede Tidsskrifter.

»Monatsschrift für Kriminalpsychologie und Strafrechtsreform« hæmmes øjensynlig meget stærkt af Krigen. Siden August f. A. er der kun udkommet det i nærværende Tidsskrifts forrige Hefte omtalte Dobbelthefte samt nu i Februar yderligere et, hvis Indhold er ret magert. Af dets Artikler er der Anledning til at nævne Opsatsen: »Aberglaube und Zurechnungsfähigkeit«, af Hellwig, der, som bekendt er Specialist i Emnet »kriminelt Overtro«^{*)}. I Anledning af Tilfælde, hvor der har foreligget Drab eller Forsøg paa Drab af formentlige Hekse — Tilfælde, der ogsaa skal have foreligget i de senere Aar —, og hvor Gerningsmandens Tilregnelighed er bleven undersøgt, betoner Forf., at man undertiden har faaet Indtryk af, at den paagældende Psykiater har lagt altfor stor Vægt paa det overtroiske Motiv og i det væsentlige alene med Støtte i dette har erklæret den paagældende for sindssyg, uagtet Tilstedeværelsen af Overtro og de af en saadan betingede Motiver jo paa ingen Maade berettiger til en Slutning om patologiske Forandrings Tilstedeværelse i den paagældendes Hjærneliv og Sindstilstand. Og erkendes dette, ligger der heller ikke i og for sig noget psykopatisk deri, at der handles efter slige Motiver. Der refereres fra »Jahrbücher für Psychiatrie« et ungarsk Retstilfælde, hvorunder en Skovbetjent i 1880 under Samkvem med en Kone, han stod i Forhold til, og under Paavirkning af Spiritus, ved den Omstændighed, at han pludselig faar Fornemmelsen af Iskulde ved hendes Legeme, gribes af den Tanke, at ikke hans Kæreste, men en »Irrwisch« (»Lygtemand«) ligger ved hans Side, og da

^{*)} Jfr. dette Tidsskrifts 2den Aargang (1914) S. 343 ff.

hun paa hans Spørgsmaal: »bist Du der Irrwisch?«, svarer
 »freilich«, griber sit Gevær og dræber hende med et
 Skud. Lands-Sanitetsraadet afgav en Erklæring, der kon-
 kluderede i Utilregnelighed ud fra den Betragtning, at
 Læren om Overtro i det store og hele falder sammen med
 Læren om Tvangsforestillinger, at Tilregneligheden kun
 bestaar, for saa vidt den paagældende selv erkender sin
 Overtros Karakter som Overtro, medens den frie Selv-
 bestemmelsesret og dermed Tilregneligheden er ophørt,
 naar Individet er overbevist om det overtroiske Fænomens
 Virkelighed som en bestaaende Kendsgærning, idet der da
 foreligger en Forstyrrelse af Dømmekraften, der bringer
 den paagældende til Ligestilling med den sindssyge, som
 handler under Indflydelse af Tvangsforestilling. Dette Re-
 sultat findes saa meget mere ubetænkeligt, som der i den
 offentlige Undervisning findes et suverænt Middel til Be-
 kæmpelse af denne Sygelighed. — Forf. kritiserer med
 Rette dette Skøns Indhold skarpt, idet han paaviser, at
 det, som de foreliggende Omstændigheder tillader at slutte,
 kun bestaar i Mangel paa Drabsforsæt, da Manden virke-
 lig maa antages hverken at have villet skyde paa et Men-
 neske, eller at have tænkt sig, at han gjorde dette, men
 kun har villet og kun har ment at fælde en »Irrwisch«. Forsættet til Manddrab maa jo først og fremmest kræve,
 at man er vidende om at staa overfor et Menneske, og
 Mandens Overtro har — hvad det iøvrigt oplyste virkelig
 bestyrker — ganske blindet hans Syn i saa Henseende.
 Men ligesom det hverken er oplyst, at han var saa be-
 ruset, at denne Tilstand udelukkede hans Tilregnelighed,
 saaledes var der ikke iøvrigt noget dokumenteret om per-
 sonlig Utilregnelighed hos ham, hans Færd før eller efter
 Gerningen tydede ikke paa noget saadant, de overtroiske
 Forestillingers Existens eller Potens er som saadan intet
 Bevis herfor, og det er derfor i Virkeligheden sandsynligst,
 at Manden var i Besiddelse af personlig Tilregnelighed.
 Da imidlertid, som anført, Drabsforsæt har manglet,
 maatte Spørgsmaalet blive, om han var skyldig i uagtsomt
 Drab. Til Besvarelse af dette Spørgsmaal har der ikke
 for Forf. foreligget Materiale nok. Den strafferetlige culpa
 maa jo bedømmes individuelt; der maatte skønnes over,
 om der af denne Mand, med hans aandelige Kvalifika-
 tioner og overtroiske Belastning, i hans øjeblikkelige
 Sindstilstand og under de øvrige konkrete Omstændig-

heder, kunde og skulde forlanges, at han havde klargjort for sig, at det i Virkeligheden var et Menneske og ikke en Lygtemand, han havde for sig; kunde en saadan For-
dring ikke stilles til ham, maatte han frifindes paa Grund af en (subjektivt) undskyldelig Vildfarelse, men ikke paa Grund af manglende personlig Tilregnelighed.

O. H.

Mindre Meddelelser.

Den 9. internationale Fængselskongres, der var berammet til Afholdelse i London i Aar, og hvis Program omtaltes i dette Tidsskrifts 2den Aargang (1914) S. 340 ff., har som Følge af Krigen maattet udsættes »paa ubestemt Tid«.

Bøger indsendte til Redaktionen.

Forhandlingerne paa Dansk Kriminalistforenings elvte Aarsmode d. 12.—13. Maj 1914. Kbhvn. 1914.

Sakkunniga för utredning av vissa till strafflagstiftningen hörande frågor. I. Förslag til lag angående verkställighet av straffarbete och fängelsestraff. Stockholm 1915.

50de Beretning for Opdragelsesanstalterne paa Flakkebjerg og Landerupgaard for 1. April 1912—31. Marts 1914. Kbhvn. 1914.

Flakkebjerg Institut. Illustreret Aarsberetning for April 1912—1914. En Julehilsen til vore Venner. Kbhvn. 1914.

Juridisk Tidsskrift. Udg. af E. Oldenburg, G. Cohn og N. Cohn. 1ste Aargang (1915) Nr. 1—5.

Tidsskrift for Retsvidenskab. 28. Aargang (1915). 1ste Hæfte.

Bidrag til Fortolkningen af den danske Straffelovs § 73.

Af C. Meyer.

Foruden de grove, til de allevegne gængse Regler svarende Landsforræderiforbrydelser, som omhandles i alm. borgerlig Straffelovs §§ 71 og 72*), findes i Lovens § 73 en videregaaende for denne Straffelov særegen Bestemmelse, der lyder saaledes: »Den, som offentlig i Tale eller Skrift udtaler sig for, eller paa andre Maader end i §§ 71 og 72 omhandlet virker for at fremkalde fjendtlige Forholdsregler imod den danske Stat eller uberettiget Indblanding i dens Anliggender fra fremmede Magters Side, bliver at

*) § 71: »Naar Nogen, i den Hensigt at bringe den danske Stat eller nogen Del deraf under fremmed Herredømme eller løsrive nogen Del af samme fra den danske Krone, opvækker Oprør eller sætter sig i Forbindelse med fremmede Magter, straffes han paa Livet. — Den, som deltager i et saadant Oprør, anses med Strafarbejde mindst i 3 Aar.«

§ 72: »Den, der i en anden Hensigt end den i § 71 omhandlede sætter sig i Forbindelse med en fremmed Regering for at fremkalde fjendtlige Forholdsregler eller endog Krig mod den danske Stat, straffes, naar fjendtlige Forholdsregler ere paabegyndte eller Krigen udbrudt, paa Livet eller med Tugthusarbejde paa Livstid, men i modsat Fald med Strafarbejde mindst i 4 Aar. Naar Nogen ellers til Fornærmelse eller Skade for den danske Stat træder i Forbindelse med en fremmed Regering for at formaa denne til at indblande sig i Statens Anliggender eller optræde med Fordringer paa samme, bliver Strafarbejde eller under formildende Omstændigheder Statsfængsel i indtil 10 Aar at anvende.«

anse med Strafarbejde eller Statsfængsel indtil 6 Aar eller under særdeles formildende Omstændigheder med andet Fængsel, dog ikke under 3 Maaneders simpelt Fængsel, forsaavidt højere Straf ikke maatte være forskyldt efter de i Kap. 4 [om Forsøg paa Forbrydelser] og 5 [om Delagtighed i Forbrydelser] givne Regler.«

Denne Bestemmelses Ord ere i flere Henseender tvivlsomme; men forinden der — som det er Hensigten med denne Opsats — skrides til deres Fortolkning med Hensyn til de Betingelser, de stille til den skyldiges Forsæt, vil det være hensigtsmæssigt at sætte sig ind i Bestemmelsens Forhistorie. Denne fremmaner afblegede Skygger fra Slesvig-Holsteinismens og Skandinavismens Dage og er lige saa stormfuld som §'ens senere Tilværelse har været stille, — der er aldrig rejst Tiltale efter den for under den nuværende store Krig.

Paa et Tidspunkt, da den til Udarbejdelse af Udkast til en Straffelovbog for Danmark i 1859 nedsatte anden Kommission var vidt fremskreden med sine Arbejder, fandt der i Sommeren 1863 i Sydslesvig oprørske Forsamlinger Sted, hvor der holdtes Taler til Gunst for »Wilhelm Erobreren« o. l., og dette gav Anledning til, at Kommissionen for at ramme slige Bevægelser — der arbejdedes samtidig paa en Straffelov for Hertugdømmet Slesvig, og det var et Ønske, at der skulde være Overensstemmelse mellem den og Kongerigets — i sit Udkast som § 79 efter §§ 77 og 78, der med Hensyn til, hvad der her har Interesse, vare enslydende med den senere vedtagne Lovs §§ 71 og 72, foreslog at indsætte saalydende Bestemmelse:

»Sætter nogen sig i Forbindelse med formaaende Personer, Foreninger eller Forsamlinger i Udlandet i den Hensigt at indvirke paa fremmede Regeringers Beslutninger til Skade for den danske Stat, eller tager nogen Del i udenlandske Foreninger eller Forsamlinger, der optræde paa en imod den danske Stat fjendtlig Maade, bliver han at anse med Strafarbejde eller Statsfængsel indtil 6 Aar eller

under særdeles formildende Omstændigheder med andet Fængsel, dog ikke under 3 Maaneders simpelt Fængsel.

Samme Straffebestemmelse er anvendelig paa den, som offentlig i Tale eller Skrift udtaler sig for fjendtlige Forholdsregler eller anden uberettiget Indblanding i den danske Stats Anliggender fra fremmede Magters Side, saavel som paa den, som paa anden Maade er virksom for at fremkalde en Stemning, der skulde lette eller give Anledning til en saadan Indblanding.

Forsaavidt et Forhold af den ommeldte Beskaffenhed maatte være at anse som en Forberedelse af, eller fremtræde som en Opfordring til, en landsforræderisk Virksomhed af den i § 77 eller § 78 omhandlede Art, komme Reglerne om Forsøg eller om Meddelagtighed til Anvendelse.»

I Kommissionens Motiver, der ere udarbejdede af C. S. Klein, anføres det (S. 118) til Bestemmelsens Begrundelse, at visse af de der nævnte Handlinger, hvilke som Regel antoges straffbare som Forsøg paa de i §§ 77 og 78 omhandlede Forbrydelser, dog — væsentlig vel paa Grund af Bevisvanskeligheder — kunde tænkes ikke at kunne rammes som saadant Forsøg, men dog mentes at burde kunne straffes.

Det fremhæves i Motiverne endvidere, at Forudsætningen for Anvendelse af Bestemmelsen maa være, at den paagældende Virksomhed skal kunne stemples som sigtende til at lette eller give Anledning til fjendtlige Foretagender osv.

I Landstinget, hvor Regeringen i Oktober 1864 forelagde Kommissionens Udkast, rejste der sig en stærk Bevægelse mod denne Bestemmelse. Det nedsatte Udvalg foreslog den strøget som uden Rod i vor tidligere Retsforfatning, og under Forhandlingerne bebrejdedes det den, væsentlig af de Nationalliberale, at den var en Lejlighedslov, at den var overflødig, uheldig formet, ubestemt, farlig for Tale og Skrivefriheden og egnet til at fremkalde »vexa-

toriske Forfølgelser mod Borgerne«. Uagtet Justitsministeren (Heltzen) strax ved anden Behandlings Begyndelse erklærede, at dens Forkastelse vilde sætte Regeringen i den Nødvendighed ikke at kunne fremme Straffeloven, hvad der gav Krieger Lejlighed til Gang paa Gang med megen Patos at forekaste ham Mangel paa Respekt for Rigsdagen, blev Paragraffen forkastet. Samme Skæbne havde en ændret Affattelse, hvorefter dens sidste Halvdel var udgaaet. Ploug anførte mod dette sidste Udkast, at det var blevet antydet, at Bestemmelsen skulde anvendes for at hindre og fortrædige Samkvem med det Folk, »der er det eneste paa den hele Jord, som staar i et broderligt og venligt Forhold til det danske Folk«. Han sigter her ved øjensynlig til, at Bestemmelsen tænktes rettet mod Foretagender som det netop i Foraaret 1864 opdukkede skandinaviske Unionsprojekt, og heri kan maaske søges den egentlige Grund til det Røre, den vakte.

I Folketinget, hvor Udkastet forelagdes i den næste Samling, var § 79 erstattet med den ovenfor anførte senere i Loven som § 73 optagne Bestemmelse, men her foreslog Tscherning denne ført tilbage til den gamle § 79's Skikkelse.

Under Debatten udtalte Klein, der var § 79's Fader, og Justitsministeren (Leuning) overfor Tschernings Frygt for, at den nye Bestemmelse ikke skulde kunne ramme visse Handlinger, gaaende ud paa »at indlemme vort Land i en nærmere Forbindelse med et fremmed Land under een fælles Regent«, at de to Bestemmelser ramte de samme Tilfælde, og Justitsministeren fremhævede herved, at den forbryderiske Hensigt var et væsentligt Moment ved disse Forbrydelser, og at enhver, der handlede i denne Hensigt, vilde blive ramt. § 73 vedtoges derpaa i begge Ting.

Naar man holder sig denne § 73's Forhistorie for Øje og ser, at den i en uklar Sætning har sammenfattet den tidligere § 79's to klare Sætninger samt ændret den

sidste af disse, saa at den kunde optage Indholdet af § 79's første Stykke i sig, ser man, at § 73 giver følgende to Regler:

- a) en mere speciel om den, som offentlig i Tale eller Skrift udtaler sig for fjendtlige Forholdsregler mod den danske Stat eller uberettiget Indblanding i dens Forhold, og
- b) en mere almindelig Regel om den, som paa anden Maade end i §§ 71 og 72 omhandlet virker for at fremkalde saadanne Forholdsregler eller saadan Indblanding.

At Deliktet a maa bestemmes saaledes og ikke, som man kunde læse Ordene: offentlig i Skrift eller Tale udtale sig for at fremkalde fjendtlige Forholdsregler osv., var man klar paa under Rigsdagsforhandlingerne, og det fremgaar ogsaa af det komplet urimelige i at fremhæve Virken ved Skrift eller Tale som en Del af den almindelige Virken, der rammes af Deliktet b, samt af, at a under den bekæmpede Fortolkning vilde mangle enhver nærmere objektiv Bestemmelse (den, der talte i den angivne Hensigt, skulde straffes, ligegyldigt hvorledes hans Tale lød). Under den her bekæmpede Forudsætning skulde der ej heller have staaet »for« efter »udtaler sig«, men kun efter »virker«.

Dette fører ind paa det Spørgsmaal, som her skulde besvares, om det for at anvende § 73 er en Betingelse, at nogen Følge er tilsigtet.

Det er sikkert en ikke ualmindelig Mening, at der fordres et Ønske om, at de fjendtlige Forholdsregler m. m. skal indtræde, jvf. ovenfor om Kommissionens Motiver og om Justitsminister Leunings Udtalelser i Rigsdagen. Blandt Forfatterne er Torp ligeledes af denne Mening (Den danske Strafferets alm. Del S. 453); R. S. Gram (om Motivets Betydning S. 173) gaar ikke ind paa Spørgsmaalet; derimod maa Goos i Den danske Strafferets specielle Del, 3die Del S. 33—34 og 37, antages ikke at kræve saadan

Hensigt, hvilken han slet ikke berorer; hans Bemærkning l. c. S. 37 om, at der til den ene Del af Bestemmelsen (b) kræves Forsæt til den endelige, skønt ikke til Fuldbyrnelsen nødvendige Retskrænkelse gaar ikke videre end til at fordre Kundskab om, at Handlingen er egnet til at fremkalde denne Retskrænkelse, og Bemærkningen l. c. S. 33 om det paa en særlig Maade udtrykte Ønske sigter til Deliktet a, om hvilket han udtrykkelig S. 37 siger, at her end ikke kræves Forsæt til Virkningen. Iøvrigt begrundes hverken Torp eller Goos deres Standpunkter.

Efter den ovenfor forsvarede Fortolkning af Deliktet a mangler der ogsaa Hjemmel til her at opstille nogen Fordring om Hensigt; hverken Ordene eller Bestemmelsens Plads giver Ret dertil. Der kan kun kræves Viden om, at det sagte indeholder en Udtalelse til Gunst for de oftnævnte Onder for Staten. Det er ligegyldigt, om Taleren maaske alene optræder for at skabe Landets Regering indre Vanskeligheder og hverken tror paa eller ønsker, at Udtalelsen skal faa nogen videre gaaende Virkning; han er dog hjemfalden til Straf, thi han har gjort sig skyldig i den for Landets udvortes Sikkerhed og Selvstændighed (eventuelt Værdighed) farlige Handling.

Hvorledes stiller Sagen sig i den omspurgte Henseende med Hensyn til Deliktet b?

I §§ 71 og 72 og i Udkastets § 79, 1. Stk., der som anført ikke blev til Lov, er paa en udtrykkelig og utvivlsom Maade og paa en fra den øvrige Del af § 79 og fra det her behandlede Delikt efter § 73 i et hvert Fald afvigende Maade stillet Krav til en udover Handlingen rækkende Hensigt.

Kommissionens Motiver fremhæve vel (S. 119) ogsaa med Hensyn til den Del af § 79, der nærmest svarer til Bestemmelserne om det Delikt, vi her omhandle, at Virksomheden skal sigte til at lette eller give Adgang til de fjendtlige Foretagender osv.; men de tilføje strax efter, at der er givet Straffebestemmelsen en saadan Vidde, fra 6 Aars

Straffearbejde til simpelt Fængsel i 3 Maaneder, at der er fuld Lejlighed til at tage tilbørligt Hensyn til Handlingens større eller mindre Strafbarhed og navnlig til at anvende en lempelig Straf i de Tilfælde, hvor den skyldiges Virksomhed dels i sig selv synes mindre farlig*) paa Grund af de tilstedeværende faktiske Forhold og dels subjektivt mindre strafværdig paa Grund af den mindre Grad af selvbevidst forræderisk Hensigt*).

Her fremhæves altsaa som et ledende Synspunkt Hensynet til den af Handlingen flydende Fare, og naar Kommissionen taler om den »mindre selvbevidste forræderiske Hensigt«, synes der i alt Fald tillige at have foresvævet den noget om, at Forsættet ikke havde Karakter af Hensigt.

Naar man dernæst ser paa selve Ordene i § 73, viser det sig, at de i Virkeligheden ikke indeholde noget, hvoraf Fordringen om saadant videregaaende Forsæt maa udledes. Delinkventen betegnes som den, der paa andre Maader end i §§ 71 og 72 omhandlet virker for at fremkalde fjendtlige Forholdsregler eller uberettiget Indblanding. Ganske vist kan »for at« betegne en Hensigt. Hvis der skulde læses: »den straffes, der virker — for at fremkalde«, vilde dette betegne, at vedkommende skulde virke i denne Hensigt; men hvis man læser: »den straffes, som virker for — at fremkalde«, antyder Ordet »for« ingen Hensigt; det knytter kun den objektive Del af Ordforbindelsen til Verbet virke. Den, der virker for at fremkalde, betyder saaledes læst kun den, der udfører Handlinger, som kunne fremme Hidførelsen af de oftnævnte Onder for Staten. Og at Ordene bør læses saaledes, derfor taler den Maade, hvorpaa Ordene »virker for« er jævnstillet med »udtaler sig for«, ligesom den modsatte Læsemaade vilde medføre tilsvarende Mangler ved den Bestemmelse af Handlingen, som ovenfor ved Deliktet a omtalt**). Endelig taler Be-

*) Udhævet af C. M.

**) Selv under den her forsvarede Fortolkning frembyder det en stor Vanskelighed at fastslaa, hvor Grænsen skal drages for den »Virken

visvanskeligheder, for hvilke allerede Tscherning i Rigsdagen havde Øje, for ikke at lade Hensigten være det afgørende.

Forstaaet som her forsvaret kræver altsaa Deliktet b ikke andet Forsæt end Viden om Handlingens Evne til at virke. Den, der udfører Handlinger, hvis Evne til at virke paa den anførte Maade er ham bekendt, er strafskyldig, selv om det f. Ex. kun er hans Hensigt at berede Landets Regering Vanskeligheder, og selv om hans Ønske ikke gaar videre.

Saaledes forstaaet er der Harmoni mellem § 73's to Straffebud. Denne Bestemmelse staar da som et Udenværk om Landsforræderibuddene og rammer Handlinger, der ere farlige for Statens Selvstændighed, Sikkerhed og Værdighed, men hvis Farlighed og subjektive Strafværdighed er — som allerede af Motiverne fremhævet — i høj Grad forskellig og kan rammes med tilsvarende Straffe.

Herved kan bemærkes, at der kan være saa meget mere Grund til her i Landet at have ret vidtgaende Straffebestemmelser angaaende de omhandlede Forhold, som Regeringen her ikke har Hjemmel til at anvende det i mange andre Lande kendte kraftige Middel i alvorlige Situationer at indføre Belejringstilstand.

I det fra den i 1905 nedsatte Straffelovskommission hidrørende Udkast er der ej heller til den tilsvarende, i objektiv Henseende rigtignok meget præciserede og indskrænkede § 104 knyttet nogen Fordring om videregaaende Forsæt.

I Resultatet overensstemmende med det forsvarede Standpunkt er Københavns Kriminal- og Politirets Dom af 11. Maj 1915 i Sagen mod en Dr. polit., der i en Piece

for", som omfattes af Bestemmelsen: den af Goos l. c. S. 35 foreslaaede Begrænsning af Bestemmelsen i § 85 om Handlinger, der sigte til at berøve Kongen Livet osv., lader sig ikke overføre paa § 73, jvf. dog maaske l. c. S. 33—34.

bl. a. havde udviklet og søgt at begrunde, at Regeringens Udlæggelse af Miner i Store Bælt i Krigens Begyndelse var et Brud paa Landets Neutralitetspligter overfor England og Frankrig. Derimod blev ved samme Rets Dom af 12. Juni s. A. en Redaktør frifundet for Tiltale efter den herommeldte Paragraf med Hensyn til nogle Avisartikler, idet disses Indhold fandtes for ubetydeligt til at kunne være farligt.

En kriminalteknisk Reform.

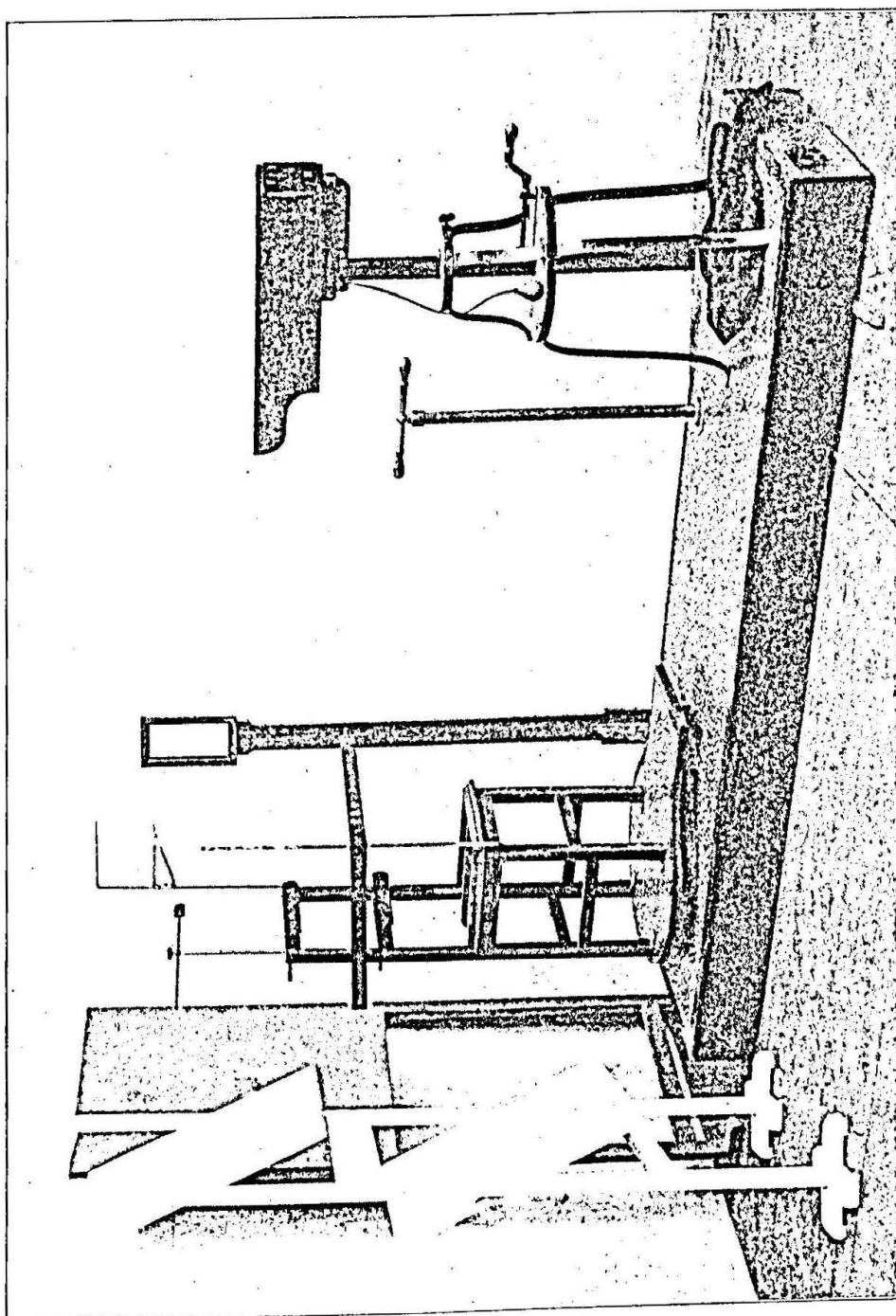
Af G. Brøchner-Mortensen.

I det af Skæbnen for Øjeblikket saa haardt medtagne Belgien paabegyndtes i de første Maaneder af 1913 en kriminalteknisk Virksomhed, der ved den vel gennemtænkte og praktiske Maade, hvorpaa den var planlagt og ført ud i Livet, fortjener Opmærksomhed, særlig i mindre Lande.

I Erkendelse af den uvurderlige Nytte, den signaletiske Fotografering efter Bertillon kan yde Kriminalpolitiet i Arbejdet med Forbryderes Eftersøgning, har den tidligere Direktør for Tugthuset i Louvain, M. Grombeer, senere knyttet til Identifikationstjenesten under Generaldirektionen for den offentlige Sikkerhed i Bruxelles, organiseret Fotograferingstjenesten ved alle Straffeanstalter, Fængsler og Arresthuse i Belgien.

Som den praktiske Mand han er, har han indset, at det gælder: 1° at gøre Fotograferingen obligatorisk, ensartet og mekanisk, 2° at centralisere Tjenesten, saaledes at den eftersøgende Politiovrighed kun har ét Sted at henvende sig med absolut Sikkerhed for et bestemt bekræftende eller benægtende Svar paa Spørgsmaalet, om en eftersøgt har været fotograferet.

I førstnævnte Henseende har M. Grombeer opfundet en Installation for Fotograferingen, der er fremstillet i Tugthuset i Louvain under hans personlige Ledelse og fordelt til alle Landets Fængsler.

(Se Forklaringen næste Side.)

Som Illustrationen (S. 177) viser, bestaar Installationen af en Estrade, omtrent som de ved Vinduer brugelige »Forhøjninger«, forsynet med Hanke og ikke tungere, end at to Mand med Lethed bære hele Apparatet. Dens Længde er vel højst $2\frac{1}{2}$ Meter, Bredden vel 1 Meter. Ved Estradens ene Ende er anbragt et Fotografiapparat, forsynet med Objektiv, indstillet til Fotografering i en konstant Reduktion af $\frac{1}{5}$. Kameraet kan hæves og sænkes efter Modellens Siddehøjde ved Hjælp af et paa dets Fodstykke anbragt Haandsving og fæstnes med en sammesteds værende Skrue. I dets Bagside er anbragt et mat Glas, forsynet med Streger, efter hvilke Modellens Stilling kontrolleres overensstemmende med Bertillons Anvisninger. Kassetten, hvori den fotografiske Plade indsættes, er til at aabne fra begge Sider, saaledes at man paa samme Plade optager to Fremstillinger, henholdsvis i Profil og en face. — Ved den modsatte Ende af Estraden findes Stolen, hvorpaa Modellen sidder under Fotograferingen, anbragt i en saadan Afstand fra Objektivet, at Reduktionen nødvendigvis maa blive $\frac{1}{5}$. Stoleryggen bærer en bevægelig Nakkestøtte og to bevægelige Rygstøtter, ved Hjælp af hvilke Optagelser af Hoveder med usædvanligt Volumen kunne flyttes frem og tilbage i det fotografiske Felt. Endelig er sammesteds anbragt en Lodline og en Vinkel paa 15° til Indstilling af Modellen i den af Bertillon fastsatte Stilling; samme Formaal tjener et paa Estradens højre Side staaende Spejl. Stolen staar paa en Platform, der lader sig bevæge om sin og Stolens fælles Akse i en Vinkel paa 90° . Drejningen foretages med et Rat, der er anbragt ved Siden af Kameraet, og som ved et System af Vægtstænger under Estradens Gulv er sat i Forbindelse med Stolens Akse. Paa en Opstander paa Stolens forreste venstre Hjørne er anbragt to sortmalede Trælister, mærkede med det vedkommende Fængsels Løbenummer, og paa hvilke for Fotograferingen skrives Modellens Navn og Optagelsens Dato. Til Installationen hører endvidere to Skærme,

den ene graa, der tjener som Baggrund, den anden hvid, ved Hjælp af hvilken Lyset kastes ind paa Model-
lens Baghoved, det vanskeligste Punkt ved Fotografering
i almindeligt Stuelys. Endelig følger med hvert Apparat
et sort Klæde til Dækning af Kameraet under Stillingen
af Modellen.

Før hvert Fængsel findes tre solide Trækasser af sær-
lig Konstruktion, mærkede Nr. 1, 2 og 3, og bestemte til
at indeholde et vist Antal Kassetter. Kassetterne leveres fra
Centraltjenesten, fyldte med Plader, altsaa færdige til Brug,
og Personalet ved det vedkommende Fængsel har kun det
rent mekaniske, at exponere Pladerne efter de givne An-
visninger. Naar en Kasses Forraad af Kassetter er opbrugt,
indsendes den til Centraltjenesten, der straks erstatter den
med en anden, der saaledes haves i Behold ved Arrest-
huset, indtil en ny Sending indsendes, o. s. fr.

Hele den fotografiske Behandling af Pladerne foregaar
i Centralbureauet, og Arresthusene har, som ovenfor nævnt,
intet at gøre med Indkøb af Plader, Fyldning af Kassetter,
Fremkaldelse og Reproduktion. Alt dette foretages af Cen-
tralbureauet, hvor Negativerne registreres og opbevares til
senere Brug, medens det fornødne Antal Aftryk afsendes
til vedkommende Jurisdiktion. Findes Pladen paa en eller
anden Maade utilfredsstillende, rekvireres straks ny Opta-
gelse af Arrestanten. Ved Indsendelsen til Centralbureauet af
de exponerende Plader medfølger en Bulletin, indeholdende
Oplysning om Dag, Time og Belysningsforhold ved Opta-
gelsen. For at forebygge Fejltagelser klæber den fotogra-
ferende straks efter Optagelsen paa hver Kasette en lille
Seddel med Aftryk af den fotograferedes højre Pegefinger,
hvilket Aftryk ved Ankomsten til Centralbureauet sammen-
holdes med det samtidig indkomne daktyloskopiske Sig-
nalements-kort. — I ethvert Tilfælde, hvor i Fremtiden en
Jurisdiktion i Landet faar Brug for et Fotografi af en be-
stemt Person, eventuelt for dettes hurtige Publikation for
samtlige Politiovrigheder og for Udlandet, er en telegrafisk

eller telefonisk Henvendelse til Centralen tilstrækkelig til, at Fotografiet, om et saadant findes, mangfoldiggøres og faar den ønskede Udbredelse.

I Enkeltheder kunde der maaske foretages visse mindre Ændringer ved den af M. Grombeer opfundne Installation; men i det store og hele maa den siges at være en næsten genial Løsning af Problemet. Den sikrer en ensartet, signalementsmæssig korrekt Optagelse af alle Landets Forbrydere; den stiller intet særligt Krav om Mørkekammer eller Atelier, ja tillader endog, da hele Installationen er portativ, Fotografering under aaben Himmel. Til den fotograferende stilles absolut intet Krav om fotografiske eller signaletiske Kundskaber; det kræves kun af ham, at han nøjagtig følger en ham given Instruks om Modellens Stilling, i hvilken Henseende de til Kontrol anbragte Hjælpemidler udelukke enhver Fejltagelse. — Fotograferingen kan, hvad der er af Betydning for Modellens Ansigtsudtryk, foretages i Løbet af et Øjeblik fra to Synspunkter, idet en Skiften fra det ene til det andet foregaar blot ved en Drejning af Stolen, uden at Modellen behøver at rejse sig. — Og sidst, men ikke mindst, den hele Installation med alt Tilbehør kostede, efter hvad M. Grombeer meddelte mig, den belgiske Stat ca. 85 Frcs. pr. Stk. Af denne Sum repræsenterede Objektivets Værdi den største Part, medens alt Træ- og Jernarbejde var forfærdiget ved Fangearbejdskraft i Tugthuset i Louvain.

Centralbureauet forestodes, saavel for det kontormæssiges som for det fotografiskes Vedkommende, af M. Grombeer, der har sat et stort Arbejde ind paa denne Sag. Ved Nytaarstid 1913, da Servicen begyndte sin Virksomhed, var han ganske ene om Arbejdet. I Foraaret 1914 meddelte Chefen for Identifikationsvæsenet, M. Borgerhoff, mig, at Fotograferingen fungerede særdeles tilfredsstillende og sendte mig samtidig en meget vellykket Prøve paa et af de belgiske Signalementsfotografier. Kun i gan-

ske enkelte Tilfælde havde Portrætter vist sig mindre vellykkede, og Centralbureauet havde da øjeblikkelig beordret dem gentagne.

Jeg har fremdraget denne Sag her, fordi der synes i de senere Aar at være vaagnet Interesse hos de danske Politiovrigheder for den signaletiske Fotografi. Endnu klæber imidlertid forskellige Mangler ved Forbryderfotograferingen i Danmark, først og fremmest den, at den er fakultativ. Dernæst optages Portrætterne, deres fotografiske Vellykkethed ufortalt, efter ganske vilkaarlige Principer, i tilfældige Reduktioner og i Stillinger, der umuliggør en virkelig Genkendelse eller en Sammenholden af to Fotografier til Afgørelse af Identitetsspørgsmaalet. Og endelig bliver Fotograferingen som oftest en sød Hemmelighed mellem den fotograferede og vedkommende Politiovrighed, saaledes at det kan hænde, at én Politimyndighed sidder inde med Fotografi af en Person, som en anden energisk eftersøger uden at kunne benytte sig af dette Hjælpemiddel. Det er indlysende, hvilke Fordele det belgiske System frembyder sammenlignet med de herværende Forhold, og en Tilpasning af Systemet efter danske Forordninger vilde sikkert betyde et Fremskridt i politimæssig Henseende.

Næstefter den altid opfindsomme M. Grombeers Initiativ har det vel begunstiget Organisationen af den omhandlede Foranstaltning, at det belgiske Politi og Fængselsvæsen er underlagt en fælles Centraladministration, Generaldirektionen for den offentlige Sikkerhed. Uden et saadant Fællesskab er det imidlertid i Danmark lykkedes at organisere den daktyloskopiske Signalementstjeneste, og i Centralbureauet for Identifikation saavel som i Statspolitiet har den danske Stat Organer, der uden større Bekostning kunde føje denne Gren af Signalementsvæsenet til deres øvrige Virksomhed. I Registrene til Politiefterretninger haves endelig en for hele Landet fælles Navnesamling,

i hvilken f. Eks. et efter Navnet anført F kunde angive, at og hvornaar en Person var fotograferet. Hvor ofte man da burde gentage Fotograferingen, ligesom Spørgsmaalet om, hvilke Anholdte man vilde fotografere, er det ikke her Stedet at drøfte. Hensigten med foranstaaende har blot været den, at henlede Opmærksomheden paa en sikkert meget ønskelig og samtidig ikke altfor kostbar kriminalteknisk Reform.

Lovgivning.

Ændringer i engelsk Straffelovgivning.

Af Oluf J. Skjerbæk.

Den 1. April 1915 traadte en ny og ret omfattende Lov af strafferetligt Indhold i Kraft i England; og da den indeholder adskillige Bestemmelser af mere almindelig Interesse, er der Anledning til her at henlede Opmærksomheden paa Loven.

Loven, hvis nøjagtige Titel er *Criminal Justice Administration Act 1914*, er dateret 10. August 1914 og betegnes efter sin Tidsfølge som 4 & 5 Geo. 5, c. 58. *) Den skulde efter en Bestemmelse i Slutningen af Loven være traadt i Kraft allerede den 1. December 1914, men ved en særlig Lov af 27. November 1914 **) udsattes Tidspunktet for Lovens Ikrafttræden — med visse Undtagelser — til 1. April 1915.

Skønt Loven overvejende beskæftiger sig med straffeprocessuelle Spørgsmaal, ændrer den dog ogsaa paa adskillige Punkter ældre Regler indenfor den materielle Strafferet, ligesom den giver nye Bestemmelser om Straff fuldbyrdelsen.

Den omfatter foruden den sædvanlige Oversigt over de ved Loven ophævede eller ændrede Lovbud og en Tavle over Retsgebyrer for de forskellige Retsskridt i Sager, som behandles ved Retter med summarisk Jurisdiktion ***),

*) Lovens Tekst er at finde f. Eks. i *Chittys Statutes of practical utility*: Vol. 18, part 1, 1914 p. 199 ff.

**) *Criminal Justice Administration (Postponement) Act 1914* 5 Geo. 5, c. 9 — jfr. *Chittys Statutes* 1914 p. 236.

***) Courts of summary jurisdiction. Der tænkes i det følgende, hvor ikke andet bemærkes, paa disse Retter, der vel ikke er kompetente til at afgøre vigtigere Straffesager, men dog har en ret udstrakt Kompetence og behandler langt det største Antal af samtlige Straffesager.

44 Paragraffer (sections), af hvilke adskillige er inddelte i flere Punkter (subsections). Iøvrigt kan der skelnes mellem syv enkelte Afsnit, der væsentlig handler om følgende: Første Afsnit (sect. 1—6) om Bøder og Retsgebyrer, andet (sect. 7—9) om betinget Fritagelse for Tiltale eller Straf (probation), tredje (sect. 10—11) om Adgangen til at sende Personer mellem 16 og 21 Aar til Borstal-Institutioner. I fjerde Afsnit (sect. 12—15) indeholdes forskellige processuelle Ændringer, i femte (sect. 16—18) Regler om Fængsling og Fængselsstraffe, i sjette (sect. 19—24) om Løsladelse mod Kaution eller Æresord. Syvende Afsnit, der er langt det største og omfatter sect. 25—44, overskrives blot »Almindelige og blandede Bestemmelser«, men indeholder forøvrigt en Række vidt forskellige Regler, hvoraf flere af betydelig Interesse, hvorhos Afsnittets sidste Paragraffer indeholder den fornødne formelle Hjemmel og de nødvendige Ændringer, for at Lovens Gyldighed kan udstrækkes til Skotland og Irland, der som bekendt hver for sig danner et fra det engelske forskelligt Retsomraade.

Naar dernæst nogle Bemærkninger om de enkelte Bestemmelser skulde gøres, kan man blandt dem, der handler om Bøder og Retsgebyrer, fremhæve den nye Regel i sect. 1 om, at en Ret for Fremtiden ikke maa udstede en Ordre om øjeblikkelig Afsoning paa Grund af manglende Betaling undtagen i Tilfælde, hvor Retten er overbevist om, at den paagældende kan betale Bøden straks, eller han paa Forespørgsel fra Retten, om han ønsker Henstand med Betalingen, ikke ytrer noget Ønske derom, eller han ikke har nogen fast Bopæl i Jurisdiktionen, eller der foreligger andre særlige Grunde, som afgjort tilsiger, at Henstand ikke bør gives. I alle andre Tilfælde end de her nævnte skal der gives ham Henstand med Betalingen, og Retten skal ved Afgørelsen tage Hensyn til hans Forklaringer, hvorhos Henstanden i hvert Fald skal være mindst 7 Dage. Tidligere (Summary Jurisdiction Act 1879 s. 7) tilkom der kun Retterne en Adgang til at indrømme Henstand. Der skal dog ikke være noget til Hinder for, at en Person, der melder sig til Afsoning inden Udløbet af den tilstaaede Henstand, hensættes til Afsoning.

En ganske interessant Regel findes i sect. 1 (3), hvorefter Retten m. H. t. Personer mellem 16 og 21 Aar, hvem der er tilstaaet Henstand som her berørt, kan bestemme, at de skal staa under Tilsyn af en af Retten dertil udset

Person, indtil den idømte Sum er betalt; og i saadanne Tilfælde skal Retten, inden den udsteder Afsoningsordre paa Grund af manglende Betaling, gøre sig bekendt med og eventuelt tage Hensyn til saadanne Oplysninger om den paagældende unge Persons Opførsel og Midler, som den beskikkede Tilsynsførende maatte give.

I alle Tilfælde, hvor Retten ikke vil give Henstand, skal Grundene til den øjeblikkelige Afsoning anføres i Afsoningsordren (s. 1 (4)).

Der gives ved s. 2 Retten Beføjelse til at indrømme yderligere Henstand ud over den en Gang indrømmede eller fastsætte Betaling i Afdrag.

Hvor delvis Betaling af en idømt Bøde har fundet Sted, skal Retten i Folge s. 3 i Modsætning til Reglen i Summary Jurisdiction Act 1879 s. 21 (4) ved Fastsættelsen af Afsoningstidens Længde sætte denne saa nøje som muligt i Forhold til det manglende Beløb, saaledes at der altsaa ved delvis Betaling sker en forholdsvis Afkortning i Afsoningstiden.

I s. 5 gives en ny og ganske betydningsfuld Regel. Det hedder heri, at der ved Bøders Fastsættelse bl. a. skal tages Hensyn til den paagældendes Formuesforhold, for saa vidt de er Retten bekendte, medens der ikke maa tages Hensyn til de ved Sagens Behandling paaløbne Omkostninger eller paalægges særlige Omkostninger ved Siden af Bøden. Tillige foreskrives det, at Bøden, eller hvad der indkommer af denne, skal anvendes saaledes: Først til Godtgørelse til Angiver eller Klager for Udlæg, som denne maatte have haft til Retsgebyrer o. l., dernæst til Betaling (til Retten d. v. s. the clerk) af saadanne Retsgebyrer, som ifølge Loven er paaløbne ved Sagens Behandling, men ikke betalt af Angiver eller Klager; først hvad der derefter bliver tilovers, tilfalder den Person eller den Kasse, som Bøden efter Sagens Beskaffenhed og de gældende Retsregler er tilkendt.

Det vil sikkert herefter ofte ske, at en paalagt Bøde ikke en Gang vil være tilstrækkelig til at dække de Udgifter, som Angiver eller Klager efter foranstaaende Regler har Krav paa at faa dækket af Bøden.

Ved s. 6 (1) fastsættes det, at der fremtidig skal være ensartede Retsgebyrer, nærmere fastsat i en i Loven optagen Tavle, for alle Retter i England med summarisk Jurisdiktion, medens Gebyrerne hidtil har været fastsat forskelligt for de enkelte Distrikter i Landet.

Sect. 7—9 handler som nævnt om betinget Fritagelse for Tiltale eller Straf (*probation*) og bestemmer bl. a., at der nu kan gives Foreninger, hvis Formaål det er at drage Omsorg for og føre Tilsyn med Personer under 21 Aar, naar de betingelsesvis fritages for Tiltale eller Straf eller løslades paa Prøve fra Opdragelsesanstalter eller Borstal-Institutioner eller skal staa under Tilsyn efter Ophold der, Anerkendelse af vedkommende Minister (Home Secretary), og saadanne anerkendte Foreningers Medhjælpere kan da af Retterne beskikkes til at føre Tilsyn med Personer under 21 Aar. Foreningerne kan efter visse nærmere Regler faa deres Udgifter godtgjort af Statskassen.

Der gøres endvidere ved de nævnte Bestemmelser forskellige Ændringer i den gældende Lov om »Provesystemet« (Probation of Offenders Act 1907) bl. a. for at ændre en ved Retspraksis fastslaaet mindre heldig Fortolkning af Lovens s. 2 (2), der giver Regler svarende til de i vor midlertidige Straffelov af 1. April 1911 § 6 fastsatte, f. Eks. om Paalæg om Afholdenhed fra berusende Drikke. Tillige gives der nu ogsaa Retten Adgang til at forlænge det Tidsrum, i hvilket en Person efter en tidligere truffen Afgørelse skal være paa Prøve og under Opsigt, medens Retten efter Loven af 1907 (s. 5) kun kunde forkorte Tidsrummet.

Ved s. 10 udvides de her omtalte Retters Competence, idet der gives dem Beføjelse til i Tilfælde, hvor der kunde idømmes en Straf af mindst en Maanedes Fængsel — uden Adgang til Omsætning af Straffen til en Bøde — at bestemme, at Personer mellem 16 og 21 Aar, som tidligere er dømt eller betinget fritaget for Straf uden at have overholdt Vilkaarene for Fritagelsen, og som desuden i særlig Grad — det være sig paa Grund af forbryderiske Vaner eller Tændenser eller paa Grund af Forbindelse med Personer af slet Karakter — synes at trænge til moralsk Paavirkning og Forbedring, ikke skal dømmes til Fængselsstraf, men i Varetægtsfængsel afvente, at deres Sag kan blive behandlet af en Ret med udvidet Competence (court of quarter sessions), hvorefter denne Ret, hvis den ogsaa finder det rigtigt, at den paagældende kommer under moralsk Paavirkning etc., kan lade ham indsætte i en *Borstal*-Institution i Overensstemmelse med Reglerne i Prevention of Crime Act 1908. Inden Afgørelsen træffes, skal Retten gøre sig bekendt med de Oplysninger, der maatte foreligge fra Fæng-

selsmyndighederne om hans Egnethed til Anbringelse i en Borstal-Anstalt; og Behandlingen i Varetægtsfængsel skal saavidt muligt ske efter Principerne i Borstal-Systemet («det modificerede Borstal-System»), for saa vidt han ikke efter vedkommende Ministers Anvisning overføres til en Borstal-Institution, til Afgørelsen falder.*)

Ved s. 11 ændres Prevention of Crime Act 1908, der fastsætter et Aar som Mindstemaal for Opholdet i en Borstal-Institution, saaledes, at det korteste Ophold nu bliver to Aar; det Tidsrum, i hvilket der føres Tilsyn med de paagældende efter Opholdet, forlænges fra 6 Maaneder til et Aar; og endelig skal Genindsættelse i Anstalten kunne ske for et Tidsrum af indtil et Aar i Stedet for som nu i tre Maaneder, alt naturligtvis for at muliggøre en mere gennemført Behandling.

For at undgaa de uheldige Virkninger, som Varetægtsfængslet efter Erfaringen har, særlig paa unge eller ikke tidligere straffede Forbrydere, giver s. 12 Retten Adgang til i Stedet for at anvende Varetægtsfængsel for en Dag, hvad Retten hidtil altid har haft Beføjelse til, at holde den paagældende tilbage i Lokaler, der hører til Tingstedet, eller paa en Politistation.

I Modsætning til ældre Ret bestemmer s. 13, at der ikke for Fremtiden maa idømmes Fængselsstraffe kortere end 5 Dage, hvorimod Personer, der har gjort sig fortjent til Fængselsstraf i saa kort Tid, i Stedet for at sendes i Fængsel i indtil 4 Dage kan indsættes i særlige dertil anerkendte Institutioner. Ogsaa Lokaler, der benyttes af Politiet, kan anvendes hertil.

Ogsaa ved s. 14 og 15 udvides Kompetencen for Retter med summarisk Jurisdiktion, idet man forhøjer de Maksimumsbeløb for den skete Skade, som danner Grænsen for deres Adgang til at behandle og paadømme Sager.

Reglerne om Fængsling og Fængselsstraffe frembyder mindre almindelig Interesse; kun kan mærkes, at det nu udtrykkelig bestemmes, at Afsoning af Bøder altid skal ske uden Arbejdstvang. Idømmes derimod Fængselsstraf uden Adgang til at omsætte Straffen til Bøde, er

*) Om Borstal-Systemet kan i det hele henvises til C. E. Cold: Borstal-Systemet (Nordisk Tidsskrift for Fængselsvæsen og praktisk Strafferet 1907 S. 69 ff.) og Aug. Goll: Ungdomsfængslet i Danmark og Borstalsystemet i England (smst. 1911 S. 170 ff.).

Retten frit stillet ved Afgørelsen af, om der med Straffen skal forbindes Arbejdstvang. Endvidere bestemmes, at Ministeren (Home Secretary) i Tilfælde, hvor en Fange skønnes ikke at kunne behandles (eller opereres) forsvarligt i Fængslet for en eller anden Sygdom, kan lade den paagældende overføre til et Hospital eller en anden passende Plads, for at den fornødne Behandling kan finde Sted. Denne Regel minder om den under Navnet »Cat and Mouse Act« saa velkendte Lov, The Prisoners (Temporary Discharge for Ill-Health) Act, 1913 — 3 Geo. 5, c. 4, hvorefter adskillige af de krigsførende Stemmeretskvinder efter en tilstrækkelig energisk Hungerstrejke opnaaede Løsladelse for en Tid.

De i s. 19—24 givne Regler om Løsladelse mod Kaution eller højtideligt Løfte om at give Møde til nærmere fastsat Tid viser, at man ønsker at indskrænke Anvendelsen af Varetægtsfængsel. Naar en Dommer paa den mod en Person udstedte Arrestordre har givet nærmere Oplysning om, paa hvilke Vilkaar han kan forblive paa fri Fod, kan Politiet fremtidig, efter at have anholdt den paagældende, atter loslade ham, hvis han gaar ind paa de stillede Vilkaar; men i det hele gives der (se navnlig s. 22) Politiet en udvidet Myndighed til at skønne over Nødvendigheden af at anvende Varetægtsarrest og til i Stedet for denne at nøjes med Kaution af den paagældende.

Blandt Lovens blandede og almindelige Bestemmelser kan fremhæves en Regel i s. 28 (2), hvorefter det i al Almindelighed skal være en Ret tilladt i Straffesager at modtage Forklaring af Børn uden Bekræftelse med Æd, naar Barnet skønnes at være i Besiddelse af tilstrækkelig Indsigt til at forstaa Betydningen af Forklaringen og er klar over Pligten til at tale Sandhed. Tidligere fandtes kun en speciel Regel i Børneloven af 1908 s. 30 gældende for Sager om Overtrædelse af visse af denne Lovs Bestemmelser.

I samme section (3) bestemmes, at Ægtefællen til en Person, der tiltales for Bigami, uden Tiltaltes Samtykke kan føres som Vidne baade for og imod Tiltalte, medens man tidligere fulgte den almindelige Regel om, at Ægtefællen ikke kan føres som Vidne.

I s. 30 bestemmes, at i Tilfælde, hvor en Ret paa lægger en Person at betale noget til en anden i periodiske Bidrag, kan Retten, hvis den finder det rigtigt, fastsætte,

at Betalingen skal ske gennem en til Retten knyttet Person eller en anden dertil egnet uden Udgift for vedkommende Part.

S. 34 giver vigtige Regler om Ansættelse og Lønning af de juridisk uddannede Retsskrivere (clerks), som er knyttede til Retter, der beklædes af Fredsdommere eller Magistratspersoner, for at kunne give disse, der ofte er Lægmaend, den fornødne juridiske Vejledning. Det fastslaaes bl. a., at Udnævnelser fremtidig skal godkendes af Statsmagten (Home Secretary), medens for de stedlige Myndigheder paa egen Haand kunde foretage Udnævnelsen.

I s. 36 finder man et Par Regler om legemlig Revselse som Straf, idet det i (1) hedder, at ingen Person maa dømmes til Legemsstraf mere end én Gang for samme Forseelse, og i (2), at saadan Straf kun maa idømmes ifølge Lovhjemmel. Naar det har været nødvendigt at fastslaa dette sidste udtrykkeligt, skyldes det, at Pryglestraffen ifølge den gamle engelske common law var en almindelig anvendt Straf baade overfor Mænd og Kvinder. I 1820 afskaffedes den dog overfor Kvinder og afløstes af Fængselsstraf.

S. 37 udvider Adgangen til Appel fra Retter med summarisk Jurisdiktion til højere Ret (courts of quarter sessions) meget betydeligt, idet der fremtidig kan appelleres af en domfældt i alle Tilfælde, hvor han ikke har tilstaaet sig skyldig eller indrømmet Anklagens Rigtighed, medens der tidligere desuden krævedes, at han var bleven idømt Straf af Fængsel uden Adgang til Omsætning til Bødestraf.

Som det ses af de i det foregaaende fremdragne Punkter, er Lovens Indhold yderst broget; men man har sikkert Lov til at hævde, at Lovens Betydning ikke mindst ligger i de Regler, der paa forskellig Maade afrunder og fuldkommengør tidligere givne Love om Behandlingen af unge Lovovertrædere og saadanne, der første Gang forser sig. Det er tydeligt, at flere af de nu indførte Ændringer hviler paa de Erfaringer, der er indvundne ved de tidligere Reglers Anvendelse i det praktiske Liv. Loven viser en tydelig Tendens til ogsaa overfor de 16—21aarige at anvende en vidtgaaende Individualisering. Lige saa rigtige synes dens Bestræbelser for paa den ene Side at sikre, at paalagte Bøder virkelig betales, og paa den anden Side at undgaa, at der gribes mere forstyrrende ind i de paagældende Personers private Liv end højest nødvendigt.

Endelig findes der mange Steder i Loven Udtryk for Bestræbelser for at skabe ensartede Regler paa Omraader, hvor megen stedlig Særegenhed hidtil har holdt sig.

De korte Fængselsstraffe har allerede tidligere været Genstand for skarp Kritik i England*), og der gøres i Loven flere Tilløb til at komme dem til Livs; men helt synes dette dog ikke at være naaet, saaledes som Loven foreligger i Øjeblikket.

Marts 1915.

*) Se f. Eks. adskillige Steder i Report of the commissioners of prisons and the directors of convict prisons for the year ended 31st March 1913 Part I-II, London 1913, jfr. nærværende Forf. i Ugeskrift for Retsvæsen 1913 B, S. 307 ff.

Fængselsvæsen.

Norge.

Fra fængsels- og tvangsarbeidsvæsenet.

Av byraachef Hartvig Nissen.

Lønsregulativ. I dette tidsskrift aargang 1914 s. 56 ff. er gitt en kort oversigt over det lønsregulativ for forskjellige av fængslernes tjenestemænd som blev vedtat av Stortinget i 1913. I sit budgetforslag for 1914—1915 foreslog Justisdepartementet vaktmesterne ved en del mindre fængsler som ikke gik ind under regulativet, tat op i dette og regulativet utvidet til ogsaa at omfatte tjenestemændene ved Opstad tvangsarbeidshus. Samtidig foreslog det — utenfor regulativet — lønnen forbedret for landsfængslernes direktører. Under sakens behandling i Stortinget blev landsfængslernes direktører og prester tat op i regulativet. Endvidere bestemtes at der av den regulerede løn for de i regulativet omhandlede tjenestemænd foreløbig skulde avsettes — saafremt vedkommende ikke paa anden maate hadde sikret sig pension — 6 pct. til indskud i en sparebank for senere at overføres til en pensionskasse. Da de underordnede funktionærer ved landsfængslerne forlængst var indlemmet i Pensionskassen for Statens Tjenestemænd, kom denne bestemmelse til at gjælde landsfængslernes direktører og prester og kreds- og hjelpefængslernes samt Opstad tvangsarbeidshus' tjenestemænd. Dette 6 pct.-fradrag er tænkt som en midlertidig forføining indtil den almindelige pensionsordning for offentlige tjenestemænd — som længe har staaet paa dagsordenen — er kommet istand.

Med disse forandringer blev regulativet vedtat av Stortinget 2 juni 1914. Tjenestemændene blev delt i 17 klas-

ser. I 1ste klasse staar direktørerne med en løn av kr. 6000, i 2den klasse presten ved Bods-fængslet med kr. 4300, i 3die klasse presterne ved Akershus landsfængsel og ved Landsfængslet og Arbeidshuset for Kvinder samt læreren (teolog) ved Opstad tvangsarbeidshus med kr. 4000 og i 4de klasse presten ved Trondhjems landsfængsel med kr. 3500. I 5te klasse staar inspektørerne og forvalterne ved landsfængslerne og Opstad tvangsarbeidshus, verksmesterne ved landsfængslerne, gaardsbestyreren ved Opstad tvangsarbeidshus, bestyreren af Fællesutsalget i Kristiania og vaktmesteren ved Kristiania kreds-fængsel med kr. 2600, stigende i 9 aar til kr. 3200. I 6te klasse staar vaktmesterne ved Kristiania kreds-fængsels anneks og Bergens kreds-fængsel med kr. 2400—kr. 3000. Vaktmesterne ved de øvrige kreds-fængsler og større hjælp-fængsler er efter fængslernes størrelse sat i en av følgende klasser: 12 vaktmestere i klasse 7 med kr. 2200—kr. 2800, 23 vaktmestere i klasse 8 med kr. 2000—kr. 2600, 2 vaktmestere i klasse 13 med kr. 1600—kr. 1900 og 6 vaktmestere i klasse 16 med kr. 1200—kr. 1500. Forøvrig skal her bare nævnes, at av funktionærerne ved Landsfængslet og Arbeidshuset for Kvinder staar inspektrisen i klasse 10 med kr. 1800—kr. 2400, verksmesterinden, forvaltersken og kasserersken i klasse 12 med kr. 1600—kr. 2200, opsynskvinderne i klasse 15 med kr. 1300—kr. 1600. Av opsynsbetjentene staar de ved landsfængslerne, Opstad tvangsarbeidshus og kreds-fængslerne i Kristiania, Bergen og Trondhjem i klasse 13 med kr. 1600—kr. 1900 og de ved de øvrige kreds- og hjælp-fængsler i klasse 14 med kr. 1400—kr. 1700.

Regulativet har videre bl. a. bestemmelser om optjening av alderstillæg ved overgang fra en stilling til en anden, om fri læge og medicin for visse funktionærer, om fradrag i lønningerne for bolig med lys og brænde og om uniformsgodtgjørelse. I sidste henseende skal her nævnes at departementet for hvert aar hadde faat sterkere indtryk av uniformens betydning for disiplinen i fængslerne og fandt derfor at burde foreslaa utvidet kredsen av de tjenestemænd, som skal bære uniform og faa godtgjørelse derfor. Dette gjaldt verksmesterne ved landsfængslerne og vaktmesterne og betjentene ved kreds- og hjælp-fængslerne utenfor Kristiania, Drammen, Bergen og Trondhjem som allerede for hadde saadan pligt og saadan godtgjørelse, dog

saaledes, at vaktmesterne i klasse 16 ikke gaar ind under disse bestemmelser. For alle uniformspligtige tjenestemænd er godtgjørelsen kr. 100 aarlig.

Ved *Opstad tvangsarbeidshus* blev av Kongen fra 1. juli 1914 ansat som direktor Arne Omsted, indtil da forstander for Kristiania tvangsarbeidsanstalt. Det er meningen at Opstad skal aapnes i April 1915. Av forskjellige grunde fandt man det nødvendig at anstaltens direktor blev ansat nogen tid før den skulde tages i bruk. Storthinget bevilget derfor lønnen fra ovennævnte dag.

Tvangsarbeidernes antal er stadig øket og har aldrig — siden løsgjængerloven traadte i kraft — været saa høie som nu. Den 31 december 1914 var tallet 354, derav 242 mænd og 112 kvinder. Da antallet av mandlige tvangsarbeidere blev for stort til at Kristiania tvangsarbeidsanstalt hensigtsmæssig kunde ta imot alle, blev der i mars 1914 oprettet en tvangsarbeidsavdeling i Trondhjems landsfængsel. Dit førtes over fra Kristiania tvangsarbeidsanstalt 18 mand. I december blev yderligere ført over et lignende antal.

Det nye *hjelpefængsel i Haugesund* blev aapnet 1 december 1914. Det er kortelig omtalt i dette tidsskrift 1913, s. 75.

Arbeidsdriften er et vanskelig spørsmål i kreds- og hjelpefængslerne. Fangerne sitter der som oftest i ganske kort tid, like ned til et par dager. De fleste kan heller ikke noget haandværk. At lære dem op blir der da liten anledning til. Og folgelig blir utbyttet av fangernes virksomhet litet. Imidlertid stræber man henimot en mere omfattende arbeidsdrift, baade for fangernes skyld og av hensyn til fængslernes økonomi. Her staar endnu meget igen at utrette. Men noget er dog gjort i de 10 aar som disse fængsler har været under Statens forvaltning. I det første aar Staten drev dem (budgetaaret 1904—1905) var ved samtlige kreds- og større hjelpefængsler bruttoindtægten av arbeidsdriften kr. 14053, utgifterne kr. 11186, saaledes at overskuddet blev kr. 2867. I aarenes løp har virksomheten i det store og hele tal været i jevn stigning og gav i budgetaaret 1913—1914 en

bruttoindtægt av kr. 40396 med en udgift av kr. 23465. Overskuddet blev saaledes kr. 16931 eller næsten 6 ganger saa stort som 10 aar tidligere. Retningen er saaledes den rigtige.

Kreds- og hjælpefængslernes fangetal har i de senere aar bevæget sig paa en maate som man visselig ikke tidligere har set her i landet. En kort oversigt tør maa-ske være av interesse for tidsskriftets læsere. Bevægelsen falder sterkest i øinene naar man følger tallene gennem en længere periode. Jeg har derfor tat for mig aarene 1888—19¹²/₁₃, delvis ogsaa 19¹³/₁₄. Opgaverne for det sidste aar er dog endnu bare foreløbige, men tilstrækkelig nøiagtige til at kunne brukes.

1. Antallet av fanger som sat i kreds- og hjælpefængslerne (eller for 1904 distriktsfængslerne) fremgaar av følgende opgave hvor jeg — likesom ogsaa i de senere opgaver — som regel bare har tat med vendepunkterne. Mellem hvert av de meddelte aar har bevægelsen fortsat i samme retning, opad eller nedad, dog saaledes at jeg har set bort fra nogen uvæsentlige forskyvninger som ikke har git bevægelsen nogen ændret karakter. Opgaven gjælder begge kjøen underett.

	Straffanger		Andre fanger		Tilsammen	
	Antal (tusen)	%	Antal (tusen)	%	Antal (tusen)	%
1888	6,0	100,0	2,0	100,0	8,0	100,0
1890	5,7	95,0	2,2	75,0	7,9	88,8
1902	14,2	236,7	4,2	144,8	18,4	206,7
1 april 1906—31 mars 1907 .	8,7	145,0	3,7	127,0	12,4	139,3
1 juli 1913—30 juni 1914 . .	14,1	235,0	5,4	186,2	19,5	219,1

Efter nogen nedgang i de par første aar steg antallet av saavel straffanger som andre fanger (o: særlig varetægtsfanger) jevnt og sterkt i 12 aar idet begge grupper i 1902 naadde et høidepunkt som indtil da var ukjendt. I de følgende aars nedadgaande tider faldt ogsaa fangetallene. Bunden blev naadd 19⁰⁶/₀₇. Men dette minimum laa en halv gang til saa høit som det foregaaende minimum (1890). I de følgende seks aar steg tallene saa raskt at baade det samlede antal fanger og antallet av »andre fan-

ger« kom over det tidligere maximum (1902), og antallet av straffanger meget nær opunder dette høidepunkt.

2. Antallet av fangedager i kreds- og hjælpefængslerne for begge kjøen underrett fremgaar av følgende tabel:

	Straffanger		Andre fanger		Tilsammen	
	Antal dager (tusen)	%	Antal dager (tusen)	%	Antal dager (tusen)	%
1888	45,9	100,0	39,9	100,0	85,8	100,0
1890	42,6	92,8	35,1	88,0	77,7	90,6
1901	74,3	162,5	74,4	186,5	149,0	173,6
1 april 1907—31 mars 1908...	69,0	150,3	47,2	118,3	116,2	135,4
1 juli 1913—30 juni 1914.....	130,2	283,7	76,7	192,2	206,9	241,1

I denne opgave er tat med de aar som danner vendepunkterne for det samlede antal fangedager. I de samme aar svinger antallet av dager for »andre fanger«. For straffangernes vedkommende er der et par — litet betydningsfulde — avvikelser. Deres første minimum indtraadte nemlig ikke i 1890, men først i 1891 og da med 42100 fangedager, likesom deres andet minimum ikke faldt i 1907—1908, men i aaret forut da straffangedagene var 67900 (her er sat ganske ut av betragtning at fangedagene i 1904—1905 pludselig faldt ganske sterkt for atter i 1905—1906 at gaa op igen til en hoide som passer godt ind i disse aars jevnt nedadgaaende bevægelse).

Som man vil se, viser opgaven over fangedagene i hovedtrekkene den samme bevægelse som opgaven over fangernes antal. Nogen forskjel er der dog. For straffangernes vedkommende er saaledes den relative stigning fra 1890 til de første aar efter aarhundredeskiftet paa langt nær saa sterk ved fangedagene som ved fangerne. Og mens antallet av straffanger i 19¹³/₁₁ var knapt saa stort som i 1902, var antallet av fangedager mere end to tredjedeler hoiere i 19¹³/₁₁ end i 1901. For »andre fanger«s vedkommende er forholdet mellem disse to aar dette: ved aarhundredeskiftet baade færre fanger og færre fangedager end i 19¹³/₁₁. Og mens antallet av andre fanger stadig har holdt sig betydelig lavere end antallet av straffanger, var der i dette stykke betydelig større ujevnhel m. h. t. fangedagene. I 1901 var der saaledes paa det aller nær-

meste likesaamange fangedager paa »andre fanger« som paa straffanger.

3. At antallet av fanger og fangedager stiger og synker kan skyldes enten at antallet av indkomne fanger gaar op og ned eller at straffeliderne og varefægtstiderne blir længere og kortere eller begge disse ting i forening.

Vi skal først se litt paa antallet av fanger som aarlig er kommet ind i kreds- og hjælpefængslerne. Saadan opgave har vi først fra driftsaaret 19⁰¹/05.

Indkomne fanger.

	Straffanger		Andre fanger		Tilsammen	
	Antal (tusen)	o/o	Antal (tusen)	o/o	Antal (tusen)	o/o
1 april 1904—31 mars 1905...	11,6	100,0	3,7	100,0	15,3	100,0
1 april 1906—31 mars 1907...	8,1	73,9	3,6	97,5	12,0	78,9
1 juli 1913—30 juni 1914....	13,7	118,8	5,2	141,1	18,9	124,2

I disse aar viser saaledes antallet av indkomne straffanger først en rask og sterk nedgang, men gaar saa atter opover indtil der i 19¹³/14 kom ind næsten $\frac{1}{5}$ flere straffanger end i 19⁰¹/05. Antallet av indkomne »andre fanger« (varefægtsfanger) gik ogsaa noget ned for derefter at stige til en relativt endnu større høide end antallet av straffanger. Tar vi utgangspunktet i 19⁰⁶/07, steg antallet av indkomne straffanger med 63,1 o/o og antallet af indkomne »andre fanger« med 44,1 o/o.

4. En fordeling af fangedagene paa fangerne er meddelt i nedenstaaende opgave hvor det — efter de nøiagtige tal, ikke efter de foran benyttede avrundede tal — er regnet ut hvor mange av aarets straffangedager falder paa hver straffange, og hvor mange av de andre fangedager falder paa hver av de andre fanger (praktisk talt bare varefægtsfanger).

	Antallet av fangedager paa hver av straffangerne de andre fanger	
1888.....	7,6	14,0
1890.....	7,4	16,0
1901.....	5,8	17,3
1902.....	5,0	16,2
19 ⁰⁶ /07.....	7,8	13,3
19 ⁰⁷ /08.....	7,8	12,6
19 ¹³ /14.....	9,3	14,2

Før jeg gaar videre, skal jeg for sikkerhets skyld gjøre opmerksom paa at disse tal ikke gir et nøiagtig uttrykk for de i vedkommende aar i straffængsel indsatte fangers midlere straffetid og for de i samme tid i varetægt indsatte fangers varetægstid. Opgaven gjælder summen av de fanger som sat i fængslerne ved aarets begyndelse og de i aarets løp indkomne fanger og summen av de fangedager som faldt paa alle disse fanger indenfor aaret. Det antal fanger som i ovenstaaende label er benyttet som divisor, er saaledes for stort til de førstnævnte beregninger. Samtidig er det antal fangedager som er brukt som dividend, for høit i tider hvor fangetallene gaar ned, og for lavt naar fangetallene gaar op (av aarets fangedager skulde ha været skilt ut de dager som gjælder fanger som sitter over fra forrige aar og lagt til de dager som i det følgende aar gjælder de før aarsskiftet indkomne fanger). Herav følger at ovenstaaende gjennemsnittstal sandsynligvis falder noksaa nøie sammen med de midlere straffetider og varetægstider i perioder med nedadgaende fangetal, men er noget lavere end disse naar fangetallene gaar op.

Efter opgaven er straffangernes gjennemsnittstid gaat ned fra 7,6 dag i 1888 til 5,0 dag i 1902, og derefter steget til 9,3 dag i 19^{13/14}. Samtidig er de andre fangers gjennemsnittstid gaat op fra 14,0 dag i 1888 til 17,3 dag i 1901 og derefter sunket til 12,6 dag i 19^{07/08}, — som den ogsaa var i 19^{12/13} — hvorpaa den atter er steget til 14,2 dag i 19^{13/14}.

Bortset fra denne sidste stigning viser de to rækker ganske motsatte bevægelser: kortere straf, længere varetægt og omvendt.

5. De senere aars høie fangetal skyldes saaledes baade at antallet av indkomne fanger — saavel straffanger som andre fanger — er steget, og at den tid straffangerne har sittet i straf, er blit længere. Væksten var indtil det sidste i nogen grad hemmet ved forkortelse av varetægstiderne, men har saa skutt øket fart ved forlængelse ogsaa av disse.

6. Under den yderligere granskning efter grundene til fangetallenes bevægelse bør vi ta straffangerne for os særskilt for bøteavsonernes og andre straffangers vedkommende. Den første gruppe omfatter fanger som har

ulstaaet frihedsstraf fordi de ikke har betalt bøter, ilagt dem enten ved dom eller ved forelæg. Den anden gruppe omfatter dem som har avsonet principalt idømt frihedsstraf samt fanger som har avsonet militær arrest efter forelæg.

I hvert af nedennævnte aar sat der i kreds- og hjælpefængslerne (distriktsfængslerne):

	Bøteafsonere		Andre straffanger	
	Antal (tusent)	o/o	Antal (tusent)	o/o
1888	4,0	100,0	2,0	100,0
1890	3,7	92,5	2,9	100,0
1900	7,8	195,0	3,5	175,0
1902	11,6	290,0	2,6	130,0
19 ⁰⁴ / ₀₅	9,7	242,5	2,1	105,0
19 ⁰⁶ / ₀₇	6,6	165,0	2,1	105,0
19 ¹² / ₁₃	11,6	290,0	2,4	120,0

Som man vil se var antallet av bøteavsonere høiest i 1902 da det var mere end 3 ganger saa høit som i 1890. Det sank betydelig til 19⁰⁶/₀₇ for derefter at stige stærkt, indtil det i 19¹²/₁₃ naadde op til det forrige maximum.

De andre straffanger naadde maximum et par aar før bøteavsonerne, nemlig i 1900 da det var omtrent tre fjerdedeler høiere end i 1890. Det sank til 2109 i 19⁰¹/₀₅ og steg derefter til 2380 i 19¹²/₁₃. Denne bølgeryg var altsaa betydelig lavere end den sidste.

Man vil lægge merke til den meget sterkere vekst blandt bøteavsonerne end blandt de andre straffanger. Tar vi udgangspunktet i 19⁰⁶/₀₇, blir stigningen i de følgende seks aar 75,8 o/o for bøteafsonerne, men bare 14,3 o/o for de andre straffanger. Efter de foreløbige beregninger for 19¹³/₁₄ var antallet da henholdsvis 11388 og 2679 saaledes at stigningen fra 19⁰⁶/₀₇ da blev 74,1 o/o og 26,7 o/o.

Antallet af fangedager var:

	Bøteafsonere		Andre straffanger	
	Antal dager (tusent)	o/o	Antal dager (tusent)	o/o
1888	13,2	100,0	32,7	100,0
1900	31,1	235,0	40,8	124,8
1902	39,7	300,0	31,7	96,0
19 ⁰⁶ / ₀₇	27,2	206,1	40,7	124,5
19 ¹² / ₁₃	70,6	534,8	52,6	160,0

Den voldsomme vekst i boteafsonernes fangedager springer sterkt i øinene, mere end 5-doblet paa 25 aar. Sammenlignet hermed er veksten av de andre straffangedager meget beskeden og allikevel ikke ubetydelig sterkere end veksten av de tilsvarende fangers antal. Tar vi ogsaa her utgangspunktet i 19⁰⁶/07, steg fangedagene i de følgende seks aar henholdsvis 159,6 % og 29,2 %, altsaa mere end 5 ganger saa sterk stigning ved boteavsonere som ved de andre (sammenlign hermed de ovenfor nævnte tilsvarende tal for fangernes vedkommende: 75,8 og 14,3).

Vender vi os saa til antallet av fanger som aarlig er kommet ind i disse fængsler i hver gruppe, finder vi følgende tal:

	Indkomne fanger.			
	Boteafsonere		Andre straffanger	
	Antal (tusen)	%	Antal (tusen)	%
19 ⁰⁴ /05	9,5	100,0	2,0	100,0
19 ⁰⁶ /07	6,5	68,4	2,0	100,0
19 ¹³ /14	11,2	117,0	2,5	125,0

Med utgangspunktet i 19⁰⁴/05 — det første aar vi har opgave over indkomne fanger — er saaledes antallet av indkomne boteafsonere steget noget svakere end det tilsvarende antal andre straffanger (antallet av boteafsonere var forresten noget lavere i 19¹³/14 end i 19¹²/13 da det var 11,4 tusen eller 120,0 %). Men tar vi her som flere ganger før utgangspunktet i 19⁰⁶/07, blir billedet et andet: antallet av indkomne boteavsonere er nemlig i disse syv aar steget med 72,3 %, de andre straffanger bare med 25,0 %.

I tilknytning til foranstaaende opgaver meddeles her hvor stor procent av det samlede antal straffangedager og indkomne straffanger faldt paa boteavsonere og andre straffanger i hvert av de to aar 19⁰⁶/07 og 19¹²/13 (fangedagene inden hver av disse to grupper er ikke gjort op for 19¹³/14):

	Fangedager			Indkomne fanger		
	Saml. antal (tusen)	Derav procentvis boteavsonere	andre straf- fanger	Saml. antal (tusen)	Derav procentvis boteavsonere	andre straf- fanger
19 ⁰⁶ /07 . . .	67,3	40,0	60,0	8,5	76,5	23,5
19 ¹² /13 . . .	123,2	57,3	42,7	13,7	83,2	16,8

De fangedager som faldt paa boteavsonerne, gik saaledes paa syv aar op fra mindretal til flertal.

Til yderligere belysning av forholdet mellem de to grupper av straffanger stilles op følgende fordeling av fangedagene paa samtlige fanger i hver gruppe:

	Boteavsonere	Andre straffanger
1888	3,3	16,7
1902	3,4	12,1
19 ⁰⁶ / ₀₇	4,2	19,2
19 ¹² / ₁₃	6,1	22,1

Man vil se at der paa boteavsonerne stadig er faldt flere og flere fangedager. Det samme er tilfældet med de andre straffanger fra 1902 av. I perioden 19⁰⁶/₀₇—19¹²/₁₃ steg det antal dager som gjennemsnittlig faldt paa hver boteavsoner og paa hver av de andre straffanger med henholdsvis 45,2⁰/₀ og 15,1⁰/₀, altsaa en relativt tre ganger sterkere vekst for boteavsonerne end for de andre.

Som nævnt foran i avsnit 5, er ikke alene et øket antal straffanger, men ogsaa en forlængelse av straffetiderne medvirkende til nutidens høie fangetal. Vi har nu i dette avsnit set at det indenfor straffangerne særlig er boteavsonerne som har sat fart i bevægelsen, baade ved sit stigende antal og ved længere avsoningstider.

Før jeg gaar videre, skal jeg nævne, at hvis der i 19¹²/₁₃ ikke var faldt flere fangedager paa hver boteavsoner og paa hver av de andre fanger end i 19⁰⁶/₀₇ vilde fangedagene i 19¹²/₁₃ ha været redusert for boteavsonerne med 22000 og for de andre straffanger med 6900. Det samlede antal straffangedager vilde altsaa ha gaat ned i 19¹²/₁₃ med 28,900 fra 123,200 til 94,300. For det daglige gjennemsnittsbetrag vilde dette ha betydd en reduktion av omtrent 80 fanger.

7. Vi staar da nu overfor spørsmålet: hvad er aarsakerne til denne sterke vekst i de senere aar?

Spørsmålet maa besvares særskilt for det antal dager som faldt paa hver fange og for antallet av indkomne fanger. Jeg tar først for mig straffangerne.

a) Tiderne. Da straffeloven av 1902 blev sat i kraft i 1905, gik forholdstallet mellem almindelig fængsel og

vandogbrød ned fra 4 til 3. Dette maa ha bidrat til at øke antallet av fangedager.

Noget har det ogsaa virket at antallet av de noget længere straffer som kan avsones i disse fængsler, er øket litt i aarenes løp. Efter kriminalstatistikken blev der dømt til

	fængsel i	
	61—90 dager	91—120 dager
1905 og 1906	260	256
1907 og 1908	273	274
1909 og 1910	360	332

Senere opgaver foreligger ikke, heller ikke opgaver over straf av fængsel i 5 maaneder som i kriminalstatistikken er slaaet sammen med fængsel i 6 maaneder der avsones i landsfængslerne. En lignende bevægelse viser opgaverne over den tid de fra kreds- og hjelpefængslerne utgaaede fanger har siddet i straf:

	Der gik ut efter straf av	
	61—90 dager	over 90 dager
19 ^{05/06}	70	38
19 ^{12/13}	164	95

Jeg gjør for sikkerhets skyld opmerksom paa at de sidste opgaver omfatter det virkelige dagantal fangerne har siddet i straf, altsaa hvad der er igjen efter vareteftsfradrag og omsætning til skjærpet fængsel.

Litt indflydelse paa økningen i straffangedagenes antal har det ogsaa hat at varetegstiderne gik ned fra 1901 til 19^{12/13}, jfr. avsnit 4.

En væsentlig indflydelse paa det her omhandlede forhold skyldes visselig Justisdepartementets cirkulære av 19 april 1910. Ved dette blev det henstillet til domstolene i saker angaaende losgjængerlovens §§ 16—19 (om drukken-skap) som regel ikke i dommen at bestemme at idømt fængsel skal omsættes til skjærpet Fængsel. Hensigten var at forebygge at personer som dømmes efter disse bestemmelser uten at sættes paa tvangsarbeide, faar den allerede paa forhaand kortvarige fængselsstraf yderligere avkortet. Denne meget paakrævede forføining har øket antallet av fangedager. Dette bekræftes ogsaa av nedenstaaende opgave over vandogbroddagene i forhold til det samlede antal fangedager.

Fangedager (i tusen).

	Bøteavsonere			Andre straffanger			Tilsammen		
	Samlet antal fangedager	Derav vandogbrød Antal	%	Samlet antal fangedager	Derav vandogbrød Antal	%	Samlet antal fangedager	Derav vandogbrød Antal	%
1890.....	12,5	11,4	91,2	30,0	15,4	51,3	42,5	26,8	63,1
1900.....	31,1	28,7	92,3	40,8	22,6	55,4	71,9	51,3	71,3
19 ⁰⁴ / ₀₅	32,2	29,7	92,2	27,8	15,8	56,8	60,0	45,5	75,8
19 ⁰⁰ / ₀₇	27,2	23,4	86,0	40,7	14,4	35,4	67,9	37,8	55,7
19 ⁰⁰ / ₁₀	40,5	33,5	82,7	45,8	14,7	32,5	85,8	48,2	56,2
19 ¹¹ / ₁₃	70,6	46,9	66,4	52,6	12,5	23,8	123,2	59,4	48,2

Indtil 19⁰⁴/₀₅ har saaledes næsten alle bøteavsonere og mere end halyparten av de andre straffanger avsonet straffen paa vandogbrød. Fra 19⁰⁴/₀₅ av spiller vandogbrød en stadig mindre rolle inden begge grupper. Denne bevægelse — som indtraadte samtidig med den nye straffelovs ikrafttræden (1 januar 1905) — gaar til at begynde med jevnt nedover, men falder brat fra 1910 av. Nedgangen var:

i de 3 aar forut for 1 juli 1910: bøteavsonere 3,3⁰/₀, andre straffanger 2,9⁰/₀
i de 3 aar efter 1 juli 1910: — 16,3⁰/₀, — 8,7⁰/₀

Jeg gjør opmerksom paa at tiltrods for den relative nedgang er det absolute antal vandogbrøddager for bøteavsonerne gaat op med 100,0⁰/₀ i de seks aar 19⁰⁶/₀₇—19¹²/₁₃. For de andre straffanger er vandogbrøddagenes antal derimod gaat ned, saaledes at det samlede antal vandogbrøddager er gaaet op med 57,1⁰/₀. Samtidig er de fangedager som ikke blev afsonet med vandogbrød, gaat op fra 19⁰⁶/₀₇ til 19¹²/₁₃ med følgende tal: for bøteavsonerne fra 3800 til 23,700 (523,7⁰/₀), for de andre straffanger fra 26,300 til 40,100 (52,5⁰/₀), ialt fra 30,100 til 63,800 (112,0⁰/₀).

b) Antallet av indkomne fanger. Naar antallet av dem er øket fra 8400 i 19⁰⁶/₀₇ til 13,700 i 19¹³/₁₄, ligger det nærmest at sætte stigningen i forbindelse med de gode tider som hersket i disse aar. Bevægelsen er parallel med den tilsvarende bevægelse i sidste halvdel af 90-aarene. Men som fremhævet i »Oversigt over de vigtigste resultater af kriminalstatistikken for 1886—1904« (Norges Officielle Statistik) synes der neppe at kunne drages nogen almindelig slutning med hensyn til sammenhængen mellem

de økonomiske op- og nedgangsperioder og bevægelserne i kriminaliteten (jfr. referat i dette tidsskrift 1914, 1ste hefte, s. 79—80). En sammenhæng mellem den ovennævnte stigning i fangetallet og den økonomiske opgang i de samme aar bør derfor ikke betragtes som ganske avgjort.

Folkemængdens vekst maa antages at virke med til fangetallets økning.

De senere aars strafutmaaling har visselig ledet til at fanger som før vilde ha faat straf af 6 maaneder eller mere nu har faat under 6 maaneder med den følge at de istedetfor at komme ind i landsfængslerne er blit sat ind i kreds-fængslerne hvis fangetal de saaledes har øket. Jeg skal her i forbigaaende nævne at antallet av indsættelser efter dom i straffanstalterne (landsfængslerne) i den sidste menneskealder ikke har været saa lavt som i 18^{90/91} da der kom ind 333 fanger. Tallet steg stadig til 694 i 19^{01/02}, gik atter nedover til 368 i 19^{07/08}, gik op til 424 i 19^{10/11}, sank til 381 i det følgende aar og gik saa op til 386 i 19^{12/13} og 418 i 19^{13/14}.

Ser vi nu antallet av indsættelser efter dom i landsfængslerne i sammenhæng med antallet av de straffanger som er kommet ind i kreds- og hjælp-fængslerne uten at være boteavsonere, vil vi for de sidste ti aar faa følgende tal:

	Indsat efter dom i landsfængslerne		Straffanger kommet ind i kreds- og hjælp-fængslerne uten at være boteavsonere		Tilsammen	
	Antal	%	Antal	%	Antal	%
19 ^{04/05}	491	19,5	2028	80,5	2519	100,0
19 ^{06/07}	455	18,7	1974	81,3	2429	100,0
19 ^{13/14}	418	14,1	2547	85,9	2965	100,0

Der har saaledes i disse aar foregaat en tydelig forskyvning av fanger fra landsfængslerne til kreds-fængslerne.

Der er et forhold som kan antages at ha hat adskillig indflydelse paa antallet av indkomne fanger. Efter bilag 3 til Alkoholkommissionens indstilling (Undersøkelser angaaende drikkældigheten og dens sociale følger i Norge, av N. Rygg) meddeler jeg her følgende opgave over de for beruselse arresterte i Kristiania og i samtlige

byer, sammenholdt med antallet av boteavsonere som er kommet ind i rikets kreds- og hjelpefængsler:

Aar	Arresteret for beruselse		Aar	Boteavsonere kommet ind i kreds- og hjelpefængslerne
	Kristiania	Samtlige byer		
1904.....	11705	26971	19 ⁰⁴ / ₀₅	9541
1907.....	9384	24453	19 ⁰⁶ / ₀₇	6467
1910.....	12486	29670		
1912.....	16702	—	19 ¹² / ₁₃	11391

For samtlige byer haves ikke opgave over arrestationer senere end 1910. Størst interesse knytter sig her til Kristiania, baade fordi Kristiania kreds-fængsel har omtrent likesaa mange fanger som de øvrige kreds- og hjelpefængsler tilsammen, og fordi opgaven over arrestationer her gaar længst op mod nutiden. Stigningen i arrestationer utgjorde 78,0 % for Kristiania i aarene 1907—1912. Antallet av indkomne boteavsonere i samtlige fængsler steg fra 19⁰⁶/₀₇—19¹²/₁₃ med 76,1 %.

Her har vi aapenbart den væsentligste aarsak til de senere aars sterkt voksende antal av indkomne fanger. Vi har i det foregaaende set at tilgangen av fanger særlig er vokset blandt straffangerne og indenfor dem i overveiende grad blandt boteavsonerne. Vi har nu set at disses voksende antal hænger nøie sammen med arrestationerne for drukkenskap: de fører med sig mange boter og mange avsoninger.

Jeg vil her ikke undlate at fæste erindringen ved at samtidig med denne sterke vekst i antallet av arrestationer og av indkomne boteavsonere steg antallet av indkomne straffanger som ikke var boteavsonere, meget beskedent (fra 19⁰⁶/₀₇—19¹²/₁₃ med 14,7 % mot boteavsonernes 76,1 %). Det synes da ikke rimeligt at de drukkenskapsforhold som de nævnte arrestationer er uttryk for, har hat nogen væsentlig indflydelse paa fangetallene utenfor boteavsonerne.

Til slutning staar vi da foran spørsmålet om hvad aarsakerne har været til bevægelserne i vare-tægtsfanger-nes antal. Noget svar herpaa kan visselig ikke gives uten ved en almindelig henvisning til den stigende kriminalitet. Derimod kan man kanske finde en ikke uvæsentlig grund

til at varetægtstiderne gik ned i den omstændighed at grovt tyveri og indbrudd ved forandringen i straffeprocenloven av 17 mai 1904 blev henført til meddomsretterne istedetfor som før til lagmandsretterne med derav følgende raskere saksbehandling. Grunden til at varetægtsliden i det sidste atter synes sleget, er det vistnok for tiden ikke godt at ha nogen sikker mening om. Det er mulig at det ialtfald delvis skyldes en økning i antallet av saker som undergives fornyet behandling ved lagmandsret, og av ankesaker. Da der ikke er offentliggjort opgaver vedkommende den kriminelle retspleie senere end 1910, har vi ikke oplysninger om dette forhold i den nyeste tid. Nogen veiledning kan vel imidlertid findes i opgaverne for de forutgaaende aar. Jeg meddeler derfor følgende opgave fra 1903 av (jfr. ovennævnte lovforandring av 1904):

	Avsluttede lagmandretssaker					Ankesaker behandlet av	
	Ialt	I første instans	Undergit fornyet behandling		Gjenop- tagne saker	Hoieste- rets kjere- maalsut- valg	Hoiesteret
			Antal	$\frac{\%}{100}$ av det hele antal avsluttede saker			
1903.....	438	176	261	59,6	1	292	58
1904.....	375	157	216	57,6	1	284	49
1905.....	310	101	205	66,1	4	298	64
1906.....	350	121	225	64,3	4	278	49
1907.....	341	112	226	66,3	3	224	41
1908.....	296	94	199	67,2	3	268	38
1909.....	340	109	229	67,4	2	260	39
1910.....	343	105	237	69,1	1	308	43

Vi ser her at antallet av saker som blev behandlet ved lagmandsret i første instans, gik betydelig ned i 1905 og senere har holdt sig lavt. Men samtidig steg antallet av saker som blev undergit fornyet behandling ved lagmandsret. Og dette antal har — sammenlignet med det hele antal lagmandsretssaker — vist en jevnt stigende tendens. Det samme har antallet av ankesaker fra 1907 av. Har nu disse bevægelser fortsat i de følgende aar, vil vi heri kunne søke en aarsak til de sidste tiders forlængede varetægt.

Januar 1915.

*Sverige.***Anteckningar och statistiska uppgifter rörande Sveriges
fångvård åren 1912 och 1913.**

Ur den svenska fångvårdsstyrelsens berättelser för nämnda år meddelas nedanstående öfversikt.

Det antal fångar, som kortare eller längre tid förvarades i straffängelser och tvångsarbetsanstalter, utgjorde

1912.....	22,671 män	1,847 kvinnor,	tilsammans	24,518
1913.....	23,273	— 1,776	—	25,049

Vid 1913 års slut funnos i samtliga fångvårdsanstalter intagna 2,654 män 339 kvinnor, så fördelade i olika kategorier:

häktade för brott.....	242 män	19 kvinnor
straffarbetsfångar.....	1,368	— 119
fängelsefångar.....	196	— 8
bötesfångar.....	356	— 7
häktade för lösdrifveri.....	37	— 6
tvångsarbetsfångar.....	455	— 180

De för brott häktade, rannsakningsfångarne, som 1912 utgjorde tillsammans 4,169, hade 1913 stigit till 4,317. För hela sista tioårsperioden, hvilken började med 6,944 sådana fångar, har dock antalet nedgått med ej mindre än 37,8 %.

Antalet nykomna straffarbetsfångar utgjorde

1912.....	1,679 män	156 kvinnor,	tilsammans	1,835
1913.....	1,813	— 167	—	1,980

Dessa siffror visa i förhållande till näst föregående åren ökning, som 1912 var 110 och 1913 ända till 145. Den sista tioårsperioden i dess helhet företer växlande siffror, högst 1,989 för år 1906 och lägst 1,725 för år 1911.

Vid 1913 års slut voro kvarvarande lifstidsfångar 51 män 7 kvinnor, tillsammans 58, och straffångar på bestämd tid 1,317 män 112 kvinnor, tillsammans 1,429, eller sammanlagdt 1,487 personer.

Af de 1912 nykomna hade 617 förut undergått straffarbete, 484 blifvit ådömda förlust af medborgerligt förtroende. Motsvarande siffror för 1913 med något ökad fångantal voro 695 och 528.

Nykomna straffångar af yngre ålder än tjugu år voro

1912	183 män	17 kvinnor
1913	191	— 14

Tidslängden af det ådömda straffarbetet år 1913 har varit

från 2 till 3 månader	för 513 män	51 kvinnor
» 3 » 6 —	» 632 —	57 —
» 6 månader till 2 år	» 527 —	51 —
öfver 2 år	» 141 —	8 —
tillsammans 1,813 män 167 kvinnor		

Af de vid 1913 års slut kvarvarande straffångarna höllos

i enrum	1,193 män	104 kvinnor
i gemensamhetsfängelse .	175 —	15 —

Enligt lag den 22 juni 1906 har det ådömda straffarbetet varit skärpt genom hårdt natlläger 4 till 20 dagar för nykomna 7 män 1912 och 6 män 1913.

På grund af inkomna framställningar har fångvårdsstyrelsen låtit före den lagstadgade celltidens utgång till gemensamhetsfängelse öfverföra år 1912 - 29 och år 1913 - 18 manliga fångar, som enligt läkares utlåtande befunnits icke kunna utan skada för hälsan utstå enrumsstraffet.

Af nåd hafva frigifvits år 1912 - 4 till lifstids straffarbete och 9 till straffarbete på viss tid dömda samt år 1913 - 6 lifstidsfångar och 8 straffångar på viss tid.

På grund af lagen den 22 juni 1906 har villkorlig frigifning med skyldighet att under bestämd tid vara underkastad särskild tillsyn beviljats

år 1912	33 män	1 kvinna
- 1913	46 —	4 kvinnor

Hela antalet af dem, som från lagens trädande i kraft åren 1907—13 kommit i åtnjutande af dylik förmån, belöper sig till 155 män 8 kvinnor. Af dem hade intill 1913 års slut 102 personer efter utlupen prøfvotid återgått till fullständig frihet, 3 hade häktats för återfall i brott och de återstående voro ännu under tillsyn. Förutom nyss omförmälda 3 häktade hade ytterligare 9 män ådragit sig anmärkningar under prøfvotiden, däraf 3 för olofligt afvikande, 3 för missbruk af spritdrycker och 3 af andra orsaker, således tillhopa 12 män, som under hela sexårsperioden missbrukat den villkorligt medgifna friheten. Alla de andra hade uppfört sig väl, de flesta synnerligen ordentligt och hedrande.

Af samtliga 1907—13 villkorligt frigifna 163 personer voro de flesta dömda för förfalsknings-, misshandels- eller

sedlighetsbrott, nämligen 55 för förfalskning, bedrägeri eller tillgrepp och förskingring i tjänsten, 41 för dråp och annan misshandel, 42 för sedlighets- och våldtäktsförbrytelser samt återstående 25 för mened, barnamord, mordbrand m. m.

Af strafftiden har vid den villkorliga frigifningen återstått

för 77 personer intill 1 år	
- 65 — från 1 till och med 2 år	
- 20 — — 2 — 3 -	
- 1 — öfver 3 år	

Till urbota fängelsestraff dömda personer hafva varit

år 1912 nykomna	936 män	48 kvinnor
- 1913 —	949 —	37 —

Vid årets slut kvarvarande voro

1912	166 män	8 kvinnor
1913	196 —	8 —

Antalet nykomna fångar, som hållits till fängelse i saknad af tillgång till gäldande af ådömda böter, har varit

år 1912	14,285 män	647 kvinnor
- 1913	14,785 —	701 —

De böter, hvilka vid bristande tillgång afljånats, hafva motsvarat år 1912 - 125,220 bestraffningsdagar och 1913 - 131,718 dagar. Medeltalet bötessittare för dag har således belöpt sig till 343 för 1912 och 361 för 1913.

En sammanställning af de till straffarbete och urbota fängelse dömda fångar, som inkommit i straffanstalterna, visar att år 1912 - 1,865 personer dömts första gången och 488 personer andra gången samt år 1913 - 1,980 första och 508 andra gången. Antalet af dem, som dömts andra gången och sålunda inträdt i de återfallnas klass, utgör följaktligen 1912 - 26 % och 1913 - 25,7 % af dem som första gången undergått frihetsstraff. Dessa siffror bekräfta föregående år gjorda iakttagelser, att antalet af dem som, en gång straffade, icke vidare ådraga sig bestraffning kan anslås i rundt tal till 75 % mot omkring 25 % som återfalla i brott.

För lösdrifveri eller bettlande häktades 1912 - 2,159 och 1913 - 2,006 personer. Mer än hälften af dessa lösgäfvos, ställdes efter mottagen varning på fri fot, insattes

i arbets- eller försörjningsinrättning, afsändes till sjukhus eller förpassades utom riket. Återstående antal dömdes till tvångsarbete.

Tvångsarbetsfångarna utgjorde

år 1912	nykomna	712	män	276	kvinnor
- 1913	—	665	—	272	—

Af dessa nykomna tvångsarbetare

a) hade förut undergått straffarbete

år 1912		314	män	60	kvinnor
- 1913		303	—	66	—

b) hade förut varit hållna till tvångsarbete

år 1912		439	män	164	kvinnor
- 1913		442	—	199	—

c) voro fullt arbetsföra

år 1912		554	män	248	kvinnor
- 1913		505	—	239	—

d) voro mindre arbetsföra

år 1912		158	män	28	kvinnor
- 1913		160	—	33	—

Vid 1913 års slut höllos till tvångsarbete 455 män 180 kvinnor eller tillsammans 635 personer.

Med ledning af fängelsepredikanternas dels å inhämlade underrättelser och dels å fångarnas egna uppgifter grundade anteckningar fullföljes år för år statistiken öfver antalet till straffarbete eller urbota fängelse dömda fångar, som begått sitt brott i rusigt tillstånd eller varit före brottets begående begifna på dryckenskap. Uppgifterna visa, att de som föröfval sitt brott under direkt eller indirekt påverkan af spritdrycker, utgjort bland nykomna

straffångar	1912.....	män	67,5 %	kvinnor	23,7 %
	1913.....	—	69,7 %	—	28,1 %
fängelsefångar	1912.....	—	60,1 %	—	12,5 %
	1913.....	—	64,0 %	—	32,4 %

Om fängpersonalens kunskaper i kristendom visa de uppgifter, som pastorer och predikanter lemnat vid 1913 års slut, att insikten härutinnan varit god hos 13,1 %, försvarlig hos 68,1 %, ringa hos 17,1 % och alldeles saknats hos 1,1 %. Fångarnas skolkunskaper i allmänna stycken hafva ofta funnits beklagligt svaga. Sammanhanget mellan okunnighet och brottslighet har framstått i skarpt ljus.

Predikanterna betona, hurusom skolundervisning inom fångvårdsanstalterna måste anses synnerligen välbehöflig redan af den anledning att de flesta, äfven från släderna, ådagalägga en nästan förvånansvärd brist på kunskaper i så godt som alla folkskolans läroämnen.

Skolundervisningen, så vidt de äldre fångarna angår, bedrifves till stor del genom sammanhängande föredrag i olika kunskapsgrenar. Religiösa spörsmål, som så behandlats, hafva exempelvis varit »om samvetet», »om försynen», »karaktersdaning», »människovärde». Undervisningen i modersmålet ägnas åt rättskrifningsöfningar, uppsatsskrifning, öfningar att mundtligt och med egna ord återgifva någon enkel berättelse eller, för de mer försigkomna, att i föredragsform behandla ett förelagdt ämne. Slutligen genomgås lämpliga kurser i fäderneslandets historia, geografi, biologi och matematik.

Om det fostringsarbete för tillrättaförande af unga manliga brottslingar, som med år 1913 begynts vid straffängelset i Upsala, föreligga meddelanden af intresse. Det första årets erfarenheter hafva varit uppmuntrande. Man har sökt i största möjliga mån tillmötesgå krafven på individualisering samt tillgodose lusten för själfstudier. Till uppväckande af högtidsstämning och andakt hafva sångstunder anordnats. Såsom stöd för den uppfostrande verksamheten hafva de unga fångarna öfvats i lämpliga yrken, mestadels snickeri, som visat sig erbjuda stora fördelar framför andra slag af arbeten. För anordnande af trädgårdsskötsel i det fria, så snart förhållandena medgifva, har fångvården förvärfvat besittningsrätten till ett kronan tillhörigt område intil fängelsetomtens gräns.

Friluftsarbetets stärkande och fostrande betydelse har med allt större tydlighet ådagalagts genom erfarenheterna från tvångsarbetsanstalten å Svartsjö under den femårsperiod, som gått, sedan anstaltens vidgade jordbruk jämte därmed sammanhängande sysselsättningar började utnyttjas. »Att detta arbete», säger en redogörelse från 1913, »såsom intel annat tvångsarbete i forna dagar återger sundhet, styrka och motståndskraft åt förslappade, spritförgiftade kroppar, att det kan förena de två förut oförenliga: tvångsarbete och arbetsglädje, det står numera ej såsom en möjlighet blott utan som en verklighet.» Och om fångvårdsstyrelsens försök att å en utgård invid anstalten, det s. k. Svartsjö djurvaktareboställe, sysselsätta

ett mindre antal välartade tvångsarbetare under friare former än de å hufvudanstalten tillåtna och lämpliga, heter det bl. a., att »anordningen medger en den bästa början till ett rättvisare bedömande af det synnerligen olika människomaterial, hvaraf en tvångsarbetskår består. Försöket innebär ett slags successiv frigifning, då kontrasten mellan tvånget och den fullständiga friheten för de där inlagda ej blir tillnärmelsevis så stor och därför ej heller så ödesdiger». De som kommit i åtnjutande af den större frihet, vistelsen å »djurgården» medfört, hafva alla visat uppriktig tacksamhet och sökt genom flit och mönstergill ordning motsvara den vädjan, som ställts till deras heders- och ansvarskänsla.

Verksamheten för frigifna fångars stödjande vid deras utträde ur fängelset eller närmaste tiden därefter har år 1913 fortlgått enligt samma grunder som näst föregående år. För arbetets bedrivande har fångvården haft till förfogande dels ett direkt beviljad statsanslag å 10,000 kronor och dels afkastningen af fångvårdens besparingskassa, som vid 1913 års slut visade en kapitalbehållning af 391,716 kronor, placerade i svenska statens obligationer. Sålunda disponibla medel för året hafva utanordnats till

Centralföreningen till stöd för frigifna	kr. 33,723.39
enskilda stiftelser, skydds- och arbetshem . . .	- 6,900.00
tillsammans . .	kr. 40,623.39

Den i närmaste anslutning till fångvårdsstyrelsen arbetande »centralföreningen» leder en platsanskaffningsbyrå i Stockholm under benämning »fångvårdsstyrelsens centrala hjälpbyrå» samt ett upptagningshem på landsbygden för manliga frigifna, »Åby landthem». Byrån har genom ordnad platsförmedling och såsom centrum för den öfriga skyddsverksamheten biträdt fängelseförvaltningarna. För att sprida upplysning om byråns syften har anlitats en svenska kyrkans diakon, som på sina resor uppsökt lämpliga och villiga arbetsgivare för skyddslingarnas omhändertagande. Dessutom har byrån ute i landet haft ett större antal ombud, hvilkas medverkan för samma ändamål kunnat påräknas. Å byrån föres generalregister öfver samtliga hjälpsökande jämte underrättelser om den erbjudna hjälpens art och huruledes den tillgodogjorts.

På grund af fångvårdsstyrelsens förordnande skola alla de frigifna, som från fångvårdsanstalterna sändas till

Stockholm, genast vid framkomsten anmäla sig hos hjälphyrån, dit jämväl sändas fångens till uppehälle den allra närmaste tiden efter frigifningen anslagna medel, i regel 15 kronor af hans besparade arbetspremier för att, där fången ej påkallar ytterligare hjälp, till honom utbetalas men eljest för hans bästa användas. I enlighet härmed har byrån under 1913 — utöfver den hjälp i form af större eller mindre pänningeunderstöd, som af fångvårdens besparingskassa lämnats frigifna — mottagit och förmedlat utdelningen af arbetspremiemedel till 707 personer med sammanlagdt omkr. 11,400 kronor.

Åby landthem med jordbruk och enklare yrkesarbeten har användts dels som konvalescentanstalt för sådana frigifna, som befunnits försvagade och nedbrutna i följd af långvarig fängelsevistelse, och dels för pröfning och afskiljande af sådana, som ej ansetts kunna omedelbart beredas anställning hos främmande arbetsgifvare. Under 1913 voro längre eller kortare tider i hemmet intagna 90 personer, af hvilka 36 anvisats tjänst eller arbete, 11 afgått til hemorten eller på annat sätt omhändertagits, 25 lämnat hemmet på egen begäran och 6 blifvit på grund af dåligt uppförande derifrån skilda. Vid årets slut funnos 12 kvarvarande.

Jämnsides med fångvårdens eget arbete för de frigifna hafva verkat föreningen »Skyddsvärnet» i Stockholm samt inom länen inrättade föreningar jämte skydds- och arbetshem å olika platser i landet.

Hela antalet af dem, som år 1913 erhållit understöd, redovisas från

centrala hjälphyrån	med		948	personer
fängelseförvaltningarna	»		1,388	—
fångvårdsföreningarna	»		455	—
tillsammans..				2,791 personer

I anledning af gällande arbetspremiereglementets bestämmelser om tillåtelse för fånge att använda viss del af besparade premiemedel till understödjande af närmaste anhöriga, hafva fångar vid rikets straffanstalter under år 1913 hemsänt till sina familjer tillhoppa omkr. 5,300 kronor, hvarill fångvårdsstyrelsen af tvänne under dess förvaltning ställde fonder lämnat tillskott med omkr. 3,000 kronor.

Under året frigifna hafva vid afgången haft i postspar-

banken insatta premiemedel till belopp af mer än 23,000 kronor, fördelade å 179 motböcker. Genom återfall i brott hafva samma år förverkats innestående medel omkr. 800 kronor.

Hälsotillståndet inom fängvårdsanstalterna har i det hela varit tillfredsställande. Medeltalet sjuka för dag i procent af fångarnas medeltal var 1912 2,64 och 1913 2,52. Såsom lungsiktiga rapporterades sistnämnda år 63 män 6 kvinnor, de flesta sjuka vid interneringens början. De, som lidit af sinnessjukdom eller sinnesslöhet, voro samma år

kvarvarande vid årets ingång	65	män	5	kvinnor
tillkomna:				
sjuka vid interneringens början	68	—	8	—
insjuknade i fängelset	50	—	2	—
tillsammans sinnessjuka..	183	män	15	kvinnor

Af detta antal funnos vid årets slut kvarvarande 57 män 2 kvinnor. De öfriga hade dels tillfrisknat, dels öfverförts till allmän sinnessjukanstalt eller återsändts till hemorten.

Dödligheten i rikets fängvårdsanstalter uppgick 1912 till 0,67 % och 1913 till 0,51 % af fångarnas medeltal.

Fängvårdens utgifter belöpte sig för 1912 till 2,447,626 kronor och för 1913 till 2,549,764 kronor.

År 1912 utspisades 1,022,088 dagsportioner och 1913 ett antal af 1,048,672, motsvarande ett medeltal fångar dagligen af 2,793 resp. 2,873. Portionskostnaden var 36,97 öre resp. 38,68 öre.

Inkomsten af fängvårdens arbetsdrift för statsförvaltningarnas räkning, omfattande tillverkning och reparation af persedlar för armén och flottan, post- och telegrafverkan samt statens järnvägar m. fl., beräknades netto för 1912 till 587,050 kronor och för 1913 till 611,703 kronor.

Men enär vederbörande statsförvaltningar hittills ej till fängvården erlagt någon betalning för sjelfva arbetet utan allenast ersättning för de materialier, som vid tillverkningen åtgått, har den del af ofvan angifna nettoinkomst som representerar arbetsvärdet enligt gängse pris, icke kommit fängvårdsanslaget tillgodo och därför upptagits i fängvårdens räkenskap »inom linjen». Sedan emellertid riksdagen uttalat, hurusom det syntes skäligt att förvaltningarna finge vidkännas lämplig andel i samtliga kost-

nader för tillverkade persedlar, har genom nådigt bref den 20 juni 1913 till efterrättelse från och med år 1914 förordnats, att för sådana tillverkningar skall till fångvården erläggas, utom godtgörelse för materialier, som fångvården må hafva tillsläppt, en ersättning motsvarande beloppet af de arbetspremier, som för arbetet tillgodoförts fångarna, och derjämte en tiondedel af arbetsvärdet.

Den växande arbetsdriften har medfört behof af större utrymme för enrumsfångarnas användande i yrken sådana som snickeri m. fl., hvilka ej bekvämligen kunna utöfvas i de jämförelsevis trånga celler, som de äldre straffängelserna erbjuda. För beredande af sådant utrymme har riksdagen beviljat anslag till uppförande å inre gården vid centralfängelset å Långholmen af ett arbetshus, innehållande ett antal stora och ljusa celler för enrumsfångar.

Ett annat önskemål af vikt ej blott för fångarbetets bedrivande den mörkare årstiden utan ock till ernående af bättre hygieniska förhållanden och större trygghet mot eldfara än hvad de gamla ofta osande fotogenlamporna tillåta, har varit införandet af elektrisk belysning i fängelserna. Med hänsyn till de afsevärda kostnader, en dylik förändring kräfver, måste dock arbetet fördelas på flere år. 1913 hafva medel anvisats för elektriska belysningsanläggningar inom cellbyggnader och arbetshus å Långholmen samt vid det nya centralfängelset i Malmö.

Ur fångvårdsstyrelsens berättelse för 1913 meddelas följande redogörelse för de skolarbeten, som till utbildande af bevakningsmän anordnats vid tvångsarbetsanstalten å Svartsjö.

Den första profkursen tog sin början den 1 maj 1913 och omfattade en tid af fyra månader. För den teoretiska undervisningen tilhandahöllos dels särskildt affattade grundlinjer om straff och straffverkställighet, dels ock, för användning i lämpliga delar, arbeten i bevakningstjänst och nykterhet samt rörande vården af tuberkulösa och sinnessjuka.

Kursen anordnades för åtta man, hvilka tillika anlitas för uppehållande af bevakningstjänsten vid anstalten under de ordinarie konstaplarnas semester med half tjänstgöring och motsvarande half avlöning för månad jämte fri bostad. Deltagarna utsågos, efter förslag af direktörer och föreståndare, bland den vid fångvårdsanstalterna tjänstgörande extra personalen.

Hälften af kurs tiden har användts för praktisk tjänstgöring och den andra hälften för teoretisk undervisning med fem lektionstimmar för dag. Sistberörda undervisning har meddelats af förenämnda befattningshavare, bland hvilka skolläraren jämväl instruerat i kartritning, simning och lifräddning m. m. Läkaren har i sex föredrag behandlat ämnesomsättningen inom organismen, sårbehandling, benbrott, smittosamma sjukdomar, serumbehandling m. m.

I sin redogörelse för denna första profkurs har direktören vitsordat, att deltagarna, hvilka samtliga blifvit godkända, visat ihållande intresse samt ett hedrande uppförande.

För extra bevakningsmän, som under året ej kunnat beredas tillträde till nämnda kurs, har någon undervisning af liknande art beredts vid andra fängvårdsanstalter. Så har direktören vid centralfängelset å Långholmen beredt 11 vaktkonstaplar tillfälle att under fyra månader, fyra timmar i veckan, inhämta kunskaper i straffrätt och fängvård, skrifning och räkning, bokföring m. m. Vid centralfängelset å Härlanda hafva de extra bevakningsmännen undervisats en timme i veckan från och med den 1 oktober till årets slut, hvarjämte till dem utdelats för ändamålet anvisade böcker till själfstudium. Vid flera andra fängelser hafva i större eller mindre utsträckning anordnats kurser med samma syfte, i regeln omfattade med synnerligt intresse af dem som begagnat undervisningen.

Stockholm i mars 1915.

N. Sandell.

Omvæltningen i Sing Sing fængslet.

(Oversat fra »The Literary Digest« af Cecilie Gerner, Chicago.)

Det største fængsel i staten New York er det beryktede Sing Sing ved Hudson-floden. Den nuværende fængselsdirektør, Mr. Thomas Mott Osborn, ansat i 1912, har indført en række forandringer ved fangernes behandling. Disse eksperimenter, som nu paagaar i Sing Sing, har vakt stor interesse over hele landet, ikke alene i fængselskredse. Mr. Osborn er en meget rik mand med den høieste uddannelse og sociale stilling. Han har hat mot og initiativ til at indføre i virkelig praksis ideer og teorier, som av mange ansees for farlige eller ialfald unødige sentimentale.

Fornylig holdt han et foredrag i Yonkers, N. Y., i »Unge mænds kristelige forening« og fortalte om sine erfaringer i de sidste to aar ved fængslet. »Jeg venter ikke at den nuværende bølge av retfærdighet som er ifærd med at skylle over fængslet, kan vare for bestandig«, sa han, »jeg tænker mig nok, der vil komme et brudd, men endnu behandler mine mænd mig aapent og ærlig og jeg behandler dem med almindelig sund sans til trods for gamle nedarvede skikke og vedtægter.«

Sin mening om fængselsvæsen uttrykker han paa denne maate: »Jeg tror ikke paa, at et fængsel skal være et sted for straf eller hævn under loven,« og videre i den bemærkning, at han vil ikke nogen fange skal forlate Sing Sing med onde følelser mot anstalten. For ham er en straffange et menneske som ikke har hat de samme anledninger til at bli god som andre av os har hat. Det kan nok hænde, at han ikke vil bli god allikevel; men det er dog værd et forsøk. En liten anledning til at bli en ærlig mand som kan se enhver frit i øinene og med et maal eller et arbeide i livet, selv om han ikke benytter sig av den, vil ikke skade hverken ham eller samfundet.

For kort tid siden indeholdt New York aviser beretningen om en neger som med forsæt begik en forbrydelse, for at han kunde bli sendt tilbake til Sing Sing hvor der dog var litt glæde ved at leve, og hvor han var istand til ved sit arbeide at forsørge sig selv! Hvad Mr. Osborn hadde at si til dette vet vi ikke, men vi har grund til at tro, fra andre av hans uttalelser, at han ikke vilde bli overdrevent urolig, fordi om en stakkars mand i saa høi grad tragtet efter og trængte den hjælp til selvhjælp som nu ydes i Sing Sing, at han var villig til at begaa et tyveri for at komme did.

Mr. Osborn har næsten lavet en religion av sine teorier om fængselsstraffe. Han er ialfald overbevist om at religion henger paa det nøieste sammen med fængselsreformer, og at »det første store bud« er øieblikkelig ophør av alle de gamle systemer. Han sier selv:

»At forbedre en forbryder er selve religionens grundvold. Jeg sa til en rabbi forleden dag at vi som tilhører forskjellige religioner burde samle os om de punkter vi er enige om, heller end at disputere om dem, vi er uenige om. Ikke enhver som kalder sig kristen vil hjelpe en forbryder som han burde. Men hver den som gjør dette, har kristendommens princip i sig.«

»Der er ingen forbrydertype. Lombrosos maalinger og slutninger er ramlet overende. Jeg kjender en morder i et fængsel som ser ud som den mest intellektuelle, venlige, hensynsfulde,

fine, dannede gamle herre. Han er mild og skaansom i sin dom over andre, mens han sterkt fordømmer sine egne ufuldkommenheter.

Mænd er værre naar de kommer ut av fængsel end de var naar de kom ind, paa grund av det fordærvende, nedbrytende fængselssystem.

En mand sa til mig at hans forbryderbane begyndte, mens han var en ganske liten gut. Han var vokset op paa et barnehjem. Institutionalisme ødelægger let sjæl, legeme og aand.

Der er intel saadant som en født forbryder. Der er anlæg, ja, og disse anlæg utvikles i en forbryder-atmosfære. Et svakt barn av en svak far og mor kan komme paa gale veie lettere end det sterke barn. Men sæt selv det svake barn ind i de rette omgivelser, og der er ingen nødvendighet for en forbryder, intel som vil berettigje til at si, at der er en forbrydertype, et menneskelig væsen som maa bli en forbryder, hvad der end gjøres for ham. En av mine allerbedste venner har været en røver.«

To bestemte ideer eller planer ligger bak alle de reformer, som Mr. Osborn har indført ved Sing Sing:

1. At gjøre fængslet selvstyret og selvstyrende.

2. At iværksætte et system av hjælp til selvhjælp inden fængslet som kan være et forbillede for fangen, naar han atter gaar fri ut i verden, hvor han kanske aldrig har hat anledning til at lære den selvagtelse som kommer av ærlig velvære ærlig fortjent. Han skal lære, saa langt som hans evner til det gode tillater det, at beherske sig selv, at ernære sig selv og idet han lærer dette, sit ansvar mot samfundet. Se paa en saadan mand i motsætning til den luskende, snedige stakkar som kommer ut av de gammeldagse »slaverier«.

Det er blit sagt at hvis den nye fængselsdirektørs ideer faar lov til at utvikle sig længe nok til at man faar se frugterne av dem, vil arbeidsgivere komme til at slaas om at faa ansætte ex-straftanger! Og Mr. Osborn sier kun: »Hvorfor ikke?«

Om fangernes selverhverv siger han:

»Jeg tror at fanger skulde betales fuld løn og saa selv betale for alt de mottar — mat, logi, klær, osv. Et absolut gjennomført system, hvorved de kan staa paa egne ben, er den eneste solide forberedelse til et ærlig og hæderlig liv utenfor fængslets mure.

Hvis jeg finder, at jeg har lovlig ret og magt til at oprette en fængselsbank i Sing Sing, skal jeg gjøre det.

Fangearbeidet, som det nu er, er intel mere eller mindre end slavearbeide. Alle de forgangne aarhundreder har bevist dets forbandelse. Meget faa mennesker lærer at elske arbeide

ved at tvinges til det. Den menneskelige natur i alle dens sammensætninger stritter imot den slags midler.

Jeg vilde oprette et system med mynt-tegn istedenfor penge. Dette er aldeles ikke for fantastisk, saa det kan afværdiges med et skuldertræk. Jeg vilde ogsaa oprette et system med forskjellig slags mat og forskjellige slags sovebekvemmeligheter til forskjellige priser.

Der skulde være en passende betaling for en dags arbejde. Fangen mottar saa sine mynt-tegn hver dag eller hver uke. Han kan gjøre akkurat hvad han vil med den optjente sum penge. Hvis han har lyst til at spise ved første klasses forpleining, kan han betale for det. Hvis han har lyst til at være økonomisk og spare, saa kan han spise ved anden eller tredje klasses bord. Men det skal være saaledes ordnet at selv tredje klasses eller billigste forpleining skal ha likesaa god og nærende kost som nogen man kan kjøpe for den samme sum utenfor fængslet.

Paa samme maate med sovebekvemmelighetene. De store sovesale ansees for meget bedre end cellerne. Hvis en fange ønsker at gi ut mere av sine penge for at kunne sove paa det bedste sted, saa la ham faa det privilegium akkurat som i verden utenfor fængslet. Paa samme tid vil vi ikke gjøre de billigste sovesteder saa uindbydende at fangen skal føle sig tvunget til at betale ut sine penge for det bedste sted. Det billigste sted, hvor han kan faa lægge sig ned, skal være saa godt som omstændighetene tillater det. Han kan altsaa kjøpe sin kost og seng i fængslet som han ønsker dem, og hvad han har tilovers kan han spare. Derfor vilde en sparebank i fængslet være en stor drivfjær til sparsommelighet. Banken skulde indrettes akkurat som andre banker. Fangen vil se hvad han tjener, og hvad det brukes til. Han kan være sparsommelig eller ødsel, som han vil, og eftersom hans fortjeneste tillater ham.

De opsamlende sparepenge? Ja, der skal riktignok lovbestemmelser til for at forvandle fangens mynt-tegn til gangbar mynt, naar han skal forlate fængslet. Men fangen tjener penge for staten ved sit arbejde i fængslet, og staten vil ikke frata sin forlorne søn hans sparepenge, naar det maaske vilde bidrage til at gjøre ham til et nyttig medlem av samfundet hvis han fik beholde dem. Lad ham faa det som tilhører ham, naar hans tid er ute, og la ham selv bestemme bruken av sine penge.

Man bør betragte situationen indenfor fængslet paa samme maate som i verden utenfor. Hvis han ikke arbeider, faar han ingen mynttegn. Det blir hans egen skyld hvis han intet faar. Men han vil stadig se om sig mænd som arbeider og som sparer.

Tanken paa at han kan samle sig en sum som er hans naar han kommer ut, vil ogsaa være en stærk spore til flid. Jeg har en ubegrenset tro paa mynttegn-systemet og sparebanken.»

En dag hver uke har hvemsomhelst av fangerne anledning til at træffe fængselsdirektoren personlig, fri for indblanding av nogen av de andre foresatte. Denne »direktørens dag« har ved direktørens retfærdige, rolige og godhjertede optræden vist sig at være et udmerket og aldrig feilende middel til at opretholde fangerernes mot og gode vilje. Han sitter ved et stort bord kun med en stenograf ved sin side. Utenfor døren venter en lang række av fanger, som kommer ind efter tur. Hver enkeltts ønske eller klage blir opmerksomt hørt og søkt ordnet paa bedste maate.

Fangerne har sin egen selvstyrte forening som kaldes »Den gyldne regels brorskap«. Dens bestyrelse sitter selv til doms over alle, som overtrær fængslets regler og love. Alle klager over fangevogterne behandles offentlig i dens møter. Men de fleste klager gjælder deres medfanger. En reporter som fik tilladelse til at overvære et møte, sier at alt gik for sig med likesaa megen ydre orden og værdighet som i en virkelig ret. Saa utrolig det end kan høres, het en av sakerne som blev behandlet: »Anklaget for at ha fort et sprog uværdig et medlem av brorskapet«! —

Gradvis faar Mr. Osborns ideer som er fremkommet gjennom virkelig erfaring om og iagttagelse av fanger og deres problemer, fast form ved reorganisationen av Sing Sing. Men der er naturligvis flere av hans planer som maa vente, for det er nok ikke altid let, selv i Amerika, at komme utenom det system som har vundet hævd.

Mr. Osborn sier likefrem at han tror ikke paa den bestemte dom: »Det er absurd at veie og beregne hvor længe en mand skal berøves sin frihet for at øve gjengjældelse mot ham for en forbrydelse han har begaaet. Der ligger altfor mange aarsaker og hensyn bak forsyndelserne, til at nogen kan nævne en nøiagtig og passende gjengjældelse. Nogen vil angre og sone sin forbrydelse længe før deres dom er udløpet, mens andre kan ha uttjent sin beskikkede straf uten at ha følt den mindste sorg for det gale de har gjort.«

»Hvordan kan nogen si hvorlænge det vil ta at reformere en forbryder? Forskjellige dommere ilægger forskjellig straf. Man har set mange eksempler paa at dommere har git forbrydere som straffes for første gang en lang straf, mens andre gir gamle forhærdede forbrydere for alvorligere lovbrud ganske

milde straffe. Domme paa ubestemt tid burde være reglen. Naar en forbryder viser en aandelig og moralsk forandring, bør han gives større frihet og tilsidst frigives.«

»Der er dybder i forbrydernaturen som man aldrig er kommet tilbunds i. Jo mer vi studerer dem, jo mer finder vi ut hvor litet vi har kjendt dem og hvor litet hensyn der er blit tat. Da jeg f. eks. engang hadde været i en ukes intimt samvær med fangerne i Auburn fængsel, følte jeg mig aldeles overbevist om at saa snart som enkelte av dem kom ut av fængslet, vilde de henvende sig til mig for at laane penge.

Men ikke en eneste en har bedt mig om hjelp. Tværtimot, en mand som jeg møtte da han slap ut av Auburn fængsel, avslog de fem dollars som jeg tilbød ham. Han sa at han skulde reise østover og vilde faa arbeide.

En anden som hadde et let gjenkjendelig ar i ansigtet, negtet ogsaa at motta mine tilbudte fem dollars. »Mr. Osborn,« sa han, »jeg vil ikke ta imot Deres fem dollars, fordi hvis jeg tok dem, saa vilde De tro, at jeg sikkert vilde bli retskaffen. Jeg vilde gjerne bli det, men hver eneste konstabel i New York kjender mit fjæs. Det vil ikke vare længe før jeg igjen finder ut at det nytter nok ikke for mig at tænke paa noget saadant. Og hvis jeg nu tok Deres fem dollars, vilde det være simpelt av mig at skuffe Dem.«

Jeg kan neppe fortælle hvor sterkt indtryk denne uttalelse gjorde paa mig. Jeg talte indtrængende med ham og han tok tilslut imot pengene, reiste til New York og gjør det bra. Han tvilte selv paa noget i sin natur, som jeg var overbevist om vilde bestaa prøven, hvis retfærdig behandling og en straale av haab kunde bringes til at øve sin indflydelse paa ham.«

Litteratur.

Francis Harbitz: *Lærebok i Retsmedicin*. Kristiania 1915.
458 Sider.

Anmeldt af V. Ellermann.

Ved Retsmedicin forstår man Læren om de medicinske Erfaringer og Kundskaber, der tjener til Belysning af Rets-spørgsmål. Retsmedicinen er altså ikke, som det ofte fejlagtig tros, en Blanding af Medicin og Jura, men den er et medicinsk Grænseland, der har Berøring med Juraen, og det er netop ofte Retsmedicinerens Opgave at være Talsmand for de medicinske Krav overfor Juristerne. Som Regel bør Lægen holde sig til den medicinske Side af Sagerne og undgå at overskride Grænsen, da han derved vil være i høj Grad udsat for at fare vild.

En anden ikke ualmindelig Fejltagelse er, at Retsmedicinen ikke er noget Speciale, men at »enhver flink Læge er skikket til at fungere som Retslæge«. Dette er imidlertid langt fra at være Tilfældet. For det første er der visse Felter (voldsom Død, Dødstegn, sexuelle Spørgsmål o. a.), der overhovedet ikke doceres i andre Grene af Medicinen, og for det andet er det andre Sider af Fænomenerne, der interesserer Retsmedicineren end f. Ex. Kirurgen og Medicineren. En Kirurg interesserer sig for Sårets Behandling og for Udsigterne for Helingen, medens han maaske slet ikke ænser små Ejendommeligheder, der kan vejlede Retsmedicineren til Erkendelse af Oprindelsen.

På samme Måde har Lægen i Almindelighed, fraset Obduktionen, ingen Interesse af de Forandringer, Liget undergår, medens Kendskabet hertil kan være af Værdi for at afgøre, hvor lang Tid der er gået efter Døden, o. s. fr. Retsmedicinen har altså en Kærne, som er det egentlige specielle i Faget; men den kan desuden lejligheds-

hedsvis komme til at tage Standpunkt til Spørgsmål fra hele Medicinens Område; her medbringer den naturligvis kun sine Erfaringer vedrørende de formelle Forhold og sit Krav til Præcision og Logik. Endelig må Retslægen have Kendskab til visse Retsregler, dels fordi det jo netop er på Grundlag af disse, at Retsmedicinen har udviklet sig, dels fordi han derved er i Stand til strax at besvare en Del stadig tilbagevendende Spørgsmål, som måske vilde sætte en ikke retsmedicinsk uddannet Læge i Forlegenhed. Det er ud fra sådanne Betragtninger, at man nu overalt i Verden anerkender Retsmedicinen som en Specialitet, der har sin egen Lærestol og sine egne videnskabelige Instituter, hvor Erfaringer kan samles og Metoder uddannes.

Betragter man Lærebøgerne i de forskellige Lande, ser man, at Stoffet gennemgående er det samme; men det er dog, måske i noget højere Grad end andre Grene af Medicinen, nationalt farvet.

Dette nationale Præg beror dels på Ejendommeligheder ved Lovene, dels på Karakteren af Retsplejen og de særlige formelle Skikke. Endelig kan det egentlige retsmedicinske Stof naturligvis udforme sig noget forskelligt i forskellige Lande under Indflydelse af Raceejendommeligheder og af geografiske og kulturelle Forhold. Det må derfor betegnes som et væsentligt Fremskridt for den retsmedicinske Undervisning i Norge, at Harbitz's Lærebog er fremkommet. Her i Landet har vi som bekendt allerede i adskillige År haft en udmærket Vejledning i Knud Pontoppidans: »Retsmedicinske Forelæsninger og Studier«, der på de fleste Punkter endnu er fuldt tidssvarende.

Stoffet behandles jo altid noget forskelligt i Håndbøgerne, eftersom ingen Retsmediciner kan være lige vel bevandret i alle Grene af Faget. Medens f. Ex. Pontoppidan samtidig med, at hans Rammer er videre end de fleste andre Lærebogsforfattere, navnlig interesserer sig for det psykiatriske Afsnit og på andre Punkter med For kærlighed kommer ind på Spørgsmål, hvor hans psykiatriske Uddannelse og psykologiske Sans kan være ham til Nytte, og medens han er i høj Grad interesseret i Vexelvirkningen med Lovgivningen og dennes Bedømmelse fra et medicinsk Standpunkt, så præges Harbitz's Bog først og fremmest af den kyndige patologiske Anatom.

Svarende til det ovenfor udviklede Skema for Rets-

medicinens Stof er Største parten af Bogen optaget af de sædvanlige Kapitler om voldsom Død (traumatisk Vold, Kvælning, Forgiftning, Forbrænding, Forfrysning, Hungerdød, elektrisk Indvirkning); endvidere omhandles Barne-mord, Fosterfordrivelse, Sædelighedsforbrydelser og Avledygtighed.

Retsreglerne anføres, som naturligt er, foran de enkelte Kapitler, og desuden er der i Begyndelsen af Bogen et lille særligt Kapitel, som handler om den formelle Behandling af retsmedicinske Sager og om Lægens Stilling som Vidne eller tilkaldt Sagkyndig. Medens enhver Læge egentlig er forpligtet til at fungere som Sagkyndig, vil dette Hverv dog i Reglen udføres af en Række Læger, der særlig er udpegede hertil (Universitetslærere, Læger ved Hospitaler, Fængsler, Sindssygehospitaler, Kemikere, Apotekere o. a.). Som Regel benyttes to Sagkyndige, dog kan man i mindre vigtige Sager, navnlig når der er tilstrækkelige Vidner, nøjes med en enkelt Sagkyndig. Alle retsmedicinske Erklæringer i strafferetslige Spørgsmål skal forelægges den »retsmedicinske Kommission«, der har en kontrollerende Myndighed, idet den kan gøre Indsigelse, hvis den finder Fejl ved Erklæringerne, og underretter da Retten eller Påtalemyndighederne samt de Sagkyndige derom. Der vil da blive afæsket de Sagkyndige nye Erklæringer eller andre Sagkyndige udnævnes.

Kommissionen er desuden rådgivende for Retten, Påtalemyndigheden, Forsvarerne og de Sagkyndige, dog kun i generelle Spørgsmål og ikke i det konkrete Tilfælde. I så Henseende så vel som i den obligatoriske Revision af Erklæringen adskiller den norske »retsmedicinske Kommission« sig, som det ses, fra den tilsvarende danske Institution, »Retslægerådet«.

Harbitz fremhæver, at Lægerne ikke i deres egen Interesse, men af Hensyn til Publikum, strængt bør overholde den i den norske Straffelov § 144 påbudte Tavshedspligt, og at de kun under de i Loven særlig nævnte Tilfælde (Kundskab om grove Forbrydelser, Fare for Uskyldiges Domfældelse) er forpligtet til at åbenbare for Retten, hvad de har erfaret i deres Kald som Læge eller Sagkyndig, ligesom Tavshedspligten bortfalder, når den, der har Krav på Hemmeligholdelse, samtykker i, at Lægen afgiver sit Vidnesbyrd.

Harbitz har i Modsætning til Pontoppidan ikke optaget nogen Diskussion af de gældende Lovbestemmel-

ser ud fra et medicinsk Standpunkt, ihvorvel han siger, at det kunde være fristende at komme ind på Forståelsen og Hensigtsmæssigheden af mange Bestemmelser. Han mener, at dette ikke er Lægernes eller Retsmedicinernes Sag, men Juristernes. Navnlig vilde det virke uheldigt i en Lærebog, fordi det muligvis kunde friste Lægerne til at komme ind på Lovfortolkningens Område.

Forf. udtaler Håbet om, at Bogen ikke alene kan bruges af Læger og medicinske Studerende, men at også Jurister for visse Afsnits Vedkommende vil kunne have Nytte af den.

Denne Udtalelse mener Anmelderen at kunne underskrive, idet det dog for en Mediciner er vanskeligt at bedømme, hvor store Hindringer den særligt medicinske Terminologi vil lægge i Vejen for Tilegnelsen. Bogen forekommer mig i det hele udmærket klart skrevet, måske af og til lidt knapt; at Billeder fuldstændig mangler, vil føles som et Savn af Lægerne, medens det naturligvis ikke i den Grad vil genere juridiske Læsere. Både Medicinere og Jurister vil have Fornøjelse af den righoldige Kasuistik, der i Form af Fodnoter er holdt helt udenfor den egentlige Text.

Fra fremmede Tidsskrifter.

Zeitschrift für die gesamte Strafrechtswissenschaft.
XXXV Bd. 1913—14.

Det meget forskelligartede Stof grupperes som sædvanlig i originale Afhandlinger, Litteraturanmeldelser, Meddelelser fra Udlandet og mindre Indlæg om Dagens Spørgsmaal. I det følgende vil alene Aargangens Originalafhandlinger blive omtalte.

Kriminalstatistik.

Med Aaret 1911 er den tyske Rigs-Kriminalstatistik blevet ført ned gennem 30 Aar, og Geheimeraad Aschrott tager heraf Anledning til at give en Oversigt over de Bevægelser i Kriminaliteten, som kan læses ud af Tallene. Forf. fremhæver, at Tilvejebringelsen og Ordningen af de statistiske Data gennem hele Perioden er sket i det væsentlige efter samme Metode, hvad der skaber en Kontinuitet af utvivlsom Værdi for den sammenlignende Bedømmelse; og efter Forf.s Mening giver Statistiken i det store og hele et paalideligt Billede af Kriminalitetens Bevægelser i Perioden. Det ses af de af Forf. meddelte Oplysninger, at det samlede Antal Personer, domfældte ved tyske Retter for Forbrydelser (o: Verbrechen og Vergehen, men ikke Übertretungen) mod de tyske Rigslove er steget fra ca. 330,000 i 1882 til ca. 553,000 i 1911, og det er med disse uhyre Talstørrelser in mente forstaaeligt, at Helhedsbilledet af Kriminalitetens Bevægelse maa blive nogenlunde rigtigt, selv naar Hensyn tages til de mange Fejlkilder og andre Momenter, der give sig Udslag i Tallene uden samtidig at være Udtryk for Bevægelser i Kriminaliteten. Af saadanne Momenter fremhæver Forf. bl. a., at Domfældelsesaaret jo ikke falder sammen med Aaret for

de paadømte Forbrydelsers Begaaelse, og at Forandringer i Procesmaade, Domstolenes og Politiets Organisation kan medføre Svingninger i Tallene, som intet har med selve Kriminaliteten at gøre.

For Vurderingen af Kriminaliteten er det naturligvis ikke de absolute Tal, der i første Række kommer i Betragtning, men Kriminalitetstallet, d. s. Antallet af dømte Personer pr. 100,000 Indbyggere. Dette Tal var i 1882: 996, i 1883: 984, steg fra 1030 i 1889 til 1246 i 1902 og faldt derefter til 1182 i 1911. I Løbet af de 30 Aar er Kriminalitetstallet steget med 18,7 %, og hele denne Stigning falder udelukkende paa Mændene (1667—2049), medens Tallet for Kvinderne er faldet en Ubetydelighed (379—374). For de 12—18-aarige Domfældte steg Kriminaliteten stærkt fra 1882 til 1906 for derpaa betydeligt at aftage. I hele Perioden er Kriminaliteten steget lidt stærkere for de Voxne end for de 12—18-aarige; indenfor disse sidste er den faldet ret betydeligt for Kvinderne. — Af særlig Interesse er det, at Stigningen i Kriminaliteten væsentlig skyldes forøget Recidivitet; dog mener Forf., at dette til Dels kan bero paa Statistikens voxende Paalidelighed m. H. t. Oplysninger om tidligere Straffedomme; men denne Forklaring slaar dog ikke til overfor den paafaldende Omstændighed, at medens det absolute Antal af Domfæddelser for 1. Gang straffede Personer fra 1882 til 1911 kun steg med 26,6 %, er Stigningen for Antallet af de tidligere straffede ikke mindre end 202,7 %. Kriminalitetstallene var i 1882 henholdsvis 736 og 259, i 1911: 641 og 540. Det viser sig herefter, at Tilvæksten i den almindelige Kriminalitet udelukkende skyldes en stigende Kriminalitet hos de tidligere straffede, og yderligere paaviser Forf., at disses Andel i Kriminaliteten er stigende med Forstraffenes Antal. Til Forklaring af dette Fænomen kunde man maaske til Forf.s Henvisning til Statistikens voxende Paalidelighed føje Betydningen af Opdagelsespolitiets bedre Organisation og Virkemidler (Fingeraftryk m. m.), der vistnok fører til, at de professionelle Forbrydere nu til Dags paagribes og domfældes lettere end i tidligere Tid. I det hele maa det jo erindres, at de anførte Kriminalitetstal kun angiver Domfæddelserne, medens Statistiken intet kan indeholde om Antallet af de Personer, der mellem Aar og Dag faktisk begaar Forbrydelser uden at blive dømte. Som Illustration paa Straffens

specialpræventive Nytte synes de sidstanførte Tal under alle Omstændigheder i høj Grad sørgelige. De viser, at Nutidens Straffe overfor de professionelle Forbrydere er ganske ufyldstgørende, og at det er mod de professionelle, at Kampen mod Forbrydelsen maa rettes og Reformbestræbelserne samle sig.

Spørgsmaalet om Kriminalitetens Stigning eller Fald er imidlertid ikke besvaret ved de nævnte almindelige Kriminalitetstal, men løses først ved en særskilt Undersøgelse af de enkelte Forbrydelser eller Forbrydelsesgrupper, og saaledes at der navnlig maa bortses fra nye Love, der indfører nye strafbare Forhold. Af samtlige optalte Domfældelser falder 6,3 % paa Love, der er udkomne efter 1882. — Det viser sig, at Kriminalitetstallet for Tyveri er faldet, men steget for Bedrageri og Voldsforbrydelser. Som Helhed er Berigelses- og dermed beslægtede Forbrydelser aftagne, medens Volds-, Sædeligheds- og desl. Forbrydelser er tiltagne.

Endelig undersøger Forf., om Kriminaliteten kvalitativt er stegen ved at gennemgaa Bevægelsen indenfor de idømte Straffes Art og Frihedsstraffenes Varighed. Det viser sig, at de idømte Straffe nu er langt mildere end tidligere. I 1882 var Antallet af Friheds- og Bødestraffe henholdsvis 73,6 % og 25,3 % af samtlige Domfældelser, i 1911 henholdsvis 47 % og 50 %. Ganske vist fremhæver Forf., at de mange nye Love giver Anledning til særlig mange Bødedomme; men at Strafudmaalingen i det hele er blevet mildere, fremgaar af, at Antallet af idømte Tugthusstraffe er faldet fra 13,400 i 1882 til 7,662 i 1911, og at Dommene i stigende Grad gør Anvendelse af »formildende Omstændigheder«. Om Kriminaliteten herefter maa antages kvalitativt at være aflaget, faar slaa hen.

I en Afhandling om »Køn, Alder og Forbrydelser« fremhæver Dr. I. Galle, at det er en kendt Sag, at Kriminaliteten ikke blot er forskellig indenfor de forskellige Køn og Aldersklasser, men ogsaa indenfor de forskellige Aldersklasser er forskellig for de enkelte Forbrydelser. Hos den mandlige Befolkning kulminerer Voldsforbrydelser i 18—21-Aars Klassen, men Ærefornærmelser først i 30—40-Aars Alderen. Medens Rigsstatistiken indskrænker sig til en Opgørelse af Kriminalitetstallene o: hvor mange pr. 100,000 af den samlede Befolkning der dom-

fældes for hver enkelt Forbrydelsesklasse paa de forskellige Alderstrin, finder Forf. et sandere Udtryk for de enkelte Aldersklassers »Yndlingsforbrydelser« ved at udregne, hvor stor en Procent af samtlige kriminelt dømte der indenfor samme Aldersklasse falder paa hver enkelt Forbrydelsesgruppe. Medens saaledes Kriminalitetstallet for Ærefornærmelser for Mandspersoner i Forhold til Befolkningstallet stiger til 320,7 pr. 100,000 i Aldersklassen 30—40 Aar og derefter synker jævnt til 46,3 i Alderen over 70 Aar, viser det sig, at denne Forseelse — efter Forf.s Metode — udgør en med Alderen stadig stigende Procent af samtlige indenfor samme Aldersklasse paadømte Forbrydelser (indtil 218,4 pr. 1000). Efter Forf.s Metode kulminerer de paadømte grove Voldsforbrydelser for Mænds Vedkommende med 281,3 pr. 1000 i 21—25-Aars Alderen, medens de for Kvinder først kulminerer i 30—40-Aars Alderen. For Kvinders Vedkommende udgør Ærefornærmelser en langt større og Voldsforbrydelser en langt mindre Procent af samtlige paadømte Forbrydelser end for Mændenes Vedkommende. — Af særlig Interesse er Forbrydelsesgruppen »Voldtægt og Sædelighedsforbrydelser mod Børn«, der udgør 25,8 pr. 1000 dømte i 15—18-Aars Alderen, derefter holder sig paa 7—12 pr. 1000 indtil 50-Aars Alderen, for derpaa at stige stærkt til 40,2 pr. 1000 i Alderen over 70 Aar, en Bevægelse, som finder sin rimelige Forklaring i Overgangsalderens og den høje Alders Mangel paa Lejlighed og Mangel paa Evne til at tilfredsstille Kønslivet ved naturligt Samleje.

Med Henblik paa den forestaaende Forhøjelse af den kriminelle Lavalder fra 12 til 14 Aar undersøger Assessor G. Erich, hvor stort et Antal Domfældelser der kan ventes undgaaede ved denne Reform.

Udlevering af Forbrydere.

Dr. W. Mettgenberg refererer Indholdet af en mellem det tyske Rige og Bulgarien afsluttet, den 24. Juli 1913 i Kraft traadt Udleveringstraktat, der vel i det væsentlige slutter sig til de mellem Tyskland og andre mellemeuropæiske Stater afsluttede tilsvarende Traktater, men dog indeholder adskilligt nyt og fjærner ældre Tvivl. Forf. fremhæver særlig, at Traktaten ved sin systematiske Anordning af Stoffet er egnet til at gælde som Mønstertraktat. Der sondres

mellem 2 Hovedafsnit: Udlevering og anden Retshjælp (Forkyndelse af Stævning, Afhøring af Vidner m. m.) og indenfor hvert Afsnit mellem a) den materielle Ret til at forlange og Pligt til at yde Bistand, b) den formelle Fremgangsmaade ved Udleveringen, c) særlige Begrænsninger i den berettigede Stats Adgang til at benytte den ydede Retshjælp og d) Omkostningsspørgsmaalet. Udleveringspligten er sagligt begrænset til bestemt opregnede Forbrydelser, personligt begrænset til ikke at omfatte Landets egne Undersaatter. Gensidighedsprincippet fastholdes, og Udlevering finder ikke Sted for politiske Forbrydelser, Attentater mod Statsoverhovedet eller Medlemmer af hans Hus dog undtagne.

I nogle Bemærkninger om Udleveringsret og Fremgangsmaaden ved Udleveringen drager Professor J. Rosenblatt, der er en energisk Talsmand for international Forstaaelse paa dette Omraade, til Felts mod det forældede Asylretsprincip og Reciprocitetsprincippet, som han ikke vil anerkende i videre Omfang end det er positivt hjemlet ved de enkelte Traktater. Han gennemgaar forskellige praktiske Spørgsmaal, bl. a. Spørgsmaalet om, hvorledes der skal forholdes, naar den om Udlevering ansøgte Stats — Opholdsstatens — Straffelov ændres, saaledes at et Forhold, der ved Traktatens Afslutning var en Forbrydelse, der begrundede Udleveringspligt, nu falder udenfor denne Forbrydelses Begreb. I Mangel af traktatmæssig Hjemmel for det modsatte lægger Forf. den afgørende Vægt paa den ved Traktatens Afslutning gældende Lovgivning og fastholder Udleveringspligten, uanset Lovens Forandring, ud fra den Betragtning, at en Stat ikke ved Ændringer i sin indre Lovgivning kan frigøre sig fra sine traktatmæssige Forpligtelser. — Ud fra sit Syn paa Asylrettens og Gensidighedsprincipets Urimelighed er Forf. en Modstander af den gængse Forældelsesklausul, 3: Bestemmelsen om, at Udleveringspligt bortfalder, naar Strafskylden eller Opholdsstatens Lovgivning er forældet. Dette er efter Forf. i Virkeligheden at give Opholdsstatens Forældelseslove Anvendelse paa Forbrydelser, som iøvrigt ikke hører under Opholdsstatens, men under Hjemstatens Straffelovgivning. Han nævner som en Kuriositet, at efter østerriksk Lovgivning er en Forældelse af Strafskylden for en Forbrydelse netop udelukket, naar en Forbryder søger at

unddrage sig Strafforfølgning ved at flygte til et fremmed Land, og at den sædvanlige Forældelsesklausei derfor ved en konsekvent Anvendelse af den nævnte Lovbestemmelse vilde være helt uden Betydning overfor de til Østerrig flygtede fremmede Forbrydere.

Med Hensyn til de Bevisligheder, der maa kræves til Begrundelse af Udleveringspligten, betoner Forf., at Udlevering er Retshjælp, ikke Retspleje, og at Opholdsstatens Myndigheder derfor ikke bør forlange fuldt Bevis for Forbrydelsen, men kun bør nægte Udlevering, naar den paa-gældende paa Stedet kan afvise Sigtelsen.

Retshistorie.

Dr. A. v. Peretiatkowicz omtaler Rousseaus Straffetheori: I Rousseaus politiske System gives der ikke nogen klar og udtømmende samlet Fremstilling af Straffens Begrundelse, Art og Grænser, men af Udtalelser i forskellige af hans Værker fremgaar det, hvorledes han udleder Straffens Begrundelse af Theorien om Samfundskontrakten. Ved Indgaaelsen af Samfundskontrakten har enhver Borger forpligtet sig til eventuelt at underkaste sig Straffen, der er det nødvendige Middel til Opnaaelse af det ved Overenskomsten tilsigtede Formaal, det almindelige Vel. Ved Siden heraf hævder Rousseau, at Forbryderen ved at begaa Forbrydelsen bryder Samfundskontrakten og gør sig til Statens Fjende. Forf. gør opmærksom paa, at disse to Begrundelser modsiger hinanden. Efter den første opfylder Forbryderen ved at udstaa Straffen den af ham overlagne kontraktmæssige Forpligtelse, efter den sidste er Forbryderen ikke Kontrahent, men Fjende.

Straffens Art og Størrelse beror efter Rousseau ikke paa retsfilosofiske, men paa kriminalpolitiske Overvejelser, og udledes af det andet Hovedprincip i hans System: Theorien om Statens ubegrænsede Magt. Staten bør dog ikke anvende haardere Straffe end nødvendigt for at formaa Borgerne til at gøre deres Pligt, og han er en Modstander af de meget strænge Straffe, der skaber Frygt, men ikke Agtelse for Loven; Dødsstraf bør kun anvendes som Nødværge. Han er en Tilhænger af Talionsstraffene, ikke ud fra en Gengældelses- eller Lighedsbetragtning, men fordi disse Straffe efter hans Mening er kriminalpolitisk hensigtsmæssige. Ligesom Barnet, der rører ved Ilden,

straffes med at blive forbrændt, saaledes skal den, der staar i Begreb med at begaa en Forbrydelse, gennem selve dennes Natur mindes om den Straf, han kan vente sig.

I en udførlig Afhandling om Læren om »versari in re illicita« indenfor kanonisk Ret gennemgaar Dr. juris. H. Kollmann indgaaende de kanoniske Retskilder om denne Lære, der gaar ud paa, at den, der under Udøvelsen af en lovstridig Virksomhed bliver kasuel Aarsag til en andens Død, ifalder Ansvar som fortsættelig Drabsmand. Han paaviser, at de ældste Kilder fra Begyndelsen af det 4de Aarhundrede ligesom anden arkaisk Ret uden Indskrænkning hjemler Strafansvar for den, der ufrivilligt bliver Aarsag til en andens Død. Kilder fra Overgangen mellem det 4. og 5. Aarhundrede indføre — under Paavirkning af Augustin — Fritagelse for Ansvar, naar Døden er forvoldt som en Følge af Gerningsmandens retligt eller moralsk tilladte Handling. Hvis f. Eks. en Mand ved at føre en Flok Heste har væltet og herved dræbt en Vejfarende, ifalder han ifølge en pavelig Afgørelse fra Slutningen af det 6. Aarhundrede Strafansvar som Drabsmand, dersom han havde stjaalet Hestene, men ikke, dersom det var hans egne Heste. Kilder fra det 9. Aarhundrede opstille dog som Betingelse for Straffrihed, at Gerningsmanden under Udøvelsen af den lovlige Virksomhed har udvist fornøden Omhu.

Læren om »versari in re illicita« naar sin skarpeste Udformning i Tiden fra Gratians Dekret ca. 1150 til Gregors Dekret ca. 1230. De haarde Resultater, som Læren kunde føre til, afbødedes ved pavelige Benaadninger »propter misericordiam«.

Forf. polemiserer mod den gængse Antagelse af, at den ældre kanoniske Rets Skyldbegreb skulde have sit Udspring fra romersk Ret. Hvis dette var rigtigt, vilde Læren om »versari in re illicita« staa som et uforklarligt Tilbagekridt. Kanonisk Ret har tværtimod som al anden arkaisk Ret fra først af knyttet Strafansvaret til den rent objektive Gerning — i Forhold til dette Udgangspunkt betyder den oftnævnte Lære et strafferetligt Fremskridt. Først langt senere — i det 17. Aarhundrede — vinder den romanistiske Tanke, at Skylden ikke beror paa det foraarsagende Forholds Lovlighed eller Ulovlighed, men paa, om den udøvede Virksomhed var en saadan, at Døden

subjektivt kunde eller burde forudses som Følge, Indgang, og Læren om *versari in re illicita* modificeres herefter til at blive den romanistiske Lære om *culpa* og *dolus indirectus*.

Straffeprocess.

Foruden paa Reformen af Straffeloven arbejdes der i Tyskland, som bekendt, ogsaa paa en Reform af Straffeprocessen. Herom har en Kommission af Sagkyndige i 1905 afgivet Betænkning, og et Lovforslag har været forelagt Rigsdagen uden dog endnu at være ført igennem.

Geheimeraad Lucas, der var Formand for den Straffelovskommission, der har udarbejdet Vorentwurf og i sin Egenskab af Direktør i det preussiske Justitsministerium tillige indgaaende har beskæftiget sig med det af Proceskommissionen udarbejdede Lovforslag, fremsætter en Række kritiske Bemærkninger til dette. En Del af Forf.s Betragtninger tager Sigte paa specielt tyske Procesforhold; af mere almindelig Interesse er Forf.s Udtalelser om Legalitetsprincippet og om Anvendelse af privat Klage i Straffesager.

Om Legalitetsprincippet udtaler Proceskommissionens Betænkning, at det er en uundværlig Garanti for en objektiv Retspleje, og at det maa være udelukket som almindelig Regel at overlade det til Anklagemyndighedens Skøn, om offentlig Klage bør rejses. Anklagemyndigheden er som Forgrening af Administrationen afhængig af overordnede Myndigheder, og det risikeres, at dens Afgørelser paavirkes af politiske, sociale og andre en upartisk Straffetspleje uvedkommende Momenter; forskelligartede Hensyn kan gøre sig gældende i forskellige Distrikter og føre til Ulighed og til, at Tilliden til en upartisk Udøvelse af Retsplejen kunde blive rystet. En almindelig Indførelse af Opportunitetsprincippet er derfor utilraadelig — selv suppleret med Popularklage eller subsidær privat Paataleret, hvorved bemærkes, at det ofte vil være vanskeligt at paa-vise, hvem der er den privat forurettede. Naar alligevel et Flertal indenfor Kommissionen gør visse Indrømmelser til Opportunitetsprincippet, — dette foreslaas indført dels for Übertretungen, dels for Verbrechen og Vergehen begaaede af Børn under 14 Aar —, beror det paa den Anlagelse, at en ubegrænset Gennemførelse af Legalitetsprincippet vilde føre til et overvældende Antal Straffesager og

navnlig Sager, der paa Grund af deres Ubetydelighed og Mangel paa offentlig Interesse bør passere straffri; eller hvor Straffen vilde virke uretfærdigt.

Medens Forf. bifalder, at Opportunitetsprincippet indføres for Forbrydelser begaaede af Børn, men samtidig haaber, at Spørgsmaalet maa blive uden praktisk Betydning ved en Forhøjelse af den kriminelle Lavalder til det 14de Aar, nærer han — i Tilslutning til Kommissionens Mindretal — afgørende Betænkelighed ved i al Almindelighed at lade Opportunitetsprincippet gælde for Übertretungen. Han mener, at de af Flertallet fremhævede Fordele ved en Fravigelse af Legalitetsprincippet i høj Grad overvurderes. De talrige Retssager skyldes ikke Legalitetsprincippet, men først og fremmest den materielle Ret — Lovgivningens rastløse Virksomhed med at skabe et Pigtraadsbegn af nye Straffebestemmelser til Værn for Retsgoderne. Forf. har som preussisk Statsanklager oplevet Overgangen fra Opportunitets- til Legalitetsprincippet og ikke fundet nogen mærkbar Forøgelse af Arbejdets Omfang. Han mener, at Politiets Anseelse ved en Indførelse af Opportunitetsprincippet let kan blive rystet; Usikkerhed og Ulighed vilde opstaa. Afgørelsen burde i hvert Fald ikke overlades til de underordnede Politimænd, men maatte tilkomme overordnede Myndigheder, helst Anklagemyndigheden. Mange Übertretungen er ikke rene Bagateller, men af største Betydning for Borgernes Ve og Vel. I det højeste bør der kunne være Tale om undtagelsesvis i ubetydelige Sager at undlade Forfølgning, og kun ved 1ste Gang begaaet Forseelse. Men Forf. mener, at hele Spørgsmaalet rettelig horer under et materielt og ikke under et processuelt Synspunkt, og han fremhæver, at enhver Trang til Ophævelse af Legalitetsprincippet vil falde bort, dersom Vorentwurf § 310 bliver til Lov. Det foreskrives her, at der i særlig lette Tilfælde af Übertretungen æ: naar Gerningsmandens Vilje har været ringe og undskyldelig og Følgerne af Gerningen ubetydelige, saa at selv den laveste foreskrevne Straf vilde være en Ubillighed, kan bortses fra Straf. Forf. mener, at dette maa forstaas saaledes, at der i slige Tilfælde ogsaa kan bortses fra Forfølgning, og det opnaas herved, at Straffeloven, som den foreligger, anvendes lige mod alle.

Ogsaa med Hensyn til Anvendelse af Privatklage har Kommissionen foreslaaet Udvidelser, der efter Forf.s

Mening er højst betænkelige, og det af Forbundsraadet forelagte Lovforslag gaar endda videre end Kommissionen. Han advarer særlig mod en paatænkt Indførelse af privat Klage overfor betydeligere Voldshandlinger, naar disse ikke skønnes at have offentlig Interesse. En Indførelse af privat Paatale i andre Sager end Ærefornærmelses- og ubetydelige Voldssager finder han utilraadelig: herved vilde Legalitetsprincippet indskrænkes, Klageren vilde blive udsat for Hævn, Bevisførelsen vanskeliggjort, idet Klageren ikke vilde kunde føres som Vidne; Retsforfølgningen vilde blive vanskeliggjort for den ubemidlede; og Politiet vilde faktisk blive fristet til at forholde sig passivt i Grænsetilfælde, der i og for sig egnede sig til offentlig Paatale.

I en Afhandling om Fremgangsmaaden til Gennemførelse af Sikkerhedsforanstaltninger fremhæver Rechtsanwalt Siegfried Bleeck, at Fremtidens Strafferet vil stille langt større Krav til Staten ved Forfølgning af Forbrydelser end den gældende Strafferet. Nutidens Straffelove indskrænker sig i det væsentlige til at stille Statsorganerne den Opgave at konstatere den begaaede Forbrydelse og henføre den under Lovens Straf; den gældende materielle Straffelov suppleres naturligvis med en Lov om Straffeprocessen.

I de foreliggende Reformforslag indføres imidlertid en Række Følger af Retsbrudet, som ikke er Straf, og som ikke behøver at have en strafbar Handling til Forudsætning; Forf. tænker herved paa de forskellige Sikkerhedsforanstaltninger som Indsættelse i Arbejdsanstalt, Anbringelse i Drankerasyl, Anordning af Tilsyn med den foreløbig løsladte, Forbud mod Besøg paa Værtshus, Opholdspaalæg, Forvaring af Sindssyge og Aandssvage, Anbringelse af Vaneforbrydere i særlige Anstalter, Konfiskation m. m. Med Hensyn til alle disse Forhold melder Spørgsmaalet sig om den processuelle Fremgangsmaade. Særlige Hensyn gør sig gældende ved Retsforfølgningen mod de mindreaarige; men dette særlige Spørgsmaal holder Forf. udenfor sit Emne.

Forf. afviser den fra en enkelt Side fremsatte Anskuelse, at den begrebsmæssige Modsætning mellem Sikkerhedsforanstaltning og Straf skulde nødvendiggøre en forskellig Fremgangsmaade for Retsforfølgningen. Han fremhæver, at Statsorganernes Funktioner kan ytre sig paa to Maader, enten som »streitloses Verfahren«, ensidige

Akter som Lovgivning, Forvaltning, Straffuldbyrdelse, eller som »streitiges Verfahren«, nemlig naar et Forhold foreligger til Paakendelse som en Strid mellem Parter — saaledes den civile Retspleje og den moderne Straffepoces. Begrebsmæssigt kan det nu meget vel tænkes, at Lovgivningsvirksomheden eller Forvaltningen formedes som en Proces, og omvendt, at en Retstvist fandt sin Afgørelse ved en ensidig Forvaltningsakt. Om den ene eller den anden Ordning bør foretrækkes beror ikke paa Forholdets retlige Struktur, men paa Forholdets og dets Forudsætningers faktiske Karakter.

Sikkerhedsforanstaltningerne er efter deres Natur nøje beslægtede med Straffen: Indgrebet i Friheden føles som Straf, Konfiskation er et Formueindgreb, der føles som Bøde; og Forudsætningerne for Sikkerhedsforanstaltningernes Anvendelse er gennemgaaende Kendsgerninger af samme Natur som de, der er af Betydning for Fastsættelse af Straf, nemlig ikke blot Konstateringen af en Handlings Gerningsindhold, men ogsaa Oplysning af Omstændigheder af samme Art som de, der er bestemmende for Strafudmålingen. Det er derfor paa Forhaand at anbefale at lægge Oplysningsvirksomheden i de samme Hænder, altsaa hos Anklagemyndighed og Undersøgelsesdommer, og ligeledes saa vidt muligt at henlægge Retsafgørelsen til Domstolene, altsaa at forme Forholdet som en Proces mellem det offentlige og Retsbryderen. Dette er saa at sige en Nødvendighed, naar Sikkerhedsforanstaltningen træder i Stedet for Straf eller er et Akcessorium til Straf, men bør ogsaa gælde, naar Spørgsmaalet om Sikkerhedsforanstaltningen foreligger i sin Renhed.

Naar Spørgsmaal om Sikkerhedsforanstaltning foreligger til Paakendelse i Forbindelse med Spørgsmaal om Straf, bør begge Spørgsmaal derhos behandles under samme processuelle Hovedforhandling. Det østerrigske Udkast til en Straffepoceslov foreslaar en særskilt Behandling og Afgørelse af Spørgsmaalet om Strafskylden og derefter en Genoptagelse af Hovedforhandlingen med Hensyn til Anvendelse af Sikkerhedsforanstaltninger, og efter engelsk Straffepoces finder der ligeledes en Deling af Hovedforhandlingen Sted, naar der er rejst Spørgsmaal om at tage Vaneforbrydere i Forvaring. Forf. mener imidlertid, at en saadan Deling fører til en uheldig Gentagelse af væsentlig

den samme Forhandling og til en Svækkelse af Indtrykket af Hovedforhandlingen.

Kun med Hensyn til Personer, der paa Grund af Sindssygdom er utilregnelige, maa der anordnes en særlig Retsforfølgning, der dog i alt væsentlig bør foregaa efter Straffeprocessens Grundsætninger.

Med Hensyn til Sikkerhedsforanstaltningens Varighed anbefaler Forf. en Ordning, hvorefter det tilkommer Anklagemyndigheden at ophæve Foranstaltningen, dog at dennes Nægtelse heraf kan henskydes til Domstolens Afgørelse. Det bør anordnes ved Lov eller maaske rettere af vedkommende Domstol, hvornaar Paastand om Foranstaltningens Ophor tidligst kan fremsættes, og hvornaar et afslaaet Andragende herom kan genoplages.

Professor Paul Merkel skriver om den særlige Afgørelsesmaade ved »Strafbefehl« i Sager om »Übertretungen« og undersøger om den ved en »Strafbefehl« truffne Afgørelse har Virkning som res judicata i Tilfælde af, at den paagældende Übertretung foreligger i ideel Konkurrence med et Forhold, der skal behandles som almindelig Straffesag.

Oberkriegsgerichtsrat, Dr. A. v. Bippen skriver om § 11 i den tyske militære Straffeproceslov, hvorefter Militærpersoner af den aktive Hær eller Flaade, naar de er afgaaede fra Militærtjenesten, endnu i 1 Aar efter deres Afgang hører under militær Jurisdiktion med Hensyn til Fornærmelser, Vold og Udfordringer overfor deres tidligere Foresatte, der endnu er i aktiv Tjeneste, naar disse Handlinger har deres Udspring fra den Gerningsmanden under Militærtjenesten overgaaede Behandling. Forf. undersøger særlig Spørgsmaalet om den civile eller militære Domstols Competence i Tilfælde af, at en af de i § 11 nævnte Forbrydelser foreligger til Paakendelse i Forbindelse med en almindelig borgerlig Forbrydelse.

I nogle Bemærkninger om Anklagemyndighedens Paastand paa Anklagedes Frifindelse kritiserer Bleeck den gældende — ogsaa i det tyske Straffeproceslovudkast optagne — Bestemmelse om, at Anklagemyndigheden, naar Anklagen først er afgivet til Retten, mister Raadigheden over Sagen og afskæres fra at tage Anklagen tilbage. Han

finder det uværdigt for Anklagemyndigheden at skulle taale, at en nedlagt Frifindelsespaastand under Hovedforhandlingen eventuelt ikke tages til Folge.

Betinget Domfældelse.

Gegenentwurf § 92 foreskriver, at den betinget Dømte i Prøvetiden skal stilles under Tilsyn, naar ikke særlige Omstændigheder begrunde en Undtagelse. Dr. E. Hurwitz finder denne principielle Forening af betinget Domfældelse med Foreskrivelse af Tilsyn uheldig. Tilsynet kan være paa sin Plads, f. Ex. overfor en løsagtig Tyvekvinde, men ikke f. Ex. overfor den Købmand, der i sin Forretningsdrift lejlighedsvis og forholdsvis undskyldeligt er kommen i Konflikt med Straffeloven, og han befrygter, at Fritagelsens Karakter som en særlig Undtagelse skal føre ind paa, at Domstolene undlader at anvende den betingede Domfældelse i mange dertil i og for sig egnede Tilfælde. Han henfører — lovlig theoretisk! — den betingede Domfældelse til Kategorien Strafudmaaling og tager Afstand fra, at dette Institut principielt skulde være en positiv Forbedringsforanstaltning, og ønsker derfor fuld Frihed for Domstolene til at anordne Tilsyn, naar dette efter Omstændighederne findes formaalstjenligt.

Amtsrichter, Dr. Otto Bauer skriver om den betingede Domfældelses Anvendelse specielt med Hensyn til Drukkenskabsforbrydelser. Han hævder energisk Nødvendigheden af at skride præventivt ind mod Drankere paa et saa tidligt Stadium som vel muligt 3: inden den paagældende er sunken til at blive Vanedranker. Tysk Vorentwurf § 43 indeholder Hjemmel for Domstolene til ved Siden af Straf at idømme Forbud mod Værtshusbesøg, naar en Forbrydelse maa henføres til Drukkenskab, samt til at dømme Vanedrankere til Anbringelse paa et Drankerasyl. I Motiverne hedder det, at videregaaende Indskrænkninger i den personlige Frihed ikke kan forsvares overfor den, hvis Drikkeri ikke er blevet til Vane, at et absolut Alkoholforbud vilde være praktisk uigennemførligt og stride mod den almindelige Anskuelse om Personens Selvbestemmelsesret. Forf. finder disse Betragtninger ganske ufyldstgørende og bagvendte. Naar Drikkeriet først er udartet til Vanedrikkeri, vil enhver straffende Foranstaltning være fuldkommen ørkesløs: af 524 paa den psykia-

triske Klinik i München i 1905 indlagte Alkoholister var de 295 straffede Personer, og hver af disse var gennemsnitlig straffet 11 Gange! Forf. tror ikke paa, at et absolut Alkoholforbud skulde være uigennemførligt, og m. H. t. begyndende Drankere eller Lejlighedsdrankere gør han sig særlig til Talsmand for det saakaldte Pollardske System, hvorefter der ved Dommen gives Udsættelse med Straffens Udstaaelse paa Betingelse af, at den Domfældte til Retsprotokollen forpligter sig til fuldstændig Afholdenhed i en foreskreven Tid samt til at underkaste sig et Tilsyn i Perioden. Han er klar over, at et saadant Tilsyn er en uomgængelig Nødvendighed, hvis Formaalet skal naas, og gennemgaar nærmere det særlig i Amerika og England praktiserede Tilsyns-System (probation officers) med Hensyn til de saaledes betinget domte.

Kriminalantropologi og -psykologi.

Dr. med. August Homburger fremsætter nogle Betragtninger om Strafferetsvidenskabens Interesse i Udviklingen af Læren om Arvelighed og Degeneration. — Han fremhæver, at den af Lombroso inaugurerede kriminalantropologiske Metode er af naturvidenskabelig Art α : gaar ud paa at fastslaa en strængt lovmæssig Aarsagssammenhæng mellem forskellige konstaterede Kendsgerninger. Han gør nærmere Rede for Begreberne Arvelighed, Degeneration og Belastning, omtaler de moderne — Mendelske — Nedarvningsforsøg paa Dyr og Planter og fremhæver Umuligheden af tilsvarende rendyrkede Forsøg paa Mennesker. Gennem Stamtavler og massestatistiske Undersøgelser kan der fastslaaes en vis almindelig Lovmæssighed i Nedarvningen og opstilles visse rent legemlige Degenerationstegn, men tilsvarende psykiske Degenerationstilstande kan ikke afgrænses, og fra de legemlige Kendetegns Tilstedeværelse lader der sig ikke drage nogen naturvidenskabeligt sikker Slutning til Tilstedeværelsen af bestemte sjælelige Egenskaber, men i det højeste Muligheds- eller Sandsynlighedsslutninger, som Forf. opstiller i følgende Sætninger:

1. Degenerationstegn tyder paa Muligheden af medfødt sjælelig Abnormitet.
2. Sammenhobede Degenerationstegn gør medfødt sjælelig Abnormitet sandsynlig.
3. Selv Tilstedeværelsen af flere forskellige Degenerationstegn er

aldrig Bevis for Tilstedeværelse af medfødt sjælelig Abnormitet. 4. Degenerationstegn er uden Sammenhæng med erhvervede Sindssygdomme. 5. Mangel paa regelmæssige Degenerationstegn udelukker ikke Muligheden for degenerativt sjæleligt Anlæg.

Tilsvarende Sætninger opstilles for Sammenhængen mellem arvelig Belastning og sjælelig Degeneration.

Forf. slutter med at betone, at det videnskabelige Undersøgelsesobjekt ved de antropologiske Undersøgelser er Slægten, og at der fra Slægtens degenerative Anlæg ikke med Sikkerhed kan sluttes til det enkelte Individ's Habitus. Denne kan kun konstateres ved en konkret psykologisk og psykiatrisk Undersøgelse. Den naturvidenskabelige Lære om Arvelighed og Degeneration kan vel have baade Interesse og praktisk Betydning med Hensyn til den almindelige Forstaaelse af Forbrydelsen, men den kommer til kort, naar der søges praktiske Kriterier til Bedømmelse af individuelle Enkelttilfælde og særlig af den enkelte Forbryders strafferetlige Ansvarlighed.

En Afhandling af Dr. Eduard Reisz om simuleret Sindssyge er i alt væsentligt af samme Indhold som Mezgers og Schäfers Afhandlinger om samme Emne i *Monatsschrift für Kriminalpsychologie u. Strafrechtsreform* 1914; da disse sidste Afhandlinger er udførligt refererede i nærværende Tidsskrift 1914, S. 274—8, forbigaaes Omtalen af af Reisz' iøvrigt særdeles læseværdige Afhandling.

Fængselsvæsen.

Ellgers Afhandling om Ungdomsfængslet i Wittich er omtalt i nærv. Tidsskr. 1914, S. 314—15.

Professorerne v. Liszt og Freudenthal vexler under Overskriften »Gefängnisrecht« et Par smaa Indlæg om Frihedsstraffens retlige Karakter. L. paataler, at Fr. i en Afhandling om Fangenskabet som Retsforhold forlanger af Fremtidens Fængselsret, at den skal have »Frihedsstraffens Renhed« for Øje og holde alle Elementer af Legems-, Æres- og Formuestraf ude fra Frihedsstraffen. L. finder saaledes en Miskendelse af Straffens Væsen og Formaal, naar Fr. i den Omstændighed, at Tugthusfangens Løn ikke staar i rimeligt Forhold til hans Arbejde, finder et Moment af Formuestraf. Efter Fr.s Svar synes Divergensen mellem de to lærde Forfattere mere at angaa Frihedsstraffens

theoretiske Konstruktion end at være Udtryk for en principiel eller praktisk væsentlig Uenighed om Straffens reelle Formaal.

Strafudstaaelse og Varetægtsfængsel.

Meltgenberg undersøger Spørgsmaalet om Frihedsstraffens Afbrydelse paa Grund af Domsfældtes Sygdom efter preussisk og rigstysk Lovgivning, og Dr. Hermann Autenrieth paataaler, at de under militær Jurisdiktion hørende Varetægtsarrestanter efter tysk Lovgivning er ringere stillede med Hensyn til at opnaa Erstatning for uforskyldt Varetægtsfængsel end civile Arrestanter.

Retsvildfarelse.

Professor R. v. Hippel leverer et Indlæg i den uendelige Diskussion om dette Emne — med særligt Henblik paa Strafferetsreformen. Forf.s Standpunkt er nærmere omtalt i nærv. Tidsskr. 1914, S. 86 ff.

Forbrydelser i Almindelighed.

Dr. juris. I. I. Stienen skriver om »das Wesen der Übertretung«. Forf. fremsætter nogle Bemærkninger om Modsætningen mellem den civile og den kriminelle Uret, der beror paa de angrebne Godes og Interessers forskellige Betydning og Angrebets Virkning og Udstrækning — om Almenheden finder sig foruroliget eller ikke. Maalestokken varierer stadig efter Kulturudviklingen, som den giver sig Udslag i de enkelte Love.

Medens andre Forfattere vil opstille »Übertretungen« som en tredje Gruppe under Betegnelsen Politiret eller Forvaltningsret, henfører Stienen disse Forseelser under Gruppen kriminel Uret og ser alene en Gradsforskel mellem disse ubetydeligere Forseelser og de grovere Former af den kriminelle Uret: Vergehen og Verbrechen. Ved de grovere Forbrydelser foreligger som Regel en Krænkelser af et paaviseligt individuelt Gode i Forbindelse med Krænkelsen af Almenhedens Interesser; men nødvendig er denne Forbindelse ikke, jfr. saaledes Mened, Højforræderi. Ved Übertretungen foreligger omvendt som Regel den rene Krænkelser af Almenheden uden samtidig Krænkelser af noget individuelt Retsgode, og dette er Grunden til, at man i Übertretungen har set den »rene Ulydighed« og heri fundet det specielt karakteristiske for »Politiretten«.

Enkelte Forbrydelser.

Afpresningsforbrydelsen synes i Theori og Praxis i Tyskland at give Anledning til lignende Vanskeligheder ved Forbrydelsens Afgrænsning som den danske Straffelovs § 245.

Tysk RSIGB § 253 fastsætter Fængselsstraf for »den, der for at skaffe sig selv eller en Tredjemand en retsstridig Formuefordel, med Vold eller Trusel tvinger en anden til at gøre, taale eller undlade noget«. Den nødvendige nærmere Afgrænsning for Forbrydelsen har Klee i en i 1911 udkommen Afhandling søgt at finde ved Hjælp af sin saakaldte »Kontraktstheori«. Han gør gældende, at enhver Afpresning formelt fremtræder som en Kontrakt, og at Afpresningsforbrydelsen maa være udelukket, naar denne Kontrakt efter civilretlige Regler, uanset de anvendte Trusler, er gyldig, og han søger derefter at udfinde Afpresningsforbrydelsens Omraade ved en Gennemgang af de i BGB indeholdte positive Regler om Retshandlers Ugylldighed paa Grund af retsstridig Anvendelse af Trusler (§ 123) eller Misbrug af Medkontrahentens Nødstilstand (§ 138). Dr. Herbert Engelhardt søger nu i en længere Afhandling at paavise, at den af Klee anviste Vej ender i Uføre. Ganske vist maa det erkendes, at den fremtvungne Kontrakts civilretlige Gyldighed udelukker Muligheden af kriminel Afpresning, men til en positiv Bestemmelse af dette Forbrydelsesbegreb egner Kontraktstheorien sig ikke. — Forf. udvikler iøvrigt nærmere Forholdet mellem Afpresnings- og Aagerforbrydelsen.

Assessor Albert Hellwig skriver om Anvendelsen af RSIGB §§ 184 og 41 paa utugtige kinematografiske Films. Efter § 184 straffes med, Fængsel og Bøde bl. a. den, der falbyder, sælger, uddeler, offentlig udstiller eller paa anden Maade udbreder utugtige Skrifter, Afbildninger eller Fremstillinger. Skønt en Film efter sin tekniske Indretning er noget andet end en Afbildning, og en Filmsforestilling i bogstaveligste Forstand ikke er en Udbredelse af Filmen, er der fornuftigvis ikke hos de tyske Domstole Tvivl om Anvendeligheden af § 184 paa Filmsforestillinger, ligesom det antages, at den utuglige Film efter § 41 kan konfiskeres og tilintetgores. Forf. giver en nærmere theoretisk Begrundelse heraf og meddeler i Tilknytning hertil nogle i Praxis trufne Afgørelser om, hvorvidt nogle

Films kunde anses for utugtige. Han fremhæver herved, at Domstolene efter hans Mening synes noget for tilbøjelige til at bedømme Spørgsmaalet alene efter Hensynet til, om de Billeder, der umiddelbart forevises, er af utugtigt Indhold, men ikke tager tilstrækkeligt Hensyn til, at den fremstillede Handlings Indhold kan anses for utugtigt i Kraft af det, der ikke ligefrem forevises og ses, men blot forudsættes eller gættes.

En Afhandling om Fortolkning af RStGB § 346 — Embedsmænds retsstridige Undladelse af at forfølge Forbrydelser m. m. — af Dr. Coenders, en Afhandling om Bedrageri overfor udlægssøgende Kreditorer (RStGB § 288) af Amtsrichter Erwin Umhauer samt en Afhandling af Assessor Lackner om Strafbarheden af Lotterispil i Henhold til en preussisk Lov af 29. August 1904 har næppe Interesse for ikke-tyske Læsere.

Oluf H. Krabbe.

Mindre Meddelelser.

Den internationale kriminalistiske Forening. I de to sidst udkomne Hæfter af Zeitschrift für die gesamte Strafrechtswissenschaft (Bd. XXXVI, Hæfte 5 og 6) har der fundet en i visse Maader højst interessant Diskussion Sted i Anledning af, at enkelte af Foreningens tyske Medlemmer, deriblandt Udgiveren af det gamle ansete Tidsskrift »Der Gerichtssaal«, i Januar 1915 har udmeldt sig af Foreningen med den Motivering, »at England, Frankrig og Rusland og deres Forbundsfæller har ophævet Kulturfællesskabet med det tyske Rige, og at dermed for de tyske Lærde Forudsætningerne for at fortsætte et fælles videnskabeligt Arbejde i internationale Foreninger med Kaldsfæller i hine Lande er bortfaldne«.

Heroverfor udtalte den tyske Landsgruppe indenfor Foreningen i en Rundskrivelse til sine Medlemmer, at det ikke var rimeligt i Øjeblikket at træffe Afgørelser af denne Art, »da vi endnu slet ikke kan overse vore internationale Forhold til de enkelte Lande«, og der gjordes opmærksom paa, at der ganske særlig ikke var nogensomhelst Anledning til at fremkalde den med Udtrædelsen af den internationale Forening nødvendig forbundne Udtrædelse af den tyske Landsgruppe; det maatte tværtimod af Hensyn til de vigtige Afgørelser, der vilde være at træffe efter Krigen, være i høj Grad ønskeligt at høre Stemmen fra hver enkelt af de hidtidige Medlemmer.

Hertil slutter Dr. Alexander Elster sig i det hele, idet han udtaler, at »den internationale Forstaaelse angaaende strafferetlige Problemer har vist sig at være af saa stor Vigtighed, at det allerede af Hensyn til Forholdet til de nu neutrale Stater for Tiden hverken udkræves eller er blot ønskeligt at »sige fra« overfor de med saa megen Flid begyndte og af saa værdifulde Offentliggørelser haarne Bestræbelser«.

Overfor det af Professorerne Oetker og Finger tagne Skridt til Udmeldelse nærer ogsaa den f. T. som Løjtnant tjene-

stegørende Dr. Hans von Hentig Betænkkeligheder, som det vilde være »uvidenskabeligt og ikke soldaternæssigt« at fortie. Han bestrider, at den nationale Værdighed vilde lide ved ikke for bestandig at afbryde de personlige og videnskabelige Forhold til franske, belgiske og engelske Lærde. »Endnu er det Hadets Tid; men dette Had er kun den psykiske Rustning for Kamp-tiden, i det rejser sig de stærkeste Selvopholdelsesdrifter overfor ethvert Forsøg paa Undertrykkelse, og en instinktiv Følelsesøkonomi fører os til at hade den farligste Modstander mest, — hvem vidste det bedre end Tilhængerne af Gengældelsestanken blandt vore Kriminalister. Jeg tror, at det ikke svarer til vor Kraftbevidsthed og vor gennem tusinde Erfaringer vundne Følelse af Overlegenhed, naar vi for alle Tider vilde lade Skyggerne fra Slagmarken fordunkle os den Fremtid i Solen, hvorpaa vi tror. Afbrydelsen af alle internationale videnskabelige Forhold vilde være en Tvivl om vor Sejr«

Dette kraftige tyske Sprog gensindes i Kieler-Professoren Dr. Kleinfellers Udtalelser: Der er næppe en eneste af de tyske eller østrigske Medlemmer, der ikke har følt det som en Sjælepine at se sig i det Selskab, men den enkeltes Udtræden gør ikke Sagen bedre og nytter slet intet. Under Krigen hører dog Fællesskabet op med dem, der tilhører hine ukultiverede Nationer, og efter Krigen vokser for os den Opgave frem at virke kultiverende; der gives jo utvivlsomt ogsaa dér endnu anstændige Folk, som misbilliger deres Regerings og deres Presses Trafik. Heller ikke ellers i Livet kan man altid vælge de Folk, som man maa arbejde sammen med. Jeg maatte, naar jeg vilde spille den omfindtlige, ogsaa udtræde af andre internationale Foreninger, og Følgen vilde kun være: Isolering. Han haaber, at netop de videnskabelige internationale Foreninger i Fremtiden vil blive den Grund, paa hvilken Nationerne atter kan inderlig nærme sig hinanden, og de fremmede Medlemmer vil da have den Opgave i deres Hjem at virke oplysende, belærende og forsonende. Hvem skulde ellers gøre det?

Professor, Dr. Kohlrausch skriver fra Fronten i Elsass, hvor han f. T. gør Tjeneste som Kaptajn, at heller ikke han tænker paa at træde ud. Det er ikke nu Tiden dertil, allerede fordi Afbrydelsen af det internationale videnskabelige Arbejde simpelthen er en Kendsgerning, overfor hvilken en demonstrativ Erklæring om at udtræde ikke har nogen Mening. Skulde den meget rosværdige Renunciation fra enkeltes Side paa udenlandske Ordner og Æresstillinger have tjent som Forbillede for de udtrædende, turde det herved være overset, at hertil mangler det for-

nødne tertium comparationis, naar det drejer sig om Tilslutning til et blot Arbejdsfællesskab. Videnskabens Internationalitet har intet at gøre med politisk Venskab eller Fjendskab. Efter Krigen atter at lade den finde Udtryk i Arbejdssammenslutninger vil netop efter Tysklands hele Fortid være dette Lands fornemme Pligt. Saa kan hvem der vil af de fjendtlige Landes Undersaatter undlade at være med til Samarbejdet. Det vil ikke tjene dem til Berømmelse.

At hele Spørgsmaalet har kunnet rejses, saa vel som de Grunde, der fremfores selv for den ikke yderliggaaende Besvarelse, er betegnende for Tiden — og for tysk Tankegang.

E. O.

Holtzendorff-Stiftelsen. Fristen for Indlevering af Besvarelser af Prisopgaven for 1914—15 (se Nordisk Tidsskrift for Strafferet 2den Aargang S. 343) er paa Grund af Krigstilstanden forlænget til den 1. Juli 1916.

Overværgeraadets Statistik for Aaret 1914 udviser, at i Aarets Løb ialt 770 Børn er anbragt udenfor Hjemmet i Henhold til Børneloven af 14. April 1905*). For de foregaaende Aar var Tallene: 1906: 585, 1907: 598, 1908: 642, 1909: 849, 1910: 802, 1911: 722, 1912: 809, 1913: 736. Af de saaledes antagne 6513 Børn var ved Udgangen af 1914 endnu 4527 Børn under Værgeraadsinstitutionens Forsorg. Regnet efter Forældrenes Opholdssted var af de 6513 Børn 2180 fra Hovedstaden, 2123 fra Provinsbyerne, 1880 fra Landdistrikterne og 11 fra Udlandet, og for 19 var Forældrenes Opholdssted uoplyst. Hovedanbringelserne for de i 1914 udenfor Hjemmet anbragte Børn var: Opdragelsesanstalt 64, Optagelses- og lagttagelseshjem 460, Børnehjem 69, privat Pleje 158 (deraf i Plejehjem paa Landet 139). Børnenes Alder ved Anbringelsen (regnet efter Godkendelsesdagen) var: Under 2 Aar 43, 2—4 Aar 61, 4—7 Aar 95, 7—10 Aar 107, 10—12 Aar 107, 12—14 Aar 142, 14—16 Aar 126, 16—18 Aar 89. For 157 af de ovennævnte paa Optagelses- og lagttagelseshjem anbragte Børn afsluttedes i Aarets Løb lagttagelsen, og af disse 157 Børn anbragtes 69 paa Opdragelsesanstalt (fra Hovedstaden 24, fra Provinsbyerne 30 og fra Landdistrikterne 15), 25 i Børnehjem, 31 i Plejehjem, 17 i Tjenesteplads og 15 i Lære. — Paaanke fra Forældrenes Side af

*) Om Statistiken for 1912 og 1913 se dette Tidsskrifts 1ste Aargang S. 277—278 og 2den Aargang S. 282.

Værgeraadenes Beslutning om et Barns Fjernelse forelaa i 33 Tilfælde. I 73 Tilfælde blev en af et Værgeraad indstillet Beslutning om et Barns Anbringelse udenfor Hjemmet ikke godkendt af Overværgeraadet; 47 af disse Tilfælde afvistes imidlertid kun, fordi Sagen efter sin Beskaffenhed henhørte under Fattigvæsenet (jfr. Børnelovens § 50).

Fængselshjælpens 12te Aarsberetning (for Tiden fra d. 1. April 1914 til d. 31. Marts 1915) indledes med en lille Afhandling »Hvorledes kan Forbryderen vindes for Samfundet?«, hvori Fængselspræst Carl Ludvigsen fremhæver, at det i Forhold til den løsladte Fange, særlig Forbedringshusfangeren, er nødvendigt efter Strafadstaaelsens Isolation at skabe et nyt og sundt Fællesskab, og at dette naas gennem en yderligere Udbygning og Organisation af det bestaaende Forsorgsarbejde. Iøvrigt vidner Beretningen om det omfattende og vidt forgrenede Arbejde, som Foreningen udretter, og hvorigennem der til Dels er opdyrket ny Felter for Forsorg, navnlig naar det gælder Personer, der betingelsesvis er benaadede for idømt Straf eller betingelsesvis fritagne for Tiltale.

Bøger indsendte til Redaktionen.

- Tidsskrift for Retsvidenskab. 28. Aargang (1915). 2. Hæfte.
 Juridisk Tidsskrift. Udg. af E. Oldenburg, G. Cohn og N. Cohn.
 1ste Aargang (1915) Nr. 6—7.
 Francis Harbitz: Lærebok i retsmedicin. Kristiania 1915.
 Magnus Lagaböters Landslov. Oversat af Absalon Taranger.
 Kristiania 1915.
 12te Aarsberetning fra Fængselshjælpen. $\frac{1}{4}$ 1914— $\frac{31}{3}$ 1915.
 Zeitschrift für die gesamte Strafrechtswissenschaft XXXVI Bd.
 (1914—15). 1.—6. Hæfte.
 Revue pénitentiaire et de droit pénal. Bulletin de la société générale des prisons. XXXIX année. Nr. 1. Janvier 1915. Nr. 2. Février—Mars 1915. Nr. 3. Avril—Mai 1915.
 Statistik der zum Ressort des königlich Preussischen Ministeriums des Innern gehörende Strafanstalten und Gefängnisse und den Korrigenden für das Rechnungsjahr 1913 ($\frac{1}{4}$ 1913 til $\frac{31}{3}$ 1914). Berlin 1915.

Pubertetsforbrydelser.

Af Christian Geill.

Pubertetsalderen maa siges at være en Periode af særlig kriminalistisk Interesse, idet om end ikke den allerstørste Del, saa dog ialfald en meget stor Del af Forbrydelserne begaas af Individuer i Pubertetsaarene. Af 1212 recidiverende mandlige Forbrydere, som jeg undersøgte i kjøbenhavnske Fængsler, havde 663 været straffede 1. Gang mellem det 14. og 20. Aar. En stor Del af Pubertetsaarenes Kriminalitet er imidlertid en Fortsættelse af den barnlige Kriminalitet. Og selv, hvor Kriminaliteten først viser sig i Pubertetsaarene, drejer det sig dog i de allerfleste Tilfælde ikke om Pubertetsforbrydelser, idet de i disse Aar begaaede Forbrydelser aldeles overvejende er Ejendomsindgreb, for hvilke Pubertetsudviklingen kun forholdsvis sjældent spiller en Rolle.

Paa den anden Side er det utvivlsomt, at en stor Del Forbrydelser, som begaas langt senere i Livet, i Virkeligheden staar i Forbindelse med Pubertetsudviklingen. Det maa anses for givet, at en stor Del psykoseksuale Forbrydelser af sadistisk, masochistisk, fetischistisk, delvis ogsaa homoseksuel Natur saavel som af Exhibition, som først giver sig Udslag senere hen i Livet, paa en vis Maade er Pubertetsforbrydelser. Men deres Oprindelse miskendes ofte, dels fordi den perverterede Sexualfornemmelse jævnligt giver sig et heterogent Udslag, f. Ex. i Brandstiftelse, Drab etc., dels

fordi det ikke altid er let at udrede de fine Traade, som sammenknytter de Forbrydelsen fremkaldende Forestillinger med uheldige sexuelle Indtryk paa det Tidspunkt, da Sexualdriften er ved at vaagne.

Jeg har andetsteds (Om Forbrydelser med sexuale Motiv. Tidsskrift for nordisk Retsmedicin og Psychiatri XI, S. 158) meddelt Tilfælde af saadanne sene Pubertetsforbrydelser og fremhævet, at der ingenlunde altid i disse Tilfælde kan paavises noget oprindeligt (medfødt) sygeligt Anlæg som Grundlag for, at der under Puberteten har dannet sig en tvangsmæssig Forbindelse mellem heterogene Forestillinger. Under uheldige Forhold kan Modtageligheden godt fremkaldes under selve Pubertetsudviklingen, særlig hvor denne er ledsaget af fysisk Svækkelse gennem sexuelle Udskejelser, f. Eks. Masturbation. Som Regel maa det dog siges, at Pubertetsalderen danner en fysiologisk Periode af psykisk Debilitet, hvis Virkninger hos det normalt anlagte Menneske kun er forbigaaende, men som hos det disponerede Individ ofte har blivende Følger ikke blot i psykiatrisk men ogsaa i kriminalistisk Henseende.

De egentlige Pubertetsforbrydelser, som her nærmere skal omtales, er saadanne Forbrydelser, som optræder i Pubertetsaarene og staar i direkte Forbindelse med Pubertetsudviklingen.

Man tør imidlertid ikke sætte Grænsen for Pubertetsaarene altfor snævert. Som Regel plejer man at regne den legemlige (fysiske) Pubertetsperiodes Varighed til 1—2 Aar og for Mandens Vedkommende — noget vagt — at sætte Tidspunktet for den endte Pubertet ved den somatiske Kønsmodenheds Indtræden, for Kvinden ved den første Menstruation — hvilket sidste sikkert ikke er korrekt, idet den fysiske Pubertets Afslutning hos Kvinden først tør regnes ved den regelmæssige Menstruations Indtræden. Tidspunktet er som bekendt noget forskelligt efter Klima, Race etc., sættes i de skandinaviske Lande ved

14—16 Aars Alderen, tidligst for Bybefolkningen af de mere velstillede Klasser.

Det er imidlertid givet, at den psykiske Pubertetsperiode varer betydeligt længere end den fysiske, idet ikke blot Tiden inden den fysiske Pubertet kommer igang, Afventnings- og Forberedelsesperioden, stiller store Krav til Organismen og, maaske særlig hos Kvinden, nedsætter dens Modstandskraft, saa at de første psykiske eller kriminelle Udslag indtræder under første Menstruation, men navnlig idet Tiden efter den fysiske Pubertets Afslutning danner en Periode af særlig psykisk Betydning. Endnu i Alderen 16—20 Aar, efter at de ydre Tegn paa Kønsmodenheden er traadt frem, optræder Eftervirkningen af Puberteten, Udslagene af den forbigaaende Svækkelse af Centralnervesystemets Virksomhed, som Pubertetsudviklingen medfører. Den ved de stærke legemlige Forandringer ud af Ligevægt bragte Psyke kan ikke straks efter Fuldendelsen af den fysiske Pubertetsperiode genfinde sin Ligevægt. Særlig gælder dette sikkert for Mænd og da navnlig for Mænd af de jævne Klasser af Landbefolkningen, hvis aandelige Udvikling ofte forløber langsomt.

Man maa da sikkert regne den psykiske Pubertetsperiode fra 14—20 Aars Alderen.

At Pubertetsperioden hører til Livets »farlige Aldre« er en kendt Sag; den har en fremtrædende Betydning som en af de Perioder i Livet, hvor Tilknytningen mellem den patologiske Proces Sindssygdom og det sociale Fænomen Forbrydelse er særlig stærk. Sindssygehospitalerne er fyldte med Patienter, lidende af Ungdomssløvsind (Dementia præcox), hvis Oprindelse kan føres tilbage til Puberteten, og Kriminaliteten viser i Pubertetsalderen en meget høj Procent. Særlig udsatte saavel for Sindssygdom som for Forbrydelse er selvfølgelig ogsaa i Pubertetsalderen de i Kraft af arvelig Disposition eller som Følge af i Barndommen tilkomne Skadeligheder (Sygdomme, Hovedlæsioner) senere degenererede (medfødt eller erhvervet Degeneration), hvad

enten de paagældende alt har vist Tegn paa psykisk Abnormitet eller ej. Naar Kriminaliteten først tager rigtig Fart ved Puberteten, er Grunden dertil delvis den, at miskendte Pubertetspsykoser jævnlig giver sig forbrydersk Udslag. Aarsagen ligger dog ogsaa tildels deri, at psykiske Abnormiteter jævnlig træder frem under Pubertetsudviklingen og stærkt nedsætter Individets Modstandskraft overfor forbryderske Impulser. Jeg tænker her navnlig paa Hysterien, som ikke sjældent kommer til Udbrud hos Kvinden i de tidlige Pubertetsaar, og paa Neurastenien, som truer den unge Mand, hos hvem Sexualdriftens Vaagen har foraarsaget en excessiv Masturbation. Dog bliver hos degenererede, ogsaa uden en Neurose som Mellemlid, moralske og etiske Mangler, Vanskeligheden ved at tilpasse sig efter det Jovordnede Livs Krav ofte fremtrædende under Puberteten, særlig da hos de degenererede, hos hvilke der er Intelligenssvækkelse tilstede.

Men der er dog vist næppe Tvivl om, at den væsentligste Del af den stærke Kriminalitet i Pubertetsalderen — regnet fra 14 til 20 Aar — er uafhængig af Pubertetsudviklingen, selv om et oprindeligt uheldigt Anlæg eller forsomt Opdragelse og psykisk Smitte fra Barndommen jævnlig har Lejlighed til at virke med. Det maa erindres, at Kravene om en social Tilpasning særlig i Pubertetsaarene, hvor de unge oftest træder ud i Livet og kommer til at staa paa egne Ben, er særlig store, og at Milieuet, hvorunder de bliver stillede, netop i disse Aar har den rigeste Lejlighed til at gøre sig gældende, maaske samtidig med, at de stærke Krav, Udviklingen i denne Tid stiller til Ernæringen, ikke sker Fyldest. De exogene Faktorer, særlig Fristelse og Forførelse, spiller her den allerstørste Rolle.

Navnlig for Hovedstadens Vedkommende har Pubertetsudviklingen absolut mindre at sige ved Forbrydelser i Pubertetsaarene. Disse er aldeles overvejende Ejendomsindgreb og Voldsforbrydelser, de sidste som Regel efter Alkoholpaavirkning. Det er vistnok fortrinsvis for Land-

befolkningen med dens lidt langsomme aandelige Udvikling og dens ofte fremtrædende Hjemstedsfølelse, at Pubertetsudviklingen har Betydning i kriminalistisk Henseende. Dog havde af *Baers* (Ueber jugendliche Mörder und Todtschläger. Gross' Archiv. Bd. 11) 22 unge mandlige Mordere i Alderen mellem 14 og 18 Aar i Strafanstalten Plötzensee, aldeles overvejende af Landbefolkningen, 16 handlet af rene Berigelseshensyn. Kun for 6's Vedkommende kunde Pubertetsudviklingen antages at have haft Betydning, og af disse var 2 psykisk degenererede, 1 Epileptiker og 1 let aandssvag. Den forbryderske Handling var ialfald hos 3 suggereret den paagældende af en anden.

Selv om det maa anses for givet, at Puberteten hos de abnorme Børn ledsages af særlig alvorlige Omvæltninger, og at det navnlig er paa psykisk degenererede og intellektuelt svage, at Pubertetsudviklingen gør sin Indflydelse gældende, saa er den i sig en saa indgribende Proces, at den med den følgende forbigaaende psykiske Svækkelse paa det alvorligste kan gribe ind i det iøvrigt normale Individ's Forhold til Samfundet.

Hvad der karakteriserer Puberteten i psykisk Henseende er den fremtrædende Ligevægtsforstyrrelse; der optræder Labilitet og fuldstændig Uklarhed af Følelseslivet, stærk Irritabilitet af Affekterne og svigtende Ræsonnement. Puberteten danner, som *Birnbaum* siger, en Fase af forøget sjælelig Labilitet, Vulnerabilitet og Modstandsløshed overfor ydre Irritamenter og indre Tilskyndelser. Overfor Omverdenen bliver Pubertetens Særmærke dels den Omstændighed, at Affektlivets stærke Fremtræden under det svigtende Ræsonnement let giver sig Udslag i impulsive og driftagtige Handlinger, dels at Barnealderens livlige Fantasi og udtalte Suggestibilitet under de optagne eller opdukkende Forestillingers stærke Følelsesbetoning bliver momentant forøget, særlig i Form af Tilbøjelighed til Selvsuggestion. I begge Tilfælde gør den vaagnende Sexualdrifts Indflydelse sig let gældende, ofte ubevidst for

den paagældende selv. De begaaede Forbrydelser maa da som Regel siges at være Lidenskabsforbrydelser, hvad enten de optræder som explosionsagtige eller som tilsyneladende overvejede.

Motiverne til Pubertetsforbrydelserne saavel som selve Forbrydelserne er i det Hele de samme for psykisk normale og psykisk degenererede. Dog er der her nogen Forskel, hvad enten det drejer sig om Kvinder eller Mænd; og den psykiske Abnormitets Karakter og Grad har en ikke ringe Indflydelse paa Forholdet.

Naar saaledes *Weinberg* (Ueber den Einfluss der Geschlechtsfunktion auf die weibliche Kriminalität. Halle 1907) paa Basis af den tyske Kriminalstatistik for 1882—91 har paavist, at den relative Kriminalitet hos den kvindelige Befolkning i Pubertetsalderen (14.—16. Aar) er mere end 65 % større end i de nærmest paafølgende Leveaar, saa ligger Grunden dertil sikkert for en stor Del i, at der netop ved Menstruationens Indtræden ikke sjældent udvikler sig en utvivlsom Hysteri med sygelig udviklet Fantasi og stærk Suggestibilitet. Medens der saaledes for Alderen over 18 Aar paa hver 100 Mænd, som havde gjort sig skyldige i falsk Angivelse, faldt 36,9 Kvinder, var Procenttallet for Kvinder under 18 Aar 141,5.

De samme Motiver, som giver sig Udslag i Forbrydelse, kan ogsaa føre til Selvmord og Dobbeltselfvmord, det første ofte rent impulsivt under Indflydelse af Affektlivets Irritabilitet (krænket Æresfølelse — Vrede), det sidste oftest tilsyneladende overvejet under Paavirkning af psykisk Smitte (ulykkelig Kærlighed — Død i Skønhed), derfor jævnlig optrædende i Epidemier.

Karakteristisk er her *Eulenburgs* Statistik (Kinder- und Jugendselbstmorde. Halle 1914) med dens Eksempler paa, hvorledes den psykiske Smitte i Pubertetsalderen bliver Aarsag i, at 3—4 Individuer af samme Køn begaar Fællesselvmd (cfr. bl. a. Tilf. 80—83, hvor 4 Kvinder i Alderen

16—20 Aar tager Gift, de to af ulykkelig Kærlighed, de to andre aabenbart for Selskabs Skyld).

Efterlignelseslysten spiller en mægtig Rolle i Pubertetsaarene i Kraft af den forøgede Suggestibilitet, og naar i det labile Stemningsliv den psykiske Smertefølelse (»Weltschmerz«, »Wonne des Leidens«), der er den ubevidste Reaktion paa den opdukkende Kønssdrift, træder i Forgrunden, bliver Resultatet ikke sjældent Selvmord.

Det synes iøvrigt, som om der gør sig en vis Forskel gældende mellem de psykisk normale og de psykisk abnorme Individuers Reaktion paa Pubertetsaarenes Indskydelser, saaledes at de samme Motiver, som hos de første overvejende giver sig Udslag i Selvmord, hos de sidste oftere giver sig Udslag i Forbrydelse. Karakteristisk er i saa Henseende *Wilmanns* og *Wetzels* »Geliebtenmörder« (Verbrechertypen. 1. Berlin 1913), der alle var psykisk degenererede Individer. Et ikke psykisk degenereret Individ vilde her antagelig have vendt sig mod sig selv. Fælles for begge Kategorier er, at der under Pubertetens Paavirkning optræder en Art Tilintetgørelsesdrift.

Der er overhovedet ingen Tvivl om, at saavel de impulsive som de suggererede Handlinger hos de psykisk abnorme i Pubertetsalderen i en langt intensere Grad end hos de iøvrigt normale tenderer mod Forbrydelse. Det er næsten saaledes, at Tilbøjeligheden til Forbrydelse er desto stærkere, jo stærkere den psykiske Abnormitet er udviklet, særlig maa det da gælde for de hysteriske og de — til en vis Grad — aandssvage. Det maa dog siges, at der mellem de iøvrigt normale findes karaktersvage Individer, som i Barndommen har været under uheldig moralsk Paavirkning, idet de har haft forbryderske eller dog moralsk stumpe Forældre og selv er blevne, hvad jeg andetsteds har kaldt, socialt degenererede; hos disse, der ikke kan kaldes psykisk abnorme, vil tilfældige Impulser — ogsaa udenfor Puberteten — særlig let omsætte sig i forbryderske Handlinger, og de vil vise sig særlig let mod-

tagelige og kun yde ringe Modstand overfor uheldig Paa-virkning fra det sociale Milieu (de exogene Faktorer).

Det er naturligt, at Pubertetsalderens Motiver i ganske særlig Grad giver sig Udslag, hvor der er en saadan psykisk abnorm eller moralsk uheldig Jordbund tilstede. Men det maa gentages, at en saadan særlig Disposition ikke er nødvendig, for at Puberteten skal gøre sin Indflydelse gældende.

Det mest fremtrædende Motiv til Forbrydelse — saavel som til Selvmord — i Pubertetsalderen maa siges at være den vaagnende Sexualdrift. Vil man med *Moll* af Sexualdriften udskille to Komponenter: Detumescensdriften, som særlig stræber mod Sexualorganernes Afspænding, og Kontrektationsdriften, som navnlig er rettet imod at komme i Berøring med et andet Individ, saa maa det siges, at medens i Pubertetsalderen Kontrektationsdriften særlig gør sig gældende hos iøvrigt normale, virker suggestivt og ofte giver sig Udslag i Selvmord (eller Dobbelt-selv-mord), gør Detumescensdriften sig særlig gældende hos psykisk abnorme, virker impulsivt og giver sig overvejende Udslag i Forbrydelse.

Hvad nu først de impulse Forbrydelser angaar, da er det naturligt, at de som Følge af Sexualdriftens Vaagnen begaaede Pubertetsforbrydelser overvejende er af sexual Natur. Som Regel er det vel ikke saaledes, at der straks er en sexual Hyperæstesi tilstede, men ved Pubertetsalderens Mangel paa Harmoni kan Individet ikke magte den opdukkende Drift. Derfor er de sexuelle Pubertetsforbrydelser ikke sjældne, og navnlig har jeg tidligere (Den rets-medicinske Undersøgelse ved Sædelighedsforbrydelser. Tids-skrift for nordisk Retsmedicin og Psykiatri II—III) fremhævet, at ialfald forhen Sodomi ikke sjældent var Resultatet af det ofte dagevarende ensomme Vogterliv, som unge Bondeknøse i den farlige Pubertetsalder førte. Jeg nævnte da saavel to 17—18 aarige ikke psykisk abnorme Sodomister, der under Tjeneste paa Landet havde gjort sig

skyldige i mere eller mindre vellykkede Forsøg paa Samleje med et Faar, resp. en Kvie, som to degenererede og senere sindssyge Individer i 14—18 Aars Alderen, der under Sexualdriftens Vaagnen havde gjort sig skyldige i legemlig Omgang med Køer og Faar; den 18aarige havde begaaet sin Forbrydelse efter at være bleven svigtet af en medtjenende løsagtig Pige, som havde forført ham. Oftest er dog vistnok de, som gør sig skyldige i Sodomi, aandssvage, og hos udpræget aandssvage ser man ikke sjældent under Indflydelse af Puberteten ganske aabenlyse sodomitiske Attentater (cfr. mine Kriminal-antropologiske Studier over danske Forbrydere. S. 106).

At den vaagnende sexuelle Trang ogsaa kan give sig Udslag i Sadisme, har jeg andetsteds (Nogle Tilfælde af Sadisme. Tidsskrift for nordisk Retsmedicin og Psykiatri. I.) anført Eksempler paa; selv om de to der først nævnte Tilfælde ikke tør regnes med til Pubertetsforbrydelser, da de paagældende — der iøvrigt aldrig tidligere havde vist Tegn paa sexual Trang gennem Samleje eller Masturbation — var henholdsvis 24 og 21 Aar, drejede det sig i det 3. Tilfælde, hvor den paagældende var 17 Aar, utvivlsomt om en Pubertetsforbrydelse. Den første af de tre Sadister var absolut Neurasteniker; de to sidste let aandssvage.

Metzger (Akute und chronische Affekte. Gross' Archiv. Bd. 58) har nylig meddelt et Tilfælde af isoleret homoseksuelt Attentat hos et 17aarigt Individ, og jeg selv har ligeledes tidligere meddelt Tilfælde, hvor den vaagnende Konsdrift har givet sig Udslag i homoseksuelle Handlinger hos aabenbart ikke medfødt homoseksuelle 17- og 18aarige Individer. De paagældende var under Indflydelse af Alkohol, som utvivlsomt ikke sjældent bliver den Gnist, som i Pubertetsaarene faar Krudtet til at fænge. Dette gælder vel for Pubertetsforbrydelser i det Hele taget, men ganske særligt gælder det for sexuelle Forbrydelser, idet Alkoholens Evne til at fremkalde en forbigaaende sexual Hyperæstesi er uomtvistelig.

At Alkohol ogsaa jævnlgt virker med ved iøvrigt ikke psykisk abnorme Individets uden eller med Vold ledsagede Uterlighedsforbrydelser er en kendt Sag, og det er naturligt, at dette Forhold ogsaa gør sig gældende paa Pubertetsforbrydelsernes Omraade.

Hos ikke berusede, iøvrigt psykisk sunde Individet er Uterlighedsforbrydelser, særlig med Anvendelse af Vold, aabenbart ikke hyppige. Efterhaanden som Samkvemmet mellem de unge af begge Køn er bleven friere, Moralen vel ogsaa slappere, er der lettere Adgang til, at Sexualdriften hos sunde kan finde et normalt og frivilligt Afløb. Dog sees af og til — og vel særlig i Hovedsladen — under Pubertetens Indflydelse Uterlighedsforbrydelser, endog med egne Sødskende, uden eller med Anvendelse af Vold.

Og hos degenererede, særlig mere eller mindre aandsvage, træffer man overmaade hyppigt Uterlighedsforbrydelser i Pubertetsalderen.

Det er imidlertid ingenlunde altid, at Pubertetsalderens vaagnende sexuelle Trang giver sig impulsive Udslag i Forbrydelser af sexual Natur. Jeg har andetsteds omtalt Tilfælde, hvor en utilfredsstillet sexual Trang har givet sig Udslag i tilsyneladende ganske inadækvate Forbrydelser. Hertil hører ikke alene de Tilfælde, hvor den paagældendes sexuelle Trang paa Forhaand er perverteret, saa at den sexuelle Stræben er forenet med Trangen til at volde Offeret legemlig Skade eller endog dræbe det, men ogsaa de Tilfælde, hvor tilstræbte sexuelle Handlinger (Uterlighed, Voldtægt) slaar over i rene Voldshandlinger, stigende til Drab, idet Gerningsmanden under Handlingen paavirket af en opdukkende Ødelæggelseslyst, ligesom taber sin oprindelige Hensigt af Syne. Endelig hører herhen de Tilfælde, hvor den utilfredsstillede sexuelle Trang saa at sige rent automatisk omsætter sig i Ødelæggelseslyst. Det er undertiden muligt at paavise, at der umiddelbart forud for Forbrydelsen er gaaet en sexual

Skuffelse, men oftest maa man blive staaende ved Formodningen om det sexuelle Motiv, idet der overhovedet ikke har været nogen sexual Skuffelse, men Sexualdriftens Rørelser i det ubevidste Sjæleliv har sat Ødelæggelseslysten i Bevægelse. Medens Tilfælde af de to første Former vistnok udelukkende optræder hos Individuer over Pubertetsalderen og da navnlig saadanne, hos hvilke der gennem stærk Kønsnydelse har udviklet sig en Art psyko-sexual Svækkelse, er det navnlig i Puberteten, at vi finder de sidstnævnte Tilfælde. Vi maa her drage vore Slutninger ud fra den Kendsgerning, at den nære Forbindelse mellem Sexualdriften og Ødelæggelseslysten er uomtvistelig, og at det særlig er i de Perioder af Livet, hvor Sjælelivet som Følge af fysiologiske sexuelle Processer er uligevægtigt, at man ser den Slags umotiverede Ødelæggelseshandlinger; særlig gælder dette da for Kvinder under Menstruationsprocessen.

At de under sidstnævnte Periode ikke helt sjældne Tyverier paa Grund af sexual Ophidselse, som *Ivan Bloch* (Beiträge zur Aetiologie der Psychopathia sexualis. II. Dresden 1903) anfører Eksempler paa, skulde kunne genfindes under Puberteten, er muligt. Allerede i den ældre Literatur er der henvist til, hvorledes den i Udviklingstiden optrædende Sexualdrift formaar at udløse Impulsen til Tyveri. Den blotte Udførelse af Tyveriet — altsaa uden Hensyn til Resultatet — kan virke nervepirrende som »choc voluptueux« ved Overvindelse af Faren (*Wulffen*: Das Kind. Berlin 1913). *Wulffen* mener ogsaa, at ligesom Ødelæggelsen saaledes kan ogsaa Borttagelsen som et Udslag af Magtbevidsthed være sexualt betonet. (Cfr. ogsaa *Oberholzer*: Eigentumsdelikte und Sexualität. Gross' Archiv. Bd. 50).

Hvad specielt angaar de impulsive Ødelæggelseshandlinger paa sexual Basis i Puberteten, da nævnes her navnlig Dyrplageri og Hærværk (»Eisenbahnfrewel«), hyppigst dog Brandstiftelse. Det er en Selvfølge, at vi og-

saa her overvejende møder degenerative og navnlig aands-
svage Individider.

Hvad særlig Pubertetsalderens Brandstiftelser med
sexuelt Motiv angaar, da er disse utvivlsomt langt hyp-
pigere, end man tænker; men Motivet er ikke saa nemt
at udrede, fordi det oftest er uklart for den paagældende
selv. Jeg skal senere komme tilbage hertil og skal her
blot anføre, at det — oftest hos psykisk abnorme Indi-
vider — hvor Motivet til Brandstiftelsen ikke lader sig ud-
rede, utvivlsomt ofte drejer sig om en utilfredsstillet sexual
Trang, som giver sig Udslag i en Ødelæggelseshandling,
om en Art »sadistisk Brandstiftelse (Wulffen: Der Sexual-
verbrecher. Berlin 1910). Det samme gælder for de Til-
fælde, hvor »Lysten til at se Ild« angives som Motiv.
Henke, Vogel og andre (*Mönkmüller: Zur Psychopathologie
des Brandstifters. Gross' Archiv. Bd. 48*) har stærkt frem-
hævet dette Brandstiftelsens organiske Grundlag, Forbin-
delsen mellem Pubertetsudviklingen og Lysten til at se Ild.
Häuseler har villet forklare denne »Lys- eller Ildtørst« hos
sexuelt opstemte ud fra en reflektorisk nervøs Blodover-
fyldning af Partiet omkring Øjennerverne. Muligvis holder
denne fysiologiske Forklaring ikke Stik; men det er givet,
at den røde Farve spiller en stor Rolle i Menneskets vita
sexualis, og at ved Siden af Ødelæggelseslysten i sig ogsaa
Synet af og Forestillingen om Ildens mørkerøde Glød ud-
øver en sexuelt pirrende Virkning paa lignende Maåde som
Synet af de røde Legemsdele ved Flagellationen eller det
flydende Blod ved sadistiske Læsioner gør det (*Iwan Bloch*).
Jeg har tidligere omtalt et saadant Tilfælde af sadistisk
Brandstiftelse (Om Forbrydelser med sexuelt Motiv. S. 38).
Man har ogsaa villet forklare Forholdet mellem sexual
Trang og Brandstiftelse ud fra, at saavel en Phototropismus
(Tiltrækning ved en Lysglans) som en Thermotropismus
(Cellens Tiltrækning ved Varme) her spiller en Rolle.
Denne Tiltrækning ved Lys og Varme skulde efter Bio-

logien være en erotisk, saa at ogsaa paa denne Maade den sexuelle Rod blev kendelig (*Wulffen*).

Der er imidlertid andre Motiver end Sexualdriften, som særlig giver sig Udslag i impulsive Forbrydelser under den Mangel paa Sindsligevægt, som karakteriserer Puberteten. Som Motiver nævnes her særlig krænket Æresfølelse — der iøvrigt ofte giver sig Udslag i Selvmord — og Vrede, der sætter det pirrelige Affektliv i Bevægelse. Ret ubetydelige Fornærmelser eller paa anden Maade krænket Æresfølelse kan hos iøvrigt sunde rent impulsivt give sig Udslag i Voldshandlinger af enhver Art og i Brandstiftelse. At en Tjenestedreng paa Grund af en maaske velfortjent Irettesættelse sætter Ild paa sin Husbonds Gaard er ingenlunde nogen sjælden Pubertetshandling. Dog maa det anses for givet, at de stærke Vredesreaktioner ofte paa ringe Motiv og med eksplosionsagtigt Udslag i forbryderske Handlinger aldeles overvejende optræder hos psykisk abnorme Individer og da navnlig hos saadanne, hvor der er kendelig Intelligensdefekt tilstede. Det er jo en kendt psykiatrisk Erfaring, at impulsive Handlinger er stærkt knyttede til den psykiske Degeneration.

Noget anderledes er Forholdet ved den anden Art Handlinger, vi særlig møder i Puberteten, der optræder i Kraft af den temporært forhøjede Suggestibilitet. Helt skarpt kan disse to Arter af Handlungsmaader vel ikke skilles fra hinanden, idet Impulsen til en tilsyneladende impulsiv Handling ikke sjældent bliver suggestivt optaget og i Løbet af meget kort Tid vokser sig saa stærk, at den overvinder det svage Ræsonnement. Oftest vil der dog gaa en længere Tid mellem Impuls og Handling, idet Motivet under Følelsesbetoningens Styrke efterhaanden ved Indtryk udefra eller bundne Argumenter hos Individet selv vokser sig stærkt nok til at overvinde Ræsonnementet. Det er da ofte Ræsonnementets Styrke, der afgør, om Handlingen optræder som impulsiv eller suggestiv. Navnlig hos aandssvage og andre psykisk degenererede ser man saa-

danne Overgangsformer, hvor Vrede- og Sorgmotivet sammenkædes til Handlingsimpuls.

Af de Momenter, som i Kraft af Pubertetsalderens forøgede Suggestibilitet hos iøvrigt normale Individer let sætter det uligevægtige Sind i Svingninger, maa navnlig nævnes: Sorg. Særlig virker den Form af Sorg, der hedder Hjemve, paa unge Individer af begge Køn, som efter Konfirmationen kommer ud at tjene, ofte ret langt fra Hjemmet. At Hjemve er en mægtig Faktor som Aarsag til Forbrydelse er uomtvisteligt; *Jaspers* har i sin Afhandling herom (*Heimweh und Verbrechen*. Gross' Archiv. Bd. 35) anført en stor Kasuistik over saavel Brandstiftelse som Drab paa Husbondens Børn, udført for at komme af Tjenesten. Særlig er Brandstiftelse hyppig. Allerede i 1795 siges i Kleins Annaler: »De fleste Brandstiftelser hidrører fra Piger, som fra Fædreneshjemmet bliver anbragt i fremmed Tjeneste«, og i Virkeligheden hidrører de fleste Brandstiftelser af Hjemve — ligesaavel som Drab af Husbondens Børn — i Pubertetsalderen fra kvindelige Individer. Hvor Motivet til Forbrydelsen angives at være, at den paagældende er »ked af Tjenesten«, »ked af det paa-lagte Arbejde«, er det i Virkeligheden oftest Hjemve, der staar bagved.

Den Udholdenhed, som et saadant Individ i Pubertetsalderen kan udfolde, illustreres godt ved et Tilfælde, som i Novbr. 1909 behandledes ved Landsretten i Flensborg: en 15aarig Pige havde 9 Gange forsøgt Ildspaa sættelse paa Husbondens Gaard paa Grund af Hjemve. I det Hele er det vistnok vanskeligt fuldt at vurdere den mægtige Drivkraft til Fortvivlelseshandlinger, som Hjemveen under Pubertetsalderens Afmagtsfølelse repræsenterer, særlig da hos Individer med ringe intellektuel Modstandskraft.

Det er sikkert ganske uberettiget, naar *Wulffen* regner Brandstiftelser af Hjemve for Sexualforbrydelser.

Men det maa fremhæves, at man ikke uden videre ved Brandstiftelser i Pubertetsaarene tør slaa sig til Ro med,

at den paagældende har handlet under Pubertetens Indflydelse, men iøvrigt er normal. Man har en Tid lang opfattet Hjemve som en Art Psykose (Nostalg); det gør man vel ikke mere. Men Hjemve kan hos disponerede Individuer, maaske ogsaa hos andre, fremkalde en Melankoli, som kan blive den direkte Aarsag til Brandstiftelse (efr. Mönkmüller: Zur Psychopathologie des Brandstifters. Gross' Archiv. Bd. 48). Derfor er en nøje psykiatrisk Undersøgelse af Brandstiftere (og Drabsmænd) i Pubertetsaarene nødvendig.

Ved Siden af Hjemve virker i Puberteten ogsaa andre Former af Sorg, og da navnlig Kærestesorg (ulykkelig Kærlighed — Jalousi), der med sin stadige Nagen let bringer Sindet i Svingninger og udløser en Affekthandling. Oftest er det dog hos iøvrigt normale Selvmord, der her, ligesom hvor Aarsagsmomentet er krænket Æresfølelse, bliver Udslaget. Men hvor Sorgen er vokset til Fortvivlelse, ses dog ogsaa Voldsforbrydelser, stigende til Drab, og Brandstiftelse.

At saavel Kærestesorg og Jalousi som krænket Æresfølelse hos psykisk degenererede kan give sig Udslag i Mordforsøg paa den elskede eller Fornærmeren er tidligere omtalt.

Den forhøjede Suggestibilitet i Pubertetsalderen ytrer sig imidlertid ikke alene ved Forhøjelse af Tilbøjeligheden til Autosuggestion; ogsaa Modtageligheden for Suggestion udefra (Heterosuggestion) er betydeligt forøget, vistnok ikke alene i Forhold til den fuldt udviklede Alder men ogsaa til den senere Barnealder. Særlig hos Individuer i Pubertetsalderen, hvis moralske Begreber er mangelfulde paa Grund af en forsømt eller endog demoraliserende Opdragelse, er Modtageligheden for psykisk Smitte selvfølgelig meget stor. Men ogsaa hos iøvrigt normale Individuer med fuld moralsk Ballast kan den forhøjede Suggestibilitet bewirke, at de falder som Ofre for en psykisk Smitte, som udgaar fra Sensationspressen, daarlige Romaner eller uhel-

dige Biografforestillinger. Stærkt fremmende for Tilbøjeligheden til Udslag i Forbrydelse er den Omstændighed, at Fantasien ofte bliver sat i Bevægelse.

Og hos psykisk degenererede Individer, hvis Sugestibilitet er særlig stor, navnlig da hysteriske og lettere aandssvage, møder vi de alvorligste Forbrydelser, idet den Modstand, som Ræsonnementet under almindelige Forhold sætter mod de udefra kommende demoraliserende Indtryk, hos de hysteriske ligesom overvældes ved Affektlivets stærke Udsving, medens Modstanden hos de aandssvage paa Grund af den nedsatte Intelligens er meget ringe.

Der foreligger i Literaturen en Mængde Eksempler paa, at, navnlig hysteriske, Kvinder i Kraft af den med deres psykiske Svaghed følgende stærke Fantasi har gjort sig skyldige i Forbrydelser af forskellig Art, særlig dog i falske Beskyldninger for sexuelle Attentater, og endog har bundet sig eller tilføjet sig selv Læsioner for at gøre Overfaldet mere troligt. Da Hysterien ofte er latent lige til Puberteten og først da udvikler sig eller tager Fart, vil en indgaaende Lægeundersøgelse her altid vise sig nødvendig.

Den store sociale Interesse, som knytter sig til Pubertetsforbrydelser hos psykisk abnorme Individer, hidrører imidlertid ikke blot fra de i selve Pubertetsalderen begaaede Forbrydelser. Medens Pubertetsforbrydelser begaaede af sunde Individer aldeles overvejende er enestaaende Begivenheder i de paagældendes Liv, er Forholdet ganske anderledes hos de psykisk abnorme. Den psykiske Svaghedstilstand, som karakteriserer Puberteten, er vel ogsaa hos psykisk abnorme Individer mere forbigaaende; men den forhaandenværende Modtagelighed er hos disse Individer saa stor, at Indtrykkene faar en blivende Virkning. Kriminaliteten bliver vanemæssig og den giver sig tilmed ofte Udslag i samme Form som den éngang begaaede Forbrydelse.

Det er ofte nok fremhævet, hvorledes der under Sexualdriftens Vaagnen hos iøvrigt modtagelige, særlig medfødt eller erhvervet (neurasteniske) degenerative, Individer let optræder en tvangsmæssig Forbindelse mellem sexuelle og heterogene, men dog nærliggende Forestillinger. Sexualdriftens Forbindelse med Forestillingen om tilføjet legemlig Smerte eller Herskermagt bliver til Sadisme, dens Forbindelse med Forestillinger om modtagen legemlig Smerte eller Underkuelse til Masochisme, dens Forbindelse med Forestillinger om enkelte Legemsdele eller Beklædningsgenstande til Fetischisme. At der paa samme modtagelige Grundlag ved homosexual Forførelse kan udvikle sig en kontrær Sexualfornemmelse eller ialfald en psycho-sexual Hermafrodisi, er uomtvisteligt.

Ogsaa for Exhibitionens Vedkommende synes en saadan tvangsmæssig Oprindelse sandsynlig, hvad bl. a. ogsaa jeg tidligere har fremhævet. Muligvis er Grundlaget her noget forskelligt fra de egentlige psycho-sexuale Perversioner, idet Forbindelsen ved Exhibitionen som oftest knyttes i Barnealderen uden egentligt patologisk Grundlag ved rent tilfældige Indtryk (gennem Leg eller tidlige sexuelle Handlinger, der gaar forud for Sexualdriftens Vaagnen) eller først under Puberteten paa Grundlag af mere eller mindre udtalt Aandssvaghed. Man ser ialfald meget ofte, at den vaagnende Sexualdrift hos aandssvage giver sig Udslag i sexuelle Handlinger, ved hvilke Fremvisningen af Genitalia spiller om end ikke den vigtigste saa dog en meget væsentlig Rolle. Det drejer sig aabenbart om en vis sexual Stolthedsfølelse kombineret med Mangel paa Kendskab til sexual Teknik.

Det er iøvrigt oftest vanskeligt ved Exhibitionisten at afgøre, hvor det tvangsmæssige hører op og det vanemæssige begynder. Overhovedet spiller det vanemæssige den allerstørste Rolle ved mange Sædelighedsforbrydelser, der kan føres tilbage til Pubertetsalderen. Sædelighedsforbrydelser, der her øves af modtagelige, navnlig da aandssvage,

Individer, gaar let over til at blive rent vanemæssige, saa at de senere hen i Livet kommer frem, ikke blot af samme Art, men ogsaa i samme Form.

Uden at jeg iøvrigt her skal gaa nærmere ind paa Spørgsmaalet om Patogenesen af Psychopathia sexualis i Almindelighed, skal jeg blot fremhæve, at den denne Tilstand karakteriserende tvangsmæssige Forbindelse mellem heterogene Forestillinger, der hos iøvrigt disponerede Individer let udvikler sig i Puberteten, ogsaa kan danne Grundlaget for anden vanemæssig Kriminalitet, og særlig gælder dette da, hvor det drejer sig om Forestillinger, der normalt synes at staa hinanden nær, saaledes som sexuelle Forestillinger og Trangen til Brandstiftelse. Naturligvis kan denne opstaaede tvangsmæssige Forbindelse give sig det første Udslag efter Pubertetsalderens Slutning — hvad jeg tidligere (Om Forbrydelser med sexuelt Motiv) har nævnt Eksempler paa. Men som oftest vil Motivet til Forbrydelsen under selve Pubertetsudviklingen gøre sig gældende med en saadan Styrke, at det lidet modstandsdygtige Individets Hæmningsevne maa give tabt. Og har det bundne Motiv engang givet sig et forbrydersk Udslag, vil det næste Gang, det dukker op, som Regel give sig Udslag ganske paa samme Vis.

Men Betingelsen herfor er som nævnt Individets Modtagelighed. Det kan her dreje sig om en erhvervet Modtagelighed, en Neurasteni, der som bekendt er et særlig godt Grundlag for tvangsmæssig Forestillingsdannelse, og til Grund for hvilken der undertiden ligger en tidlig Alkoholisme; men som oftest vil Modtageligheden være medfødt og alt have givet sig Udslag i mere eller mindre udpræget Intelligenssvækkelse.

Det sexuelle Motiv — den utilfredsstillede Sexualdrift — kan undertiden paavises, undertiden kan det kun formodes.

Men iøvrigt er det sikkert saaledes, at Forbrydelsen efterhaanden er bleven i den Grad vanemæssig, at det

sexuale Motiv aldeles ikke behøver at gøre sig gældende, men at Forbrydelsen kan udløses ved en eller anden Lejlighedsaarsag.

Og Motivet til den første Pubertetsforbrydelse, som bliver Udgangspunktet for en vanemæssig Kriminalitet, behøver iøvrigt ikke, hvor det drejer sig om habituelt disponerede (særlig aandssvage) Individuer, at være sexuale betinget; dog maa det siges, at det er vanskeligt i noget enkelt Tilfælde med Sikkerhed at udelukke, at uklare sexuelle Rørelser kan have dannet det inderste Motiv. En Følelse af Ubhag eller Vrede, en tilfældig Suggestion, muligvis ogsaa en Rus med dens forbigaaende Forøgelse af Sexualdriften og Nedsættelse af Hæmningen er hos disse disponerede Individuer ofte Lejlighedsaarsager til en stadig recidiverende Brandstiftelse.

Det er sandsynligt, at ogsaa jævnlig vanemæssigt Tyveri — udover de paa Felichisme beroende — hos intelligenssvage Individuer kan føres tilbage til Pubertetsalderens forøgede Modtagelighed og tilmed oprindelig har haft et skjult sexuale Motiv.

Karakteristisk for Pubertetsforbrydelser hos iøvrigt psykisk sunde er, at de staar i Modstrid med den paagældendes øvrige Livsførelse. Det er Lidenskabsforbrydelser, og de paagældende behøver — som iøvrigt Lidenskabsforbrydere overhovedet — ikke nogen alvorlig Straf for at kunne blive gode Samfundsmedlemmer i Fremtiden. Forbrydelsen er ikke her Udtryk for nogen ond Vilje, men Straf kan gøre dem til Forbrydere. Derfor var det ønskeligt, om man havde anvendt betinget Domfældelse ved selv alvorligere Pubertetsforbrydelser. Ved lidt enfoldige Individuer i de tidligere Pubertetsaar, særlig saadanne, hvis Opdragelse har været forsømt, vil man sikkert ogsaa med Udbytte kunne anvende Tvangsopdragelse.

Ganske anderledes er Forholdet ved de psykisk abnorme Pubertetsforbrydere. Her gælder det i høj Grad om

at kunne gribe tidligt — og rigtigt — ind. Hos en stor Del Individuer vil den i Pubertetsaarene udviklede tvangsmæssige Forbindelse først give sig Udslag kortere eller længere Tid efter Pubertetsalderens Slutning; dette gælder særlig for de allerfleste af Psychopathia sexualis lidende, hvor Perversionen oftest hviler paa et neurastenisk Grundlag. Hvor Udslagene allerede kommer under Puberteten, maa de paagældende neurastenske Individuer ligesaa lidt som de hysteriske, som gør sig skyldige i Voldsraptus, falske Beskyldninger eller andre i Forbindelse med deres sygelige Tilstand staaende Forbrydelser, ikke straffes, men undergives Tvangsopdragelse i en særlig og udelukkende for Børn og unge Individuer bestemt og af en Læge ledet Opdragelsesanstalt, et medicinsk Pædagogikum, hvor man bør forsøge gennem en opdragende og roborerende Behandling at bedre deres psykiske Tilstand for om muligt at forhindre, at der udvikler sig en tvangs- eller vanemæssig Tilbøjelighed til Forbrydelse.

Men ved de allerfleste Pubertetsforbrydelser vil det som nævnt dreje sig om mere eller mindre aandssvage Individuer, hvor der er en ganske særlig Tilbøjelighed til, at Kriminaliteten skal blive vanemæssig. Bedst stillet er man egentlig overfor de i høj Grad aandssvage. Der kan vel være de Tilfælde, f. Eks. smaa simple Tyverier, hvor en Indgriben ikke er nødvendig, hvis den paagældendes Familie ved strengere Tilsyn kan yde nogen Garanti mod Gentagelse. Men som Regel og altid ved alvorligere Forbrydelser i Puberteten bør der finde Indlæggelse Sted i en Aandssvageanstalt af de saa at sige altid uudviklingsdygtige Individuer.

Vanskeligere bliver Forholdet, naar man kommer udenfor de udpræget aandssvages Omraade og ind paa lettere og middelsvære Former for Aandssvaghed. Thi det gælder her, at Graden af den intellektuelle Defekt og Manglen paa social Tilpasningsevne ingenlunde altid holder Trit. Man møder Individuer lidende af

Aandssvaghed i middel Grad, som, naar de først har klaret Pubertetens Skær, i Kraft af en vis moralsk Ballast gaar deres rolige lovlydige Vej gennem Livet, og man møder kun i lettere Grad aandssvage, som bliver vanemæssige Forbrydere af den farligste Art, fordi de er strandede i Pubertetsalderen.

Man vil i Praksis ofte staa vaklende overfor Spørgsmaalet om, hvorledes man skal gribe Sagen an ved disse Individider, hvor den intellektuelle Defekt ikke er saa udpræget, at man straks kan sige, at de hører hjemme i en Aandssvageanstalt.

Ved Tyverier eller lettere Voldsforbrydelser er der Mulighed for, at man kun staar overfor isolerede Fænomener i den paagældendes Liv, som vil kunne mødes med en betinget Dom eller en Tvangsopdragelse — af Hensyn til Faren for psykisk Smitte dog ikke i en almindelig Opdragelsesanstalt — ialfald hvis man har at gøre med kun let aandssvage Individider. Undtagelsesvis vil man maaske ved saadanne ogsaa med Udbytte kunne anvende de samme Foranstaltninger ved første Gang begaaet Sædelighedsforbrydelse eller Brandstiftelse. Som Regel er der dog gennem den én Gang begaaede Forbrydelse, som oftere fremhævet, allerede lagt Grunden til en vanemæssig Kriminalitet; den betingede Dom vil ikke skræmme, og Tvangsopdragelsen vil ved Individets psykiske Mangler vise sig virkningsløs. Jeg tror, at man ved første Gang begaaede Sædelighedsforbrydelser af lidt alvorligere Karakter eller af Brandstiftelse hos lettere aandssvage langt hellere bør anvende en Forsøgsstraf af ikke for kort Varighed, ialfald hvis man ikke mener, at en Internering i Aandssvageanstalt efter Aandssvaghedens Grad kan forsvares. Domstolene bør her ikke være for strænge i sine Fordringer til den intellektuelle Defekts Grad og forlange Erklæring om, at der er udpræget Aandssvaghed tilstede, for at erstatte Straf med Internering. Den sagkyndige Læges Udtalelse om, at den paagældende er uegnet til Straf og egnet til at

tages i Forvaring bør her være bestemmende for Afgørelsen.

Og for Samfundets Sikkerheds Skyld maa det ialfald kræves, at den unge aandssvage Sædelighedsforbryder eller Brandstifter — hvilken Grad hans Aandssvaghed end har — ved første Recidiv bliver uskadeliggjort, thi da er hans Samfundsfarlighed givet. Det er muligt, at Spørgsmaalet om Sterilisation (Kastration) her vil blive taget op, og det maa indrømmes, at hvis dette iøvrigt ikke tiltalende repressive Middel overhovedet skal anvendes, vil det være paa sin Plads overfor de aandssvage Forbrydere, hvis Kriminalitet som Regel hviler paa Sexualdriften, hvad enten saa Udslagene kommer før eller — sjældnere — efter Puberteten. Det er givet, at mange aandssvage Individer, som nu maa interneres paa Livstid eller ialfald gennem mange Aar, vilde kunne være paa fri Fod og gøre en relativ Nytte i Samfundet, naar en Kastration havde udsøkt deres sexuelle Trang og i det Hele nedsat deres forbryderske Energi.

Saa længe en saadan Foranstaltning ikke er legal, kan der for de ikke udpræget aandssvage kun være Tale om ved første Recidiv at anvende en Straf paa ubestemt Tid under særlige Forhold eller en livsvarig Internering i en lægelig ledet Friluftskoloni paa et Sted (særlig en Ø), hvor man saa nogenlunde er sikret mod Undvigelse. Dog maa man ikke her udelukkende gaa frem efter den intellektuelle Aandssvagheds Grad (saaledes som man f. Eks. har villet bestemme den efter *Binet*). Ikke blot Graden af den ved Lægeundersøgelsen konstaterede Intelligensdefekt, men ogsaa den ved Erfaringen konstaterede Mangel paa social Tilpasningsevne bør være afgørende for, om man for Samfundets Sikkerheds Skyld skal vælge den ene eller den anden Foranstaltning.

Lovgivning.

Dansk Lov af 17. Juli 1915 om midlertidigt Tillæg til almindelig borgerlig Straffelov af 10. Februar 1866.

Den ved Krigstilstanden i Europa fremkaldte Lejlighedslovgivning er i Danmark indenfor Strafferettens Omraade blevet forøget ved Loven af 17. Juli 1915, der er saalydende:

§ 1.

Den, der offentlig i Skrift eller Tale ubeføjet sigter danske Statsmyndigheder for ved Afgørelser angaaende Landets Ind- og Udførsel ikke at iagttage den Upartiskhed overfor krigsførende Lande, som Neutraliteten gør til Pligt, straffes, for saa vidt højere Straf ikke er forskyldt efter den almindelige Lovgivning, med Bøde paa mindst 500 Kr. eller Fængsel.

Samme Straf ifalder den, der offentlig i Skrift eller Tale søger at ophidse Befolkningen mod en krigsførende Nation.

§ 2.

Denne Lov, der straks træder i Kraft, bortfalder den 1. Januar 1916, hvis den ikke forinden er ophævet ved kgl. Anordning.

Det af Regeringen oprindelig fremsatte Lovforslag var endnu betydelig videregaaende, idet § 1, 1ste Stykke ramte

alle offentlig i Skrift eller Tale uden Føje fremsatte »Udtalelser, der er egnede til i Ind- eller Udland at vække Tvivl om, at den danske Stats Anliggender varetages med den Upartiskhed, som en ubetinget og ligelig neutral Holdning overfor de krigsførende Magter kræver.« Hertil var føjet Bestemmelse om en lavere Bødestraf, dog ikke under 100 Kr., naar Overtrædelsen maatte antages alene at skyldes Mangel paa tilbørlig Agtpaagivenhed. § 1, 2det Stykke tog Sigte paa »den, der offentlig i Skrift eller Tale paa en saadan Maade, at der deraf kan opstaa Skade eller Ulempe for den danske Stat, tilskynder til, at de af Neutraliteten følgende Hensyn krænkes af danske Statsmyndigheder eller Borgere.«

De Lovforslaget ledsagende, ganske korte og formelle Motiver sagde ikke andet end, at »den bestaaende Lovgivning er utilstrækkelig til at hindre, at der her i Landet offentlig skrives og tales om vore handelspolitiske og andre Forhold til Udlandet paa en Maade, der er skadelig for Staten under den nuværende Krigssituation.«

Lovforslaget fremsattes i Landstinget (1ste Kammer) d. 18. Juni 1915, men fik ikke nogen let Gang gennem Rigsdagen og vedtoges sluttelig — som det vil ses — kun i en væsentlig modificeret og begrænset Skikkelse, ligesom Loven begrænsedes til at gælde indtil den 1. Januar 1916, medens Forslaget først satte d. 1. November 1916 som Grænse.

Ved Forelæggelsen anførte Justitsminister Zahle, at Hensigten var »at paalægge den, der ytrer sig offentlig her i Landet, Hensyn til ... den danske Stats Politik..., den ubelængede og til alle Sider ligelige Neutralitet.« Denne Udtalelse uddybede Ministeren under 1ste Behandling i Landstinget derhen, at Formaalet for det første var »at hindre, at der fremsættes Udtalelser, der kunde have skadelige Følger for vor Neutralitetspolitik, men dernæst ogsaa at hindre, at der fremsættes Udtalelser, der handelspolitisk kommer os til Skade.«

I Landstinget kom imidlertid alvorlig Tvivl til Orde om Nødvendigheden af den foreslaaede Indskrænkning, navnlig i Pressens Frihed, hvortil ikke andre neutrale Stater havde fundet sig foranlediget — i hvilken Henseende der lystes efter nærmere Oplysninger i et Udvalg — og samtidig ytredes store Betænkeligheder ved Forslagets meget vage Formulering.

I det derefter nedsatte Udvalg meddeltes forskellige fortrolige Oplysninger dels af Konsejlpræsidenten og Justitsministeren dels af Udenrigsministeren. I Udvalgets først d. 8. Juli afgivne Betænkning udtaltes, at disse Oplysninger »har ikke hos Flertallet af Udvalgets Medlemmer været overbevisende om Nødvendigheden eller Hensigtsmæssigheden af at lovgive paa dette Omraade,« men at Udvalget dog efter indtrængende Anmodning fra Regeringen havde ment at kunne fremme Sagen. Udvalget foreslog derefter de Ændringer, der gav Loven den Skikkelse, hvori den senere udkom. For § 1, 1ste Stykke gik disse Ændringer ud paa »saa vidt muligt [at, begrænse Strafansvaret saaledes, at ingen behøver at nære Tvivl om, hvad det efter denne Lov vil være strafbart at sige eller skrive, saafremt det ikke kan godtgøres, at det sagte eller skrevne er fremsat med Føje. Man rammer derved det Forhold, der af Regeringen er stillet i første Række: Nødvendigheden af, at Statsmyndighederne kan træffe de fornødne Afgørelser paa det handelspolitiske Omraade uden at være udsat for ubegrundede Sigtelser, gaaende ud paa, at de derved paa en mod Neutraliteten stridende Maade begunstiger en krigsførende Magt paa en andens Bekostning, og man undgaar det vage og ubestemte i Regeringsforslaget, der gør Strafansvaret afhængigt af, hvilket Indtryk den paagældende Udtalelse maa antages at kunne gøre i Ind- og Udland.« Ogsaa i 2det Stykke, som Udvalget kun bibeholdt efter et bestemt Krav fra Regeringens Side, indførte Udvalget en i Forslaget savnet »Begrænsning af, hvad der i dette Forhold vilde være strafbart.«

Ved Forslagets 2den Behandling i Landstinget præciserede Ordføreren, at Tingets Betænkelighed ved § 1, 2det Stykke navnlig gik ud paa, at denne Bestemmelse, særlig i Lovforslagets Skikkelse, kunde vække den ganske urigtige Forestilling, at der her i Landet fandtes et Krigsparti, samt at det m. H. t. § 1, 1ste Stykke i hvert Fald maatte være tilstrækkeligt, at denne Bestemmelse refereredes til vore handelspolitiske Forhold. De foreslaaede Ændringer erklærede Justitsministeren at kunne slutte sig til, idet han fandt, at de fyldestgjorde de to Formaal, han som nævnt havde opstillet som Lovforslagets. Af et Mindretal var der stillet Forslag om, at der i § 1, 2det Stykke efter Ordene »ophidsse Befolkningen« skulde tilføjes »til Had,« hvad dog af Mindretallets Ordfører (Goos) forklarede som kun at tilsigte en Tydeliggørelse af, at Udtalelserne maatte være »rettede paa et fjendtligt Forhold, paa at oparbejde en fjendtlig Stemning hos Befolkningen« mod en krigsførende Magt. Dette Forslag fraraadedes af Justitsministeren, der mente, at Ophidselse til enhver Art af fjendtlig Stemning maatte være strafbar under de nuværende Forhold, og at Forhaanelse af en krigsførende Magt kunde finde Sted ogsaa under andre Former end Opvækkelse af Had. Dette Ændringsforslag blev derefter ikke vedtaget.

I Folketinget (2det Kammer) blev efter en kort Udvalgsbehandling, hvorunder Ministeriet fremkom med tilsvarende fortrolige Oplysninger som i Landstingsudvalget, Forslaget vedtaget i Landstingets Affattelse, og det udkom derefter som Lov d. 17. Juli.

Ogsaa under Behandlingen i Folketinget viste det sig, at det ikke var let at komme til nogen fælles og samstemmende Opfattelse af, hvad Loven forbyder, og der vil sikkert ved Lovens Anvendelse være forbeholdt Domstolene Afgørelsen af adskillige vanskelige Spørgsmaal. Iøvrigt er det jo Tanken, at Loven skal virke præventivt; der er da ogsaa efter dens Ikrafttræden kun i et enkelt Tilfælde fundet Anledning til at skride ind overfor et næppe særlig

udbredt Dagblad, uden at der dog endnu foreligger nogen Domsafgørelse herom.

Nogen tilsvarende Lovgivning findes ikke i de andre nordiske Lande, og saavidt vides heller ikke i andre neutrale Lande med en enkelt Undtagelse. I Schweiz er der nemlig udstedt en d. 15. Juli 1915 i Kraft traadt Forordning, der sætter Straf (Fængsel indtil 6 Maaneder eller Bøder indtil 5000 fres. eller begge Straffe i Forening) for 1) offentlig at nedsætte et fremmed Folk, dets Statsoverhoved eller dets Regering i den offentlige Mening eller prisgive dem til Had eller Ringeagt, 2) i krænkende Hensigt at offentliggøre en ikke offentlig Ytring af dette Indhold. Af en noget ringere Straf rammes den, der udstiller, bringer i Omsætning eller falbyder Tryksager, Billeder eller andre Fremstillinger, der indeholder saadanne Forhaanelser mod et fremmed Folk, dets Statsoverhoved eller Regering. Strafforfølgning finder kun Sted efter Forbundsraadets Beslutning, og Sagerne behandles ved Forbundsdomstolen. Der er derhos tillagt Forbundsraadet Beføjelse til, selv om Strafforfølgning ikke finder Sted, at konfiskere Tryksager, Billeder eller andre Fremstillinger af saadan fornærmelig Art og de til deres Fremstilling bestemte Redskaber.

E. O.

Fængselsvæsen.

Sverige.

Förslag till lag angående verkställighet af straffarbete och fängelsestraff.

Principerna för själfva strafflagen och dennas detaljer kunna reformeras och växla utan att straffverkställigheten däraf röner synnerligt stort inflytande. Kanske har i allmänhet af de straffrättslärdde mindre intresse ägnats de former, under hvilka de af strafflagen bestämda straffen förverkligas, än de regler, enligt hvilka straffen böra ådömas. Och dock torde väl alla spekulationer i fråga om förutsättningarna för ådömande af ett frihetsstraff och dettas lämpliga längd i hvar särskildt fall till stor del stå på gungande grund, om det icke först är tydligt och klart, hvad straffet i verkligheten innebär. Det är godt och väl att fastslå: detta brott skall straffas med ett frihetsstraff, som heter så eller så, af den eller den tidslängden. Men det är icke nog härmed. Lagstiftaren måste veta och domaren känna, hvad han stadgar och hvar till han dömer. Han måste fullt ut känna straffets faktiska innehåll. Emellertid kräfver ingalunda detta, att ett visst slags straff skall vara gjutet i en stereotyp, oföränderlig form. Det kan få skifta gestalt inom vissa gränser efter lämplighet och möjlighet, men lagstiftare och domare måste veta, att så kan ske och efter hvilka grunder växlingarna må inträda. Därigenom blir domen ett bemyndigande åt den verkställande

myndigheten att efter de gifna reglerna omhändertaga den dömden för hans behandlande på det sätt, som vid domfällandet afsetts.

Gränserna för den verkställande myndighetens handlingsfrihet kunna göras vida eller snäva, allt efter den tilltro, som hyses till denna myndighets förmåga att på ett riktigt och ändamålsenligt sätt begagna sin frihet. Dock synes alltid böra tillses, att gränserna förblifva sådana, att icke olika straffarter sammanfalla, att icke straffet kan öfver höfvan mildras eller, utöfver hvad lagstiftarens mening varit, försvåras. Det torde knappast vara tillrådligt att, på sätt vissa långt gående förslagsställare påyrkat, öfverlåta åt den straffverkställande myndigheten att helt och hållet efter eget godtfinnande anordna straffen med hänsyn allenast till hvad som anses vara tjänligast i afseende å enhvar fångens individuella egenskaper.

Till fångens individualitet bör dock all lämplig hänsyn tagas. Straffet måste hafva annan uppgift än blott och bart att vedergälla ondt med ondt eller att med entoniga slag under utmätt tid hamra på brottslingarnas sinnen lika, vare sig slagen krossa eller ej göra märkbart intryck. Eftertanken måste fordra möjlighet att anpassa straffet efter effekten och ändamålet. Men detta ändamål kan icke vara att fördärfva fången, att pina honom i onödan, att fränse en nyttig användning af hans arbetskraft eller hans framtida möjligheter att på hederligt vis försörja sig och de sina. Tvärtom bör uppenbarligen den hänsyn, som må medgifvas, inrikta sig på att, med iakttagande af det nödiga strafflidandet i öfrigt, tillgodose fångens individuella möjligheter och därmed äfven det allmännas intresse. Äfven den brottslige är en lem i samhället, äfven han är ett instrument, långt mera konstfärdigt, än människohänder kan sammansätta. Att detta instrument en gång, kanske många gånger, missbrukats, utesluter icke möjligheten, att det dock skal kunna komma till gagn. Det får icke helt bortkastas, åtminstone ej så länge hopp finnes. Och hopp om

den dömdes återgång till ett bättre måste lagstiftaren och domaren anses ha hyst, så länge brottslingens lif ansetts böra bevaras.

En viss humanitet måste därför inläggas i verkställigheten af straffet, ej endast i afseende å fångens tillvaro i straffanstalten utan också främst med hänseende till hans kommande lif utom densamma, om sådant är honom tillämnadt.

Nu gällande lag om verkställighet af fängelse och straffarbete här i Sverige är i det hela ett arf från midten af 1800talet och har hufvudsakligen inriktats på särskiljandet af de olika straffarterna från hvarandra. Inom hvarje straffart för sig medger denna lag blott obetydliga modifikation. Fångarnas behandling i gemenskap fränses helt och hållet. Lagen uppger sig också uteslutande behandla fångar i enrum.

Det har länge kännits ett behof att fullständiga lagen till undanröjdjande dels af dess stereotypa verkningar, utan möjlighet till anpassning efter fångarnas olika läggning, och dels af det ensidiga hänsynstagandet uteslutande till enrumsstraffet. Då arbete pågår för en ny strafflags åstadkommande, har det emellertid ansetts olämpligt att nu vidtaga andra ändringar i verkställighetslagen än sådana, som mera direkt sammanhånga med nyssnämnda önskemål och som kunna antagas principiellt bärkraftiga, äfven sedan en ny strafflag kommit till stånd.

Då det torde intressera tidskriftens läsare att taga kännedom om det förslag till ny verkställighetslag, som af särskilda sakkunniga*) utarbetats, införes detsamma här nedan. En närmare motivering till förslaget återfinnes i det tryckta betänkande, som de sakkunniga afgifvit. Hufvudgrunderna angifvas i det uttalande, som af chefen för Kungl. Justitiedepartementet gjordes vid förslagets öfver-

*) Öfverdirektören för fångvårdsstyrelsen *V. Almquist*, revisionssekreteraren *Bagge*, advokaten friherre *Stjernstedt* och fängelseläkaren *Petrén*.

lämnande til Lagrådet för granskning. Det har syns
lämpligt att jämte lagtexten här införa detta uttalande.

Viktor Almquist.

Förslag till Lag angående verkställighet av straff-
arbete och fängelsestraff.

Med upphävande av lagen angående straffarbete och
fängelsestraffs verkställande i enrum den 22 juni 1906 samt
lagen den 2 juni 1908, innefattande ändring i 7 § av först-
nämnda lag, stadgas som följer:

1 §.

Fångar, som i samma straffanstalt undergå straff, var-
om i denna lag förmäles, skola efter kön och olika straff-
art hållas åtskilda, såvitt möjligt i särskilda avdelningar
av straffanstalten. Fånge, som vid straffets början ej fyllt
tjugu år, skall avtjäna straffet helt eller delvis i huvud-
sakligen för yngre fångar avsedd straffanstalt, där det ej
med hänsyn till strafflidens korthet, straffets art eller om-
ständigheterna i övrigt finnes olämpligt.

2 §.

Den, som undergår straffarbete, skall hållas till arbete,
som av vederbörande fängvårdsmyndighet för honom be-
stämmes. Där så lämpligen kan ske, skall arbetet vara
av beskaffenhet att bereda fången tillfälle till förkovran i
hans yrke eller till annan utbildning, som kan främja ut-
sikterna för honom att efter frigivningen försörja sig, och
bör vid valet av arbete hänsyn tagas till hans håg och
fallenhet. Till andel i inkomst för arbetet äge han ej rätt;
dock kan för flit och ordentlighet i arbetet i förening med
gott uppförande arbetspremie tilldelas honom.

Ej må han förskaffa sig eller emottaga underhåll, be-
klädnad eller annat utöver vad honom vid straffanstalten
tillhandahålles.

Av annan än bevakningstjänsteman, vid straffanstalten
anställd läkare eller präst samt de personer, som över
straffanstalten hava uppsikt eller där, till följd av tjänste-
befattning eller fängvårdsstyrelsens beslut, äga tillträde, må
fången ej mottaga besök, med mindre straffanstaltens styres-
man prövar omständigheter av särskild vikt föranleda till
undantag.

Sedan tre månader från straffets början förflutit, må oberoende av omständigheter, varom nyss är sagt, tillstånd meddelas fånge, vilken ej undergår straffskärping, att emottaga besök av maka, föräldrar, barn, syskon eller andra närstående, där ej ordningen eller säkerheten inom straffanstalten kan därigenom äventyras eller besöket anses eljest kunna verka skadligt. Anmälan om sådant besök skall ske hos straffanstaltens styresman, som skall för besök bestämma lämplig tid samt, om han så aktar nödigt, förordna, att under besöket bevakningstjänsteman skall vara tillstädes.

Brev eller annat skriftligt meddelande eller bud till eller från annan inom eller utom straffanstalten må icke av fången avsändas eller emottagas, utan att straffanstaltens styresman, efter prövning i varje fall, lämnar tillstånd därtill. Fången må dock icke förvägras att till svensk myndighet avsända skriftlig framställning, såvitt den är avfattad i hövisk form.

Vid tillämpning av ovan givna bestämmelser skall, där så lämpligen kan ske, iakttagas, att fången i mån av gott uppförande och avtjänad strafftid beredes gradvis inträdande förmåner.

3 §.

Då fånge undergår antingen omedelbart för brott ålagt fängelse eller därmed förenat fängelse, var till ådömda böter förvandlats, är han pliktig sysselsätta sig med lämpligt arbete. Undergår fången straff i enrum, må han själv förskaffa sig sådant arbete, och äger han, där arbetet medför inkomst, behålla denna för egen räkning; dock bör straffanstaltens styresman tillse, att denna rätt ej missbrukas till brottsliga företag eller utövas på sätt att därigenom ordningen eller säkerheten inom straffanstalten kan äventyras. Begagnar fången sig icke av nämnda rätt eller undergår han straff i gemensamhet, skall av vederbörande fängelsemyndighet arbete tilldelas honom, och skall han av arbetsinkomsten erhålla andel enligt särskilda bestämmelser.

Vill och kan fången förskaffa sig underhåll eller bekvämlighet, utöver vad i straffanstalten består, vare det tillåtet, såvida ordningen eller säkerheten inom straffanstalten därigenom icke störes; dock må han ej bereda sig eller emottaga bättre underhåll eller större bekvämlighet,

än som är förenligt med måttlighet och enkelhet. Undergår han straffskärpning, må han därunder ej åtnjuta bekvämlighet, som är ägnad att upphäva eller mildra skärpningen.

Fångens maka, föräldrar, barn, syskon eller andra fången närstående personer må besöka honom i straffanstalten, såframt ej ordningen eller säkerheten inom densamma kan därigenom äventyras. Anmälan om sådant besök skall ske hos straffanstaltens styresman, som skall för besök bestämma lämplig tid samt, om han så aktar nödigt, förordna, att under besöket bevakningstjänsteman skall vara tillstädes. Av andra än nu nämnda personer samt de i 2 § tredje stycket omförmälda må fången ej emottaga besök, där ej styresmannen finner skäl att därtill lämna tillstånd. Undergår fången straffskärpning, tillämpas i fråga om besök de i 2 § tredje stycket meddelade bestämmelser.

Brev eller annat skriftligt meddelande må icke av fången avsändas eller emottagas utan styresmannens tillstånd; dock må fången icke förvägras att till svensk myndighet avsända skriftlig framställning, såvitt den är avfattad i hövisk form, eller att eljest avsända eller emottaga brev eller annat skriftligt meddelande, där detsamma rörer allenast fångens enskilda angelägenheter samt icke är ohöviskt eller innehåller något, varav ordningen eller säkerheten inom straffanstalten kan äventyras. Vill fången avsända skrift, som kan antagas vara ämnad att offentliggöras, skall, evad skriften är affattad som brev eller ej, straffanstaltens styresman överlämna den till tillsyningsmannen eller, där sådan ej finnes, Konungens befallningshavande. Tillsyningsmannen eller befallningshavanden har att bestämma, huruvida skriften får avsändas; och må tillstånd vägras i varje fall, då skriften är av anstötligt innehåll eller dess offentliggörande eljest finnes olämpligt.

4 §.

Har den, som undergår straffarbete eller fängelse, varom förmäles i 3 §, vid straffets början fyllt tjugu år, skall han hållas till straff i enrum under hela strafftiden, där denna icke överstiger tre år, och, där strafftiden är längre, de tre första åren. Har fången vid straffets början ej fyllt tjugu år, skall han hållas till straff i enrum under hela strafftiden, där denna icke överstiger ett år, och, där straff-

tiden är längre, det första året. Fången skall, då han icke undergår straff i enrum, hållas till straff i gemensamhet.

För fall, som avses i 7 och 8 §§, gälla vad därom är särskilt stadgat.

5 §.

Fånge, som undergår straff i enrum, skal hållas innesluten i cell, där ej hans vistelse utom densamma betingas av deltagande i gudstjänst, skolundervisning, rörelse i fria luften eller gymnastik eller ock av omständigheterna tillfälligtvis påkallas.

Sedan fånge, som vid straffets början ej fyllt tjugu år, avtjänat fyra månader av strafftiden, samt annan fånge av strafftiden avtjänat ett år, må, där med hänsyn till fångens vård, arbete eller behandling så finnes lämpligt, cellen under arbetstid hållas öppen ävensom åt sådan fånge anförtros att inom straffanstalten uträtta ärenden, vilka sammanhånga med hans arbete.

Genom noggrann tillsyn och på annat lämpligt sätt skall förebyggas, att fången träder i förbindelse med andra fångar. Därjämte skola, beträffande fånge, som vid straffets början ej fyllt tjugu år, under de fyra första månaderna av strafftiden samt, i fråga om annan fånge, under det första året anordningar vidtagas, som förhindra fången jämväl vid vistelse utom cellen att se andra fångar.

6 §.

Straff i gemensamhet skall genom fångarnas fördelning i grupper eller på annat lämpligt sätt så anordnas, att fara för skadlig inverkan fångarna emellan såvitt möjligt förebygges. Under sovtid skall fånge, som undergår straff i gemensamhet, städse hållas avstängd från andra fångar.

Har fånge, som hålles till straff i gemensamhet, under längre tid sysselsatts med arbete huvudsakligen inomhus, skall han, där så lämpligen kan ske, någon tid före frigivningen helt eller delvis hållas till arbete utomhus.

Fånge, som undergår straff i gemensamhet, må kunna sysselsättas med arbete utom straffanstaltens slutna område, såvida förbindelse mellan fången och obehöriga därvid förhindras.

7 §.

Önskar fånge, som avtjänar straffarbete eller fängelse, varom förmåles i 3 §, att få undergå straff i enrum efter

det den enligt i 4 § första stycket för honom gällande längsta tid för straff i enrum förflutit, må det ej förvägras honom, där ej fångvårdsstyrelsen finner synnerliga skäl därtill föreligga.

Är fånges hållande till straff i gemensamhet förenat med fara för ordningen eller säkerheten inom straffanstalten, må fångvårdsstyrelsen kunna förordna, att fången skall hållas till straff i enrum jämväl efter det den enligt 4 § första stycket för fången gällande längsta tid för straff i enrum förflutit.

I fråga om fånge, som vid straffets början ej fyllt tjugu år, må jämväl av den anledning, att hans hållande till straff i gemensamhet är förenat med fara för skadlig inverkan från hans sida å andra fångar, fångvårdsstyrelsen kunna förordna, att fången skall hållas till straff i enrum efter utgången av den enligt nyssnämnda lagrum för honom gällande längsta tid för sådant straff, dock ej utöver tre år från straffets början.

I avvaktan på fångvårdsstyrelsens beslut må straffanstaltens styresman kunna meddela förordnande, som i andra och tredje styckena avses. Fångens fortsatta hållande till straff i enrum av anledning, som i samma stycken sägs, skall av fångvårdsstyrelsen minst en gång var sjätte månad tagas under omprövning.

8 §.

Fånge må icke hållas till straff i enrum, om men för hans andliga eller kroppsliga hälsa därav inträder eller uppenbarligen kan befaras.

Ej heller må fånge, som vid straffets början ej fyllt tjugu år och som av strafftiden avtjänat fyra månader, eller annan fånge, som av strafftiden avtjänat et år, hållas till straff i enrum, om det av annat skäl, än i första stycket sägs, finnes för honom uppenbarligen olämpligt samt hans hållande till straff i gemensamhet icke är förenat med fara för ordningen eller säkerheten inom straffanstalten eller för skadlig inverkan från fångens sida å andra fångar eller med annan väsentlig olägenhet.

Om fånges hållande till straff i gemensamhet av anledning, som i denna § avses, förordnar fångvårdsstyrelsen.

9 §.

Har någon blivit i straffanstalt insatt till fullgörande av straffarbete på viss tid eller fängelsestraff, varom för-

måles i 3 §, och förekommer, innan han från straffanstalten frigivits, till verkställighet honom ytterligare ålagt straffarbete eller sådant fängelsestraff, skall ifråga om verkställigheten så förfaras, som vore straffen ett sammanhängande straff, vars fullgörande tagit sin början, då det ovan först omnämnda straffet började avtjänas.

Varder någon, som på grund av stadgande i särskild lag eller av nåd blivit villkorligt frigiven, därefter i straffanstalt insatt för att utstå återstoden av straffet, då skall i fråga om verkställigheten så förfaras, som vore det nytt straff.

10 §.

Är någon dömd till straffarbete eller fängelse med skärpning, bör skärpningen verkställas vid strafftidens början eller, där i fall, som avses i 9 §, det fängens ytterligare ålagda straffet är förbundet med skärpning, så snart det lämpligen kan ske; och skall efter var tionde dag göras tio dagars avbrott i skärpningen.

Skall vid straffarbete skärpning till någon del ske med mörkt enrum, bör skärpningen i denna del, såvitt omständigheterna medgiva, verkställas först.

Föreligger för verkställighet av straffskärpning sådant hinder, som i 2 kap. 6 § strafflagen omförmåles, skall med skärpningen anstå, så länge hindret fortfar; dock att hinder för vistelse i mörkt enrum ej må uppehålla skärpningen i övrigt längre, än att denna kan före strafftidens slut fullbordas.

11 §.

Skall någon undergå fängelse, vartill ådömda böter förvandlats, och varder förvandlingsstraffet icke sammanlagt med annat fängelse, vare fången skyldig utföra tjänligt arbete, som av vederbörande fängenvårdsmyndighet för honom bestämmes, och må ersättning därför icke tillkomma honom.

Underhåll eller bekvämlighet, utöver vad honom vid straffanstalten bestås, må han icke förskaffa sig eller emottaga.

Beträffande rättighet för fången att emottaga besök samt avsända eller mottaga brev eller annat skriftligt meddelande, gälle vad i sådant avseende är i 3 § stadgat om den, som undergår fängelse utan straffskärpning.

Fången skall, om förhållandena det medgiva, hållas innesluten ensam i cell under sovtid, måltider och fritid samt, där ej omständigheterna till annat föranleta, jämväl under återstående del av dygnet. Sammanföres fången med andra fångar, skall därvid iakttagas, vad i 6 § första stycket första punkten är föreskrivet.

12 §.

Därest men för fångens andliga eller kroppsliga hälsa inträder eller uppenbarligen kan befaras genom tillämpning av i denna lag givna bestämmelse i annat fall, än som avses i 8 § första stycket, må i tillämpningen göras den jämkning, som provas nödig för avhjälpande eller förebyggande av sådant men.

13 §.

Fånge, som bryter mot anbefalld ordning, straffas enligt bestämmelser, som Konungen, utan hinder av stadgandena i denna lag, äger utfärda.

14 §.

Avtjänas straff, varom i denna lag förmäles, i militärhåkte, utövar befälhavare, som har uppsikt över häktet, befogenhet, som eljest enligt denna lag tillkommer fångvårdsstyrelsen. I ovan stadgade medgivanden för fånge att emottaga besök äger Konungen föreskriva nödiga inskränkningar vid verkställande av straff i militärhåkte.

15 §.

I fråga om vad ytterligare i avseende å fångars vård, arbete och behandling skall iakttagas samt vad i övrigt till ordning vid straffanstalt och tillsyn därå hör, gälle vad därom är eller framdeles kan bli föreskrivet.

Denna lag länder till efterrättelse från och med den 1 januari 19—.

Vad i lagen den 29 juli 1892 angående straffarbets och fängelsestraffs verkställande i enrum stadgats om avdrag å strafftid, när straffarbete verkställs i enrum, skall fortfarande tillämpas vid verkställighet av straffarbete, som blivit ådömt i mål, däri första domstol givit slutligt utslag före utgången av år 1906.

Uttalande af chefen för Kungl. Justitiedepartementet i Statsrådet d. 16 april 1915 vid förslagets öfverlämnande till Lagrådet för granskning.

»Då för närvarande förarbeten pågå för en fullständig omarbetning av strafflagen, vore det givetvis oklokt att i straffverkställighetsbestämmelserna nu förelaga djupgående förändringar, vilka måhända icke kunde bringas i samklang med den blivande strafflagen.

Det är ej heller någon genomgripande reform av fängsbehandlingen, som avses i det framlagda förslaget. Det samma utgör till stor del ett fastslående och en ytterligare utveckling av redan nu inom den svenska fängsvården tillämpade anordningar. Där så ej är fallet, är steget in i det nya taget med sådan försiktighet, att en anpassning efter en blivande strafflagstiftning ej torde bereda större svårigheter.

Förslaget skiljer sig från nu gällande lagstiftning främst genom de ökade möjligheter, som beretts fängsvårdsmyndigheterna att individualisera fängsbehandlingen. De krav, som med rätta i allt större utsträckning ställas på fängsvårdsmyndigheternas verksamhet för fångens ombildning, så långt det låter sig göra, till en nyttig eller åtminstone icke samhällsfarlig medborgare, nödvändiggöra en viss rörelsefrihet vid fångens behandling i andligt och kroppsligt avseende. Denna behandling måste, för att det nämnda straffändamålet skall vinnas, avpassas efter fångens förutsättningar och behov. Att denna olikhet i behandlingen kan medföra en olikhet i straffets skärpa är ofrånkomligt. Man har allenast att tillse, att den tillåtes inträda endast i den mån det är förenligt med straffets ändamål i övrigt och att förutsättningarna regleras i lag eller administrativa författningar i den utsträckning detta låter sig göra med hänsyn till fängsmaterialets skiftande beskaffenhet.

Den ökade individualiseringen i fängsbehandlingen har i förslaget kommit till synes särskilt i reglerna rörande den större eller mindre isolering, som fången bör under-

kastas. Erfarenheten har visat, att en treårig celltid kan för vissa fångar betyda en nedsättning i andliga och kroppsliga krafter, som motarbetar det ändamål med straffet, som förut berörts. Men å andra sidan talar också erfarenheten ett tydligt språk i fråga om det fördärv, som kan vara förordat med straffets avtjänande i gemensamhet. Man har att väga riskerna mot varandra. Svårigheten vid valet ökas därigenom att, såsom de sakkunniga frambålla, den svenska fängsvårdens gemensamhetsstraff för närvarande ej är ordnat på ett tillfredsställande sätt. De möjligheter, som kunna finnas att förebygga fördärvets spridande gemensamhetsfångarna emellan, äro icke utnyttjade och man kan ej med någon säkerhet beräkna, vad därutinnan kan med de krafter, som stå till buds, åstadkommas genom fångarnas fördelning i grupper och andra i förslaget ifrågasatta åtgärder till minskande av gemensamhetsstraffets vådor. Det är därför enligt min mening lyckligt att, innan den stora strafflagsreformen fullbordas, erfarenheten i detta avseende hinner fullständigas. Men det är också välbetänkt, att på detta så at säga experimentella stadium förhållandet mellan enrum- och gemensamhetsstraffen icke i lagen fastslås utan kan, på sätt i förslaget förutsätts, regleras inom vissa gränser, efter de alltjämt framträdande nya erfarenheterna.

Det nu sagda avser den genom förslaget beredda möjligheten att, sedan en viss del av strafftiden avtjänats i enrum, utbyta enrumsstraffet mot gemensamhetsstraff, därest enrumsstraffet finnes för fången uppenbarligen olämpligt. För de trängande fall, då på grund av straffets avtjänande i enrum men för fångens andliga eller kroppsliga hälsa inträder eller uppenbarligen kan befaras, har i förslaget givits ett särskilt stadgande om enrumsstraffets ovillkorliga avbrytande.

Den förkortning av enrumsstraffet, som sålunda skall enligt förslaget inträda i särskilda fall, medför även möjlighet att, på sätt riksdagen i skrivelse den 26 augusti 1914 ifrågasatt, sysselsätta ett ökat antal fångar med arbete i det fria.

Jämväl en annan ledande grundsats inom nutidens fångbehandling, nämligen den progressiva straffverkställigheten, har i förslaget i ökad mån vunnit beaktande. Från en sträng isolering i början av strafftiden övergår enrumsfången till allt större lindring i detta avseende, för att sedermera, där strafftiden är längre, sysselsättas i gemensamhet med andra fångar och slutligen senast någon tid före frigivningen erhålla arbete under i viss mån friare former utomhus. Man har beträffande arbetet i det fria dock ej velat binda fångvårdsmyndigheterna vid att använda detta uteslutande som ett sista led i fångbehandlingen inom straffanstalten. Andra synpunkter, såsom lämpligheten att genom utearbete stärka fångens kroppskrafter, att lära honom ett friluftsyre, som kräver längre tids utbildning eller dylikt, kunna leda till att fången bör tagas till arbete utomhus mycket snart eller t. o. m. omedelbart efter enrumsstraffets slut. — Jämsides med berörda progression skall för straffarbetsfångar inträda ett fortskridande i mån av gott uppförande och afljånad strafftid till ökat tillgodonjutande från straffanstaltens sida av vissa smärre förmåner, som dessa fångar ej få förskaffa sig själva. Ett sammanfogande av de progressiva elementen i straffbehandlingen, däri inbegripen den villkorliga frigivningen, i en enda kedja har förslaget avsiktligt undvikit. Man har trött, att även härutinnan en viss rörelsesfrihet skulle vara att föredraga.

Fortskridandet till en minskning i isoleringens skärpa står i överensstämmelse med en i förslaget framkommen strävan att utjämna den nuvarande skarpa motsatsen mellan enrumsstraff och gemensamhetsstraff. De sakkunniga hava framhållit, att de olägenheter, som det längre enrumsstraffet kunde medföra, borde förminskas ej blott genom cellanordningar, som, i den mån det lämpligen kunde ske, beredde ökat utrymme, ljus och luft, utan även genom en lättnad i isoleringen, såvida därigenom ej äventyrades de goda resultaten av fångvårdstjänstemännens påverkan och avskildheten från medfångarna. Gemensamhetens faror

åter borde undvikas genom att den isolering, som redan nu ägde rum nattetid, vid behov utsträcktes, med bibehållande i huvudsak av de egenskaper hos gemensamhetsstraffet, som gjorde, att gemensamhetsfången förde en naturligare och därför i och för sig sundare tillvaro än enrumsfången.

Det sålunda angivna målet har man i förslaget sökt vinna, vad det längre enrumsstraffet angår, bland annat genom en mycket enkel åtgärd, som dock, enligt vad erfarenheten visat i de fall, då den på läkares föreskrift hitills vidtagits, torde vara effektiv. Den består i celldörrens öppnande, antingen helt och hållet eller på glänt. Där så finnes lämpligt, kan tillika åt fången anförtros att inom straffanstalten uträtta ärenden, vilka sammanhånga med hans arbete. Den nedtryckande isoleringen är därmed bruten, utan att gemensamhetsstraffets vådor inträda. Behovet av bevakning kommer visserligen därigenom att ökas, men ingalunda i sådan grad, att avsevärda svårigheter kunna antagas uppkomma.

Slutligen torde bland de viktigare i förslaget upptagna nya föreskrifterna böra nämnas stadgandet om unga fångars sammanförande i för dem avsedda särskilda straffanstalter samt den för dessa unga fångar föreslagna betydande förkortningen av enrumsstraffets maximum. Därigenom är grunden lagd till en behandling av dessa fångar, som tillvaratager de möjligheter till andlig och kroppslig utveckling, som deras ungdom erbjuder.»

Förslaget har sedermera undergått granskning av lagrådet, och då detta lämnat förslaget utan anmärkning, synas goda utsikter föreligga för att förslaget skall utan avsevärda ändringar upphöjas till lag.

Litteratur.

O. Hj. Granfelt: Bör för grovt brott åtalad persons sinneslstånd alltid undersökas av sakkunnig. Tidskrift utgiven av Juridiska Föreningen i Finland, 1915. H. 1 à 2.

Anmaldt af Viktor Wigert, Stockholm.

Förf. uppställer den frågan huruvida nuvarande straffprocessuella förfaringssätt i Finland i erforderlig grad garantera vinnande av kännedom om förefintlig sinnessjukdom eller kriminellt betydande andlig undermålighet hos åtalad. Aprioristiskt kan antagas, att ett vida större antal otillräkneliga och mindervärda finnas bland dem, vilka ej normera sina handlingar i enlighet med samhällets lagar, än sinnessjuka och andssvaga bland dem, vilka icke råka i straffrättslig konflikt. En jämförelse mellan förekomsten av sinnessjuka och andssvaga hos befolkningen i allmänhet och förekomsten av otillräknelig — och minskat tillräknelig — förklarade bland häktade besannar icke detta förhållande och förf. föranledas därav till tanken, att domstolen i åtskilliga fall förbisett förefintliga kännetecken på sinnessjukdom och andlig undermålighet.

Detta antagande bekräftas ytterligare genom den omständigheten, att av fängelsepersonalen sinnessjukdom och andssvaghet hos fångarna konstaterats i stor utsträckning, delvis redan vid intagandet, trots att endast ett försvinnande fåtal blivit dömda såsom minskat tillräkneliga.

Förf., som även åberoper erfarenheterne från Sverige, anser sig berättigad att nekande besvara den uppställda frågan och anser det uppenbart, att orsaken till detta otillfredsställande förhållande i första hand ligger hos domstolerna, som dels sakna förmågan att avgöra, när själs-

sjukdom eller andlig mindervärdighet med fog kan förmodas föreligga, dels underlåta att i nödig utsträckning låta till utom dem förefintlig psykiatrisk sakkunskap. Detta innebär, »att tillfredsställande tillgodoses verkan det allmännas berättigade krav på tjänligt skydd mot illgärningar av personar, vilka ej fullt kunna bedöma eller reglera sina handlingar, eller den enskilda gärningsmannens anspråk att från samhällets sida undgå det bedömande och den behandling hans medfödda eller av samhällsförhållandena alstrade egenart betingar.»

Då de sinnessjuka och andligt undermåliga huvudsakligen påträffas bland »förövere av vissa brott — represanterande brottsformerna mord, sedlighetsförbrytelse härrörande av patologisk könsdrift, mordbrand eller grövra skadegörelse innefattande brott, som orsakar allmän fara, eller ock överhuvudtaget förnyet återfall i samma eller likartad förbrytelse eller slutligen måhända och grovt brott begånget av ung person —», är det önskvärt, att så snart sannolik utredning om gärningsmannaskap förefinnas, sakkunnig alltid av domstolen anmodades att efter företagen undersökning avgiva utlåtande angående den åtalades sinnesbeskaffenhet.

En föreskrift om att utlåtande om sinnesbeskaffenhet alltid bör införskaffas innan den åtalade dömas till dödsstraff eller frihetsstraff för livstiden må vara humanitärt berättigad, men kan ej anses motiverad av erfarenheten angående förekomst av sinnessjukdom hos brottslingar.

För att förebygga det tidigare frigivandet av brottslingar, vilka på grund av psykisk abnormitet förklarats minskat tillräkneliga och som under strafftiden befunnits straffomottagliga och samhällsfarliga, förordar förf. en lagändring därhän, att dylika personer efter utstånden strafftid kunde kvarhållas i offentlig anstalt så länge samhällets säkerhet fordrade detta.

Som synes har förf.s undersökning fört honom till samma ståndpunkt, som i Sverige intagits framför allt av O. Kinberg, och förf.s reformförslag sammanfalla i allt väsentligt med de av Kinberg framställda.

Dr. med. Magnus Hirschfeld: Die Homosexualität des Mannes und des Weibes. 1067 Sider. Berlin 1914.

Dette Standard-Værk fra den i Emnet kyndigst mulige Haand foreligger som 3. Bind af Værket »Handbuch der gesamten Sexualwissenschaft in Einzeldarstellungen«, der udgives af Iwan Bloch. Homoseksualismen har jo i Tyskland længe været et stærkt benyttet literært Emne — i Tiaaret 1898 til 1908 er der dersteds og i Østrig trykt over 1000 større og mindre Arbejder herom — medens her i Danmark først i det sidste Tiaar den store Almenhed saa vel som Juristerne har faaet Blik for dette Fænomens Hyppighed og store Betydning for det kriminelle og det sociale Liv: Voldshandlinger, Afpresninger, Tyverier, der ikke tør anmeldes, mandlig Prostitution er de Virkninger, Politi og Domstole faar at gøre med; men ved Siden deraf finder en Række ulykkelige Ægteskaber, Selvmord og afbrudte Løbebaner deres Forklaring i Homoseksualitet. Fænomenet har allerede af disse Grunde Krav paa Opmærksomhed, særlig da den moderne Forskning har lært os, at det ikke, som den store Mængde tidligere troede, drejer sig om en ved Udskejelser naaet Perversitet, men om et ulykkeligt Naturanlæg hos de paagældende. Hirschfeld spænder i sin Bog over et Kæmpemateriale, samlet i en 18-aarig Lægepraksis og i hans Virksomhed som Forsker, som sagkyndig i Retssager og Præsident i den videnskabelig-humanitære Komité, hvorunder han personlig har set omkring 10,000 homoseksuelle af begge Køn og af alle Stænder og Nationer; hans Iagttagelsesomraade omspænder baade Evropa og de andre Verdensdele, hvor han dels selv har gjort Iagttagelser, dels har modtaget saadanne fra der boende Hjemmelsmænd. Det litterære Stof, han benytter, begynder med en ægyptisk Papyrus af 4500 Aars Ælde. Hans Opgave er at give en samlet og i højst mulig Grad udtømmende Behandling af Emnet Homoseksualisme, derunder ogsaa Kvindens Homoseksualitet, hvormed man hidtil kun i ringere Grad har beskæftiget sig. Bogen illustreres helt igennem ved »Sygehistorier,« Beretninger om konkrete Tilfælde, der bestyrker eller belyser de almindelige Udviklinger, og den er skrevet i et elegant og let læseligt Sprog.

Værket falder i to Hoveddele, hvoraf den første be-

handler den homoseksuelle Mand og den homoseksuelle Kvinde som Enkeltfænomen, den anden den menneskelige Homoseksualitet som Massefænomen. Første Del rummer først en Begrebsbestemmelse, derefter behandles de diagnostiske Kendetegn: de homoseksuelles Forhold overfor deres eget og overfor det andet Køn, deres Barndom og Modningstid, deres seksuelle Inkongruenser paa det legemlige Omraade og paa Nerve- og Sjælelivets Felter; fremdeles følger Sondringen og Afgrænsningerne mellem Homoseksualisme og henholdsvis Venskab, Pseudo-Homoseksualitet, Biseksualitet, »heteroseksuel Horror« Hermafroditisme m. v. Et Kapitel behandler Metoderne for Undersøgelse, derefter følger Inddelinger af de homoseksuelle efter deres personlige Ejendommeligheder, efter Smagsretning og Form for seksuelle Praktiker, efter Opstaaelse og Ledsagefænomener. Fire Kapitler vies Spørgsmaalene om Fænomenets Aarsager og Forklaring, særlig Diskussionen om Medfødt-hed og Mellemtrinsteorien, og sluttelig debatteres Behandling af Homoseksualisme og Prognosen herfor. Den anden Hoveddel, der ser Sagen sociologisk, behandler Spørgsmaalene om Fænomenets Udbredthed i de forskellige Lande og Befolkningslag, berører det tilsvarende Forhold i Dyrriget, skildrer de homoseksuelles Rolle indenfor Samfundet, deres Samlivs- og Foreningsformer, Homoseksualismens Historie og de Forfølgelser, de homoseksuelle har været og er Genstand for dels gennem Love og Samfund — herunder gøres der noje Rede for den her henhørende Lovgivning saa at sige i hele Verden — dels gennem Pengeafpressere og andre private, samt Virkningerne af denne Forfølgning. Derpaa følger Afsnit om Bedømmelsen af homoseksuelle til Brug under civil- og strafferetlige Sager, om Rehabilitering og om Bevægelserne for at frigøre de homoseksuelle fra Forfølgning.

Hirschfeld definerer Homoseksualitet som den kønslige Tilbøjelighed hos en Mand til Mænd, hos en Kvinde til Kvinder. Ordet har altsaa Relation til en Sjælstilstand, ikke til Handlinger og Akter. En Mand kan være homoseksuel, uden nogensinde at have haft homoseksuelt Kønssamkvem, naar han dog føler sig hendraget i sjælelig-sanselig Kærlighed til Personer af samme Køn, og omvendt er den Omstændighed, at en Person har udført Kønssakter af den Art, der anses særlige for de kontrærseksuelle, intel Bevis for, at han er homoseksuel. For at denne Diagnose

kan stilles, kræves der Paavisning af en homoseksuel Psyke, en sjælelig Driftsretning, der kun adskiller sig fra det som Kærlighed betegnede Følelseskompleks, som drager Mand til Kvinde og omvendt, derved, at den vender sig mod Personer af det samme Køn. Symptomerne paa Kærlighed er de samme hos de heteroseksuelle og de homoseksuelle, og Følelsens Ægthed og Styrke er ogsaa den samme, hvilket viser sig ved de Mord og Selvmord, som ogsaa denne Art Kærlighed afløder; hvis det her kun drejede sig om Udførelsen af Kønsakter og ikke om en virkelig sjælelig Affekt, vilde de homoseksuelle næppe af ulykkelig Kærlighed lade sig henrive til saa alvorlige Handlinger. For Diagnosen spiller ogsaa Reversen af Følelsen, nemlig Følelsen af Ligegyldighed eller Ulyst overfor det andet Køn, sin store Rolle; mange Kvinder, der hidtil selv havde opfattet deres Tilbøjelighed for en Veninde som Venskabsentusiasme, er først ved i et Ægteskab at føle Uvilje ved kønsligt Samkvem med deres Mænd blevne klare paa deres Homoseksualitet. Uviljen gælder iøvrigt kun det seksuelle Omraade. Ligesom homoseksuelle Drenge for Pubertetsalderen gerne færdes sammen med Piger, fordi de føler sig beslægtede med dem, og Piger omvendt med Drenge, saaledes føler den voksne homoseksuelle Kvinde sig hyppig friere og mere ugenert i Mænds end i Kvinders Selskab, saa længe hun ikke mærker sig betragtet af Mændene som Kønsobjekt; sker dette sidste, frastødes hun, føler sig pinligt berørt og bliver kold og tilbageholdende; paa samme Maade er navnlig ældre Kvinder meget sympatiske for de kontrærseksuelle Mænd.

Forf. vil kun behandle den »ægte« Homoseksualitet, der, som før omtalt, bunder i en sjælelig begrundet Drift. Han udsondrer som uægte Homoseksualisme de Tilfælde, hvor homoseksuelle Kønsakter finder Sted uden virkelig Drift netop dertil, saaledes enten for Vindings Skyld (mandlige Prostituerede), af Føjelighed overfor andres Ønsker i saa Henseende, eller »faute de mieux« (paa Kaserner, Skiibe paa Langfart o. l. Steder); i saadanne Tilfælde driver den paagældende enten samtidig heteroseksuelt Kønssamkvem eller vil gøre det, naar Forholdene tillader det. Diagnosen Homoseksualitet bør ikke stilles med Bestemthed, før Individet er i Begyndelsen af Tyverne, under Hensyn til, at der ofte efter Pubertetens Indtræden foreligger en ejendommelig »biseksuel« Periode, hvor Driften ligesom vakler

og famler mellem de to Køn for sluttelig med Bestemthed at vende sig mod det ene. Overhovedet skal der vises den største Forsigtighed ved at stille denne Diagnose, og Gang paa Gang advarer Forf. mod at tillægge de enkelte Symptomer afgørende Betydning, idet der maa kræves et Komplex af Symptomer, for at man kan være sikker paa Forholdet. I Diskussionen om, hvorvidt den ægte Homoseksualisme er medfødt eller erhvervet, er Forf.s Standpunkt den absolutte Forvisning om Medfødttheden. Han gennemgaar Argumenterne pro et contra, peger bl. a. paa det ejendommelige Forhold, at jævnlig en Kreds af nære blodbeskægtede alle er homoseksuelle — i et Tilfælde 6 af 7 Søsken — og fremhæver det indirekte Bevis for Medfødttheden, som ligger i, at alle andre hidtil postulerede eller formodede Opstaaelsesgrunde ved Undersøgelse viser sig ikke at holde Stik. Særlig gendrives Teorien om heteroseksuel »Overmættelse« som Aarsag (Talen er jo stadig kun om den ægte Homoseksualitet, der ikke blot betyder en Lyst til Kønsakter, men en generel sjælelig Tilbøjelighed overfor vedkommendes eget Køn): hvis denne Teori var rigtig, maatte det forventes, at omvendt en homoseksuelt »overmættet« endte med at blive heteroseksuel, hvilket imidlertid aldrig er set. Lige saa lidt kan nogen forføres til Homoseksualitet, uden at et Naturanlæg i saa Henseende er tilstede, om end maaske hidtil skjult eller dog uklart for vedkommende selv, og det samme gælder om den saakaldte suggestive Smitte, der vel i Kraft af menneskelig Nysgerrighed og Efterlignelseslyst kan fremkalde Udførelsen af en homoseksuel Akt, men ikke en sjælelig Drift i denne Retning. Men det maa erindres, at mange først paa et sent Stadium har faaet Øjnene op for deres egen Natur, at — som for nævnt — en Kvinde kan have troet, at hendes varme Følelser for Veninden kun var Venskab, og maaske først faar Øjnene op for sit homoseksuelle Anlæg, naar hun gennem et Ægteskab har konstateret den totale Mangel paa Tilfredsstillelse ved kønsligt Samkvem med sin Mand. Den biologiske Forklaring af Homoseksualiteten finder Forf. i Teorien om seksuelle Mellemlinjer, der er Genstand for et særligt Kapitel. Den homoseksuelle Kønsetning kan ikke betegnes som Degeneration, idet de homoseksuelle ikke gennemgaaende hyppigere end de heteroseksuelle frembyder Degenerationstegn, ej heller som Sygdom, om end den hyppig findes hos Personer og i Familier med et rystet

Nervesystem; den maa efter Forf. betegnes som en Varietel og er i saa Henseende undertiden sammenstillet med Farveblindhed og Keijthaandethed. I Konsekvens med Opfattelsen som Varietel fra Naturens Haand anser Forf. enhver Behandling som formaalsløs med Hensyn til at ændre Driftsretningen: hverken ved Indgaaelse af Ægteskab, ved medikamental, operativ eller psykologisk Behandlingsmaade kan saadant opnaas; særlig med Hensyn til Kastration bemærker Forf., at denne er virkningsløs, da Homoseksualitetens Sæde slet ikke er Konsorganerne, men Hjernen; den ejendommelige Driftsretning varer, saa længe Livet varer. Lægens Opgave er at berolige og hjælpe den homoseksuelle til Klarhed og Forstaaelse af sin Stilling og til den Resignation, som Forholdene uundgaelig maa kræve af ham.

I Værkets anden Hoveddel behandler Forf. Homoseksualiteten som socialt Fænomen og paaviser gennem Citater af et omfattende litterært Materiale, at dette Fænomen har været og er udbredt i alle Lande, til alle Tider og blandt alle Nationer, ogsaa de vilde Folkeslag, hvori søges en yderligere Støtte for, at det ikke drejer sig om et Produkt af Kultur eller Overkultur, men om Virkning af en Naturlov. Pg. 236 anslaaer Forf. de heteroseksuelle til at være 20 Gange saa mange som de homoseksuelle; men i de nærmere Undersøgelser herom i Kap. 23 kommer han gennem Stikprøver og Enquêter blandt større Kredse — f. Eks. Studenterne ved den tekniske Højskole i Charlottenburg og Berlins Metaldrejere, Grupper paa henholdsvis 3000 og 5721 Mænd — saa vel som gennem Erfaringer, meddelte af andre, og Undersøgelser af mindre, sluttede Kredse til et Antal af 2,14—2,3 % af Tysklands Befolkning, der maa antages at være homoseksuelle. Tallet antages at være nogenlunde ens for Mænd og Kvinder og for de forskellige Samfundslag, Stænder og Trosbekendelser. — Forf. er jo en af de mest fremtrædende Forkæmpere for Afskaffelsen af Straffebestemmelser for homoseksuelt Konsamkvem som saadant, altsaa naar det ikke er forbundet med Tvang, Benyttelse af umodne Personer eller offentlig Forargelse. Han betoner atter og atter det sjælelige Moment i det homoseksuelle Anlæg og hævder, at ogsaa den Kærlighedsdrift, der som den homoseksuelle ikke fører til Skabelsen af nye Livsvæsener, kan være produktiv og derfor samfundsnyttig, hvorved han særlig peger paa de

homoseksuelles Ydelser paa Kunstens, Pædagogikkens og Filantropiens Omraader. — Overfor den mandlige Prostitution vil han have anlagt ganske det samme Synspunkt som overfor den kvindelige. — Gennem en historisk Undersøgelse redegøres der for de Motiver, som gennem Tiderne har været bestemmende for den Strafbarhed, som Forf. ønsker bragt til Bortfald: det gamle Testamente betegner kønsligt Samkvem mellem Individider af samme Køn som en Vederstyggelighed, det nye Testamente betegner det som værende mod Naturen; for at disse Opfattelser kunde føre til en saa streng Behandling som Dødsstraf, traadte saa den Betragtning til, at de paagældende var i Djævelens Magt og derfor fremkaldte den Højstes Vrede, der gav sig Udslag i Landeplager som Jordskælv, Pest og Hungersnød. Paa et mere oplyst Stadium motiveredes Straffen ved Henvisning til Folkefølelsen og Statens Interesse. Den østrigske Lovbog af 1787 og den almindelige preussiske Landret af 1794 bragte mildere Straffe, og Code Napoleon af 1810 lod Forbrydelsen Pæderasti som saadan helt forsvinde, en Tilstand, der endnu er gældende i Frankrig, Belgien, Italien, Portugal m. fl. Stater. Men England vedblev til 1861, Skotland endog til 1889 at have Dødsstraf for dette Forhold. Foruden Lovens Forfølgning lider de homoseksuelle — og det i langt højere Grad — under Forfølgningen fra Afpresseres Side, hvorom Bogen giver en Række gribende Beretninger, og hvorved en Mængde homoseksuelle drives til Selvmord. Tilbøjeligheden hertil er i det hele stor hos Mennesker med dette Naturanlæg; af et Iagttagelsesmateriale paa 10,000 Personer menes 3 % at have begaaet Selvmord, 25 % at have gjort mere eller mindre alvorlige Forsøg derpaa.

Paa Bogens sidste Side angiver Forf. dens Formaal som det dobbelte: at rette vrang Forestillinger og Fordomme hos de normaleksuelle og derved hjælpe til at faa gjort Ende paa den Uret, som Samfundet gør de homoseksuelle, og for de homoseksuelle selv at befri dem for den Følelse af Ulykke og Ensomhed, som deres Naturanlæg uforskyldt paafører dem, eller dog i al Fald at lette dem Byrden deraf.

O. Haack.

Retslægeraadets Aarsberetning for 1914.

Ved Loven af 30. April 1909 om Sundhedsvæsenets Centralstyrelse ophævedes det tidligere danske lægelige Centralorgan »det kongelige Sundhedskollegium«, og som øverste Tilsynsorgan under Justitsministeriet indførtes en Sundhedsstyrelse, bestaaende af Lægeraadet og Apotekerraadet, hvert med en fast Næstformand, men under en fælles kongelig udnævnt Formand for Sundhedsstyrelsen. I hver enkelt Sag tiltræder en sagkyndig Konsulent det paagældende Raad som dettes tredje Medlem, dog kan mindre vigtige Sager behandles af Formanden alene, for Apotekerraadets Vedkommende dog kun i Forbindelse med Næstformanden. Sundhedsstyrelsen fører Overtilsynet med Sundheds- og Sygeplejen i videste Forstand, er øverste Raadgiver for det offentlige i alle Forhold, der kræver lægekyndig eller apotekerkyndig Indsigt, og høres af Ministerierne i de for Centraladministrationen foreliggende Sager — derunder Budgetsager — der skønnes at kræve saadan Indsigt.

Men ved Siden af Sundhedsstyrelsen med de nævnte to Raad oprettede Loven til Afgivelse af retslægelige Erklæringer et ligeledes under Justitsministeriet hørende Retslægeraad, bestaaende af 3 af Kongen udnævnte Medlemmer med særlig Indsigt i henholdsvis Retsmedicin, Psykiatri og Fødselsvidenskab. Raadet, der selv vælger sin Formand, har til Disposition en af Ministeriet udpeget Kreds af sagkyndige, hvoraf en eller flere kan tilkaldes i den enkelte Sag; i Forbindelse med Raadet arbejder det retsmedicinske Institut og det farmakologiske Institut. Retslægeraadets Virksomhedsomraade angives i Lovens § 10: »Det paa-hviler Retslægeraadet at afgive saadanne lægevidenskabelige og farmaceutiske Skøn, som ere bestemmende for enkelte Personers Retsforhold. Disse Erklæringer kunne foruden af Sundhedsstyrelsen afæskes Raadet af Centraladministrationens forskellige Afdelinger, af Retterne, Paatalemyndigheder samt af Overøvrigheden. Desuden kunne alle Lægeattester, som anvendes i Retssager, indsendes til Revision af Retslægeraadet.«

Retslægeraadet har udsendt aarlige Beretninger om sin Virksomhed, hvoraf den for 1914 nu foreligger.

Allerede i Beretningen for 1912 findes aftrykt nogle Skrivelser fra Retslægeraadet og fra Sundhedsstyrelsen,

sigtende til at faa klaret Kompetenceforholdet mellem disse to Myndigheder. Konflikter kan f. Eks. opstaa ved Spørgsmaalet om, hvorvidt en Person har gjort sig skyldig i ulovlig Medikamenthandel. Afæskes der Retslægeraadet Erklæring herom i en Straffesag, formener Raadet sig — ogsaa efter Ordene i Lovens § 10 (»Skøn, som ere bestemmende for enkelte Personers Retsforhold«) — at være den kompetente, medicinske Højesteret, der ikke kan bindes ved Erklæringer, der i Sagen afgives af Sundhedsstyrelsen, medens man paa den anden Side maa ønske at undgaa Uoverensstemmelse mellem de to Myndigheders Erklæringer. Sundhedsstyrelsen har paa sin Side hævdet, at bl. a. Sager om ulovlig Medikamenthandel efter Loven af 1909 høre under Sundhedsstyrelsen som det øverste Organ for Tilsyn med Sundhedsvæsenet, og at slige Sager derfor ikke bør forelægges Retslægeraadet, eller, hvis dette dog sker, af Raadet bør henvises til Sundhedsstyrelsen. I Beretningen for 1914 er nu aftrykt en Skrivelse fra Retslægeraadet til Justitsministeriet af 27. Januar 1914, hvori Kompetenceforholdet foreslaas ordnet saaledes, at der til Sundhedsstyrelsen henlægges »Afgivelsen af lægevidenskabelige og farmaceutiske Skøn, der særlig har almen Betydning, saasom i Sager angaaende hygiejniske Spørgsmaal, Overtrædelse af og Dispensationer fra Bygnings- og Sundhedslovgivningen, Levnedsmidlers Beskaffenhed og Behandling samt Spørgsmaal vedrørende ulovlig Medikamenthandel . . .,« medens der under Retslægeraadet henlægges Afgivelse af »Skøn, der særlig har den enkelte Persons Retsforhold til Genstand, saasom i Sager angaaende Personers tvivlsomme Sindstilstand og Spørgsmaal om tilstedeværende Invaliditet og sammes Aarsagsforhold, saaledes i Pensions-, Forsikrings- og Sygekassesager«

Det vil ses, at dette Forslag søger at bøde paa den Uklarhed, der fremkommer ved Udtrykkene i § 10: »Skøn, som ere bestemmende for enkelte Personers Retsforhold.« Disse Ord passer jo paa Tilfældene af ulovlig Medikamenthandel, uagtet Betydningen af disse Sagers Afgørelse rækker langt udover det enkelte Tilfælde; Retslægeraadets sidste Forslag viser derfor en Resignation paa dette Omraade. Ministeriets Resolution i Sagen foreligger endnu ikke.

Beretningen for 1914 viser iøvrigt, at Raadet har afgivet Erklæringer i 59 Sager, hvor der var Spørgsmaal

om Tilregnelighed med Hensyn til begaaede Forbrydelser; undertiden har Raadet først erklæret sig med Hensyn til, hvorvidt den paagældende burde indlægges til Observation, og derpaa efter endt Observation udtalt sig om Tilregneligheden, medens i andre Tilfælde kun et af disse Spørgsmaal har foreligget. En Del af Udtalelserne vedrører Anvendeligheden af Straffelovens § 39 samt Spørgsmaalet om pathologisk Rus. 22 Erklæringer beskæftige sig med Personers Farlighed for den offentlige Sikkerhed, Spørgsmaal om Sikkerhedsforanstaltningers Iværksættelse eller Ophævelse. Af Paternitets-sager er behandlet 730, alle omhandlende Børns Avlingstid. Fremdeles er der afgivet en Række Erklæringer angaaende specielle Forbrydelser — Barnemord, Sædelighedsforbrydelser, Vold, Invaliditetssager, Bedømmelse af Lægeattester og Anvendelse af Bedøvelsesmidler, samt endelig en Udtalelse vedrørende et privatretligt Forhold, nemlig en Persons Evne til selv at varetage sine Anliggender. Tilregneligheds-erklæringerne frembyder megen Interesse med Hensyn til en Række af de i Strafferetsplejen jævnlig forekommende Spørgsmaal.

O. Haack.

Fra fremmede Tidsskrifter.

Revue pénitentiaire et de Droit pénal. Bulletin de la société générale des prisons. XXXVIII année. XXXIX année No. 1—3.

Hæftet for Januar 1915 indeholder blandt andet en Oversigt over en Række franske Love og Bekendtgørelser, foranledigede ved Krigstilstanden. De færreste af disse er af mere almindelig Interesse. Dette gælder saaledes de særlige Bestemmelser af organisatorisk Art vedrørende de militære Domstole, deres Personale og Competence samt Bestemmelserne angaaende Proceduren. En Særstilling indtager Amnestiloven af 5. August 1914, der paa enkelte Punkter adskiller sig fra tidligere Amnestilove. De hidtidige Love om Amnesti i Tilfælde af Desertion eller Insubordination omfattede alle tidligere begaaede Overtrædelser; ogsaa saadanne, hvor Sagen var afgjort ved Dom, eller hvor Straffen var udstaaet. Man udøvede gennem disse Love Handlinger bestemte af Ædelmodigheds- og Forsyningshensyn, men man lod sig ikke bestemme af noget Hensyn til, hvad man kunde vente i Fremtiden. Loven af 5. August 1914 tager et andet Udgangspunkt, den tænker kun paa dem, som den Gang var Desertører eller ulydige. Lovgiveren har meget rigtigt tænkt paa, at der mellem disse var mange, som, naar de unddrog sig de militære Pligter, kun handlede saaledes for at undgaa Kasernelivet i Fredstid eller under Herredømme af en eller anden Lidenskab, og som havde fortrudt deres Handling, saasnart den var begaaet. Man har betænkt, at hos saadanne Mænd var Fædrelandskærligheden ikke udslukket, og at de, naar Krigen udbrød, vilde møde i første Række for at gøre

deres Pligt. For saadanne burde man lette Adgangen til at vende tilbage, og det gjaldt desuden om ikke at berøve Arméen deres Bistand. Fuldstændig Amnesti tilstaas derfor Desertører, som frivillig fremstiller sig til Indlemmelse i Hæren for franske Myndigheder, militære eller diplomatiske. Men de skal skynde sig. Fristerne er under Hensyntagen til den geografiske Afstand satte til 4, 6, 12 og 40 Dage i Stedet for 3, 6, 12 eller 18 Maaneder i de tidligere Love.

I Artikel 80 i Lov om Værnepligt af 21. Marts 1905 er fastsat Straf for dem, der lemlæster sig selv for at unddrage sig Værnepligten. Angaaende Soldater, der lemlæster sig eller forsøger derpaa for at unddrage sig Tjenestepligt har man en Bestemmelse, der foreskriver Oversendelse af saadanne til særlige militære Afdelinger. Et Cirkulære af 12. September 1914 fra Østarmeens Hovedkvarter paabyder omhyggelig Undersøgelse i saadanne Tilfælde med særlig Sigte paa, hvad der herved har været tilsigtet, eventuelt om vedkommende derved kan siges at have gjort sig skyldig i et Forhold, der maa karakteriseres som svarende til det at forlade sin Post.

Et Cirkulære fra Krigsministeriet af 1. Decbr. 1914 udtaler, at Militære, hvem der er overgaaet en betinget Dom, men som indenfor det kritiske Tidsrum ikke har givet Anledning til Klage, har Ret til at avancere, naar de iøvrigt har gjort sig fortjente hertil.

Lov af $\frac{5}{8}$ 1914 forbyder Offentliggørelse af andet end officielle Meddelelser fra Regeringen eller Generalkommandoen med Hensyn til Forhold vedrørende Mobilisering, Transport af Tropper eller Materiel, Korpsformationer, Hjemsendelser o. s. v. samt »i al Almindelighed enhver Meddelelse angaaende militære eller diplomatiske Forhold, som maatte være egnet til at bringe Fjenden Fordele eller at udøve en uheldig Indflydelse paa Hæren eller Befolkningen.« Straffen er Fængsel fra 1 til 5 Aar og en Bøde fra 1000 til 5000 fre. bortset fra formildende Omstændigheder. Indførelse af fremmede Aviser, Skrifter etc. kan forbydes af Indenrigsministeren.

Et Cirkulære af 11. Oktober 1914 foreskriver Vidneafhøring til Konstatering af paastaaede Folkeretskrænkelser fra Fjendens Side.

Ved Dekret af 7. Januar 1915 forbydes Salg en gros og en detail af Absinth og lignende. Undtagelse gøres kun med Hensyn til Eksport. Indenrigsministeren har der-

hos i et Cirkulære opfordret Præfekterne til at tage Forholdsregler mod mobiliserede Soldaters Hustruer, forsaavidt disse paa Beværtningssteder bortødsler deres Understøttelse til Drikkevarer. En Række strenge Bestemmelser er derefter udgaaet fra Præfekturerne. I 5 Departementer (12te Arme-korps) har Præfekterne i Overensslemmelse med den Højstkommanderende udstedt en Bekendtgørelse, som forbyder Salg af Alkohol under hvilkensomhelst Form til Soldater, Kvinder og Børn.

I Marts 1915 er for Deputeretkamret fremsat et Lovforslag, som forbyder Udskænkning af Spirituosa inden Kl. 9 Formiddag. Forslaget tager Sigte paa den udbredte, uhyggelige Vane, at Arbejderne, inden de gaa paa Værkstedet, indtager Alkohol paa fastende Hjerte »pour tuer le ver.«

Højest interessant er en Meddelelse i Tidsskriftets April-Maj Nummer, hvorefter vi gengive følgende:

Voldtægt begaaet af Soldater, hørende til de fremmede Okkupationshære.

Det er nu ved uimodsigelige Beviser godtgjort at talrige Angreb i de af Fjenden okkuperede Egne paa belgiske og franske Koners og Pigers Dyd har haft til Følge at gøre disse Kvinder til Mødre for Børn af tysk Blod. Senator Louis Marlin har ment, at Lovgivningen burde komme disse Kvinder til Hjælp ved en Undtagelsesbestemmelse, og han foreslaar, at dette skal ske ved, at Loven i Tilfælde af foreliggende Fosterfordrivelse, som under normale Forhold er strafbar, skal ignorere det passerende Ogsaa de Kvinder, som ikke længere befandt sig paa det okkuperede Territorium, men var flygtede derfra, skulde nyde godt af denne Bestemmelse. Bestemmelsen skulde dog træde ud af Kraft 4 Maaneder efter vedkommende Territoriums Befrielse.

Straffelovgivning angaaende Krænkelser af Folkeretten. Den deputerede Engerand har i det franske Deputeretkammer fremsat et Lovforslag med det Formaal at forebygge Folkeretskrænkelser.

Hans Tanke er, at man for de franske Krigsretter kunde indstævne Ophavsmændene til de almindelige borgerlige Forbrydelser, der er begaaede under Krigsoperationer, og, forsaavidt de ikke er i Øvrighedens Haand, dømme dem efter de franske Loves Bestemmelser til de i

samme fastsatte Straffe — in contumaciam. Denne Domfældelse vilde ikke være af blot platonisk Karakter, den vilde bevirke, at de dømte efter Krigen ikke kunde faa Adgang til det franske Territorium, og at man kunde konfiskere Ejendom, som de maatte besidde i Frankrig. Samme Følger vilde udstrække sig til de allieredes Territorium, hvis man kunde opnaa, at de fremmede Domstole vilde indrømme, at de Domme, der var afsagte i Frankrig, kunde eksekveres i Udlandet.

Det er Engerands Opfattelse, at en saadan Bestemmelse vilde være i Overensstemmelse med det Princip, som er udtalt i Art. 3 i Code civil, hvorefter Lovene er bindende for alle dem, der bebo Territoriet.

Redaktionen af R. p. et de D. p. knytter adskillige kritiske Bemærkninger til dette Forslag. For det første forudsætter en Domfældelse in contumaciam en anklaget, der er paa Flugt, som frivillig unddrager sig fra den strafferetlige Forfølgning, for hvilken han er Genstand. Men dette passer ikke her. Dernæst er det tvivlsomt, om den fornævnte Art. 3 er anvendelig i det foreliggende Tilfælde. Et okkuperet Distrikt er ikke, saalænge Okkupationen staar paa, under den Stats Souverænitet, som Okkupationen gaar ud over. Anderledes er maaske nok Forholdet, naar der er Tale om Krigsfanger. Man kan sikkert drage dem til Ansvar for deres Forhold, og det har man ogsaa gjort siden Krigens Begyndelse. Men meget ofte drejer det sig om Forbrydelse udført efter Befaling, som den paagældende ikke har haft Ret til at modsætte sig. Iøvrigt har den tyske, store Generalstab i 1902 offentliggjort et Reglement, hvori findes følgende Paragraf: »Alle Ødelæggelser, Brandstiftelser o. lign. i Fjendeland er forbudte. Den Soldat, der gør sig skyldig i saadanne Handlinger, straffes overensstemmende med Loven.«

Spørgsmaalet har været Genstand for Diskussion i Selskabet for Socialøkonomi. Her var man ikke stemt for Forslaget. »Hvor det drejer sig om et saa alvorligt Emne,« sagde Albert Rivière, »maa man undgaa at give Folk Anledning til at smile. En Domfældelse overfor en Chef for flere Armekorps vil næppe gøre denne bange, men den kan fremkalde hans Munterhed, og lad os spare os selv for denne Risiko.« Imidlertid fremhævedes det fra anden Side, at det nødvendigvis maa vække Forbitrelse, naar en Soldat begaar en almindelig borgerlig Forbrydelse, og

at han bør straffes ligesaavel som den, der gør sig skyldig i en saadan uden at bære Uniform. Herimod indvendes atter, at det kan være vanskeligt at adskille den militære Handling fra den Handling, der ikke med Rette kan betegnes saaledes. »Glem ikke, at Soldaterhaandværket, f. Eks. efter en Sejr, let fører til en Hjerneeksaltation, der kan give sig Udslag i Grusomhed og Brutalitet, de daarlige Tilbøjeligheder bliver fremtrædende paa næsten sygelig Vis!«

En indgaaende Behandling erholdt Spørgsmaalet i Fængselsselskabets Møde d. 19. Maj 1915. Her talte Professor Louis Renault, den bekendte Folkeretslærer, om Emnet: »I hvilket Omfang kan Strafferetten anvendes paa Handlinger, foretagne under Krig, naar de stride imod Folkeretten?« Vi referere følgende:

Spørgsmaalet er ikke nyt, men det kræver Samarbejde mellem Forskere af Folkeret og Strafferet, og Standpunktet maa være det, at Folkeretten angiver de Grænser, indenfor hvilke Strafferetten kan komme til Anvendelse. Den største Del af de Folkeretsforfattere, der har beskæftiget sig med Sagen, er enige om, at der er en Række Handlinger, foretagne under Krigsførelse, som ikke alene kan betragtes som »Krigshandlinger«, men som maa henføres under Strafferettens Rubrikker for strafbare Handlinger. Saaledes udtaler Féraud-Giraud, at Plyndring, Tyveri og Ødelæggelse, foretaget af fjendtlige Tropper paa besat Territorium, er røveriske Handlinger, som ikke kan retfærdiggøres af Krigstilstanden. De er da ogsaa ligefrem forbudte og strafbare i forskellige Lovgivninger. De individuelle Tyveri- og Røverihandlinger, foretagne af fjendtlige Tropper, bevare, uanset Krigstilstanden, deres kriminelle Karakter. Men hvem skal straffe Forbryderne, og hvem har Kompetence dertil? Dette er Hovedpunktet, og dette Hovedpunkt er ikke hidtil behandlet udtømmende. Den nuværende Krig gør Spørgsmaalet brændende. Først bør selve Krigens Begreb defineres. Den bedste Definition er givet af General Clausevitz: »Krigen er en Samling af Voldshandlinger, ved hvilke den krigsførende Magt søger at paatvinge Modstanderen sin Vilje.« Nu er det jo særdeles let at tage Sagen saaledes, at Sejrherreren altid har Ret, at »inter arma silent leges,« eller, om man vil, »Krieg ist Krieg.« Men saaledes bør det ikke være. Vort Retfærdighedsinstinkt protesterer uvilkaarligt mod en saadan Lære. Naar vi hører om et Slag, hvor

Tusinder har mistet Liv og Lemmer, føler vi en dyb Smerte, men vi harmes ikke. Hvis vi derimod hører om et enkelt Offer og samtidig erfarer, at der er handlet uforsvarligt mod denne ene Person, da melder Harmen sig. Naar Lusitaniaaffæren har fremkaldt saa stort et Røre, er det mindre paa Grund af Ofrenes Antal end paa Grund af den hele Fremgangsmaade, som her er benyttet. Ofrenes Antal og Nationalitet er vel nok skærpende Omstændigheder, men det er ikke Hovedelementerne.

I Haagerreglementet angaaende Krigslove og Krigsbrug er Artikel 22 af særlig Vigtighed. Den udtaler følgende: »De krigsførende har ikke en ubegrænset Ret i Valget af Midlerne til at skade Fjenden.« Denne Regel er ifølge officielle Rapporter, indhentede saavel i Belgien som i Frankrig, ikke overholdt af Tyskerne. Og dog er det kun ved Overholdelse af bestemte Regler for Krigsførelse, at Mennesket kan adskille sig fra Dyret, og at Krigen overhovedet kan indgaa som acceptabel i det internationale Liv. Noget saadant er allerede udtalt af Fénelon i hans Bog: *Examen de conscience d'un roi*. I Virkeligheden nødsages civiliserede Nationer til at enes om visse Reglementer for Krig. Alle Stater kan komme i Krig, ingen ved, hvem der vil sejre, derfor gælder det at sikre sig, at ens Modstander optræder nogenlunde human. Derfor udtalte ogsaa Hr. v. Martens paa Haagerkonferencen i 1899: »Vi danner et Selskab. Det staar enhver frit, om han vil indtræde i det eller ej. Men den, som er traadt ind, har underkastet sig Selskabets Love og maa handle overensstemmende med dem.« Man har altsaa fastslaaet visse Regler. Men hvorledes haandhæves de? En direkte Haandhævelse paa den Maade, at den enkelte Stat skulde kunne optræde og udøve Straffemyndighed overfor en anden, er udelukket. Naar der tales om Straffeekspeditioner og lign. i Forholdet mellem Stater indbyrdes, er dette ukorrekt. Da der i Forholdet mellem souveræne Stater indbyrdes ikke findes nogen, der er den andens Overhoved, kan der heller ikke blive Tale om Strafferet. Man kunde da maaske tænke paa en indirekte Haandhævelse af de omtalte Regler. Samfundet imellem Staterne kunde i hvert Fald give sig det Udslag, at f. Eks. de neutrale Stater udtalte en Fordømmelse overfor den Stat, der krænkede Reglerne. Men har man set noget til et saadant Fænomen under den nuværende Krig? Har man blot sporet en officiel Harm fra de

neutrale Staters Side, da Belgiens Neutralitet blev krænket?

Gives der da ikke nogen anden Mulighed for en indirekte Haandhævelse af Krigsførelsens Love, og vel at mærke en Haandhævelse af positiv Art? Jo, en saadan kan ske gennem Repressalier. Men herved er vi ude over Strafferetten, ja i det hele ude over Rettens Begreb. Repressalier er uretmæssige Handlinger, der udøves for at forhindre, at andre uretmæssige Handlinger udøves. Det gaar altid ud over uskyldige. Et Eksempel vil vise det. I 1812 var England i Krig med de forenede Stater af Nordamerika. Der fandtes i de forenede Stater mange Personer, der i ung Alder var udvandrede fra England, og som havde ladet sig naturalisere i Amerika. Efter dagældende engelsk Lovgivning havde disse bevaret deres Stilling som engelske Undersaatter. Nu erklærede England, at, hvis saadanne Personer blev grebne paa den amerikanske Flaade eller som hørende til Afdelinger af den amerikanske Hær, vilde de blive skudt som Forrædere. De amerikanske Repressalier bestod i, at det fra amerikansk Side erklæredes, at for hver amerikansk Borger, som blev skudt under saadanne Omstændigheder, vilde man skyde 3 engelske Fanger.

Men lad os vende tilbage til Begrebet direkte Haandhævelse. Een Ting er givet: Enhver krigsførende Magt har Ret og Pligt til at forhindre sine egne Tropper i at begaa strafbare Handlinger og i Overtrædelsestilfælde Ret til at straffe dem derfor. Men vi maa videre. Enhver krigsførende Magt har Ret til at fastsætte Straf for dem, der indenfor vedkommende Magts Myndighedsomraade begaar Handlinger, som den paagældende Magt er berettiget til at anse som utilladelige. Og den Undskyldning, som tidligere med nogen Ret kunde gøres gældende, nemlig at det ikke var sikkert, at den fjendtlige Magt vilde anse den Handling for strafbar, som den Magt, der er Territoriets Herre, hævder som kriminell, den Undskyldning er nu uden Betydning. Situationen er fuldstændig forandret, efter at Haagerreglementet er traadt i Kraft. Der, hvor den internationale Ret fordømmer visse Handlinger, der har Stafferetten fuld Hjemmel til at optræde. Professor Renault paaviser derpaa, hvorledes visse nærmere omhandlede franske Straffelovsbestemmelser er saaledes affattede, at de tager Sigte paa enhver, der overtræder dem, at de derfor ogsaa kan anvendes overfor Fjender, og at man helst maa und-

gaa ved en ny Lovgivning at indføre en yderligere Hjemmel for at straffe fjendtlige Soldater, der handler mod Krigslovene. En saadan speciel Lovgivning kunde tage sig ud som given ab irato, og den er overflødig. Der er Tilfælde, hvor en Handling, foretagen under Krigsførelse, bliver Drab eller Mord. F. Eks.: En Person gør Tegn til at ville overgive sig; i det Øjeblik, han er ved at blive taget til Fange, skyder han sin Modstander. Her foreligger Drab, ja vel endog, da Drabshandlingen er sket med Overlæg, Mord. Men Anvendelsen af Straffebestemmelserne bør i Almindelighed begrænses til at angaa individuelle Handlinger. I mange Tilfælde vil kun den overordnede, der har givet Befalingen, have Ansvar for Handlingen. Maaske skal man søge endnu længere tilbage. Ogsaa i denne Forbindelse falder det naturligt at nævne Lusitaniaaaffæren. Naturligvis er det urigtigt, naar man i Dagbladene har karakteriseret det, der her skete, som Sørøveri. Alle de for denne Forbrydelse særlige Momenter mangler. Men Handlingen var ikke hjemlet ved Folkeretten, og den var af utvivlsom kriminel Karakter som faldende udenfor lovlige Krigsførelse. Det har sin Interesse i denne Sammenhæng at gøre opmærksom paa, at Edinburgh Review kort forinden angaaende Tyskernes Indtrængen i Belgien havde udtalt følgende: »The invasion of Belgium was not an »act of war« but a »criminal act,« and the nations of the world must devise means to bring the authors of such act to trial and punishment.« Renault mener, at denne Udtalelse kan have paavirket den Dommerkendelse, som afsagdes efter Lusitaniakatastrofen, og hvorefter der rejstes »Anklage for Masse-mord mod den tyske Undervandsbaads Officerer, mod Kejseren af Tyskland og den tyske Regering, som har givet den paagældende Ordre.« Det kan imidlertid ikke erkendes, at der er Hjemmel for en saadan Anklage mod Kejseren, her er i det hele taget ikke Tale om en judiciel Handling, der kan tjene til Grundlag for en virkelig Retsforfølgning; hvad der foreligger er nærmest Udslag af en Trang til at tilfredsstille Englands offentlige Mening. Men at den foreliggende Handling maa sideslilles med Begrebet Mord er Renault for sit Vedkommende ikke i Tvivl om. Der er ofret Menneskeliv paa Trods af Folkerettens Regler, og Drabet af dem er overlagt. Han kommer ikke ind paa den Nødretsregel, som alene kan anføres til vekommendes

Forsvar, og som ikke er helt uden Støtte i det omtalte Haagerreglement.

Naturligvis kan Strafferet kun udøves effektivt overfor dem, man skaffer tilstede. Konstateringen af Forbrydelser kan muligvis blive yderst besværlig; men dette er et Opportunitets-, ikke et Retsspørgsmaal. Engerands Standpunkt: Domfældelse in contumaciam vil R. helst undlade at beskæftige sig med, han anser det for tvivlsomt om en saadan Domfældelse kan have de Konsekvenser, som E. anfører. Men et Spørgsmaal frembyder sig straks. Vil ikke efter Krigen en Retsforfølgning mod Ophavsmændene til de Forbrydelser, hvorom her er Tale, udelukkes ved den i Fredstraktaterne almindelige Amnestiklausul?¹⁾ »Men det, her er Tale om, har intet at gøre med den Tankerække, hvormed vi har beskæftiget os, og jeg for mit Vedkommende haaber oprigtigt, at der med Hensyn hertil ikke maa gives en absolut Amnestiklausul.«

Af hvad der fremkom under den paafølgende Diskussion maa vi indskrænke os til at anføre Edouard Clunets Bemærkninger om Forskellen mellem Repressalier og Reciprocitetshandlinger. Om disse sidste udtalte han, at det havde vist sig, at de af Tyskerne anvendte kvælende Gasarter havde bragt dem meget store Fordele. Nu vel, vi nødsages til Gensidighed. »Gensidighed er indenfor det internationale Samkvem en af Formerne for Høflighed.«(!)

Om Nedsættelsen af en særlig Kommission i Rusland til Konstatering af Brud paa Krigslove og Krigssædvaner gives der i Hæftet for April—Maj 1915 nærmere Meddelelse af Professor Wladimir Nabokoff, Formanden for den russiske Afdeling af den internationale Kriminalistforening, der vil erindres af mange fra Foreningens Kongres i København 1913, og som nu gør Tjeneste som Lieutenant i den russiske Territorialarmé.

Den franske Lov om Børnedomstole af 22. Juli 1912 møder forskellige Vanskeligheder for sin Gennemførelse.

¹⁾ Jfr. Pragertraktaten af 1866: Ingen Indbyggere i Hertugdømmerne Slesvig og Holsten og ingen af Kejseren af Østerrig og Kongen af Preussens Undersaatter skal kunne drages til Ansvar for deres politiske Optræden under Krigen o. s. v.

For at undgaa Usikkerhed i Anvendelsen har man bestemt at lade alle mødende Tvivlsspørgsmaal af Vægt blive Genstand for Appel. Et Savn er særlig af Betydning: Man kender ikke det danske Begreb »Optagelseshjem« og spørger bekymret: »Hvor skal vi finde et Internat egnet til at modtage dem, som hverken kan overgives til Fattigvæsenet eller velgørende Institutioner?« En sørgelig Erfaring har man gjort. Antallet af Børn under 13 Aar, som bringes for Domstolen, er ganske ringe, ikke fordi Antallet af forbryderske Børn i den Alder er ringe, men fordi man kun træder op, naar Forbrydelserne bliver særlig hyppige eller særlig grove. Man gør opmærksom paa, at det er uheldigt at udsætte Anbringelse paa Opdragelsesanstalt mere end højst nødvendigt. Et Cirkulære af 30. Januar 1914 har paa sjælden ingaaende Vis behandlet alle de Spørgsmaal vedrørende Lovens Anvendelse, som kan tænkes at rejse sig i Praksis med Hensyn til Behandlingen saavel af Børn under 13 som af Børn mellem 13 og 18 Aar, ligesom det nærmere giver Regler angaaende Bekostningsspørgsmaalet og den Fremgangsmaade, der i saa Henseende bør følges. I Paris anslaaer man Antallet af Sager vedrørende Børn under 13 Aar til mindst 1000, medens 3 a 4000 Sager angaar Børn i Alderen 13—18.

I det almindelige franske Fængselsselskab har Loven været Genstand for en meget livlig Diskussion, der fik særlig Interesse derved, at Professor juris Garçon med Hæflighed gjorde sig til Talsmand for Principper, der gik paa tværs af Lovens System, omend med Anerkendelse af dens gode Hensigt. Hans Hovedindvending knyttede sig navnlig til den Mangel, som ofte lægges nye Love til Last, at de Institutioner, der er nødvendige til deres Gennemførelse, ikke er tilstede, naar Loven træder i Kraft. Hvor skal man anbringe et Barn under 13 Aar i Mellemtiden mellem dets Anholdelse og den Dag, da Børnedomstolens Afgørelse falder? Men Indførelse af Børnedomstole i Frankrig er angribelig udfra et mere almindeligt Synspunkt. Det havde glædet Taleren særlig i de senere Aar blandt de dygtigste af de Studerende at finde en fremtrædende Tendens i Retning af juridisk Nationalisme. Hvorfor skal vi, som tidligere har givet Love, som har tjent som Mønstre for andre Nationer, hvorfor skal vi søge andetsteds hen for at finde Lovregler, der hverken passer til vor Fortid, vor gamle Civilisation, eller vore Sæder og Skikke, ja som endog er i Uovensstem-

melse med vor Nationalkarakter? Der er aabenbart for Tiden en Mode, der gælder for Love, paa samme Maade som der en Mode for Damehatte. For Tiden skal der Fjer til Damehatte. I Morgen kræver Moden Baand eller Blomster. Alle adlyder Parolen. Den legislative Mode har erklæret sig for Børnedomstole, og denne Omstændighed alene har kunnet overbevise en Mængde Mennesker om, at det var bydende nødvendigt at sørge for deres Indførelse. Har man ikke ogsaa foreslaaet os at vende tilbage til Legemsstraffen under Paaskud af, at England endnu kendte Katten med de 9 Haler, og at Rusland benytter Knut, og har man ikke hos os villet anvende Kastration af Recidivister, fordi nogle Stater i den amerikanske Union har fundet paa dette Barbari. Nuvel, Børnedomstole og Tilsynsværgemaal (*liberté surveillée*) er angelsaksiske Institutioner, som i Amerika og i England kan udfylde en Trang og medføre gode Virkninger. Men hvorfor i al Verden skal de indføres hos os? »Jeg har den Ære ved Universitetet i Paris at beklæde en Lærestol for sammenlignende Strafferet, jeg kender den Betydning, der knytter sig til disse høje og skønne Studier, og al deres praktiske Nytte. Men lad os dog have Sans for Maadehold og ikke gøre os skyldige i Overdrivelse.« Lovene fra fremmede Lande maa ikke uden videre overføres, de maa tilpasses, og det kan ikke ske, naar de ikke stemmer med vore Principper og Traditioner. Hvem vil vove at paastaa, at det sociale Fremskridt staar i Forhold til den Oversvømmelse af Tekster og Reformers, som træder frem igennem daarligt studerede, daarligt redigerede, afjaskede, unyttige og skadelige Love?

Vi er for Øjeblikket i en Valgperiode. Jeg har forgæves spejdet efter en Kandidat, som i sit Program lover at modsætte sig disse legislative Udsvævelser. Hvis jeg havde været Valgkandidat, vilde jeg kun have lovet mine Vælgere én Ting, den nemlig i hele min Funktionstid ikke at fremsætte noget Lovforslag. Saa havde jeg maaske ikke udrettet noget godt, men jeg havde i hvert Fald ikke gjort noget galt. Thi det store Onde — det skal udtales højt og tydeligt — udgaar fra det parlamentariske Initiativ, saaledes som det praktiseres i vort Land i de sidste 20 Aar. Den Lov, her er Tale om, er bleven kaldt til Live efter en livlig og dygtigt gennemført Propaganda med en Række Kongresbeslutninger i Ryggen. Og hvor megen Skade gør ikke disse Kongresser, hvor man vedtager Beslutninger af

Høflighed overfor Forslagstillerne uden at betænke, at de en skønne Dag faar en Karakter, der ikke er rent platonisk, idet de ofte meget stærkt paavirker den offentlige Mening! Loven er ufuldkommen, fordi den er inspireret og redigeret af Personer, der mere er Filantroper end Jurister. Man har tilsidesat almindelige Regler for Procedure, fordi man ikke har haft Forstaaelsen af disses klassiske, det vil sige nødvendige, Betydning. Man har overset de processuelle Vanskeligheder, der kunde opstaa, naar et Barn nægtede sig skyldig, og man har ikke gjort tilstrækkeligt for at sikre sig, at Lovbestemmelserne kunde eksekveres. Man har stølet for meget paa Hjælp fra det private Initiativ, man har ikke skabt de fornødne supplerende Institutioner. Hvor er de passende Asyl og Internater? Hvor er Anstalterne for abnorme Børn, hvor er Reformskolerne? Hvorhen jeg saa vender mig, ser jeg kun det tomme Rum. Hvorfor skal vi have hemmelig Procedure, hvor det drejer sig om unge Mennesker mellem 16 og 18 Aar, der kan faa en Straf paa mange Aars Fængsel? Her er ikke Tale om Værgemaalsprincipper, her er Tale om Repression. Samfundet fordrer her Offentlighed. Men først og fremmest »den Delegerede« (Tilsynsværgeren) er Udtryk for en Institution, som aldeles ikke harmonerer med fransk Væsen og Livsopfattelse.

Dette, at en fremmed kan trænge ind i en Families Hjem og krænke dets Fredhellighed, det er ikke og bliver aldrig fransk Skik, det er i Strid med vore Sæder, med vore gamle Traditioner, med Folkets Aand. Det lader til, at man har næret Frygt for ikke at finde tilstrækkelig mange Tilsynsværger, hvilken Fejltagelse! Det, jeg frygter for, er at man vil finde altfor mange. Jeg frygter deres overdrevne Iver, deres Indblanding af uvedkommende Motiver, navnlig i de smaa Byer, hvor saa mange politiske og religiøse Modsætninger gør sig gældende. Det er maaske rigtigt, at i borgerlige Kredse vil man være fri for det ydmygende i saadanne Indgreb. Men i Arbejderskredse, i de fattige Familier, vil de Delegerede komme og give Raad, som faar Karakter af Befalinger, og det er navnlig det, der harmer mig. Jeg ved, at der findes daarlige Forældre, ja fra dem bør Forældremagten tages; men, hvis I giver dem Raadighed over deres Barn, lad det da ske saaledes, at hverken deres Værdighed, deres moralske Autoritet eller deres individuelle Frihed lider derunder!

Det er ingen smaalig Kritik, jeg retter mod Loven. Jeg er enig i dens Tendens, den at komme den forbryderske og ulykkeligt stillede Ungdom til Hjælp. Her er et Spørgsmaal, der trænger til hurtig Løsning. Kriminaliteten blandt Ungdommen vokser i en uhyggelig Grad, navnlig i Byerne; der maa findes Midler herimod. Men Maalet naas ikke ved en frygtsom processuel Lovgivning, hvor det gælder praktiske Resultater.

Maalet ligger højt, det er vanskeligt at naa. Hvad det gælder er f. Eks. at lukke Udskænkningstederne, fordi de fremmer Misbruget af Alkohol, fordi de er Rekruteringskontorer for den Bande af Apacher, som er en stadig Trusel for os alle. Hvad det gælder om er at holde op med at give Love, som opløser Ægteskabet og Forældrenes Myndighed, vi maa tvertimod bestræbe os for at genoprette Respekten for Familien og gengive Fædrene Følelsen for deres Pligter og deres Ansvar. Vi maa have Efterskoler, Lærlingehjem o. s. v., en Række opdragende Institutioner. Jeg tror ikke paa, at Børnedomstole er et egnet Middel, men skulde jeg tage fejl, vil ingen være gladere derover end jeg selv.

Overfor dette stærke, man kunde fristes til at sige ubeherskede Angreb paa Loven — et Angreb, der imidlertid utvivlsomt bunder dybt i fransk Opfattelse af Familien som en Institution af langt mere omfattende Karakter end anerkendt i andre Lande, Kina undtaget — blegner de øvrige Indlæg i Diskussionen. Særlig fra belgisk Side blev det dog med Styrke gjort gældende, at Børnedomstolene dér fungerede fortræffeligt, og en Taler advarede mod at drage forhastede Slutninger paa et saa tidligt Tidspunkt. »De, som allerede efter at Loven har været anvendt i fem Maaneder vil udtale en endelig Dom om Lovens Virkninger, handler ligesaa naivt som de Børn, der nogle Dage efterat have plantet en Urt trækker den op af Jorden for at se om Rødderne har sat sig ordentlig fast. Loven var nødvendig; ved at give den har vi udført et Arbejde til Samfundets Gavn og Beskyttelse. Det er et Resultat, som man ikke maa foragte!« En senere Taler erklærede, at en Lov som den omtalte, ikke vokser frem med samme Hast som en Champignon; den kom, fordi den repræsenterede Ønsker nærede i vide Kredse, i lange Tider! Vi har forlangt en særlig Behandling af Børn, at de kom for særlige Domstole, at Straffelovene ikke anvendtes paa dem, naar de var

under 14 Aar. Vi har opnaaet det. Vi har beklaget os over, at Forhør over Børn tidligere foregik for aabne Døre, vi har opnaaet en Indskrænkning i Offentligheden. Vi har ønsket, at Dommeren ikke skulde staa overfor det utilfredsstillende Alternativ: Domfældelse eller Frifindelse, vi har faaet Probationssystemet (*la liberté surveillée*). Alt dette maa ikke glemmes.

Det er ogsaa interessant af Diskussionen at se, at Kritikken til Dels vender sig i samme Retning som herhjemme, da Værgeraadsinstitutionen traadte i Kraft. Man klager over, at Politiets Assistance er anvendt i større Omfang end nødvendigt, og at der er for ringe Tilbud i Retning af Tilsynsværger. I Amiens (92000 Indb.) har der meldt sig 5 og i Paris kun 125. Man ønsker særlig, at Kvinder, derimellem ogsaa Kvinder af Arbejderstanden, skal paatage sig Hvervet. I Modsætning hertil er der i Bryssel 600 »Delegerede«, hvoraf kun 3 modtager Løn (70 frs. om Maanedagen). En ulønnet Tilsynsværger maa helst kun tilse 2 à 3 Børn.

Allerede inden Krigen var Spørgsmaalet om Forholdet mellem Loven om Børnedomstole og den militære Straffelov Genstand for Undersøgelse. Er Forholdet det, at Loven af ²²/7 1912 om Børnedomstole ophæver visse Bestemmelser i den militære Straffelov vedrørende Kompetencen? Indskrænker den nye Lov den militære Lovs Kompetence? Kan mindreaarige herefter ikke tiltales for Krigsretten o. s. v. Spørgsmaalet har bl. a. Betydning med Hensyn til Børn, der opdrages til Soldater »les enfants de troupe«. De kan indskrives med det fyldte andet Aar, bliver i deres Familie til 13 Aars Alderen og opdrages derefter paa Anstalter med militært Tilsnit. En hel Række vanskelige Spørgsmaal, til hvilke Lovgivningen ikke bestemt har taget Stilling, opstaar, naar Forbrydelser er begaaede af voksne militære i Forbindelse med Personer i Alderen indtil 13 Aar og 13 til 18 Aar. Hvorledes ordnes Kompetenceforholdet her mellem de respektive Domstole? Spørgsmaalet har senest været behandlet ved et Møde i Paris i April d. A. Det blev her fastslaaet, at da Børn under 13 Aar nu er erklærede for ansvarsfri, kan der ikke være Tale om at drage dem til Ansvar overfor militære Domstole. Men anderledes stiller Forholdet sig overfor Personer over 13 Aar, der har begaaet Forbrydelser, der falder ind under militær Straffelovgivning. Princippet maa her være,

at de dømmes efter militær Ret. Loven af 1912 indfører en Række Forholdsregler vedrørende Børn og unge Mennesker, som ikke hidtil kendtes i Lovgivningen. Kan en Krigsret forordne Tilsynsværgemaal eller give betinget Dom? Man vedtog med Hensyn til det sidste Punkt følgende Udtalelse: Krigsretterne skal i saa stort Omfang som muligt iagttage de processuelle Regler, der i Loven af 1912 er foreskrevne for mindreaarige.

Af en Artikel i Hæftet for Jan.—Febr. 1914 angaaende den almindelige Kriminalitet og Kriminaliteten hos mindreaarige af Maurice Yvernès, Chef for den judicielle Statistik, uddrager vi følgende:

England. Medens man regner, at der paa 100.000 Indbyggere af alle Aldere falder 144 alvorlige Forbrydelser, er Forholdet forsaavidt angaar Personer i Alderen 16—21 293 paa 100.000.

Kriminaliteten blandt de unge er, efter hvad Tallene for 1910 og 1911 viser, i uhyggelig Tiltagen.

Tyskland. Medens Totalsummen af Domfældelser er steget med 63 % er Forholdet for de mindreaariges Vedkommende 72 %; alt i Tiden fra 1882 til 1906—10.

Italien. I 1905—6 var Antallet af mindreaarige Domfældte $\frac{1}{7}$ af samtlige Domfældte, i 1908 er Antallet steget til $\frac{1}{4}$.

Østerrig. Antallet af Domfældte mindreaarige er næsten $\frac{1}{4}$ af det samlede Antal Domfældte, et højt Forholdstal, der kaster et uhyggeligt Lys over Kriminaliteten i Østerrig.

Ungarn. Kriminaliteten blandt de unge udvikler sig i Særdeleshed i Byerne, hvor man regner med 90 unge Forbrydere paa 100,000 Personer, mod 68 paa Landet. I Budapest regner man, lakket være et ivrigt Repressionsarbejde, dog kun med 65,9.

Det franske Selskab til Hjælp for løsladte Fanger (Société générale pour le Patronage des libérés). afholdt Generalforsamling d. 25. Februar d. A.

Antallet af løsladte under Selskabets Forsorg udgjorde i 1914: 2656, nemlig 2545 Mænd og 111 Kvinder; det udgjorde i 1913 3163. Forskellen er en Følge af Krigen. Fra 1. August til 31. December havde man under Anbringelse

i Optagelseshjem kun 724, medens man i den tilsvarende Periode i 1913 modtog 1174. Af de antagne har 1650 efter Udløbet af det reglementerede Ophold undladt at give Meddelelse om, hvorvidt de havde faaet Arbejde. Størstedelen frygter for, at man skal give Oplysninger om dem, og vil helst undlade at meddele deres Arbejdsgivere, at de har henvendt sig til et Fængselselskab. Antallet af dem, der er anbragt i Plads, er 324. I den første Del af Aaret fik et større Antal Arbejde paa Landet. Antallet af betinget benaadete indskrænkes mere og mere. I 1914 forelaa der 148 Andragender om betinget Benaadning. De fleste af disse kunde Selskabet ikke anbefale, dels fordi de fordrede Betingelser manglede, dels fordi der efter stedfunden Undersøgelse manglede tilstrækkelige Garantier for fremtidig hæderlig Opførsel. 19 Andragender anbefaledes til Indenrigsministeriet, af disse bevilgedes kun 7.

Man lægger megen Vægt paa at forsyne de løsladte Fanger med de nødvendige Klædningsstykker og modtager ligesom i Danmark gerne aflagte Klædningsstykker til dette Formaal.

En Del løsladte Fanger har faaet Arbejde ved Befæstningsanlægene, en endnu større Del er kommen i direkte Militærtjeneste, idet deres Alder er mellem 20 og 50 Aar.

Denne Formindskelse i Antallet af de straffede Personer, man har maattet antage, har tilladt Bestyrelsen at give Husly til Flygtningene fra Belgien eller de af Fjenden besatte Departementer. Siden September er der ikke gaaet en eneste Dag, hvor ikke Optagelseshjemmet i Cevennergaden har modtaget fra 15 til 45 Flygtninge. Ialt har man indtil 1. Januar modtaget 1910 saadanne. »Vi er overbeviste om,« siger Generalsekretær Vallet, »at selvom disse Antagelser (»admissions«) ikke ganske stemmer med vore Loves Bogstav, saa stemmer de dog ubetinget med Aanden i dem; thi det er Barmhjertigheden, der er Kvinlessensen i ethvert Velgørenhedsarbejde.«

Det har stor Interesse at lægge Mærke til, at Krigen kun i meget ringe Grad har paavirket Regnskabets Indtægtsside. De private Bidrag er kun gaaet ned med 640 francs. Staten, Paris' Kommune, Generalraadene (med Undtagelse af nogle ganske faa) har givet de sædvanlige Bidrag. Regnskabet balancerer med c. 68,000 frs. Selskabet vil fortsætte sin Virksomhed uforandret, saalænge Krigen varer.

Der findes i Frankrig et Selskab, der tager sig af protestantiske Fanger, og som synes at gøre betydelig Gavn. Det hedder i dets Aarsberetning: »Vort Selskab er saa at sige (desværre) det eneste Selskab, som lader aflægge Besøg hos Mandsfanger, og dette er en af Grundene til, at saa mange Anholdte lader sig indskrive som Protestanter.«

Et andet protestantisk Selskab tager sig af unge Mennesker af protestantisk Religion, som er udsatte for moralsk Fordærvelse. Disse anbringes navnlig i Ardèche og la Drôme, hvor Forholdene er særlig gode. Det udtales herom: »Evangeliets Indflydelse har kunnet føles her i 3 hundrede Aar, Sæderne er stadig forholdsvis rene, og Barmhjertigheden holdes i Ære. Man kan i Sandhed betro Born, der er i Fare, til disse Familier, over hvem der hviler den Velsignelse, som er lovet dem, der elsker Gud og holder hans Bud.«

Ganske særlig Betydning har det Arbejde, der fra protestantisk Side udøves i fransk Guyana overfor Personer, domte til Strafarbejde eller Forvisning. Efterat Pastor Cazalet havde haft en Række Feberanfald, der truede ham med Døden, blev han hjemkaldt, og det er nu Pastor Martin, der leder Virksomheden. Betydningen af denne ses bedst paa Grundlag af en Skildring af de fortvivlede Forhold, hvorunder Straffangerne lever. En Nedstigning i Bagnoet er som en Nedstigning til Helvede. Skibet var inddelt i 9 store Jernbure, i hvilke Fangerne var anbragt. Det er umuligt at gøre sig en Forestilling om den Stank og den Hede, der herskede her. Det er som man skulde kvæles. Fangerne er anbragt tæt opad hverandre, iførte deres franske Fangedragt af graat Vadmel, og de er i August Maaned ankomne til et tropisk Klima. »Det er i disse flydende Bagnoer, under Beskyttelse af Opsynsmænd, væbnede til Tænderne, at jeg kommer i Forbindelse med mine nye Sognebørn, af hvilke i hvert Fald nogle syntes at være glade over ved deres Ankomst at træffe en protestantisk Præst. Det er et sørgeligt »Velkommen«, jeg kan byde. Jeg skelner mellem Burenes Stænger ved det elektriske Lys ganske unge Mænd uden Skæg, næppe mere end en 17—18 Aar gamle. Der var ogsaa Mænd med graat Haar. Hvor er det sørgeligt!« Derefter følger en Skildring af Øen Maroni, hvor de spedalske er internerede. De spedalske Straffanger, der endnu er arbejdsdygtige, er forholdsvis

velstillede, de kan færdes frit omkring i smukke Natur-
omgivelser og beskæftige sig med Hønse- og Dueavl, med
Fiskeri eller Havebrug (hvortil Jorden dog ikke er vel-
skikket). Men de Spedalske, som er haardt angrebne, maa
nødvendigvis hengive sig til Lediggang. Synet af dem er
frastødende. Udflod, Saar og Udvækster, Tabet af Lemmer
o. s. v. gør, at mange ligefrem indgyder Rædsel, og med
en haabløs Fremtid for Øje forsømmer de ethvert Hensyn
til Renlighed og Hygieine. Disse ulykkelige modtager Præ-
sten næsten med Jubel, naar han besøger dem, og er tak-
nemlige for den Sjælesorg, han kan yde. De flokkes om
ham og slaas næsten om de Blade og Tidsskrifter, han
uddeler. Deres Glæde over ethvert venligt Ord er rørende.
Men hvilken ynkværdig Skare!

1ste Kongres for internationalt Retspoliti af-
holdtes i Monaco 14.—18. April 1914. Deltagelsen var
stor: 300 Medlemmer, repræsenterende 25 Stater. Til For-
mand valgtes Pariseruniversitetets juridiske Fakultets De-
kanus: Larnaude. I sin Indledningstale fik han — rigtig-
nok paa meget indirekte Maade — Lejlighed til at alludere
til os, idet han gengav Hamlets Ord med en ikke uvæ-
sentlig Forandring: »Il y a quelque chose de pourri dans
le royaume de la . . . répression« (. . . in the state of
Denmark) og derefter citerede »den meget store Kriminalist«
Garrauds Udtalelser i København ved Kriminalistmødet i
1913: »Kriminaliteten bliver mere og mere ungdommelig,
mere og mere voldsom, mere og mere erhvervsmæssig,
mere og mere organiseret. Man burde efter Talerens Me-
ning tilføje »mere og mere international.« Mod Internatio-
naliseringen af Forbrydelserne var der kun ét Middel:
Internationalisering af Retsforfølgningen. Naturligvis kunde
man ikke haabe paa en egentlig Internationalisering af
Straffelovgivningen, men man kunde afskaffe adskillige
gammeldags Former, der vanskeliggjorde Udlevering af
Forbrydere fra den ene Stat til den anden. Det maatte
da blive Kongressens Program. Referatet af Kongresfor-
handlingerne giver Indtryk af, at adskillige interessante
Emner er bleven behandlet uden at større Resultater ses
at være opnaaede. Om det første Punkt: Midler tjenende til at
simplificere Forbryderes Arrestation, kunde der ikke opnaas
Enighed. Politimændene ønskede Frigørelse for diploma-
tiske og judicielle Omsvøb, Dommerne holdt paa Dom-

merkontrollens Nødvendighed. Angaaende Punkt 3 enedes man om følgende »Ønske«: »Idet Kongressen anerkender Nødvendigheden af, at der i Forholdet mellem Politie-mbedsmænd, hørende til de forskellige Stater, anvendes et internationalt Sprog, anbefaler man, at der indtil det Tidspunkt, da Esperanto eller andet tilsvarende Sprog bliver tilstrækkeligt udbredt til at anvendes i dette Øjemed, gøres Anvendelse af det franske Sprog.«

Kongressen udtalte endvidere Ønsket om, at Politividenskaben blev Genstand for Undervisning ved alle juridiske Fakulteter. Det lyder pudsigt, men er maaske praktisk, at man bragte paa Tale ved Undervisningen at benytte kinematografiske Fremstillinger.

En interessant Diskussion drejede sig om, hvorvidt det anthropometriske eller det daktyloskopiske Identifikationssystem burde lægges til Grund. Man var inde paa Spørgsmaalene om den heldigste Form for en international Type paa et moderne »Generaliablad« og Indretningen af et Centralbureau for »Strafferegistere.« Det paapegedes dog, hvor uoverkommeligt et Arbejde Oprettelsen af et saadant Kontor og dets samvittighedsfulde Betjening vilde være. Angaaende Spørgsmaalet om Udlevering af Forbrydere, et Emne, der forhandlede under Garofalos Forsæde, paapegedes den Betænkelighed, en altfor summarisk Fremgangsmaade kunde fremkalde, hvorved man særlig henledede Opmærksomheden paa, at man ikke maatte gaa en fremmed Regerings Ærinde, hvor der kunde være Spørgsmaal om politiske Forbrydelser.

Efter Forslag af Henri Prudhomme vedtoges følgende: »Kongressen udtaler Ønsket om, at i Tilfælde af, at der i 2 Stater samtidig indledes Retsforfølgning mod en Person, skal paagældende Person overgives til den Stat, der fremsætter Begæring om Udlevering, fra det Tidspunkt, da endelig Bestemmelse om Aktion er taget i den Stat, overfor hvilken Udleveringsbegæring er fremsat, dog paa Betingelse af, at den paagældende overgives til førstnævnte Stat, saasnart sidstnævnte Stat for sit Vedkommende har truffet endelig Bestemmelse om Retsforfølgning«.

Der kan næppe være Tvivl om, at Fingeren her er sat paa et vigtigt Punkt. Naar Udlevering først finder Sted til Stat Nr. 2 paa et Tidspunkt, hvor Forbryderen har afsonet sin Straf i Stat Nr. 1, lægges der betydelige Hindringer i Vejen for, at der i rette Øjeblik kan skaffes Bevis

for Karakteren og Omfanget af den Forbrydelse, for hvilken vedkommende ønskes aktioneret i Stat Nr. 2. Vidnerne er maaske da afgaaede ved Døden eller forsvundne, Interessen for Sagen har tabt sig, Energien er slappet.

Strafferetspleje og Fængselsvæsen i den italienske Koloni Libyen (Tripolis og Cyrenaica).

I en fransk Anmeldelse (A. Berlet i »R. p. & de D. p.«) gives efter en Artikel i Scuola positiva en Række højst interessante Oplysninger om Anvendelse af moderne Straffeprincipper i den italienske Koloni i Afrika. Saaledes fastsætter Erythreas Straffelovbog Anvendelse af ubestemte Straffedomme. Dommeren skal med største Omhu undersøge vedkommende Tiltaltes Karakter, Fortid, Familieforhold og Forbrydelsens Aarsager, hvorefter kan skrides til Straffens retslige Individualisation. Skadeserstatnings Ydelse skal indgaa som absolut Betingelse i Afgørelsen. Naar en Bøde idømmes, skal en Del af denne, dog ikke over $\frac{3}{4}$, tilfalde den skadelidende. Selv den Tiltalte, der anses for uansvarlig paa Grund af Sindssygdom, skal holdes tilbage, for at hans mentale Forhold kan undersøges, og kan, uanset Udfaldet af Undersøgelsen, dømmes for Forbrydelsen til en Minimumsstraf af Fængsel, saaledes at han kun løslades, hvis Dommen erklærer ham for uskyldig. Denne Uskadeliggørelse af sindssyge Forbrydere billiges af Garofalo, ligesom Lombroso har taget kraftigt til Orde for en saadan Forholdsregel. Uforbederlige Recidivister kan forvises for bestemt eller ubestemt Tid til et bestemt Sted f. Eks. en Ø, dog at den trufne Bestemmelse til ethvert Tidspunkt kan hæves.

Med Hensyn til Strafferetsplejen hyldes Herbert Spencers Theori, hvorefter ethvert Fængsel over sin Udgangsport skulde have Ordene: »Den, som ikke arbejder, faar intet at spise.« Der sørges for passende Arbejde til alle Fanger. Arbejdet bestaar hovedsagelig i Maattefletning og Tæppevævning, forsaavidt der er Tale om Indendørsarbejde. Men der findes ogsaa Friluftskolonier for Straffearbejdere (Anlæg af Veje, Minearbejde etc.). Der kan ogsaa blive Spørgsmaal om, at Fangearbejdet, under Kontrol, tages i privat Entreprise. I saa Tilfælde skal vedkommende Fange paa Arbejdsgiverens Bekostning være forsikret mod Ulykkestilfælde. Den Løn, Fangen fortjener, tilfalder delvis det offentlige som Godtgørelse af Omkostninger, dels et Fond til Fyldestgørelse af de skadelidende, som endnu

ikke have erholdt Erstatning, dels en Kasse, oprettet til Fordel for Fangerne, saaledes at Halvdelen af Udbyttet tilfalder særlig fortjente Fanger, medens den anden Halvdel tilfalder vedkommende Arbejder selv til Bestridelse af personlige Smaaudgifter.

Kvindelige Advokater i Italien. Den italienske Højesteret har ikke villet anerkende Kvindens Adgang til at procedere som Advokater. Dommen støttes paa, at Loven ikke indeholder nogen Bestemmelse herom og »*no-
luit ubi tacuit.*» Man paaberaaber sig ogsaa, at det i Frankrig ansaas nødvendigt at give en Lov om Kvinders Adgang til at aflægge Eden for Advokater. »*Revista penale*« kritiserer denne Afgørelse. Loven skal fortolkes overensstemmende med sin Ordlyd, naar Forholdene har udviklet sig saaledes, at en Nyanvendelse — *in casu* overfor Kvinder — kan ske. »Det er ikke mere urimeligt at admittiere kvindelige Advokater i Skranken end at regne Stævne-maalet efter Luftlinie, hvor Afstandene er bestemte i en Lov af 1859, altsaa Diligencetiden.«

En særlig Artikel vies i Hæfte 1—2 1914 til Skaberen af det parisiske Politipræfekturs anthropometriske Afdeling¹⁾ Dr. Alphonse Bertillon, som den 13. Februar 1914 afgik ved Døden i Paris som Følge af Anæmi.

B. var født i Paris 22. April 1853, hans Fader og Bedstefader var Statistikere. I 1883 offentliggjorte B. i Forening med Dr. Chervin en Undersøgelse angaaende Racerne i Bolivia: »*Moderne Ethnografi vedrørende vilde Racer.*« Han var da allerede indtraadt i Politipræfektoret i den Hensigt at søge indført det Identifikationssystem, som han da havde udfundet, og paa hvis Fuldkommengørelse han senere stadig arbejdede. Ved Støtte bl. a. af Léon Bourgeois, Herbet og Lèpine opnaaede han at organisere den paagældende Virksomhed, hvis Nytte efterhaanden gik op for alle civiliserede Stater. Men jo mere berømt hans Navn blev, jo mere beskeden var hans Optræden. — En smuk Mindetale holdt Prof. Larnaude over ham ved Kongressen for international Retspoliti i Monaco, han sammenlignede Bertillon med Pasteur. »Som denne har han

¹⁾ Se Hakon Jorgensens Afhandling i Nordisk Tidsskrift for Strafferet. 2den Aargang (1914) S. 166 ff.

fundet en Lov og skabt en Methode, hvis Anvendelse kan varieres i det uendelige, og hvis Udvikling vil blive fortsat. Den Tid, da der kunde opnaas Resultater ved Hjælp af falsk Skæg og Udklædning, ved Benægtelse, Løgne, Forstillelse og Fortielse er forbi. Takket være Bertillon har Politiet nu et Øje, der ikke svigter, og som gør det umuligt for Forbryderne at skjule deres Identitet. B. har muliggjort det Mirakel at give Politiet den Gave, som de barnlige Folkeslag tillagde mystiske Væsener, og som af dem opfattedes som et Udtryk for det guddommelige Princip, der afslørede Usandheden«

C. E. Cold.

Fremkomsten af 6. omarbejdede Udgave af Hans Gross's berømte Værk: »Handbuch für Untersuchungsrichter« har i »Schweizerische Zeitschrift für Strafrecht« fremkaldt et interessant Ordskitte mellem Carl Stooss, der anmelder Bogen i Tidsskriftets 27. Aargang, Hefte 4, og Forfatteren. Stooss, der betegner Gross som Kriminalistiker par excellence, yder Værket den udsøgte Anerkendelse, som det jo allerede fra sin første Fremkomst har nydt overalt, og han bemærker, at Bogen vel efter sine Emner er et juridisk Værk, men at disse er behandlet saa almenmenneskeligt, at al Begrebsdefinition og Lovgivningscitater er undladt, thi »genial og suveræn bekymrer Hans Gross sig ikke om disse Ting, der udgør Juristernes Visdom.« Det lykkes ogsaa Gross at fæstne Undersøgelsesdommerens Opgave i en almen Støbning, idet han opfatter den som processuel Sandhedsudforskning og overlader det til Lovgiverne og Begrebsjuristerne at docere, efter hvilke Forskrifter og i hvilke Former Opgaven skal løses. Og Gross løser sin Opgave saa fuldkomment, fordi han er en universel Kender paa hele Kriminalistikkens Omraade — saa at sige Specialist i det alt — og fordi han er i Besiddelse af den Fantasi, der ogsaa er af stor Betydning hos en eksakt Forsker.

Men jævnsides med denne Beundring rører der sig hos Stooss en Betænkelighed med Hensyn til de Konsekvenser for Straffeprocessen, som Gross i det foreliggende Arbejde har draget af sin Kriminalistik, og som har faaet Udtryk i følgende Udtalelser i Forordet:

1. »Mit jedem Fortschritt der Kriminalistik fällt der Wert der Zeugenaussagen und es steigt die Bedeutung der realen Beweise,«

hvoraf Gross slutter:

2. »dass ein gewisses Schwergewicht des Processes aus der Hauptverhandlung in die Voruntersuchung zurückverlegt werden muss.«

Efter Gross lærer jo Kriminalpsykologien, at Vidneudsagnetes Værdi hidtil er bleven overvurderet. De utallige Fejlkilder virker saa kraftig, at vi næppe nogensinde faar to helt enslydende Forklaringer angaaende den samme Begivenhed; ond Vilje og Fejltagelse, allermest dog Fremsettelsen af Vidnets egne Slutninger i den Tro, at de virkelig er gjorte Iagttagelser, spiller saa stor en Rolle, at vi kun i sjældne Tilfælde kan tale om et objektivt, virkelig absolut rigtigt og upaavirket Vidneudsagn.

Stooss hævder nu, at Forfatteren med disse Paastande skyder over Maalet: Vidneudsagnetes Genstand er jo ikke Begivenheder, men Vidnets Iagttagelse deraf. Iagttagelsesvejen er imidlertid begrænset, hvortil kommer, at Vidnet maaske under Iagttagelsen har været uden Interesse for det, han saa, og derfor hverken har set skarpt eller nu erindrer skarpt, medens hans Iagttagelse nu pludselig under en Straffeprocess faar en uanet Betydning, uden at han dog af den Grund kan eller maa udsige andet end, hvad han erindrer. Manglen af enslydende Vidneudsagn forklares ved Forskellighed med Hensyn til Tid og Sted for hvert enkelt Vidnes Iagttagelse, særlig overfor sammensatte og hurtig vekslende Begivenheder (Slagsmaal, Oprør o. l.). Udsagnene kan da ikke stemme overens; en ser noget, en anden ikke ser, og Øjnene og Ørerne, hvormed der ses og høres, er forskellige; Iagttagelserne er forskellige, følgelig maa ogsaa Udsagnene være forskellige. Hvis den dømmende Ret skal fastslaa Sagssammenhængen efter Protokollerne over Vidneudsagn i Forundersøgelsen, vil den derfor ganske vist vanskelig kunde løse sin historiske Opgave med dette Bevismateriale. Men ganske anderledes stiller det sig med Bevisoptagelsen, med Vidneudsagnetes Værdi og Bedømmelse, naar Vidnerne føres under den mundtlige Hovedforhandling. De Forskelligheder i Udsagnene, der hidhøre fra Forskel i Tid og Sted for Iagttagelsen, klares let ved supplerende Spørgsmaal. Vanskeligere er det vel at erkende, om en Iagttagelse bundet i mangelfuldt Syn hos eller Fejlhøren af Vidnet.

Men Gross lærer jo selv, at Dommerne skal prøve Vidnets iagttagelsesevne og deraf slutte til Udsagnets Bevisværdi. Hvad et Vidne i Kraft af sit Kald eller sit Erhverv, sine Sysler og sine Interesser, har nøje Kendskab til, vil han ogsaa ved tilfældige iagttagelser lægge nøje Mærke til og bevare i sin Erindring. Skræderen agter paa Klædedragtens Snit og Stof, Skomageren paa Fodtøjet, Juveleren paa Smykket, medens Bøsse og Hund fanger Jægerens, Vejret og Markernes Tilstand Landmandens, et Ar eller en Legemsskavank Lægens Opmærksomhed. Ved slige iagttagelser er Vidnet næsten et sagkyndigt Vidne. Naar Gross særlig er betænkelig overfor Vidnets Forveksling af sine egne Slutninger med virkelige iagttagelser, erindres, at den erfarne Dommer let under den mundtlige Hovedforhandling kan forvisse sig om, hvad Vidnet virkelig har set, og hvad det kun slutter sig til, og her vil endvidere et bevidst falsk eller partisk Vidneudsagn have svært ved at finde Tiltro. »Mundtlighedens og Umiddelbarhedens Sol bringer et Vidnes Løgnagtighed og Tilbageholdenhed for Lysel.«

Ligeoverfor Vidneudsagnene stiller Gross nu »Realierne«. Hertil henregner han først Mennesket selv (Forbryder, Vidne, Sagkyndig og Dommer). Iøvrigt nævner han særlig som Realier: et fundet og bedømt Spor, en korrekt, om end ganske simpel Skitse, et mikroskopisk Præparat, en udtydet Chifferkorrespondance, et Fotografi af Personer eller Ting, en Tatovering, en omhyggelig Maaling m. v. Realierne — eller de reelle Beviser — er altsaa vel Bevisgenstande; de danner efter Gross ubestikkelige, uimodsigelege Vidnesbyrd, der er varige og stedse kan revideres paany, og ved hvilke Ensidighed, Vildfarelse og ond Vilje er udelukkede. Det ses dog af Gross's egne Eksempler, at disse Fortrin ikke tilkommer Tingene selv, men Resultatet af deres Besigtigelse og Bedømmelse, thi det, som han nævner, er et fundet og bedømt Spor, en korrekt Skitse, et mikroskopisk Præparat osv. Realierne beror altsaa paa Dommerens eller den sagkyndiges iagttagelser og fremtræder som Afbildninger, præparerede, maalte osv. Gross erklærer altsaa Vildfarelse og Fejltagelse for udelukkede ved denne Art Beviser. Men hvorledes gaar det da, hvis Skitsen ikke er korrekt, Præparatet mangelfuldt, Maalingen forkert? Er det kun Vidner, som iagttager forkert? Erfaringen viser det modsatte, ogsaa Undersøgelsesdommeren maa kæmpe med Objektets Træskhed: en Dame savnede i sin Kasse en lille Pakke med

1000 Gylden, Undersøgelsesdommeren gennemsøgte en mistænkt Tjenestepiges Kuffert og fandt en Papirspose med paastrykt Udskrift: 1000 fl. à 1 fl. Indiciet syntes slaaende, og dog var Sammenhængen den, at Dommeren havde modtaget sin Gage, medens han var beskæftiget med Kufferten, og ved Udbetalingen var Posen faldet ned i Kufferten!

Gross maa med Henblik paa Realierne Værdi tillægge alt, hvad der hedder Besigtigelse, fremragende Betydning, da derved de mest overtydende Bevismidler fremskaffes. Men kun sjælden foretager den dømmende Ret Besigtigelsen, i Reglen gøres dette af Undersøgelsesdommeren, og kun den af ham herved optagne Protokol lægges frem i Hovedforhandlingen. Den dømmende Ret ser ikke selve Undersøgelsesgenstanden, men skal ved Protokollen sættes i Stand til med det aandelige Øje at se det, som Undersøgelsesdommeren har set med det legemlige. Men hvor vanskelig er det ikke — som Gross ogsaa selv fremhæver — at give den dømmende Ret en rigtig Anskuelse af Besigtigelsesgenstanden, i hvor høj Grad afhænger det ikke af Undersøgelsesdommerens personlige Egenskaber, om dette lykkes? Altsaa springer Sandheden ikke heller ud af »Realierne« som en krystalklar Kilde af Klippen. Ogsaa de sagkyndiges Iagttagelser forelægges i Form af en Protokol, der indeholder deres Skøn; hvad Naturforskeren har set i Mikroskopet eller fundet gennem en kemisk Undersøgelse, nedlægger han i Skønserklæringen, der oplæses under Hovedforhandlingen, medens dog Vidnet her mundtlig beretter om sine Iagttagelser; og Erfaringen viser, at ogsaa den sagkyndiges Iagttagelse er udsat for Fejl og Misforstaaelse.

Hermed vender Stooss sig mod den af Gross opstillede Sætning: »med hvert af Kriminalistikkens Fremskridt falder Værdien af Vidneudsagn og stiger Betydningen af de reale Beviser.« Tilvisse kræver Naturvidenskabens nye Resultater og Metoder samt Teknikkens Fremskridt ogsaa Udforskningen af den historiske Sandhed, og enhver Forbrydelse er et Stykke Historie. Den processuelle Sandhedsforskning har den Pligt at tage alle tjenlige Hjælpemidler i sin Tjeneste. Det er Gross's Fortjeneste at have fremstillet de sagkyndiges Hjælp indgaaende. Men ved Besigtigelse og Skøn kan dog stedse kun Forbrydelsens Spor, Værktøj og Produkt iagttages, det døde Materiale, som

bliver tilbage efter Gerningen. Forbrydelsens historiske Tildragelse fremlyser ikke derved. Der fastslaaes kun enkelte Kendsgerninger, som i Forbindelse med andre konstaterede Fakta kan begrunde den Slutning, at denne Mand har begaaet denne Handling. Gerningens historiske Linjer konstrueres af den dømmende Ret ud fra forskellige Punkter, der anses for fastslaaede, og denne Kombination af Indicier begrundes i bedste Fald en Sandsynlighed, der nærmer sig Vished. Derimod iagttager Vidnerne til Gerningen selve Forbrydelsens historiske Tildragelse, eller dog en Del deraf, og Vidneudsagnet bliver derfor for Historieforskeren og for Dommeren efter selve sit Indhold den bedste Kilde. Vidnerne fortælle, hvad de har set, beretter om selve de Handlinger, hvorom Sagen drejer sig, medens Syns- og Skønsprotokoller beskriver Udseende og Beskaffenhed af Sager og Spor, som er fundne efter Gerningen. De paapegede Mangler ved Vidneudsagnene maa ikke forlede os til at undervurdere disses Bevisværdi; men de paalægger Dommeren den Pligt psykologisk-kritisk at prøve ethvert Vidneudsagns Bevisværdi, ikke blot at undersøge, om Vidnet selv tror paa sin Beretnings Sandhed, men at fastslaa, hvad Vidnet virkelig har iagttaget af Tildragelsen. Iagttagelsespsykologien sætter Dommeren i Stand til at bestemme Vidneudsagnets Bevisværdi. Medens Stooss derfor lader staa hen, om de reale Bevisers Værdi stiger ved hvert af Kriminalistikkens Fremskridt, erklærer han den anden Sætning, nemlig at Vidneudsagnenes Værdi falder ved ethvert saadant, for en aabenbart falsk Slutning, der savner enhver Begrundelse. Saadanne Fremskridt berører eller forandrer lige saa lidt som Realierne stigende Betydning paa nogen Maade Vidneudsagnenes Værdi. Det er forfejlet at stille Udsagnene og Realierne overfor hinanden som en Slags fjendtlige Kræfter. Begge Dele er Erkendelseskilder, hvoraf Dommeren øser Sandheden, og jo renere og rigeligere begge flyder, des sikrere kan Sandheden udfindes. Som Gross har arbejdet for at gøre de reale Beviser frugtbare og virksomme, bør han eller en anden nu arbejde for at forbedre Vidneudsagnene.

Mest betænkelig er Stooss dog overfor den Slutning, Gross drager af den opstillede Sætning om Realierne stigende og Vidneudsagnenes synkende Betydning som Følge af de kriminalistiske Fremskridt, nemlig »at Processens Tyngdepunkt til en vis Grad maa lægges fra Hovedfor-

handlingen tilbage til Forundersøgelsen.« Stooss spørger forbavset, hvad Meningen er. Sætningen synes at tyde paa en reaktionær Tendens. Saalænge Retten dømte efter Forundersøgelsens Resultater, var Processen skriftlig, og Tyngdepunktet laa i Forundersøgelsen; nu skal Retten kun dømme efter, hvad der mundtlig er fremkommet under Hovedforhandlingen, og Bevisoptagelsen er principielt umiddelbar. Gross siger, at man i Hovedforhandlingen kan føre alle Vidnerne, men Beviserne fra Realierne maa være samlede og sammenstillede før denne. Dette sidste vil ingen bestride. Men Gross tilføjer selv, at Dommeren, der fælder Dommen, maa kunne se, høre og bedømme alt, hvad der skal være af Betydning for hans Afgørelse. Denne Udtalelse virker atter beroligende. Men i saa Fald er der heller ingen Grund til at forlægge Tyngdepunktet fra Hovedforhandlingen tilbage til Forundersøgelsen.

Disse Udtalelser af Stooss har fremkaldt en Gensvar fra Gross i 28. Aargangs 1. Hæfte, hvori han hævder, at at der fra Anmelderens Side foreligger en Række Misforstaaelser, men erklærer, at Skylden for disse er hans — Forfatterens — egen, fordi han paa mange Steder i sin Bog ikke har udtrykt sig klart nok. Først bemærker Forf., at han ikke har villet sætte sig »suverænt udover de Ting, som udgør Juristernes Visdom,« men at han har forbigaaet disse Emner, fordi han skrev om noget helt andet, noget supplerende. Og dernæst gaar han over til Stooss's Angreb paa de to foran citerede, af Forfatteren opstillede Theses, nemlig om Vidneudsagnenes svindende og de reelle Bevisers voksende Betydning, og om Forlæggelse af Processens Tyngdepunkt. I førstnævnte Henseende gør han Rede for Spørgsmaalets Udvikling: dels gennem praktisk Erfaring, dels ved teoretiske Overvejelser, naaede han i sin Tid til den Overbevisning, at Folk i Dagliglivet tager hyppigere Fejl, end man tror, at dette ogsaa gælder, naar de forklarer for Retten, og at derfor Værdien af Hovedgrundlaget for de retslige Afgørelser, nemlig Vidneudsagnene, var bleven overvurderet. Andre tog ligeledes Spørgsmaalet op, og der opstod en Litteratur om Udsagnspsykologi. Men forinden Forfatteren begyndte at skrive om Betænkkeligheden ved Vidneudsagn, var det ham klart, at han ikke blot maatte nedbryde, men samtidig byde noget som Erstatning for det, han nedbrød. Dette førte dels til et Ar-

bejde for at sætte Undersøgellesdommeren i Stand til kritisk at prøve Vidnernes Ydelser, dels til som Erstatning for det, som en kritisk Behandling af Vidneudsagn maatte udskille som ubrugbart, at udvikle en nærmere Udnyttelse af de strafferetlige Realier. Disse dobbeltliniede Bestræbelser skabte dels den subjektive Kriminalpsykologi (Dommerpsykologi, Vidnepsykologi osv.), dels Kriminalistikken, og med begge disse var Grundlaget givet for, hvad Forf. nu kalder »Forbrydelsens Fænomenlære». Men erkendes Berettigelsen heraf, maa det ogsaa erkendes, at Processens Tyngdepunkt til en vis Grad maa lægges tilbage fra Hovedforhandlingen til Forundersøgelsen. Stooss har naturligvis Ret i, at Vidnesbyrdets Genstand ikke er en Begivenhed eller et Faktum, men Vidnets Iagttagelse i saa Henseende; men i Praksis spørger vi paa den mindre nøjagtige, men mere kortfattede Maade: »var Klokken 6?» i Stedet for: »har De iagttaget, at Klokken var 6?» Netop her ligger jo Hoveddelen af Arbejdet ved Bedømmelsen af Vidneudsagn; Begivenheden, Faktum (in casu Klokkeslettet) er naturligvis altid »rigtig«, Fejlen beroer altid paa Iagttagelsen og Gengivelsen, vi maa slaa fast, hvorledes Iagttagelse og Faktum forholder sig til hinanden, hvorvidt de stemmer overens. Derfor har jo Mundtlighed i Processen en saa uhyre Betydning, og efter Forf.s Mening er Mundtlighedsprincippet ikke endnu ført vidt nok ud. Saaledes kan efter østrigsk Straffeproces Statsanklageren, naar han rejser en Anklage, begære visse Vidner indkaldt til at forklare under Hovedforhandlingen, nøjes med at begære den af andre Vidner i Forundersøgelsen afgivne Forklaring oplæst og helt forbigaa andre, der har afgivet Vidneforklaring, alt eftersom han anser de aflagte Vidnesbyrd for mer eller mindre vigtige eller for at være uden Betydning. Dette kan være en praktisk og økonomisk heldig Ordning, men stemmer i Virkeligheden ikke med Mundtlighedsprincippet, da jo derved Anklageren alene træffer en Afgørelse angaaende Vidnernes Betydning; ganske vist har den sigtede og Retsformanden visse Beføjelser til at forlange Vidner fremført, men hyppig benyttes disse Beføjelser ikke, og manges Proces vilde maaske faa et andet Udfald, hvis alle de forud afhørte Vidner mødte og afgav Forklaring under Hovedforhandlingen.

Men netop, naar man sætter Mundtligheden saa højt,

er en nøjagtig og indgaaende Sagsforberedelse for Hovedforhandlingen og til Brug under denne nødvendig. Mundtlighedsprincippet kræver, at Vidnerne udtaler sig og de sagkyndige erklærer sig for den dømmende Ret, idet Maalet er, at dennes Dommere skal stilles, som om de havde iagttaget Begivenheden med deres egne Sanser og de sagkyndiges Fagkundskaber. I mange Tilfælde er dette nu ganske vist gjort med at lade de paagældende møde frem ved Hovedforhandlingen og udtale sig, uden at hertil kræves Forberedelser af særlig Art. Men i mange andre Tilfælde behøves der Forberedelser, der kræve megen Tid, Møje og Fagkundskab: Udfærdigelse af Planer, Tegninger, Modeller og Former, Udarbejdelse af Tabeller og Oversigtstavler, Optagelse af Fotografier, Behandling af Spor, Dechifring af Skriftstykker osv., kriminalpsykologisk Forklaring af vigtige Fænomener, Spørgsmaal om Hukommelse, Forveksling og Misforstaaelse, alle Identitetslærens vanskelige Spørgsmaal, Emner som Overtro og dens Virkninger, Simulation osv., hvorved endda de egentlige sagkyndiges forberedende Arbejde er ladet ude af Syne. Personalet paa de kriminalistiske Universitetsinstitutioners Stationer ved, hvilken Tid, hvilket Studium af Litteratur, og hvormange Samtaler og Raadførsler der kræves til grundig og nøjagtig at forberede en Sag, der ofte tilsyneladende er ganske simpel. At ville gøre alt dette under Hovedforhandlingen, er umuligt, det maa ske under Forundersøgelsen, og dette er da Meningen med den opstillede Sætning, at Tyngdepunktet til en vis Grad maa lægges tilbage til Forundersøgelsen. Heri ligger intet »reaktionært.« Den dømmende Ret er simpelthen ude af Stand til at »se, høre og bedømme,« naar ikke Forarbejderne er gjort under Forundersøgelsen. Julius Glaser, Skaberen af den østrigske Straffeprocess, har selv peget paa, at der i den yderste Udførelse af Mundtlighedsprincippet kan rummes en stor Fare med Hensyn til Afgørelsens Sikkerhed og Rigtighed. Den eneste Mulighed for at afvende denne Fare beroer netop paa, at der i Forundersøgelsen sker en streng, kritisk Undersøgelse af Vidneudsagnene og en videnskabelig Udnyttelse af alle strafferetlige Realier.

Ligesaa lidt som det kan paastaas, at enhver Fejl eller Fejltagelse i Retsafgørelsen forebygges ved disse Forberedelser, selv om de udføres nok saa dygtigt og sam-

vittighedsfuldt, ligesaa lidt bør man vente sig Vidundere af Mundtlighedssystemet. Naar Stooss hævder, at de Forskelligheder i Vidneudsagnene, der bunder i forskellig Tid og Sted for Iagttagelsen, let klares ved supplerende Spørgsmaal under Hovedforhandlingen, hævder Forf. heroverfor, at det vil være en Kunstfejl fra Undersøgelsesdommerens Side, hvis han ikke opdager en saadan Uoverensstemmelse, ikke ser, hvori den bunder, og ikke griber til den eneste brugbare Opklaringsmaade, nemlig Forsøg paa Aastedet, som netop han let kan anstille, medens de næppe lader sig iværksætte af den dømmende Ret. Naar Stooss fremdeles peger paa det værdifulde Korrektiv, som hedder Prøvelse af Vidnerne, gælder det ogsaa her, at en saadan Prøvelse praktisk kun lader sig iværksætte under Forundersøgelsen, men ikke under Hovedforhandlingen, fordi den er omstændelig, tager Tid, kræver visse Hjælpemidler og i Reglen novendiggør, at man forlader Retsbygningen. Den samme Indvending rammer Paastanden om, at den erfarne Dommer let under den mundtlige Hovedforhandling kan forvisse sig om, hvad af et Vidnes Udsagn der bunder i Iagttagelse, og hvad der kun er Slutning fra Iagttagelse. Gross erklærer dette for en af de vanskeligste Opgaver, hvis Løsning kræver uforstyrret og skarp Iagttagelse, Anstillelse af Forsøg, Gaaen ind paa Emner, der slet ikke vedrøre den foreliggende Sag, eventuelt ny Afhøring af Vidnet, efter at man ved at afhøre mange andre har vundet et Overblik over Sagen, kort sagt Foranstaltninger, der ikke lader sig gøre under Domsforhandlingen. Og naar Stooss endelig nærer det Haab, at Mundtligheds- og Umiddelbarhedssolen vil bringe et Vidnes Løgnagtighed eller Tilbageholdenhed frem for Lysel, mener Forf., at Virkeligheden ikke bekræfter dette. Sligt sker kun sjældent, og er da et Lykketræf for Anklageren eller Forsvareren, normalt foregaar en saadan Afsløring kun for Undersøgelsesdommeren gennem lange og gentagne Forhør, der røber Selvmodsigelser, gennem nøje Undersøgelser angaaende det mistænkelige Vidnes Karakter og Livsførelse, Eftersporing af et Motiv til at lyve. Hvorledes skulde sligt kunne iværksættes under Domsforhandlingen? Og dog kan en saadan Undersøgelses Resultat undertiden blive det, som alene redder en Mand fra Domfældelse paa Grundlag af en falsk Anklage.

Om Stooss's Udtalelse angaaende Realierne's Værdi erklærer Forf. sluttelig, at han ingenlunde bestrider — hvad der jo ej heller kan bestrides — at der kan forekomme Fejl, Misforstaaelser, ja endogsaa forsiellige Forvanskninger ved Indsamling, Bevaring og Vurdering af Realier. Men dette kan jo ogsaa ske ved Vidneudsagn, og om saa Paven blev ført som Vidne, kunde Resultatet blive Usandhed, nemlig hvis den, der afhører, hører daarlig, opfatter eller forstaar forkert. Det Fortrin, Forf. tillægger Realierne, beror paa deres Væsen og Fremtrædelsesform; et Fodspor, en ituslaet Hjørneskal eller et forfalsket Stempel eksisterer og vedbliver at eksistere uforandret; i selve Tingen gives der ikke Fejltagelse, Vilkaarlighed eller Svig; sligt kan kun forekomme ved Udtydningen og Vurderingen, men disse Akter høre ikke selv til Realierne, ligesaa lidt som en Tegning, en Plan eller en Model; Realierne er i disse Tilfælde selve den tegnede Genstand, den skitserede Egn og de modellerede Ting. At der ved Gengivelsen kan opstaa Fejl, forringer ikke Genstandens eget, absolutte Værdi, og ved sin konstante Eksistens tillader den stedse Kontrol af Gengivelsens Rigtighed. Forf. undervurderer ikke Vidneudsagnene, men hævder, at disse en Gang næsten var Processens Alfa og Omega, og at uendelig mange urigtige Domme har beroet paa deres Utilstrækkelighed. Naar vi lærer at forstaa og bedømme Realierne, har vi her en Kontrol af Vidnesbyrdene og i mange Tilfælde en fuldstændig Erstatning herfor. Vished naar man vel heller ikke herigennem, men en fastere Bund og et sikrere Arbejde vil blive Følgen af, at Forbrydelsens Fænomenlære udvikles til Blomstring.

Blandt det øvrige Indhold i Schweizertidsskriftets 1. og 2. Hæfte af Aargang 28 kan endnu nævnes en Artikel af v. Cleric: »der Begriff der Zuhälterei«, og en af Zürcher forfattet Redegørelse for Arbejdet i den af Ferri i 1912 grundlagte Skole for anvendt Kriminalret ved Universitetet i Rom, hvortil Forf. knytter nogle Bemærkninger vedrørende Spørgsmaalet om akademisk Undervisning i Undersøgelsesteknik. Den førstnævnte Artikels Emne giver Anledning til det à propos, om det ikke skulde være muligt at finde en dansk Betegnelse for den paagældende

Forbrydelse, der jo i alle Fald i Københavns Kriminalkamre er et dagligdags Arbejdsemne; »Alfonseri« er hverken dansk eller velklingende, og »den i midlertidig Straffelovs § 4 omhandlede Forbrydelse« falder noget ubehjælpsomt og er et meget lidt oplysende Udtryk.

O. Haack.

Mindre Meddelelser.

De danske Fængselsselskabers Beretning for Aaret 1913—14, udgivet af Fællesbestyrelsen, viser bl. a., at det tidligere Vridsløselille-Selskab nu hedder Vridsløselille-Nyborg Selskabet, samt at der har været fort og endnu føres Forhandlinger om en nærmere Sammenslutning af de 7 Fængselsselskaber, ligesom Spørgsmaalet om Understøttelse af Fangers Familier under Straffeliden har været drøftet paa Aarsmødet.

Horsens og Vridsløselille-Nyborg Selskaberne understøttede udelukkende Strafarbejdsfanger, der var løsladte fra Landets 3 Strafanstalter for Mænd, medens de andre Selskaber — det københavnske, det fynske, Viborgs, det sjællandske og Lolland-Falsters — har hjulpet dels Mænd og Kvinder, udgaaede fra Strafanstalterne, dels Personer, der havde hensiddet i Landets Arresthuse. Selskaberne har i det forløbne Aar tilsammen understøttet ialt 1326 Personer med ialt 38158 Kr. 93 Øre, hvorhos der til indirekte Understøttelser, hvorunder hører Selskabernes Udgifter til det københavnske Optagelseshjem for løsladte Kvindefanger og til Optagelseshjemmet for løsladte og betingede Mandfanger »Adserbolgaard,« er anvendt 6452 Kr. 89 Øre.

Selskabernes fælles Institutioner, nemlig Fælleskontoret i København og Hedeheimmet »Lyng,« har været stærkt benyttede i Beretningsaaret. Kontoret har været søgt af 2018 straffede Personer — siden dets Oprettelse i 1892 af ialt 19,427 Personer — hvoraf 582 var henvist fra de enkelte Selskaber, fra Myndigheder eller private, medens 1466 foretog Henvendelsen af eget Initiativ. Hjælp blev i 465 Tilfælde nægtet, blev ikke modtaget eller bortfaldt; overfor Resten af de søgende bestod den ydede Bistand i Forskaffelse af Plads eller Arbejde samt Tøj, Rejschjælp o. l., Anbringelse i Lære, Hyre og Soudstyr, Arbejdstøj og Ophold for søgende, der selv havde skaffet sig Arbejde, Levering af Redskaber

og Materiel, Logis, Indbo eller Klæder, Rejschjælp, Anbringelse i Hjem eller ved Handel o. l., Raad, Ordning af Papirer, Tilvejebringelse af Oplysninger, Tilsyn — bl. a. med Brugen af oplagte Overarbejdspenge — og Understøttelse af Familier under Forsorgerens Straffudstaaelse. Af de 2048 søgende var 1406 hjemmehørende i København eller Københavns Amt. Paa »Lyng,« der aabnedes i 1904, har der i Driftsaaret været optaget 72 Personer, mest beløbet benaadede Fanger fra Horsens og Vridsløselille, og hvoraf 49 indkom som nye i Aarets Lob og gennemsnitligt opholdt sig paa Hjemmet i 125 Dage. Ingen af de beløbet benaadede rømte fra Hjemmet, og de optagnes Adfærd var i det hele ret god, dog blev en paa Grund af slet Opførsel med Billigelse af Justitsministeriet tilbageført til den Strafanstalt, hvorfra han beløbelsesvis var benaadet. Arbejdet gik ret godt, men hæmmes ved, at mange af de optagne er svækkede af Drik og savner baade Virkelyst og gode Arbejdsevner. Mergelopgravning volder det saaledes altid Vanskelighed at faa de optagne til at udføre. O. H.

Bøger indsendte til Redaktionen.

- Juridisk Tidsskrift. 1ste Aargang (1915) Nr. 8—10.
 Beretning om Straffeanstalterne i Danmark i Finansaaret 1913—14. Udgivet af Direktøren for Fængselsvæsenet.
 Beretning til Justitsministeriet om Københavns Politi samt om Retsplejen i offentlige Sager i København for Aaret 1914. Afgiven af Politidirektøren.
 Sveriges officiella statistik. Fångvården 1913. Av kungl. Fångvårdsstyrelsen.
 Zeitschrift für die gesamte Strafrechtswissenschaft. XXXVI Bd. (1914—15). 7.—8. Hefte.
 Blätter für Gefängnisskunde. II. Bd. 1. Hefte.
 Revue pénitentiaire et de Droit pénal. Bulletin de la société générale des prisons. XXXIX année No. 4. Juin—Juillet 1915.
 Beretninger om de i Belgien begaaede Krænkelser af Folkeretten og de for Krigsførelsen gældende Traktater og Vedtægter.
 O. H. J. Granfelt: Bør för grovt brott åtalad persons sinnessillstånd alltid undersökas av sakkunnig. Helsingfors 1914. (Särtryk ur Hft. 1—2 år 1915 af Tidsskrift, utgifven af Juridiska Föreningen i Finland).
 O. H. J. Granfelt: Sammendrag af föreläsningar i Straffprocesrätt. 2dra förfullständigade upplagen. Helsingfors 1915.

